

ÖN SÖZ

ekin-sanat-edebiyat

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir. bu da onun önsözüdür

www.onsozdergisi.com

Bahar
09
XIV

kaybedersem
yeniden başlarım
batista kaybederse
yokolup gider
fidel

Dosya
Küba'nın
Yeni İnsanı

halkın denizi denizleşen halkla

6 MAYISTA

Üç dağ
Üç nehir
Üç yangın yürekli orman
Utandırıyorlardı çıplaklıklarıyla maskelenmiş yüzleri...
Kahrediyordu dimdik duruşları,
ölüme gülümseyişleri.
Kusursuz bir ortaklığı direnişleri...
Toprak...
Hava...
Ateş...
Ve su gibiydiler kirli düşlerin çoğalan vahşetine,
zulumüne...
ve iğrençliğine karşı.
Halkılar halklar gibi!
Yiğitçe çıktılar yola, söylemek için türkülerini
Sevdanın en amansızını
Ölümün en amansızını tattılar.
Uğruna ölüme gittikleri yol kadar aydınlıkta!...
Birgün akacağım denizlere selam olsun!

AYIŞIĞI | **XIV**
SANAT |
MERKEZİ | **KİTAP DİZİSİ**

kültür / sanat / edebiyat

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel
Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım
Ruhan Mavruk

Ofset Hazırlık
KapakTasarım
Şahin Yücel

Baskı: Ser Matbaası
Mücellit: Ser Mücellit
0 212 565 17 74

İstanbul

İstiklal Cad. Rumeli Han
88/11 Kat: 6 Tel: 0212 249 44 43

İzmir

1337. Sk.No:18 Çankaya
Tel: 0232 489 63 16

Adana

Tepebağ Mah. Cemal Gürsel Cad. Ali
Hikmet İşhanı. Kat: 4 No. 401
Seyhan/Adana
Tel: 0322 363 70 62

Antep

Atatürk Bulvarı Bey Mahallesi No:6/7
Kat:3 Şahinbey Tel: 0 342 230 38 74

www.ekinsanat.org
www.onsozdergisi.com
info@onsozdergisi.com
info@ekinsanat.org

CİNGİ

Yeniden merhaba

Mart ayı baharın ilk güneşini taşıdı bize. Öyle çok ihtiyacımız vardı ki bu cılız güneşe.

Bizim ülkelerimizde Mart güneşle birlikte karışık duyguları da getirir beraberinde. Tarihsel acıları, anıları, öfkeleri... 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlarının Kapitalizme Karşı Savaş Günü, 12 Mart Gazi mahallesi ayaklanması ve 13 Mart 1982 üç devrimci işçinin, İbrahim Ethem Coşkun, Seyit Konuk ve Necati Vardar'ın idamı, Demirci Kawa'nın Kürt halkına armağanı Newroz ve 31 Mart katliamı.

Şimdi 1 Mayıs Taksim hazırlıklarına dönüyoruz yüzümüzü. Mart'ın bize bıraktıklarıyla birlikte. Biliyorsunuz 8. sayımızda önerdiğimiz "Taksim'e 77 1 Mayısın anıtını yapalım" önerisi tıpkı Taksim ısrarımızda olduğu gibi emekçilere mal oldu. Şimdi "1 Mayıs Taksim alanıdır" diyenler aynı zamanda anıtı tartışıyorlar. Bu durum bizi gururlandırıyor. Görünen o ki 1 Mayıs'ta dostlarla hepbirlikte Taksim'deyiz.

Ve nihayet 6 Mayıs... Denizlerle buluşmamız var. Önce 6 Mayıs'ta Ankara'da sonra 10 Mayıs'ta Kadıköy'de Denizle, Yusuf, Hüseyinle buluşacağız ve gelecek güzel günlerden söyleşecek, türküler söyleyeceğiz.

Her sene olduğu gibi Temmuz'da Ayışığı konferansı toplanıyor. Bu sene konumuz geçen sene kararlaştırdığımız gibi "Yeni İnsan". Konferansımıza katmak istediklerinizle birlikte davetlisiniz.

Bu sayıda dosya konumuz "Küba'nın Yeni İnsanı" Küba Devriminin yarattığı yeni insan ve yeni insanın yarattığı Küba. Ne kadar anlatsak eksik olacaktı elbet. Eksikliklerimizi önümüzdeki sayılarda telafi etmeye çalışacağız. Sizlerden de her zaman olduğu gibi katkılarınızı bekliyoruz. Önümüzdeki sayı "Devrimler ve Sanat" dosya dizilerimize kaldığımız yerden devam edeceğiz. Biliyorsunuz dizinin ilk konusu "Devrimler ve Edebiyat" ikinci konusu "Devrimler ve Tiyatro" idi. 15. sayımızda üçüncü konumuz "Devrimler ve Müzik" hakkında Önsöz'le paylaşmak istediğiniz bilgileri Mayıs ayı sonuna kadar göndermenizi bekliyoruz.

Önsöz'ümüz gecikmeli olarak sizinle. Önsöz'ün önündeki engelleri aşması için katkılarınıza ihtiyacı var. Biliyorsunuz Önsöz elden ele ulaşan bir yayın. Elleriniz Önsöz'e hayat verecektir. Bütün yaşama hayat verdiği gibi.

Yeniden ve yenilenerek buluşmak üzere.

Araştırma

Yaşar Nezihe

4

Darvin Nasıl Sorun Oldu
Ufuk Bulut

5-6

Sanata Dair Notlar
Gelişmenin Zenginliği ve
Çeşitliliği
D. Dağlı

7 - 10

Yabancılaşmaya Karşı
Beyin Egzersizleri
Tersine Dünya
Temade Çınar

11-13

Tarihsel Toplumsal Gelişme ve
Sanattaki Yansıması -2-

Özgür Güven

14-19

Dil Üzerine 3

Dil ve Bilim-Teknoloji
Etkileşimi

Ahmet Aydın

20-23

Abdülrezzak Ekonomi-Politik
Öğreniyor

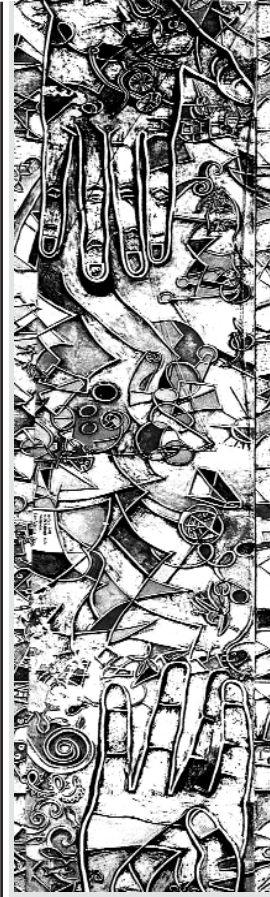
24-30

Şiir

Poyraz

Fırat Umut

31-32

*Dosya***Küba'nın Yeni İnsanı**

33-64

*Enternasyonalist
Yeni İnsan

*Genç Kadın Doktor
ve Çocuk

*Küba Devrimi 50.
Yaşını Kutlarken

Mehmet Esatoğlu

*Küba'nın Yeni
İnsanı

*Kültür Harmanı

*Buena Vista

*Küba ve Gravür

*Latinlerin İlhamı

Jose Marti

*Küba'da Dünyanın

En Uzun Son'u

Rafael Lam

*Nicolas Guillen

Marks'ın Dönüşü

Demet Demeter

65-66

Sinema

Çatlamış Toprağın Terli
Çocukları

Ömer Leventoğlu

67-74

Dengbêjlik Kürt Tiyatrosu-
nun Kaynağıdır

Aydın Orak

75-77

İnceleme

Hançer ve Lirik

Atıla Oğuz

78-79

Söylence

Derleyen:

Atila Oğuz

Topal'ın Ecinnisi

80-81

Günlük

Bir İşçinin Günlüğü

Kazım Demir

82

Zindan Türkü Söylüyor

Mektup

Sonu Belirsiz Bir Yolculuk

Okur/Muzaffer Tansu

83-88

Sinema

V For Vandetta

89-91

Öykü

İnşaat Bugün Bir Kat Daha

Yükselecek

Ağır Şoreşger

92-93

Kitap Tanıtımı

Şoför İdris

94-96

Öykü

Sena Demir

Aşık, Bülbül ve Gül

97-99

Oyun

Kelebekler Zamanı

100-103

HABERLER

104-108

Etkinlikler

Tiyatro Avesta

Bir Dilin Ölümü/ Mırına

Zımaneki

Grev Günlüğü

Çukurova Kitap Fuarı

Şiir

Zilan

Fırat Umut

Şiir

Ölümsüz Değilmişiz

Muharrem Kütükçü

Şiir

Güneş Ülkesi

Can Erdem

Şiir

Tiyatro

Serdar Ceray Sam

Şiir

Şehrin Kanı

Tan Doğan

Okurlardan

109-111

Şiir

Elif Can

112

Yaşar Nezihe

İlk kadın işçi şairimiz... Asım Bezircinin Temele Gül Dikenler kitabında Nazım'dan sonra alıyor Yaşar Nezihe'yi... Kişiliği ve yaşamıyla ilgili kaynakların çok sınırlı olduğu kadın şairimiz, ilk grev şiirini ve 1 Mayıs şiirini yazanlar arasında yer alıyor. Asım Bezirci Şiirimizin Solu üstüne bir çalışma yaparken görüşüyor Yaşar Nezihe ile oğlu Vedat Bey'in Göztepe'deki evinde görüşüp konuşuyor. "O günlerde 86 yaşındaydı" diyor Bezirci. "Yaşar Nezihe'nin elleri titriyordu, ama belleği dipdiri idi, onu yormamak için az soru sormuştum. Keşke çok sorsaymışım..."

Öğreniyoruz ki, Yaşar Nezihe Bükülmez 13 Ocak 1882'de Şehremininde, harap bir evde doğar. Babası Şehremaneti Kantar idaresi hademelerinden ikiyüz kuruş aylıklı Kadri Efendidir. Yaşar Nezihe altı yaşındayken annesi Kaya hanımı yitirir. Kadri efendinin teyzesi ona bakar. Teyzesi ona Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı gibi âşıkların hikâyelerini okur. Can kulağıyla dinlediği bu hikâyeler ruhunda fırtınalar koparır. Okula gitmek ister, fakat babası izin vermez. Bir elifba edinir, gizlice kapağası İbrahim Ağa Mektebi İptidaisi'ne yazılır. "Babali'ye kâtip mi olacaksın diye azarlayıp döver, saçından sürükleyerek evden kovar. Komşulara sığınan Nezihe babasının öfkesi geçince eve döner. Babası ona "kendigelen" adını takar. Öğrenimi yarım kalır. Kendi kendine eliş öğrenir. Âşıkları okumaya devam eder.

14 yaşında şiir yazmaya başlar. 1896'da "Sûziş-i aşkınlı her an âh ü efgan eylerim" dizesiyle başlayan şiiri Mazlûme imzasıyla Malumât'a gönderir. Bunu Mahmure ve Mehçure takma adıyla yayımlanan şiirleri izler.

1898'de babasının işten çıkarılması ile geçim sıkıntısı başlar. Nezihe Yusuf Ziya adlı bir gençle nişanlanır. Fakat babası nişanı bozar. 1900'de onu Atıf Zahir adında yaşlı bir evkaf katibiyle evlendirir. Kocasından 27 yaş büyüktür. Evlilikleri yürümez ayrılırlar. Birkaç yıl sonra mühendis Mehmet Fevzi beyle evlenir. 1906'da ilk çocuğu Vedat doğar. Ardından Suat ile Sedat dünyaya gelir.

Kocasını çok sever ama onu aldattığını öğrenir, üstüne bir kadın almaya kalktığında onu terk eder. Üç çocuğu ile yalnız ve sıkıntılı günleri başlar. Elishleri yap-

rak para kazanmaya çalışır. Savaş yılları daha da sıkıntılıdır.

Ama buna rağmen yazmaya devam eder. Kadın ve Menekşe dergileri ile Sabah, Terakki, Kadınlar Dünyası gazetelerine şiirler gönderir. Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisyan Cemiyeti (Kadın Haklarını Savunma Derneği)'ne üye olur. 1331'de (1915)'de ilk yapıtı Bir Deste Menekşe yayımlanır. 1919'da Nazikter ve 1923'te Aydınlik dergisinde, 1923'te Haber gazetesinde şiirleri basılır. 1924'te ikinci yapıtı çıkar: Feryatlarım. Aydınlik dergisinde Nazım Hikmet'le tanışır.

Şiirlerinde genelde yaşadığı sıkıntıları işleyen şair yazdığı 1 Mayıs şiirleriyle toplumsal konulara da değinmiştir. Amele cemiyetine girer, tramvay işçilerinin grevine destek verir. Toplumsal içerikli şiirlerini bu dönemde yazar

İlk kadın işçi şairimiz Yaşar Nezihe'nin şiirini siz okurlarımızla paylaşmak istiyoruz.

(...)

Bir Mayıs İçin

Ey işçi!...

Bugün hür yaşamak hakkı seninken

Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.

Sayınla edersin de "tufeyli"leri zengin,

Kalbinden niçin yok ona karşı yine bir kin?

Rahat yaşıyor işçi onun emrine münkad;

Lakin seni fark etmede günden güne berbad!

Zenginlere pay verme yazıktır emeğinden,

Azim et de esaret bağı kopsun bileğinden.

Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülstün,

Bir parçada evlatlarının çehresi gülsün!

...

Sayende saadetlere mazhar beşeriyet;

Sen olmasan etmezdi teali medeniyet.

Boynundan esaret bağını parçala, kes, at!

Kıvvettedir hak. Hakkımı haksızlara anlat.

(Aydınlik, Haziran 1923)

Ufuk Bulut

Darwin

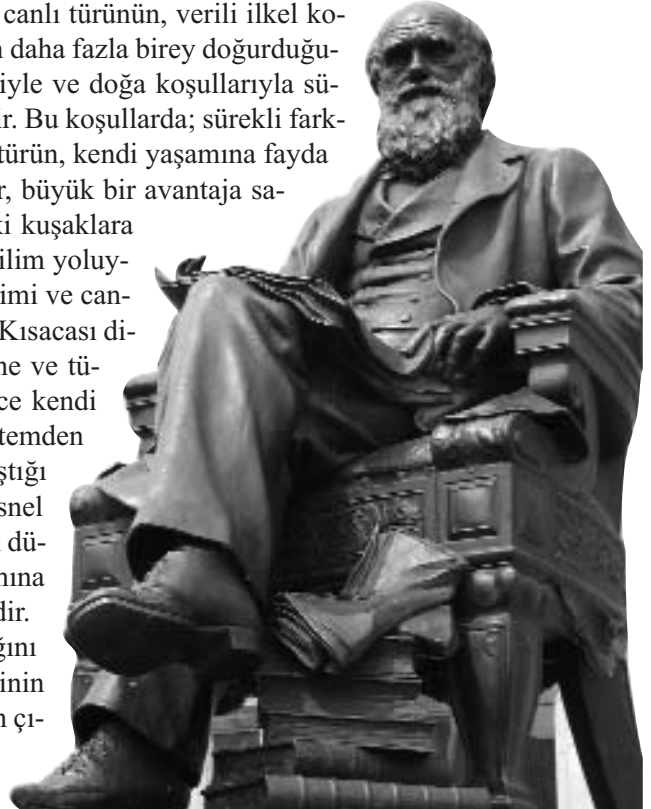
Nasıl Sorun Oldu?

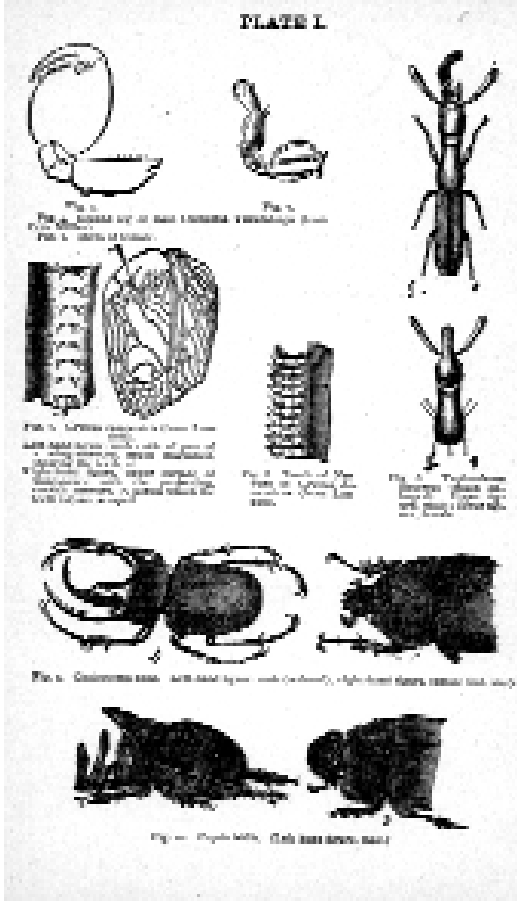
Darwin 12 Şubat 1809'da İngiltere'de doğdu ve 19 Nisan 1882'de 73 yaşında İngiltere'de yaşama gözlerini kapadı. Darwin evrim teorisini oluşturmadan önce doğa bilimcilerinin çoğunluğunda teolojik düşünce yapısı egemendi. Bundan dolayı bütün canlıların doğuştan farklı türler olduklarına ve değişmez yaratılışa olduklarına inanılıyordu. Böyle bir süreçte Darwin 1844'de "Yaradılışın Doğal Tarihinden İzler" adlı yapıtını yayınladığında birkaçı hariç tüm doğa bilimciler tarafından acımasız saldırılara ve haksız eleştirilere maruz kaldı. Daha önceden yaptığı gezi ve incelemelerin sonucunda kafasında doğal seçim fikri 1838 yıllarında oluşmasına rağmen bu koşullardan kaynaklı "Türlerin Kökeni" adlı yapıtını 1859'da yayımlayabildi. Daha önceleri de doğanın evrimiyle ilgili parça parça veriler gözlemlenmiş olup, değişik düşünceler üretildiyse de Darwin'in evrim kuramı bütünlüklü oluşu ve güçlü kanıtlarıyla modern biyolojinin de yapı taşı oluşturmuştur. Darwin'in zamanında bulunmuş olan bitki ve hayvan fosilleri çok sınırlı olduğundan ve teorisini daha çok gözlemlere dayandırdığından daha sonraları evrim teorisini karşıtları gerçekleri çarpıtmak için bunu bahane olarak kullanmışlardır. Oysaki günümüzde bulunan fosillerin çokluğu ve evrim teorisini desteklemeleri bir yana; özel olarak omurgalıların hem karasal ortamda fosilleşmelerinin ancak çok özel koşullarda gerçekleşebilecek olması hem de türlerin başka türe evrilmesinin ara aşaması olan formların çok kısa sürelerde yaşamış olmalarından kaynaklı fosillerinin eksik olması çok doğaldır.

Kısaca evrim teorisini tanımlayalım. Darwin; her canlı türünün, verili ilkel koşullarda vahşi doğada yaşamını sürdürebilecek olandan daha fazla birey doğurduğunu ve bu bireylerin yaşamda kalabilmek için birbirleriyle ve doğa koşullarıyla sürekli bir savaş vermek zorunda kaldığını gözlemlemiştir. Bu koşullarda; sürekli farklılaşmış değişikliğe uğradığından, her bireyin ve zamanla türün, kendi yaşamına fayda sağlayacak herhangi bir değişikliğe sahip olan canlılar, büyük bir avantaja sahip olacaktır. Bu özellikleri de kalıtım yoluyla sonraki kuşaklara aktaracağından türün yayılım ve gelişimi bu doğal seçim yoluyla daha hızlı ve kalıcı olacaktır. Bu da sürekli bir değişimi ve canlıların tümünün ve türlerin evrimini zorunlu kılacaktır. Kısacası diyalektik yöntemin doğa bilimlerine, türlerin değişimine ve türeyişine uygulanmış halidir. Fakat Darwin bunu sadece kendi alanında ve lokal olarak yaptığından diyalektik yöntemden haberi yoktu. Yine de Marx ve Engels Darwin'in ulaştığı sonuçların diyalektiğe uygun olması dolayısıyla nesnel gerçekliği yansıttığından, ayrıca egemen olan skolâstik düşünce yapısına darbe vurduğundan dolayı evrim kuramına büyük bir değer vererek, hak ettiği ilgiyi göstermişlerdir.

Geçtiğimiz Mart ayında bilim teknik dergisi kapakını Darwin'e ayıracaktı. Fakat TÜBİTAK tarafından derginin yayın yönetmeni görevinden alındı ve Darwin kapaktan çıkarıldı. Yayın yönetmeninin açıklamalarına göre böyle bir seçim yapmış olması TÜBİTAK tarafından "af-

Daha önceleri de doğanın evrimiyle ilgili parça parça veriler gözlemlenmiş olup, değişik düşünceler üretildiyse de Darwin'in evrim kuramı bütünlüklü oluşu ve güçlü kanıtlarıyla modern biyolojinin de yapı taşı oluşturmuştur.

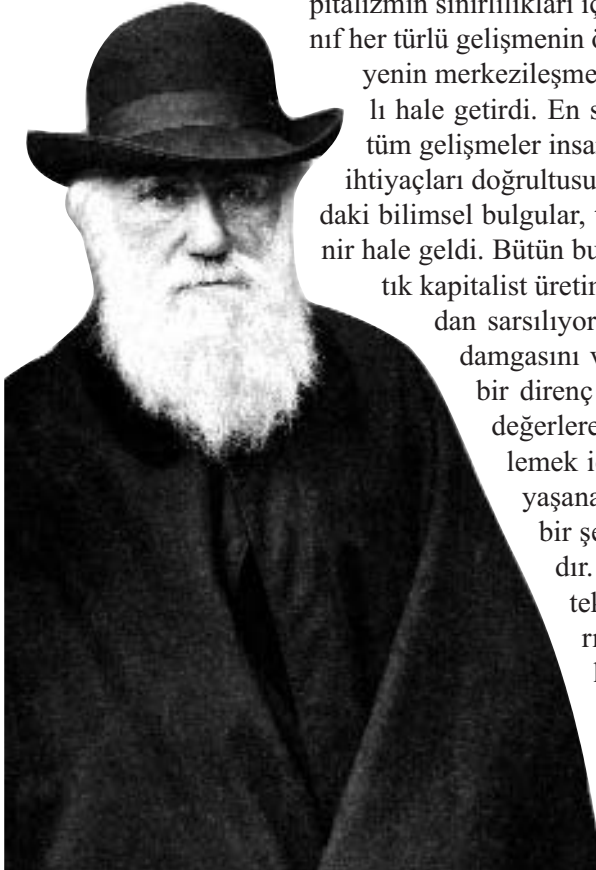
fedilmez bir hata” olarak değerlendirilmişti. Tabii ki birçok alandan ve kesimden yoğun tepkiler aldı bu gelişmeler. Ve birçoğumuz basından takip ettik. Biz TÜBİTAK’ın uzun süredir dinci-gericilerin denetimine girdiğinden, dincilerin evrim kuramına ilk çıktığı andan itibaren yoğun saldırı içerisinde olduğundan, günümüzde de hala bunun devam ettiğinden vb. bahsetmeyeceğiz. Daha önce İtalya’da da evrim kuramının ders kitaplarından çıkarılması tartışmaları yaşanmıştı. Bu tür güncel olguların ortaya çıkmasının kökeninde tarihsel olarak çok daha geniş ve derinlikli çatışmaların izleri var.

Burjuva sınıf, tarih sahnesine ilk çıktığında kapitalist üretimin ve sermaye birikiminin gelişmesinin önünde engel olarak feodal sınıfı ve onu kutsayan kiliseyi bulmuştu. Bunun üzerine eski sistemin, düşünsel planda, tüm değer yargılarına savaş açıp üretici güçlerin ve bilimin gelişmesinden yana tavır almıştı. Uzun süren şiddetli savaşların ve yer yer uzlaşmaların sonucunda bilimin ve kapitalist üretimin önü açıldı. Burjuva sınıf o günün koşullarında, yeninin temsilcisi olarak iktidara geldi. Üretici güçleri o güne kadar tarihe görülmedik derecede geliştirdi. Bunu yaparken, ezilen halk yığınlarını yanına çekip ileri, devrimci taleplerle hareket etmekten, savaş verdiği feodallerin bir kısmıyla uzlaşmaya kadar yüzlerce değişik taktik kullanmaktan çekinmedi. Bilimle, sanatla, doğayla ve toplumun tüm kesimleriyle olan ilişkilerinde doğası gereği sömürü ve sermaye birikimini temel aldı. İlk dönemlerinde ilericiyken, iktidara geldikten sonra gericileşti.

Marx’ın deyiimiyle bir atımlık devrimci barutunu kısa sürede tüketiverdi.

Yine de bu süreçte her alanda devasa ilerlemeler yaşandı. Ve üretici güçler kapitalizmin sınırlılıkları içerisinde gelişmeye devam etti. Tekelleşme ile kapitalist sınıf her türlü gelişmenin önünde daha da frenleyici bir etki yapmaya başladı. Sermayenin merkezileşmesi tüm alanlardaki çalışmalarını da tekelleşmeye bağımlı hale getirdi. En sonu; proletaryanın, ilerici insanlığın çabalarının dışındaki tüm gelişmeler insana ve doğaya karşı bir konum aldı. Hepsi sermaye sınıfının ihtiyaçları doğrultusunda üretilir, sınırlanır hale geldi. Daha araştırma aşamasındaki bilimsel bulgular, tekelleşen sermayenin ihtiyaçlarına göre yönlendirilir, belirlenir hale geldi. Bütün bu gelişmeler günümüzde son sınırına gelip dayanmıştır. Artık kapitalist üretim ilişkilerinin iyice darlaştığı kalıplar üretici güçler tarafından sarsılıyor, parçalanıyor. Bu tarihsel süreç her alandaki gelişmelere damgasını vuruyor. Tarihin bu yeni evresinde kapitalist dünya büyük bir direnç gösteriyor. İlerici insanlığın bu güne kadar yarattığı tüm değerlere saldırıyor. Bu onlar için ölüm-kalım savaşı. Yeniyi engellemek için eski dünya topyekün harekete geçiyor. Darwin’le ilgili yaşananlar bu tarihsel sürecin bir parçası, derinleşerek sıçramalı bir şekilde şiddetlenecek olan köklü alt-üst oluşların aşamalarıdır.

Bu yeni evrede işçi sınıfı ve emekçiler süreci iyi kavrayıp, tekil olarak yaşanan bu olguları ve yaşanacak olan birçoklarını bütünle bağlamada içerisinde kavrayabilmelidirler. Yüzeysel olanların, derinden gelen dalgaların bir sonucu olduğunu iyi görmelidirler. Ancak o zaman insanlığın önünü tıkayıp, çürümüş ve köhnemiş bir yaşamı bize dayatan kapitalist dünyayı yıkıp, özgürlükler dünyasına ulaşabiliriz. Tüm bilim ve sanat insanlarına, emekçi halklara ve en başta proletaryaya düşen tarihi görevleri yerine getirebiliriz.

D. Dağı

Sanata dair notlar

GELİŞMENİN ZENGİNLİĞİ VE ÇEŞİTLİLİĞİ

Sanatın gelişimi ve değişimi, toplumun gelişimini ve değişimini yansıtır. Sanatın kendisi de toplumun gelişiminde bir etkide bulunur aynı zamanda. İnsanlar toplumsal çevreyi dönüştürürken, kendilerini de dönüştürmüş olurlar. Kendilerini dönüştürürken aynı anda sanatı da dönüştürmüş olurlar. Tarihin ileriye doğru bütünsel gelişimi sanatı da kapsar.

Tarihin gelişimi çeşitlilik içinde bir gelişimdir. Çeşitlilik içinde gelişim, gelişmenin bir yasasıdır. İnsanın tarihsel olarak oluşmuş gereksinimleri zenginlik ve çeşitlilik gösterir. İnsan doğasının zenginliği, tarihin gelişmesiyle birlikte yeni yönleri ortaya koyar. Gelişme beraberinde yeteneğin değişimini de getirir. İnsanın yeteneği tarih içinde sürekli değişmiştir. Tarihin her aşamasındaki insan yetenekleri, önceki gelişme aşamalarından farklı olmuştur. İleriki aşamalarda kimi yetenekler yok olup giderken, yerini yeni yeni yetenekler almıştır. Kapitalizmin gelişimiyle birlikte, aletle çalışan ve üreticiden başlayıp, üreticide (emekçide) sona eren üretim süreci, büyük sanayinin gelişmesiyle birlikte değişime uğramıştır. İşçinin yeteneği fabrikanın dev fiziksel güçlerine geçmiş; işçi makineli üretimin sadece gözetleyicisi durumuna gelmiş. üretim süreci de, makineden başlayıp, makinede sona ermiştir. İnsan yeteneklerinin değişimi ve çeşitlilik içinde gelişimi bilim ve tekniğin ilerlemesiyle birlikte nasıl bir seyir izlediği tarih içinde gözlemlenebilir.

İnsan yeteneğinin zenginliği ve değişiminin en iyi gözlenecek alanlardan biri de sanattır. Sanat toplumsal çevre ve teknikteki gelişmeyi hemen yansıtmıştır kendi alanında. Tiyatronun bugün geldiği düzeye bakılırsa, bu gelişme çok daha iyi anlaşılabilir. Tiyatronun sahne düzeni büyük ölçüde farklıdır ve teknikteki gelişmeye uyulanmıştır. Sahne düzeni tekniğe dayanılarak öylesine düzenlenebiliyor ki, sanat yeteneği, estetik, teknikle bir bütünlük oluşturuyor. Tiyatroda insan yeteneği yok olmamış, yeni yönler kazanmış, zenginlik ve çeşitlilik kazanmıştır. Sinema ise 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıktı. Sinema, sanatın, insan yeteneğinin nasıl değiştiğinin; büyük sanayinin, bilim ve tekniğin ürünü olarak oluşmuş olduğunun bir örneğidir. Sinema daha önceki sanat dallarının düzeyini yakaladığı gibi pek çoğunu da geride bıraktı. Sinema günümüzde insan yaşamının vazgeçilmez bir ögesi oldu. Görsel sanatların gelişimi de, sanatın, insan yeteneğinin nasıl bir değişim geçirdiğinin iyi bir örneğidir.

Sanatın toplumsal çevre ve onun değişiminden nasıl etkilendiği, kendisinin de çevreyi nasıl etkilediği, sanatın, tarihteki serüvenine bakılarak da anlaşılabilir. Sanatta klasisizm, romantizm, gerçekçilik, toplumsal (sosyalist) gerçekçilik sanat yöntemleri birbirinden farklı, birbiri ardına gelen toplumsal çağların durumunu ifade ederler. Çağ değiştikçe, sanat yeni bir öze dolar. Eski biçim yeni öze uymaz; öz, biçimle çatışır, yeni öz, kendine uygun yeni bir biçim yaratır. Eski gerçekçilik anlayışı, yeni özü, proleter devrimler çağını, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını anlatamazdı. Proleter devrimler çağının başlaması ve yükselişiyle birlikte, kendi gerçekliğini sanat yoluyla ifade etmek için yeni bir sanat yöntemi, toplumcu gerçekçiliği yaratmıştır.

Çağ değiştikçe, sanat yeni bir öze dolar. Eski biçim yeni öze uymaz; öz, biçimle çatışır, yeni öz, kendine uygun yeni bir biçim yaratır. Eski gerçekçilik anlayışı, yeni özü, proleter devrimler çağını, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını anlatamazdı. Proleter devrimler çağının başlaması ve yükselişiyle birlikte, kendi gerçekliğini sanat yoluyla ifade etmek için yeni bir sanat yöntemi, toplumcu gerçekçiliği yaratmıştır.

Bazen bir kadınla, bir erkeğin aşkı, aşkı ifade etme biçimi dönemin yerleşik anlayışıyla, o günkü toplumsal kurumlarla bir çatışmaya bir çelişkiye girebiliyor. Aslında böyle bir olay kendi başına, yeni ve doğmakta olan yeni bir toplumsal ilişkinin habercisi olabilir. Bağrında yeni bir toplumun ilişkilerini oluşturan eski toplumsal düzen, zorunlu olarak yıkılacaktır. İki sevgilinin aşkı bize, yepyeni bir dönemin, koskoca bir çağın gelmekte olduğunu haber verebiliyor.

Olaylar ve ilişkiler giderek daha karmaşık hale geliyor. Gelişme basitten karmaşığa doğrudur. Gelişmenin karmaşığa doğru ilerlemesini kavramak için güçlü bir yeteneğe, teorik potansiyele ve ileri bir niteliğe sahip olmak gerekiyor. Gelişmenin yönünü anlamak, ilişkilerin karmaşıklığını kavramak zorunluluğu her kişi ve ileri oluşumu nitelikli olmaya, niteliğini geliştirmeye zorluyor. Gelişmeyi ve olayların karmaşıklaşan seyrini anlamak için sanat da daha nitelikli olmak zorunda hissetmiştir kendini. Çağımızın basitten karmaşığa ilerlemesi, çağın özünü kavramış nitelikli sanatçıların çıkmasını sağlamıştır. 20. yüzyılda çıkan sanatçıları eski toplumlardaki sanatçılardan karşılaştırılmayacak denli ileri ve niteliklidir. Neruda'nın yanında Heine; Gorki'nin yanında Stendhal nedir ki! Proletaryanın büyük tarihsel devinimi ve yeni bir dünya savaşını nitelikli sanatçılar çıkartmıştır.

İnsan ilişkileri sürekli genişliyor. İnsanın dünyası da aynı şekilde durmadan büyüyor. Eski kapitalist dünyadan, insanın her türlü sömürsünün ortadan kaldırıldığı yeni bir dünyaya geçiş, insanın o uzun tarihinde ve yaşamında yepyeni bir döneme geçiştir. Bu geçişle birlikte insanın duygu dünyası son derece büyümüştür. Eski olan bu kopuş duygu dünyasındaki bu büyüme kendini sanat alanında da biçimlendirir. İnsan yeni ilişkiler kurduğu, dünyasını büyüttüğü aynı koşullarda sanatını da zenginleştirip çeşitlendirmiştir. Sanat zenginleştikçe, insanın dünyası daha da büyümüştür. İlişki diyalektik bir ilişkidir.

Tarihin zenginlik ve çeşitlilik gösteren gelişmesine aykırı olarak, var olan sanat ve kültür ürünleriyle yetinileceğini sanmak dar ve sakat bir anlayıştır. Sanat, insan ilişkilerin genişlemesi ve insanın dünyasının sürekli büyümesiyle birlikte daima zenginlik ve çeşitlilik içinde ilerleyecektir. Sanatın bu gelişmesi tarihin tüm zenginliği ve çeşitliliği içindeki gelişmesinin bir ifadesidir.

ESKİ TOPLUMSAL YAPININ YENİ İNSAN İLİŞKİLERİNE DAR GELMESİ

Tarihte öyle aykırı olaylar vardır ki, bu olayların belirli toplumsal temelleri ve yaşamdan kaynaklanan nedenleri vardır. Sanat bu aykırı olaylarla ilgilenmiş, onları sanat yoluyla yeniden ele alarak yüzyıllarca yaşanmasını, gelecek kuşaklara taşınmasını sağlamıştır. Gerçek sanat yapıtları, o günkü toplumda aykırı olarak görülen olayların, yaşamdan, yaşamın gelişmesinden ileri gelen nedenselliklerini, toplumsal temelleriyle birlikte ortaya koyar. Yüzlerce yıl önce yazılmasına karşın, günümüzde bile hala belirli bir ilgiyle karşılanan sanat yapıtları, böyle yapıtlardır.

Toplumda aykırı olarak görülen ve sık sık o günkü anlayışla, toplumsal ilişkilerle çatışmaya giren, fakat yaşamın kendisinden kaynaklanan bir ilişki kadınla erkek arasındaki ilişki biçimidir, aşktır. Bazen bir kadınla, bir erkeğin aşkı, aşkı ifade etme biçimi dönemin yerleşik anlayışıyla, o günkü toplumsal kurumlarla bir çatışmaya bir çelişkiye girebiliyor. Aslında böyle bir olay kendi başına, yeni ve doğmakta olan yeni bir toplumsal ilişkinin habercisi olabilir. Bağrında yeni bir toplumun ilişkilerini oluşturan eski toplumsal düzen, zorunlu olarak yıkılacaktır. İki sevgilinin aşkı bize, yepyeni bir dönemin, koskoca bir çağın gelmekte olduğunu haber verebiliyor.

Shakespeare'in Romeo ve Juliet'i, iki sevgilinin aşkını verirken başarılı bir şekilde; bu iki genç insanın aşkı ile o günkü toplumsal ilişkilerin nasıl da birbirine çatıştığı; eski toplumsal ilişkilerin doğmakta olan yeni insan ilişkileriyle çelişki içinde olduğu; eski yapı ve anlayışın çok zengin olan insanın doğasının serpilip gelişmesi önünde engel oluşturduğunu ifade ederek; insanın genel olarak gelişmesinin karşısına geçen, bireylerin büyüyen duygu dünyasına nasıl da dar geldiğini göstererek, eski toplumsal ilişkilere sert bir eleştiri yönelmiş oluyor. Romeo ve Juliet birbirine aşık olurken, bir bakıma imkansız istemiş oluyorlar. Çünkü ikisinin ait olduğu soylu aileler birbirine düşman iki aile. İkisinin aşkı bu eski düzenin ailelerini

karşı karşıya getiriyor. Bu aşk, o günkü ilişkilere, değer yargılarına aykırı. Bu aşk varlığıyla o günün toplumunu da, sorgulamış ve aşılması gerektiğini göstermiştir. Eski yapı tüm kurumlarıyla gelişmekte olana yaşama, yaşamın akışına dar geliyor. İki sevgilinin trajik ölümü. Eskinin yeninin, doğmakta olanın peşini bırakmadığını; yeninin tam olarak ortaya çıkması için uzun ve sancılı bir sürecin geçmesi gerektiğini anlatıyor bizlere.

Benzer aşk öyküleri bu topraklarda da geçiyor. Bize kadar gelen yüzyıllar öncesi ilişkileri anlatan bu öykülerin tümü de içinde buldukları toplumsal ilişkilerle çatışma içinde geçmiştir. Ya da bu çatışmayı yansıtan aşk öyküleri (aşk masalları) bize kadar gelmiştir. Eski toplumsal düzene aykırı olarak ortaya çıkmış, onunla çatışarak devrimci bir rol oynamış olan aşklar, bu yüzden halkın içinde yaşamış ve bu devrimci insancıl niteliğinden ötürü bize kadar gelebilmiştir. Kitleler, tarihte devrimci rol oynamış olan olaylara ve insancıl (hümanist) ilişkilere büyük önem verirler. Burada esas olan bu ilişkinin içeriğidir. Etkileyici bir içeriğin, bir konunun Shakspeare gibi büyük bir yazar tarafından verilmesi, onu kalıcı hale getiriyor.

Güçlü bir yazar olan Şolohov da tanınan yapıtı Ve Durgun Akardı Don'da etkileyici bir konuyu, bir aşkı Grigori ile Aksinya'nın aşkını anlatıyor. Roman Rusya'da devrim öncesi ve devrim yıllarını, gelişmelerin bütün o karmaşık oluşumu içinde gözlemliyor. Eski toplumsal yapı, bütün ilişkileriyle çürümüştür ve çağdaş gelişmeyle tam bir karşıtlık içindedir. Aile ilişkileri geleneksel durumu yansıtıyor. Toplum kadın ile erkek arasındaki ilişkiye müdahalede bulunuyor. Eski toplum varlığını sürdürmek için direnirken, yeni devrimci, sosyalist bir hareket ise, gelişmenin önünde engel olan bu toplumu yıkmak için büyük bir mücadeleye girmiştir. Eski toplumsal yapı Grigori ile Aksinya'nın aşkına da dar geliyor. Bu aşk, eski toplumun artık daha ileri bir topluma yerini bırakması gerektiğini ve bunun bir zorunluluk olduğunu gösteriyor. Şolohov, eski dar yapıyla çatışan iki sevgili arasındaki bu ilişkinin kaynağını, değişmekte olanı, yine olayların kendi akışı içinde veriyor.

Bu çatışma günümüz edebiyatı tarafından da işleniyor. Örnek, Latin Amerika edebiyatı bunun çeşitli biçimlerini tanımlar. Günümüzde bu çatışma farklı biçimler almıştır. Modern burjuva toplumunda özünde eski toplumsal ilişkilerle, onun yerini almakta olan yeni toplum arasındaki çelişki ve savaşım kendini bireyle birey arasında, bireyle toplum arasında çok zengin görüngüler içinde ortaya koyuyor. Gelişmekte olan yeni insan ilişkileri, büyüyen insan duyguları ve halk kitleleri arasında gelişen hümanizma var olan toplumla her alanda çatışma içinde ve bu eski toplumsal düzen kaçınılmaz olarak yıkılacaktır.

DUYGULARIN İNCELMESİ

İnsanın sınıfsız topluma doğru olan tarihi yürüyüşü beraberinde duyguların incelenmesini de getirmiştir. Bu yürüyüş tarihin çeşitli aşamalarından geçerek bugüne dek, gelmiştir. İnsanın duygu dünyası da, toplumların gelişimine bağlı olarak gelişim ve değişim geçirmiştir.

İnsanın duyguları bu gün, geçmiş dönemlere göre çok daha incelenmiş ve duyarlı duruma gelmiştir. Dünün toplumları sınırlılıkları olan toplumlardı. Her gelen toplum geçmişin sınırlılıklarını assa da, kendisi de sınıflı bir toplum olması ve içinde bulunduğu tarihi şartlar nedeniyle kendi sınırlılıklarını birlikte getirmiştir. Sınıflı toplumların sonuncusu olan kapitalist toplum, tarihsel olarak daha ileri bir gelişme aşamasını temsil eder. Buna karşın bu toplum, kapitalist üretimin getirdiği sınırlılıklara sahiptir. Kapitalist toplum, tüm insan ilişkilerini geliştirdikten belli bir dönem sonra, her türlü gelişmenin karşısına geçmiştir. Kapitalist toplum sanatın, şiirin ve edebiyatın gelişmesinin de karşısına geçmiştir aynı zamanda. Kapitalizmin tüm sınırlılıklarına ve engellemelerine rağmen, sanat, bu toplum altında insanın duygularının incelenmesi rolünü yerine getirmeyi sürdürmüştür.

Eski toplumsal düzene aykırı olarak ortaya çıkmış, onunla çatışarak devrimci bir rol oynamış olan aşklar, bu yüzden halkın içinde yaşamış ve bu devrimci insancıl niteliğinden ötürü bize kadar gelebilmiştir. Kitleler, tarihte devrimci rol oynamış olan olaylara ve insancıl (hümanist) ilişkilere büyük önem verirler. Burada esas olan bu ilişkinin içeriğidir.

“...Yine bu öykülerden anlıyoruz ki aşk, o zamanlar insan yüreğini şimdiki denli heyecanla titretmiyordu, şimdi bizim duyumsadığımız şekilde duyumsanmıyordu. Oysa Baccocio'nun yaşadığı döneme aşkın tadını çıkararak çağ denilmektedir. Hayır, canım buna aşk mı denir? Aşkın yarısını bile tadamıyordu o zaman yaşayanlar. Duyguları sığıdı, aşkla doyurulmuş olmanın ne demek olduğunu bilmezlerdi onlar; bu duyguları geçiciydi.”

ONSOZ

Sanat, edebiyat duygularımızı en iyi yansıtan, insanın en etkin zihinsel üretimidir. Sanatın gelişimi duyguların durumu hakkında bize bir düşünce verir. Örnek olarak şiiri ele alalım. Dünya şiirinin tarih içindeki değişimi derinlikli olarak incelendiğinde, duyguların bugünkü kadar incelenmiş haliyle yansıtılmadığı görülebilir. Geçmişin aşk üzerine yazılmış en iyi şiirleri bile duyguların serpilip gelişemediği bir dönemin izlerini taşıyor. İnsanlar toplumun baskıları nedeniyle duygularını tam ifade edememişlerdir. Duyguları anlatmada daha duyarlı olan sanatçılar da, duygularını yeterince ifade edememişlerdir. Aynı durum roman ve öykü için de geçerlidir. Geçmişin en iyi aşk öyküleri ve romanları, günümüzde olduğu gibi aşkı en güzel yönleriyle anlatmışlardır. İnsanların aşk için çektikleri acıları, sınırsız özverileri anlatıyor. Fakat sıra aşkın kendisini anlatmaya gelince, dönemin baskıları, engelleri, sınırlılıkları, devreye giriyor. En güzel aşk öyküleri, aşk için yapılanları anlatır, ama henüz aşkı anlatmaz.

Tarihte gelişme sadece edilgen bir evrim içinde değildir. Uzun dönemleri kısa süreye sığdıran dönemler vardır. Böylesi dönemlerde dönüşümler çok kısa sürede ve hızlı olur. Kapitalist çağda durum tam da böyledir. Toplumun hızla dönüşümüyle birlikte, duyguların ifade edilmesinde de hızlı bir değişim yaşanmıştır. Bu dönüşüm çağımızın şiirinde, romanında, öykülerinde, sinemada ve şarkılarda rahatlıkla gözlemlenebilir. Bugünün toplumu da bir baskı toplumdur ve kendi koyduğu sınırlılıklara sahiptir. Önceki toplumlarla karşılaştırıldığında, bugün insanlar tüm bu baskılara ve engellere rağmen duygularını düne göre daha iyi ve ince bir şekilde ifade edebiliyor.

Kadının tarihteki durumu, bize, kadın ve erkek arasındaki ilişki ve duygu dünyasının gelişimi hakkında değerlendirme yapma olanağı verir. Kadının köleleştirildiği, aşağılandığı, erkeğin egemen olduğu bir toplumda aşkın tüm doluluğuyla yaşandığı söylenemez. Kadın üzerinde bu denli bir toplumsal baskı varken, kadın duygularını tümüyle nasıl tam açığa vurabilir ve yaşayabilir ki Bu toplumlarda kadın için onca şiir yazılıp, duygular dizilmesine rağmen, kadının durumu değişmemiştir. Geçmiş çağlar kadının kendini rahatlıkla erkeğine veremediği, aşkı gerçek anlamıyla yaşayamadığı bir durumu anlatır. Çağlar değiştikçe aşkı yaşama, duyguları ifade etme de değişime uğramıştır.

‘Yeni insan’ı ve yeni insanın duygularını çok yönlü olarak ele aldığı ünlü romanı Nasıl Yapmalı ‘da Çernişevski duyguların değişimini de anlatıyor.

“...Yine bu öykülerden anlıyoruz ki aşk, o zamanlar insan yüreğini şimdiki denli heyecanla titretmiyordu, şimdi bizim duyumsadığımız şekilde duyumsanmıyordu. Oysa Baccocio'nun yaşadığı döneme aşkın tadını çıkararak çağ denilmektedir. Hayır, canım buna aşk mı denir? Aşkın yarısını bile tadamıyordu o zaman yaşayanlar. Duyguları sığıdı, aşkla doyurulmuş olmanın ne demek olduğunu bilmezlerdi onlar; bu duyguları geçiciydi.”

Çernişevski, kendi döneminden 500 yıl önce yaşamış insanların yaşadığı aşk, sığ olarak değerlendirmekte ve kendi çağında aşkın tadına varılarak yaşandığını söylemekle tarihin doğru bir gözlemini yapmış oluyor.

Duyguların sığılıktan kurtulması, daha derinlikli, daha anlamlı yaşanması, yani insanca olması için var olan insanlık dışı koşulların ortadan kaldırılması gerekiyor. Çünkü insan içinde bulunduğu koşulların (çevrenin) ürünüdür. Sürmekte olan koşul ve bu koşulları devam ettiren bugünkü toplumun dönüşümü başlamış ve sürmekte olan bir süreçtir. Toplumu dönüştürme süreci aynı zamanda insanların kendilerini de dönüştürdükleri bir süreçtir. İşte bu yeni koşullarda, bu insan toplumunda aşk bütün doluluğuyla ve en güzel haliyle yaşanacaktır.

tersine dünya

Temade Çınar

yabancılaşmaya karşı beyin egzersizleri

“Özel mülkiyet çerçevesinde, şeyler ters bir anlam kazanırlar.” (Karl Marks, 1844 Elyazmaları, s: 207)*

Dünyanın her yerinde Marks’ın kitaplarının yeni baskılarının nasıl tükendiğinden söz ediliyor. Üstelik yüzde üç yüzlere varan bu okur kesiminin de tüm sınıflara yayıldığından bahsediliyor. Emekçiler de burjuvazi de Marks’ta aynı sorunun cevabını arıyorlar “ne olacak bu krizin sonu?”

Marks’ın kitaplarını didik didik eden burjuvazi onu da tersine çevirip yeniden basıp okullarda okutmaya başlarsa hiç şaşırılmayacağız. Yaşadıklarımızı bize tersinden yansıtan burjuvazinin Marks’ı karıştırırken “acaba haklı mıydı” sözleri satır aralarına sızdı bile. Önemli olan bizim gerçekleri ayakları üzerine dikmemiz. Kapitalizmin üretim biçimi her şeyi tepe taklak çevirirken, yabancılaşmamıza neden olurken bizler yabancılaşmaya karşı mücadele etmeye devam etmeliyiz. Bu konuda çaba harcayan, bilimsel gerçekleri emekçilere ulaştırmak için ekonomi politiğin dehlizlerinden aydınlık gerçekleri emekçilerin sofralarına sunanların da bu dönemde daha yakından takip edildiklerini görüyoruz. Hem emekçiler hem de burjuvazi tarafından. Eminiz bilimsel gerçekleri arayanlar doğru adrese de ulaşacaklardır.

Amacımız buradan yaşadıklarımız üzerine, yanılısamalarımız üzerine egzersiz yapmak ve gerçeklerin üzerindeki sis perdesini aralamak. Zaten yaşamı soru işaretleriyle yaşayan bir insan için malzeme bulmak hiç de zor olmayacaktır. Mizah yazarlarının traji-komik çelişkileriyle ele aldığı bu malzemeler çoğu insanın hayatını baştanbaşa yönlendirmekte ve komik yanından sıyrılıp gitmekte. Tıpkı Aziz Nesin’in pek çok eserinde olduğu gibi gözlerimizden yaşlar gelesiye gülsek de içimizde hep bir sızı kalır.

Şoförün Kimliği

Bir okul minibüsü. Şoförün kapısının dışında adı, soyadı ve kan grubu yazıyor. Trafik kazası oranı bu kadar yüksek olan bir ülkede kendince bir önlem. Kurtarmaya gelenler bu bilginin doğruluğuna ne kadar güvenirlir o başka bir sorun. Ama bizim açımızdan buraya kadar bir sorun yok. Çocukları beklerken minibüsçü boş kalmış yanındakiyle sohbet ediyor. “Canım ne gerek var gürültüye patırtıya, bir sürü çocuğun canı yanacak yine. Yine savaş alanına çevirecekler her yanı. Yollar kesilecek, sıkıyönetim gibi. Şart mı gitmeyiversinler Taksime de... Bak tatil de yapıyor adamlar bal gibi. Kazlıçeşmeyi vereceklermiş doğru mu?”

İnsanların başına gelebilecek olanlardan endişe duyan şoförün babacan ses tonunu da buraya hatırlatma olarak koymak lazım. Kapısına adını ve kan grubunu yazmayı ihmal etmemiş olan bu emekçi pek çokları gibi “kelle koltukta yaşadığının” pekâlâ farkında. Nasıl bir tersliktir ki bir yandan son derece hayati risk taşıyan bir sistemin farkında olacaksınız ama kimsenin burnu kanamasın diye bu sistemin karşısına dikilenlerin durumlarına razı olmasını isteyeceksiniz. Ölüm öylesine sıradan bir yerinde ki hayatın. Trafik kazaları kadar güncel konular içinde kanserojenler, depremler gibi konular doğal olarak yer alıyor. Etrafımızdaki insanların tümörlerini konuşmak ve haberlerde ölüm haberlerinin eşliğinde yemek yemek doğal hale gel-

Marks’ın kitaplarını didik didik eden burjuvazi onu da tersine çevirip yeniden basıp okullarda okutmaya başlarsa hiç şaşırılmayacağız. Yaşadıklarımızı bize tersinden yansıtan burjuvazinin Marks’ı karıştırırken “acaba haklı mıydı” sözleri satır aralarına sızdı bile. Önemli olan bizim gerçekleri ayakları üzerine dikmemiz.

di. Bunca yaşamsal risklerin yanında koruyucu çabalar, babacan konuşmalar çaresiz trajik çırpınlardan öteye girmiyor. Onun gibi düşünenlere şu gazete alıntısını iletmekte fayda olabilir. Pek çok yaşam riskinin içinde sadece bir örnek: “Ülke genelinde trafik kazalarında hayatını kaybedenlerin sayısı dünyanın çatışma bölgelerinden daha yüksek bir orana çıkarken, sadece Adıyaman ili bir günde trafiğe 25 kurban verdi. Yurt genelinde meydana gelen trafik kazalarında dün de onlarca vatandaş hayatını kaybetti. Özellikle kayısı ve fındık sezonu olması dolayısıyla mevsimlik işçi taşıyan yüklü taşıtların çarpışması sonucu karayollarında adeta can pazarı yaşanıyor. Dün itibariyle gerçekleşen trafik kazalarında ölü ve yaralı sayısının oranı Irak ve Afganistan’daki günlük ölüm oranlarından bile daha yüksek çıktı.”

Yine Hep Aynı Gemi

Genç bir işçi işten çıkartılmış. Daha önce sabahın erken saatlerinden gecenin geç saatlerine kadar çalışırken tanırdım onu. İşten atıldıktan yani yaşamdan kovulduktan sonra yine gördüm. Nasıl bir kabulleniş sinmiş damarlarına. Kriz varmış. Patron batıyormuş. Üzerine işçiler iş yavaşlatmışlar aylarca ödenmemiş maaşları için. Onlar böyle yapmasalarmış firma batmazmış. Yani kriz falan da olsa dayanabilirmiş.

Bu yüzden patron yarı yarıya işçileri çıkarmış. Tabii o iş yavaşlatanları önce çıkarmış. Daha önce gece yarısına kadar çalışan bu arkadaş “mesaimizi veriyor” diye savunuyordu patronunu. Yaşamdan beklentisi karnını doyurmaktan ibaret olan bu işçi arkadaşın en büyük hayali evlenebilmek.

Çok uzun süre konuşamıyoruz. Çaresizce iş aramak için koşturmakla meşguldü. Yıllarca verilen mücadelelerle kazanılmış iş yasalarının bir tek maddesi için bile mücadele vermeyen; verene de öfke duyan bu işçiye ulaşmak oldukça zor görünüyor. Burjuvazinin yasalarındaki haklarını bile kullanmayı lüks görüyor. Bunları istemek için birleşmek ise velinimetine nankörlük. Nasıl bir ters yüz edilmiş değerler zinciri. Tam da Marks’ın anlattığı gibi. Gece yarısına kadar çalışarak zengin ettiği patronunun zevk-i sefa içinde yaşarken işçilerine “bu günlerde sayenizde çok kazandım gelin bu kazancı bölüşelim” demesini beklemezken kriz döneminde kapıya konulmayı haklı görüyor. Bu durum da velinimete nankörlük olmuyor. O gemi ambarlar doluyken kaptan dairesinde kahkahalar yükselirken makine dairesinde ter döken biz olduktan sonra “hepimizin gemisi, o batarsa hepimiz batarız”, ambarlar boşalınca artık bu gemi bizim değil. Aslında bu gemi hiçbir zaman bizim değildi ve ancak kaptan dairesini ele geçirdiğimizde bizim olacak. Bunu anlatmak zor olacak işçi arkadaşına ama yaşam onun yüzüne soğuk bir rüzgâr gibi çarpacak gerçekleri. O zaman ne demek istediğimizi anlayacak. Yeter ki o bizi anladığında bulabileceği kadar yakınında olalım.

Taksim’de Anıt

Hatırlarsınız. Önsöz’ün 8. sayısında 77 nin 1 Mayıs’ı anısına Taksim’e bir heykel yaptırmak için kampanya başlatmak istediğimizden bahsetmiş, bu konuda Orhan Taylan, Bilgesu Erenus ve Orhan İyiler’le röportaj yaparak fikirlerini almıştık.

Bu sene yine Taksim’de 1 Mayıs konusunda birçok tartışma olduğunu görüyoruz. Bu tartışmalar zaten bilinmekte. Sendikalar renklerine göre birtakım açıklamalar yapmaktalar. Politik çevreler de öyle. Ne gariptir ki bir ülkede eylemin biçiminden çok yeri bir turnusol kâğıdı görevi görüyor. Çünkü yer o kadar belirleyici ki eylemin gidişatı ona bağlı. Taraflar restlerini çekiyor. Son kozlar oynanıyor. Bayram havası, resmi tatil, resmi alan benzeri “açılımlar” kazandırılıyor konuya ve ufkumuz açılıyor. 1 Mayıs eğer işçi sınıfının birlik mücadele ve dayanışma günü ise bu günün resmi tatil olmasını burjuvaziden istemekten daha anlamsız bir durum olmasa gerek. Çünkü o gün şalterlerin indirilip alana çıkma günü olmalı. Bu ve benzeri tartışmalar sürüp giderken yumuşak geçişli alternatifler konuşulurken bir “orijinal” fi-

kir olarak “Taksim’e 1 Mayıs Anıtı” düşüncesi dalgalanmaya başladı. Öneri “nasıl yapalım da Taksim’e gitmeyelim ama ‘77 1 Mayıs’ının şanını da bir şekilde yerine getirelim cinsinden bir öneri. Taksim’i tabulaştırmayalım diyenler oraya heykel dikmeyi öneriyorlar. Biz ÖNSÖZ yayın kurulu olarak heykeli önerirken orada olmayı da vaat ettik. Yoksa heykele tarihsel görevlerimizi yüklemek niyetinde değildik.

Bir hikâye vardır. Öğrenciler dersi kaynatmak için öğretmene sormuşlar: “ Hocam hangi velinin kızını dağa kaçırmışlar?” diye. Öğretmen cevap vermiş: “ Veli değil Nebi, kızı değil oğlu, dağa değil çöle, kaçırmamışlar kendisi düşmüş”

Vatandaşlık Görevi

Seçimler bitti. Seçimler hakkında yapılan pek çok kritiğe biz de katılmayacağız. Seçimler yaklaşırken herkesi saran bir telaş bizi egzersizimize yönlendirdi. “ oyunu-zu kullanın” uyarıları her oy isteyenin mutlaka ağzından çıktı. Bunun vatandaşlık görevi olduğundan mı bahsedilmedi, bizim vermediğimiz oyların kimlere kayacağı mı hesaplanmadı.

Burada tersine duran vatandaşlık görevi kapitalizmin görevlerden ibaret haklardan yoksun işleyişinin sonucu tabi. Sistemini her birkaç senede bir emekçilere onaylatarak meşruiyetini ispatlamasından daha fazla bir önem arz etmeyen bu rol değiştirme seremonileri seçimlere katılanların gittikçe azalmasıyla yani boykotun ya da en azından önemsenmemenin artmasıyla paçaları tutuşan gürültücülerini nihayet tek bir ağızdan konuşmaya başladılar.

Ama tersine dönmüş olan gerçekler bizim içimizde yaşıyor. Bir grev ziyaretine giderken “ ne zaman bırakacaksın bu işleri” diyenlere “siz sandığa gitmeyi ne zaman bırakacaksınız” demek uygun olacaktır. Çünkü onun için sandığa gitmek ona tanınmış bir hak. Burjuvazinin seçilmişlerini seçmek ve onaylamak için ona verdiği bir lütuf. Bizim içinse işçi sınıfının haklarını savunmak evrensel bir hak. Sandığa gidenler bugün mitinge gidenler gibi suçlu muamelesi görselerdi kaç kişi acaba demokrasi kalkını kesilecekti.

Sayısız konudaki kurgusal tartışmaları içinde bize vatandaşlık görevimizi hatırlatanların herhangi bir iş yasasından bahsettiklerini duydunuz mu hiç?. “Vatandaşlık göreviniz gereği grev yapmanız gerek sakın bu hakkınızı kimseye bırakmayın” diye oturumlar yaptıklarını kürsülerden kendilerini paraladıklarını gördünüz mü? Ya da şimdi 1 Mayıs’ta Taksimde olmak sizin vatandaşlık görevinizdir diyen bir ses duyuyor musunuz?

Özgür Güven

Tarihsel Toplumsal Gelişme ve Sanattaki Yansıması -2-

Gerçekliğin Doğuşu: Klasik Gerçekçilik

Büyük altüst oluşların, fırtınalı devrim yıllarının ortasında doğup gelişen gerçekçilik, insanı, sadece içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olarak değil, aynı zamanda tarihsel koşulları ve bu koşullar içinde yer alan, kendisini de değiştiren tarih yapıcılarını olarak ele alıp incelemeye çalışır. Bu yapıyla gerçekçilik, ilk defa tarihsel insan karakterini de sanatta yansıtır; artık insan, içinde bulunduğu çevreyle birlikte, toplumdaki şu ya da bu sınıftan insan olarak çizilmeye başlar.

Burjuva sınıf, kendi egemenliğini sağlama aldıktan hemen sonra, tarihsel gelişim ve değişime dair ne varsa, kendi ideolojisinden kovmaya girişti. Bunu en iyi ifade eden Schopenhauer oldu. “Gerçek tarih felsefesi bütün bu sonsuz değişimlerin ve bunların birbirine karışmasının, önümüze hep aynı, hatta dün ve her zaman nasılsa, bugün de aynı biçimde hareket eden, değişmeyen bir doğallığı karşımıza çıkardığı anlayışında yatar. ... bütün özel konular, dış görünüşler ve töreler birbirlerinden ne denli farklı olursa olsun, her yerde hep o aynı insanlığın görülmesi gerekir. Bütün değişimler boyunca süreklilik gösteren bu özdeş öge, kötüsü iyisinden çok olan insan yüreği ile zihnin temel nitelikleri arasında yer alır.” (Aktaran Boris Suçkov- Gerçekçiliğin Tarihi)

Burjuvazinin bu dahi filozofu Schopenhauer’in 1818’de yazdığı bu satırlardan açıkça anlaşılacağı gibi “her zaman” “aynı biçimde hareket eden, değişmeyen” bir dünya vardır ve değişir gibi görünen ama hep aynı kalan bütün bu şeyler “süreklilik gösteren özdeş öge”dirler. Ve hatta bütün bu şeyler nesnel dünyada bile olmaz, bunlar “insan yüreği ile zihnin temel nitelikleri arasında yer alır” yani gerçekte bu bile yoktur, değişim denen bu şeyler yalnızca düşüncede olurlar. İşte burjuva sınıfın en büyük ideologu böyle diyor.

Nesnel dünyanın, bizden bağımsız olarak var olan dış dünyada yaşanan bütün değişim ve gelişimin böylece yadsınması, burjuva ideolojinin, burjuvazinin egemen sınıf olmasından sonraki özünü oluşturur. Schopenhauer’in peşinden giden Nietzsche de aynı şeyi söyler. Hatta Schopenhauer’den alıp değiştirerek kendisine mal ettiği “sonsuz tekrar” tezi, yani şu Türkçede çok kullanılan söylemiyle “tarih tekrardan ibarettir” tezi 18. yüzyıldan itibaren burjuva ideolojinin özünü oluşturduğu gibi, burjuva bilincinde temelinde yer alır.

Burjuva sınıfın tarihsel gelişme ve değişimi reddettiği bu süreçte, 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başından itibaren tarihsel gelişim ve değişim fikrine sahip çıkan Gerçekçilik oldu. Feodalizmin çöküşü, burjuvazinin yükseliş çağı olan bütün bu süreçte ortaya çıkan toplumsal ilişkiler pek çok yönüyle gerçekçi sanat tarafından ele alınmaya başlandı. Romantizmle aynı tarihsel süreçte doğan gerçekçilik, romantizmin yetersizliklerine saplanmadan kendi yolunu açtı. Aynı dönemin ve aynı koşulların ürünü olmaları nedeniyle bu iki sanat akımı arasında pek çok ortak yan vardır. Romantizmin öznelci, dar ve yetersiz kalan tarihsel yaklaşımına karşılık, gerçekçilik, daha doğuşundan itibaren tarihsel gelişmenin gerçek nedenlerini ve değişimin yönünü anlamaya, anlatmaya girişti. Eksiklerine ve zaaflarına rağmen belirli bir oranda bunu başardı denebilir.

Bu iki akım arasındaki benzerliklerin en başta geleni, her ikisinin de kapitalizmin, bu üretim ve yaşam biçiminin bireyin yararına olma-

dığı fikriydi. Ancak romantizm bunu, kapitalizmin toplum yapısına yönelen bir eleştiriyiyle sınırlı tutarak kapitalizmin esasına dair hiçbir şey söylemezken, gerçekçiler, özellikle burjuva devrimlerden sonra giderek gelişen ve belirleyici konuma yükselen serbest rekabetçi kapitalizmin toplumsal özünü, sınıflar arası ilişki ve çelişkileri kavrayabildikleri oranda açıklamaya yöneliyordu.

Yine her iki sanat akımı da bireyin iç dünyasını, duygu dünyasını ele alıp anlatırlar. Zaten bu nedenle pek çok gerçekçi sanatçıda da romantizm kendisini hissettirir. Balzac, Stendhal, Puşkin ve hatta Gogol'da bile romantizme özgü olan belirgin çizgiler görmek mümkündür. Lenin'in dediği gibi, doğada da toplumda da saf olay yoktur. Ancak, romantizmle gerçekçilik arasında var olan bu benzerliklerin yanında temel farklılıklar da vardır. Gerçekçi sanatçılar romantizmin kimi estetik ilkelerinden ve ideolojik yaklaşımlarından etkilenip yararlı olsalar da, aslında romantizmin özündeki tek yanlılığı aşmış ve daha ileriye gidebilmişlerdir. Gerçekçi sanatçılar eserlerinde hem bireyin, hem de toplumsal yaşamın içindeki bir defalık olanı yansıtırken hem toplumsal alanda hem de bireyin yaşantısında etkin olan sınıflar arası ilişki ve çelişkileri çizmeyi de belirli bir oranda başarmışlardır.

Büyük altüst oluşların, fırtınalı devrim yıllarının ortasında doğup gelişen gerçekçilik, insanı, sadece içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olarak değil, aynı zamanda tarihsel koşulları ve bu koşullar içinde yer alan, kendisini de değiştiren tarih yapıcılarını olarak ele alıp incelemeye çalışır. Bu yapısıyla gerçekçilik, ilk defa tarihsel insan karakterini de sanata yansıtır; artık insan, içinde bulunduğu çevreyle birlikte, toplumdaki şu ya da bu sınıftan insan olarak çizilmeye başlar. 19. yüzyılın başında ilk defa gerçekçi sanatçıların eserlerinde işçi sınıfı hareketi de yer alamaya başladı. Ütopik sosyalistlerden ayrı olarak, bu dönem Çartist hareketi ele alan işçi sınıfı hikâyeleriyle birlikte, daha sonra büyük gelişme gösterecek olan epik anlatım, romandaki yerini almaya başladı; gerçekçi sanatçılar, artık yaşama bir ayna tutar gibi, yaşamı her yönüyle ele almaya başladılar. Tarihi yapanlar artık kişiler, prensler, soylular, yönetici sınıfın mensupları değil, asıl olanlardır; yani artık sanatta da tarihi yapanlar büyük kitlelerdir. Ve sanat burada, yani büyük kitle hareketlerinin içinde bu olayların ortasında yer alan basit insanların hikâyelerini anlatmaya yönelir.

Gerçekçi sanatın önemli özelliklerinden birisi, tıpkı gerçek hayatta da olduğu gibi, bireyin çıkarı ile mensubu olduğu sınıfın çıkarının içiçeliğidir. Bu durum, kendisini daha ilk eserlerinden itibaren gösterir. Sadece çıkar da değil, ahlak, din gibi diğer şeyler de bu bireylerin mensubu olduğu sınıfın çıkarları ve toplumun diğer koşullarıyla bağlantısı içinde verilir.

Hem romantizmin hem de gerçekçiliğin, karakteristik yanlarını birlikte görebileceğimiz eserlerden biri Walter Scott'un "Ivanhoe" ya da bilinen adıyla pek çok kez sinemaya da uyarlanmış olan Robin Hood'dur. Kitaptaki karakterler, köylülerden tutun, derebeylerine varıncaya dek hem davranışları hem düşünüş tarzlarıyla, hem de diğer insanlarla kurdukları ilişkileriyle, oldukça gerçek insanlar olarak çizilirler.

Burada asıl hikâye feodalizme, derebeylik sistemine başkaldıran köylülerin hikâyesidir, iki sınıfın çatışmasıdır.

Burjuva devrimler çağının düşünürlerine göre, sınıflar arasındaki bu savaş sürgit devam etmeyecek, bitecekti. Bu savaşın sonunda da toplumsal bir uyum sağlanacak ve toplum, mutlu bir birlik içinde olacaktı. Ama yaşayanlar böyle olmadığını, burjuvazinin egemenliğinin toplumsal uyum değil, tam tersine, özellikle alt sınıflar açısından tam bir yıkım getirdiğini gösterdi. Romantikler burada serbest rekabetçi kapitalizmin gelişim sürecinin gerçek çelişki ve çatışmalarını ortaya koyamadılar. Burjuva toplumun insana aykırı temel özellikleri yanında, kapitalizmin her şeyi alıp satılan bir meta haline getirmesiyle birlikte tam bir hayal kırıklığı içinde bu yeni toplumu reddederek, feodalizmi, geçmişini savunmaya dek savruldular. Elbette bir kısmı da burjuva toplumun kimi ufak tefek iyileştirmelerle, reformlarla düzeltilebileceğini öne sürdüler. Romantik sanatçılardan demokratik harekete yakın bir tutum alan, Marx'ın çağ-

Gerçekçi sanatın önemli özelliklerinden birisi, tıpkı gerçek hayatta da olduğu gibi, bireyin çıkarı ile mensubu olduğu sınıfın çıkarının içiçeliğidir. Bu durum, kendisini daha ilk eserlerinden itibaren gösterir. Sadece çıkar da değil, ahlak, din gibi diğer şeyler de bu bireylerin mensubu olduğu sınıfın çıkarları ve toplumun diğer koşullarıyla bağlantısı içinde verilir.

daşlarından Heinrich Heine, Freiligrath gibi kimi ozanlar (devrimci romantikler) burjuva toplumun bütün yönlerinden eleştirel bir görünümünü değil, ama kapitalist gelişmenin bazı çelişkilerini görüp, eserlerinde işleyebildiler. Ancak kapitalizmin gelişiminin gerçek bir görünümünü ve eleştirisini yapabilenler ne bu devrimci romantikler, ne de klasik gerçekçiler oldu. Bunu Eleştirel Gerçekçiler başardılar.

Eleştirel Gerçekçilik

Eleştirel Gerçekçilik, burjuva toplumun yeni doğduğu devrimci döneminden sonraki bir süreçte, serbest rekabetçi kapitalizmin egemenliğini kurduğu, burjuvazinin artık devrimci barutunun bittiği, tarihin en devrimci sınıfı olan proletaryanın tarih sahnesine yeni yeni çıkmaya başladığı bir evrede doğdu. Devrim günlerinin kızıl frigya başlığını burjuvazinin attığı yerden alıp kendi başına takan artık proletaryaydı. Şimdi ne Napolyon'un topları feodalizmin kalelerini dövüyor ne de feodalizme karşı burjuvazi barikatlara çıkıyordu. Şimdi kızıl başlığı takıp barikalara çıkanlar, isyan ve devrim bayrağını taşıyanlar Lyonlu, Silezyalı dokumacılar, işçi sınıfıydı. Ve şimdi burjuvazi her türlü gericiliğe sarılıp her türlü silaha başvurarak, kendi sınıf çıkarlarını ve kendi iktidarını korumak üzere, mülkiyet ve düzen uğruna Lyonlu işçilerin kanını dökmüş, Silezyalı, işçilerin kanlarıyla Silezya kumaşlarını değil, ama Silezya sokaklarını kızıla boyamıştı.

Eleştirel gerçekçi sanatın doğup geliştiği toprak 19. yüzyılın ortalarına doğru olgunlaştı. Bu dönem proletarya arasında Babeufçülerin öne sürdüğü eşitlikçilikten ütöpic sosyalizme, dinsel eşitlikçi tarikatlardan Proudhonculuğa, Blanqizme (anarşizm) kadar pek çok kuram ve görüş taraftar bulabiliyordu. İşçi sınıfı kendisi için sınıf olma düzeyinde bir gelişim gösterirken, aynı zamanda burjuva demokrasisinin gelişmesi sonucunda yaşam koşullarının düzeleceği inancı da devam ediyordu. Yönetici sınıflar, iyi niyetli kapitalistler işçilerin gerçek durumunu gördüğünde vicdana gelecek, onların yardımına koşacak, yaşam koşullarını düzeltmeleri için onlara yardımcı olacaklardı.

Teorik alanda, düşünsel alanda bu tezlerin varlığına, etkilerine rağmen toplumsal alanda sınıflar mücadelesi gizli iç savaşlar döneminden sonra Çartist hareketle başlayarak bütün Batı Avrupa'ya yayılan makine kırıcılığı, birçok defa yaşadığı grev ve katliamlar gibi açık iç savaş yöntemlerine geçmişti. Proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf savaşımında burjuvazi, artık kendi iktidarını korumak ve sürdürülebilmek için her türlü gericilikten baskı ve katliamlara kadar, yasal ya da değil, hiçbir şeyi kullanmaktan çekinmiyordu. Proletarya ise kendisini insanlıktan çıkaran

bu vahşi sömürden kurtulabilmesinin burjuvaziyi ve burjuva devleti yenmekten ve kendi iktidarını kurmaktan başka yolu olmadığını yavaş yavaş, acı deneyimlerle öğreniyor, kavriyordu.

Fransız maden işçilerinden Silezyalı dokumacılar, Lyon'dan İskoçya'ya, Gallerin madencilerine dek her yerde burjuvazi bilimsel teknik gelişmelere dayanarak buhar beygirine sermayenin dizginlerini takıp, buharın gücünü sermayenin egemenliği altına alıyor. Her yerde fabrika ve büyük sanayiye kurarak, ister eskinin zanaatçıları, ister yeninin işçileri, ücretli köleleri olsun, bütün emekçileri, insanı yorgunluktan bitirip tüketen korkunç bir sömürü altında yaşamaya mahkûm ediyordu. İnsanı insanlığından çıkararak bu vahşi sömürü, burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf karşıtlığını ve çatışmalarını iyice derinleştirerek 1848'in büyük devrimlerini hazırladı: İşçi sınıfı artık 1789 ve sonrasında olduğu gibi burjuvazinin, peşinden gitmiyordu; 1830'da omuz omuza çıktıkları barikatları terk eden burjuvazinin, feodallerle sessiz bir suç ortaklığı içinde işçilerin katledilişinin hatırası capcanlı duruyordu işçilerin belleklerinde. Şimdi emekçi sınıfları ve halk kitlelerini peşinden sürükleyen, onlara önderlik ederek tarihini kendi elleriyle yapmaya yönelen bir proletarya vardı. Proletarya artık hem sınıf bilincinin geliştiği düzey olarak hem felsefi olarak hem de nicelik ve nitelik olarak kendisi için sınıf haline gelmiş bulunuyordu.

1848 devrimlerinden önceki dönemde Marx ve Engels'in tezleri işçi sınıfının ileri kesimlerinde tartışılmaya, kabul görmeye başlamıştı. Artık bilimsel sosyalizm, çağımızın bu en modern bilimi doğrudan işçi sınıfının elinde bir bayrak olarak dalgalanmaya hazır. 1848'de yayınlanan "Komünist Manifesto", 1848 devrimlerinde proletaryanın elindeki en güçlü silah oldu.

Kapitalist toplumsal sistemde yaşanan bu gelişmeler, burjuvazinin, mülk sahibi sınıfların ellerinde biriken muazzam serveti ve emekçi yığınların, proletaryanın mahkûm edildiği korkunç sefaleti açığa çıkardı. Bu çelişki ve çatışmalar, yaşamın bu çök yönümlüğü sanat alanında da ifadesini buldu. Burjuvazi ile proletarya arasındaki ilişki ve çelişkilerin kapitalist toplumdaki yaşamın ve bu yaşamın gerçek çelişkilerinin analizi ve çok yönlü biçimde anlatımı Dickens, Flaubert, Stendhal, Puşkin, Turgenyev, Gogol, Tolstoy ve diğer eleştirel gerçekçi sanatçılar tarafından gerçekleştirildi.

Engels, "İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu"nda İngiliz emekçilerinin yaşam koşullarını sergiler. Aynı şeyi sanat yoluyla Charles Dickens büyük bir başarıyla "Oliver Twist"te çizer. Gerek bunun gibi ilk dönem eserlerinde olsun gerek "iki şehrin

hikâyesi” gibi daha sonraki eserlerinde olsun çizdiği karakterler, yaşamın derinlemesine kavranışının sonucu olarak çizildiği için oldukça gerçek kişilerdir. Ancak Dickens, Oliwer Twist’te olduğu gibi ilk dönem eserlerinde toplumdaki sınıf çelişkilerini, iyi güçler kötü güçler gibi ahlaki bir karşıtlık içinde ele alır; bu çatışmaları, sevecen, iyi yürekli zengin ya da yoksul insanlarla kötü niyetli, paragöz, kaba ve gaddar insanlar arasındaki bir çatışmaya indirger. İlk dönem eserlerindeki bu yüzeyselliğe rağmen, emekçilerin, alt sınıftan karakterlerin tipleştirildiği bu insanlar, sanki yaşamın içinden çıkmış gibi gerçek hayat koşullarıyla uyumludur. Ama bu durum, Dickens’in burjuva toplumu, bu toplumun çelişki ve çatışmalarını daha derinden ve gerçek yönleriyle tanıyıp kavradığı olgun dönem eserlerinde ortadan kalkar. Toplumsal çatışmalar kendi gerçekliği içinde, sınıf çatışmaları biçiminde çizilir. Zenginlerle yoksulların, egemen yönetici sınıfla halkın, burjuvalar ile emekçilerin yaşam biçimi arasındaki çelişkiler yer alır bu eserlerinde. Böylelikle, burjuva toplumun belirli yanlarının eleştirisi, bütün bir kapitalist toplumun eleştirisine varır. Dickens, gerçekçi sanatta yan tutarlık ilkesine uygun olarak eserlerinde emekçi sınıftan yana tavır alır. O, bu tutumuyla, kapitalist toplumu demokratik bakış açısından eleştiriye tabi tutar.

Özellikle 1848 devrimleriyle olgunlaştığı iyice açığa çıkan emek-sermaye çelişkisi, artık tarihsel gelişmenin merkezinde yer almaya başlamıştı. Bu gerçeklik hem toplumsal düşüncede hem de sanat alanında kendi ifadesini bulacaktı. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, diğer eleştirel gerçekçi sanatçılarda olduğu gibi, Dickens’ta da emek-sermaye çelişkisinin gerçek anlamı yeterince kavranamamıştır; haliyle bu çelişkinin çözümünü de kavramaları mümkün olmamıştır. Bu iki nedenle böyledir: İlki, eleştirel gerçekçi sanatçılar her ne kadar demokratik hareketten yana tutum alsalar, işçi ve emekçilerden yana olsalar da, kapitalist toplumu aşacak olanın ancak işçi sınıfı olduğunu görebilecek kadar bu toplumu derinden çözümlenmeyi başaramamışlardır. İkincisi de, her ne kadar Marx ve Engels’in geliştirmeye başladığı bilimsel sosyalizmin tezleri işçi sınıfı içinde yer etmeye başlamış olsa da, halen demokratizm sınırlarını aşamayan, burjuva demokrasiden umut bekleyen, ütopyacı, anarşist ve daha pek çok küçük burjuva görüş ve akımın da işçi sınıfı saflarında etkili olmasıdır.

Kapitalizmin, feodalizmin yıkıntıları üzerinde serpilip gelişmeye başladığı bir evrede doğan gerçekçilik, henüz doğmuş olan kapitalist toplumu acımasız bir eleştiriye tabi tutarak çelişkilerini açığa çıkardı. Gerçekçi sanatçılar, toplumsal yaşamın bütün alanlarını eleştirel bir bakışla ele alıp aktarırken, burjuva sını-

nın düşünce ve davranışlarının içinde kalıcı olan özelliklerini de iyice açığa çıkaracak, özgün olanın içindeki evrensel olanı gösterdiler.

Eleştirel gerçekçi sanatçılar, eserlerinde, toplumsal yaşamın bütün alanlarını ele alırken, yaşamı ve olaylarını hareket eden, değişen ve gelişen olgular olarak çizmeyi başardılar. Bu, burjuvazinin artık tamamen reddettiği tarihsel gelişme fikrinin sanat ve edebiyat alanında çok bilinçli olmasa da yer ettiğini gösteriyor. Eleştirel gerçekçi sanatçılar, bu dönemde sınıflar arasındaki çelişkileri ve çıkar çatışmalarını çeşitli yanlarıyla çizmeye giriştiklerinden, ancak kapitalizmin özünde var olan yabancılaşmayı ve toplumu atomlarına dek parçalayan yanını ele alıp göstermişlerdir. Onlar, bunun yanında var olan kapitalist üretim sisteminin bir diğer yanını; işçi sınıfını büyük sanayi ve fabrika sistemi sayesinde birleştiren, örgütlü hale getiren yanını ve yine bu üretim sisteminin kaçınılmaz olarak üretimi toplumsallaştırdığını ve üretim maliyetini düşürüp sürekli biçimde emeğin üretkenliğini artırdığını; yani gelecek toplumun bu nesnel koşullarını hazırladığını görememişlerdir.

1848 devrimleri, yenilgiyle sonuçlanmasına karşın, artık geleceğin işçi sınıfının ellerinde olduğunu açıkça gösterdi. Bütün bilimsel teknolojik gelişmelere, kapitalizmin hızla bir dünya sistemi halini almasına, ticaretin ve bu amaçla gerçekleştirilen fetihlerin, keşiflerin sonucunda sömürgeciliğin genişlemesine ve böylelikle burjuvazinin ekonomik olduğu kadar, hatta daha da fazlasıyla politik konumunun güçlenmesine karşın, bu toplumda burjuvazinin mezar kazıcısı sınıf olan proletaryanın da karşıt bir güç olarak, yeni doğan ve gelişen bir güç olarak konumunu güçlendirdiğini ortaya koydu. Proletarya hem kültürel hem politik anlamda yükselirken, artık burjuvazi bütün başarılarına, elindeki muazzam ekonomik ve politik güce karşın tarihsel olarak ömrünü doldurmuş, çürüyen ve ölüme sürükleyen bir sınıf haline gelmişti.

Serbest rekabetçi kapitalizmin büyük bir hızla geliştiği bu dönemde, borsalarda hisse senedi alımsatımları hızla artıyor, sanayi ve ticarete yaşanan atılım mali sermayeyi olgunlaştırırken, bu süreç aynı zamanda denizaşırı ülkelere, dünyanın en uzak, en ulaşılmaz bölgelerine, kutuplardan cangıllara varana dek her yere ve her şeye sermayenin damgasını vuruyor; bunları korumak ve kontrol altında tutabilmek için de ekonomik, askeri, siyasi her yönden güçlü büyük devletler kuruluyordu. Bu atılım, kapitalizm ve burjuvazinin karşı konulmaz bir gelişme dünyanın tek gücü olduğu yönünde bir yanılsama yaratıyordu. Burjuva sınıf ve ideologları, burjuvazinin iktidarının, kudretinin sonsuzluğuna ve kapitalizmin her sınırı,

her sorunu aşacağına dair teoriler, inançlar yayıyorlardı.

Ancak kapitalizmin bu büyük gelişimi, aynı zamanda toplumsal güçlerin insana yabancılaşmasını hızlandırıyor, derinleştiriyordu. Marx ve Engels bunu şöyle belirtiyorlar. “Toplumsal güç, yani işbölümünün koşullandırdığı çeşitli bireylerin elbirliğinden doğan on kat büyümüş üretici güç, bu bireylere, bir araya gelmiş kendi öz güçleri gibi görünmez. Çünkü bu elbirliğinin kendisi de, gönüllü değil, doğaldır; bu güç, bu bireylere, kendilerinin dışında yer alan, nereden geldiğini, nereye gittiğini bilmedikleri, bu yüzden de artık hükmedemedikleri, tersine, şimdi insanlığın iradesinden ve gidişinden bağımsız, bir dizi gelişim evrelerinden, aşamalarından geçen, insanlığın bu irade ve gidişini yöneten yabancı bir güç gibi görünür.” (Alman İdeolojisi)

Burjuvazi ile proletarya arasındaki ilişki ve çelişkilerin kapitalist toplumdaki yaşamın ve bu yaşamın gerçek çelişkilerinin analizi ve çok yönlü biçimde anlatımı Dickens, Flaubert, Stendhal, Puşkin, Turgenev, Gogol, Tolstoy ve diğer eleştirel gerçekçi sanatçılar tarafından gerçekleştirildi.

Ulusal, kültürel, dinsel vb. bölünmeler derinleştikçe, aslında kapitalist işbölümünden kaynaklanan bu yabancılaşma, insan bilincini pek çok yanılsama, önyargı ve fetişle doldurarak gerçekliğin algılanışını, kavranışını da çarpıtır. Bu yabancılaşma, insanın hem kendi gücüne hem de toplumsal güçlerine yabancılaşması, kapitalizmin gelişimiyle beraber derinleşen tarihsel bir olgudur. Marx, yabancılaşmanın aşılabilmesi için koşullar hakkında ise şunları söylüyor. “Gerçek, bireysel insan, ne zaman soyut yurttaşı kendinde yeniden-soğurup, bireysel insan olarak günlük yaşamında özel işinde ve özel durumunda cinsil varlık olursa, ne zaman insan “forces prebres”unu (kendi güçlerini – b.n) toplumsal güçler olarak tanır ve örgütler ve böylece toplumsal gücü kendisinden, politik güç biçiminde ayırmazsa, işte ancak o zaman insani özgürleşme tamamlanmış demektir.” (Yahudi Sorunu, syf:41–42)

Yani insanın kendi toplumsal güçlerine yabancılaşması, bireyin kendi bireysel bilinci ile toplum bilinci, toplumsal bilinç arasındaki uyumluluk durumunda aşılabilir. Bu da ancak iki biçimde olabilir. Birincisi, özel mülkiyet koşullarının olmadığı, insanın, emeğinin her türlü sonucunu kendi denetimi altına aldığı, işbölümü ve diğer nedenlerden kaynaklanan parçalanmanın ortadan kalktığı koşullar altında mümkündür. İkincisi ise, yabancılaşmanın yarattığı bütün olumsuzlukların, burjuva toplumun, yarattığı bütün zararlı sonuçların, kapitalizme karşı sürdürülen politik mücadele içinde aşılması koşullarında mümkündür. Ki bu genel olarak emekçi sınıfın, işçilerin hepsinde ya da büyük çoğunluğunda aşılması anlamına gelmez, olsa olsa ileri kesimlerinin, örgütlü mücadeleye atılan kesimlerinin arasında mümkündür.

Bu yabancılaşma, bireyle toplum arasında bir karşılaşmaya ve giderek çatışmaya yol vermiştir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu yabancılaşma, bireyle toplum arasındaki karşıtlığı derinleştirmiş, yalnızlaştırılmış bireyin düşünce tarzında, kendi dışındaki olayları ve olguları ele alış ve kavrayışında öznelciliği getirmiştir. Bu da kendi ifadesini sanatta bulacaktır. Bireyin kendi iç dünyası ile dışındaki nesnel gerçeklik, bu dönemin eleştirel gerçekçi sanatçılarında önemli bir yer tutar. Bu dönemin en önemli kalemlerinden Gustave Flaubert, bireyin iç dünyasını ve gerçek dünyayı çizerken, bu yabancılaşmanın yarattığı bireyin iç dünyasındaki öznelciği de çizer. Flaubert, Madam Bovary’de genel bir toplum çözümlemesi yapmaz, ama burjuva yaşamın, insanın bütün gücünü, yaşama sevincini emip tüketen, gelecek ve mutluluk düşlerini, arayışlarını yok eden, çoraklaştırıp kurutan yapısını anlatır.

Flaubert, eleştirel gerçekçi edebiyatın önemli ilkelerini bu eserinde uygular. Bu estetik ilkelerden birisi, yaşam çözümlemesinin gerçek yaşama uygun olarak yapılmasıdır. O, bu çözümlemeyi yaparken, aynı zamanda, bu yaşamın içinde yer alan bireyleri, gerçek karakterlerin tipleştirilmesi yoluyla çizer. Flaubert, bu romanında küçük burjuva bir kadın olan Emma Bovary’yi; onun küçük dünyasını ve kendisiyle birlik-

te çevresindeki diğer kişileri hem gerçek dünyaları ile hem kendi iç dünyaları ile birlikte başarıyla verir. Bu da eleştirel gerçekçi sanatın bir diğer ilkesidir; sadece romanın ana karakteri değil, çevresindeki diğer karakterler de gerçek tipler olarak çizilir: taşra doktoru Charles Bovary, eczacı Homais, Noter kâtabi Leon ve diğerleri. Romanın kahramanı Emma Bovary'nin manevi dünyası, aşk acıları, sevgisi, tutkusu, romantik düşlerinin yıkılışı, hemen ardından içine sürüklendiği karamsarlık ve manevi yıkım; yani Emma'nın kişisel dramı çok başarılı biçimde çizilirken, aynı zamanda küçük burjuvaziye özgü asli özellikleri, küçük hesaplara ani geçişleriyle birlikte çizilir. Flaubert, burada önceki dönem 18. yüzyıl klasik gerçekçilerde pek görülmeyen biçimde insan psikolojisini, bireyin iç dünyasını çok yönlü, esnek ve değişken biçimde çizmeyi başarmıştır.

Flaubert'in bu eserindeki bütün tipler, ister Emma, ister dr. Bovary, eczacı Homais ya da diğer yan karakterler olsun, hepsi de kendi istek ve duygularına denk gelecek biçimde, kendi iç dünyalarına uygun biçimde değerlendirir, algılarları karşılaştıkları kişileri ve olayları. Bu nedenle çizilen bu öznelci bireyler her yaptıklarında hep tek başlarına ve yalnızlık içindedirler. Birbirlerinin duygularını, düşüncelerini kavrayamazlar, algılayamazlar. Öyle ki, Emma, aşıklarının bile duygularını, düşüncelerini, planlarını anlayamaz. Her birisi, kalabalık içinde dahi kendi yalnızlığında boğulmak üzeredir. Bu kitap, kapitalizmin getirdiği yabancılaşmanın çok ustaca çözümlenmiş biçimdir.

Eleştirel gerçekçi sanatın bütün bu olumlu, ileri yönlerinin yanında darlıkları, yetmezlikleri de vardır. Her ne kadar sınıf ilişkilerini, bir sınıfın mensubu olarak karakterleri tiplendirdiler ve bunu yaparken toplumsal bir eleştiriye girseler de, tarihsel sürecin gelişimini asıl nedenlerine varacak kadar, ekonomik temelleriyle birlikte kavrayamamışlardır. Bu nedenle de tarihsel gelişimin kendi mantığı, kendi doğal gelişim süreci, yönelimi yeterince kavranamamıştır. Tarihsel toplumsal gelişmeyi yaratan sınıflar mücadelesinin rolü yeterince kavranamadığı için eleştirel gerçekçiler tarafından derinlemesine bir toplumsal çözümleme de yeterince yapılamamıştır. Gerçek tarihsel kavrayışın yerine birbirinden yalıtık, yalnız bireylerin ve bu bireyler üzerinden de coşkudan yoksun, çorak, sıkıcı bir çizim gerçekleştirebilmişlerdir. Kendi bütünsel yapısı içinde tüm bir toplumsal yaşamın gerçek çiziminin yerini, eleştirel gerçekçiliğin bu darlıkları nedeniyle birbirinden kopuk, ayrı ayrı parçaların yan yana getirilmesiyle ortaya çıkan bir toplum çizimi almıştır. "Flaubert'in yapıtlarında dünya, ayrı ayrı parçalardan yapılmış bir mozaik benzer." (Boris Suçkov, Gerçekçiliğin Tarihi sy. 118)

Flaubert, burjuva sınıfa ve burjuva yaşam biçimine yönelttiği eleştirilerinde, demokratik bir konumdan hareket etse de tarihsel değişim ve gelişim fikrini bilince çıkaramayan, eserlerinde bunu ancak kendiliğinden bir şekilde verebilme durumunda olmuştur. Bu da onun yanlısamalı bilincidir.

19. yüzyılın eleştirel gerçekçi sanatçıları 1848 devriminin gerçek anlamını kavrayamamış olsalar da emekçi yığınlardan yana tavır alarak demokratik konumda kalmayı başarmışlardır. Buna rağmen devrimci dönüşümün esas gücünün işçi sınıfı ve halk olduğuna, onların bunu başarabileceklerine inanmamış, şüpheyile yaklaşmışlardır. Bu nedendir ki tarihsel gelişim ve değişim eleştirel gerçekçiler tarafından bilince çıkarılamamış, kendiliğinden bir tarihselcilik olarak eserlerinde yer almıştır.

Bu dönem eleştirel gerçekçiliğin bir diğer ilerici özelliği ise ilerici demokratik düşüncede de var olan, gerçekliğin sadece çözümlenmesi değil, aynı zamanda sentezci bir yaklaşımla ele alınmasıdır. Ancak eleştirel gerçekçi sanatçılar ister Batı Avrupalı olsun ister Rus olsun, kapitalizmin temel çelişmesi olan emek-sermaye çelişmesini kendi tarihsel gelişimi ve sonuçlarıyla kavrayamadıkları için bu sentezi de elde edememişlerdir.

Bu dönemin en önemli kalemlerinden Gustave Flaubert, bireyin iç dünyasını ve gerçek dünyayı çizerken, bu yabancılaşmanın yarattığı bireyin iç dünyasındaki öznelliği de çizer. Flaubert, Madam Bovary'de genel bir toplum çözümlemesi yapmaz, ama burjuva yaşamın, insanın bütün gücünü, yaşama sevincini emip tüketen, gelecek ve mutluluk düşlerini, arayışlarını yok eden, çoraklaştırıp kurutan yapısını anlatır.

devam edecek

Ahmet Ayfın

DİL ÜZERİNE -3-

DİL VE BİLİM- TEKNOLOJİ ETKİLEŞİMİ

Yüzyıllar boyu ve günümüzde birçok üniversitede Latince'yi kullanan bölümler var. Dünyanın birçok ülkesinde üniversitelerde Latincenin araştırmalar için kullanılmasının temel nedeni bilimsel ve felsefi alandaki önemli gelişmelerin yaşandığı Ege kıyılarında Latince kullanılarak eserler verilmesidir. Bilimsel-felsefi gelişmelerin büyük atılımlarının olduğu dönemde Latince kullanılmış olması ve birçok felsefi-bilimsel gelişmenin temelini atılmasında Latincenin kullanılması bugün bile üniversitelerde kullanılmasını sağlıyor. Latince bilim alanında kullanılmaydı bilimsel ve felsefi ilerlemeler Latince kullanılarak gerçekleştirilmesiydi Latince bugün üniversitelerde en azından bu düzeyde kullanılmayacaktı. Birçok ulusal dilde kullanılan bilimsel kelimelerin kökeni Latince'dir. İngilizce olsun, Fransızca olsun, Türkçe ya da diğer dillerde olsun çok sayıda Latince kökenli sözcüğe rastlanıyor. Bu sözcükler ağırlıklı olarak bilimsel alanda kullanılan sözcüklerdir.

Günümüzde bilimsel gelişmeler çok hızlı. Her gelişme dile yeni sözcükler katıp zenginleştiriyor. Bilimsel buluşları gerçekleştiren, bilimsel gelişmelere imzasını atan ulusların kullandıkları dilde sözcükler bilimsel gelişmeye orantılı olarak bilimsel alanda gelişmiş olur. Diğer yandan ise; bilimsel gelişmeler tüm dünyada kullanıldığı ölçüde evrensel bir dil oluşmasında rol oynar. Radyo-televizyon gibi sözcükler dünyanın birçok yerinde benzer bir telaffuzla söyleniyor. Bilimsel gelişmeler evrensel kullanıma uygun buluşlara yol açtıkça, teknolojik alanda yaşanan gelişmeler yayıldıkça küresel olarak kullanılan sözcükler de artıyor.

Bilimsel ve teknolojik ilerleme, iletişim alanındaki ilerlemeyle dillerin gelişmesinde ve küreselleşmesinde büyük rol oynuyor. Teknolojinin gelişmesiyle dünyanın her yanında her dilde radyo, televizyon, internet yayını yapılmaya başlandı. Bazı yasak ve engellemeler dışında dünyanın birçok bölgesinde farklı dillerde radyo-tv-internet yayınlarına ulaşılabilir. Bu yayınlar dilin ortaklaşması ve gelişmesi açısından önemli bir rol oynuyor. En yakın ve canlı örnek olarak Kürtçe tüm engellemelere rağmen diğer şeyler yanında tv-radyo yayınlarının etkisiyle de önemli gelişmeler gösteriyor. Toplumun dilinde ortaklaşma, dil birliğinin gelişmesinde, iletişim ön plana çıkmaya başladı. Radyo-tv'den sonra internet de hızla yayılıyor. Hem farklı dillerin öğrenilmesi hem de bir dilin gelişmesi açısından iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler büyük rol oynuyor. Bazı dillerin yok olması teknolojik gelişmeler sayesinde engellenebiliyor. Artık kullananların sayısının azaldığı, hatta son temsilcilerinin birkaç kişiyle sınırlı olduğu diller, bu kişilerin ölmesiyle yok olabilir. Ancak bu kişilerin konuşmalarının bugünün teknik olanaklarıyla kolayca kaydedilmesi bu dillerin yok olması engellenmiş oluyor.

Bilimsel araştırmaların dile etkisine canlı bir örnek 2007 yılında Kutup bölgesinde deniz altında yaşayan canlılara yönelik yapılan araştırmanın açıklanmasıdır. Birkaç yıl süren bilimsel çalışmayla önceden bilinmeyen 700 civarında canlı türü tespit edilmiştir. Bunun dil açısından 700 yeni canlı türünü ifade eden 700 sözcük olacağı açık. Her bilimsel gelişme dili canlandırır, dilde yansımaları bulur.

Baskıcı amaçlarla kullanılması dışında bilim ve teknoloji dilin yayılması ve yaşamasında etkilidir. Baskı nedeniyle ya da farklı nedenlerle göç vs. kendi dilini kullan-

Toplumsal, ekonomik gelişmeler bilimsel-teknik gelişmelerle birlikte olur. Her gelişme dil üzerinde etki eder. Yazın alanında etki eden gelişmeler yaklaşık yazının ilk çıkışına kadar biliniyor. Geçmişte kil tabletlerin yapılması yazı için kullanılması, kemiklere yazı yazılması, kayalara oyma şeklinde yazılması, ağaç kabuklarına yazı yazılması, papirüs gibi araçların kullanıldığı biliniyor. Sonradan metal (bakır vs) levhaların kullanımı, yazının kalıcı olması açısından rol oynadı.

ma, konuşma olanağı bulamayanlar veya baskı altında olanlar dünyanın çok uzak bölgelerinde kalan ulusal dilini uydu yayınlarıyla izleyebiliyor, dilini yaşatabiliyor. Teknolojik olanaklar diğer yönleriyle de dillerin yaşamasında etki ediyor.

Toplumsal, ekonomik gelişmeler bilimsel-teknik gelişmelerle birlikte olur. Her gelişme dil üzerinde etki eder. Yazın alanında etki eden gelişmeler yaklaşık yazının ilk çıkışına kadar biliniyor. Geçmişte kil tabletlerin yapılarak yazı için kullanıldığı, kemiklere yazı yazılması, kayalara oyma şeklinde yazılması, ağaç kabuklarına yazı yazılması, papirüs gibi araçların kullanıldığı biliniyor. Sonradan metal (bakır vs) levhaların kullanımı, yazının kalıcı olması açısından rol oynadı. Kâğıdın kullanılması yazılı eserlerin yaygınlaşmasını ve daha çok kullanılmasını sağlamıştır. Matbaanın kullanılması ise bu alanda en büyük ilerlemelerden biri olmuştur. Yazılı eserlerin basılması, yaygınlaşması matbaa ile çok ilerlemiştir. Daktilonun kullanılması yazıların daha hızlı yazılmasını sağlamıştır. İletişim alanındaki gelişmeler, radyo, telsiz, telefon, televizyon, bilgisayar, internet, kablosuz iletişim, uydu yayınları vs. sürekli olarak dillerin gelişmesinde etki yaptılar. Artık geniş kitlelerin güncel konuşmaları, kullandıkları sözcükler üzerinde de TV ve internet etkide bulunuyor. Bugünkü teknik ilerlemeler, edebi eserler, bütün yazılı eserler için önemli. Birincisi daha kullanışlı hale geldi; bilgisayar-internet yoluyla ulaşılan kaynak sayısı arttığı için kaynaklara çok daha kolay ulaşıyor, gazete ve dergilere ulaşıyor. İkincisi bilgisayar disketleriyle ve kapasitesi yüksek bilgisayarlarla ve tüm yazılı eserlerin korunması kolaylaşıyor. Üçüncüsü ise; teknoloji kullanılarak yazılı eserler daha ekonomik hale geliyor. Bir diskete çok sayıda kitapta yer alan bilgi yükleniyor. Bir disket için, üretimi, korunması, taşınması vs harcanan emek miktarı, disketteki yazıların kâğıda baskılı hale gelmesi ve bunun kullanılması için harcanan emek miktarından çok daha az olduğundan bilgisayar kullanımı daha ekonomik.

Sonuç olarak: Dil- bilim ve teknoloji ilişkisinde; dilin bilimsel gelişmeleri ilerletmede rol oynadığı (dil-bilinç ilişkisiyle), bilimsel gelişmelerin dile yaptığı katkılarla dili zenginleştirdiği, teknolojik gelişmelerin dilleri yaşatmak ve geliştirmek için kullanılabilceği, bilim ve teknolojinin küresel dil oluşması yönünde önemli işlevi olduğu, altı çizilecek önemdedir.

EDEBİYAT SANAT VE DİL

Edebiyat ile dil bilimi arasındaki farklılığı ortaya koyarak başlayalım. Gennadiy N. Pospelov'un Edebiyat Bilimi adlı eseri edebiyat ve dil açısından aydınlatıcı bir kaynaktır. Pospelov dil bilimi ve edebiyat bilimini şöyle tanımlıyor:

“Ancak edebiyat bilimiyle, dilbilim, öznelere gereği ayrı birer bilim dalıdır; önelerinde birbirinden çok farklı bilimsel görevler bulunmaktadır. Dilbilim, dilin tüm görüngülerini inceler, daha açık bir deyişle dünya halklarının konuşup yazdıkları tüm dillerin yasal gelişmelerindeki özellikleri saptamak amacıyla insanları dil eylemlerinin görüngülerini inceler. Oysa edebiyat bilimi, dünya halklarının sanatsal edebiyatını inceler. Amacı da bunların biçim ve içeriklerinin gelişimindeki yasallıkları ve özellikleri açıklayabilmektir” (syf.11)

Edebiyat bilimi yalnızca sanatsal yazınla sınırlı değildir. Yazılı ve sözlü sanatlar, edebiyat biliminin inceleme alanına girer. Bu yönüyle de yazı kullanılmadan önceki dönemlerin sözlü sanatından başlayıp günümüzdeki sözlü sanata kadar, edebiyat biliminin konusudur. Yazılı sanat da ilk ortaya çıktığı dönemlerden sonra birçok gelişim aşamasından geçmiştir. Edebiyat bilimi sanatsal edebiyatın eserlerini yalnızca dil açısından değil, bilim ve içerik açısından da inceler. Edebiyat eserlerinin dili, sanatsal söylemi ve içeriğiyle tüm yönlerini inceler. Edebiyat bilimi hem filolojik bilim dallarından hem de sanat bilimleri alanından biridir. Tarihle ilgili olan bilim dallarıyla da ilişkilidir. Tarihsel süreç içinde edebiyatın gelişimini inceler. Sanat eserleri toplumsal bilincin bir biçimini gösterir. Edebiyat eserleri bir halka aittir, belli bir döneme ve bu dönemin koşullarına göre oluşur. “Edebiyatta, imgeselliğin maddi taşıyıcılık işlevini, insanın belli bir ulusal dile dayalı bulunan söylemi görmektedir.” (Pospelov) Dil insanlar arasında iletişim, birbirini anlama, birbirlerine bir şeyler söyleme, niteleme, görüş alışverişi yap-

Dil insanlar arasında iletişim, birbirini anlama, birbirlerine bir şeyler söyleme, niteleme, görüş alışverişi yapma, duyguları aktarma işleviyle edebiyata zengin olanaklar sunar. Düşünce oluşturma işlevi dilin asıl görevlerinden biridir. Dilin dışında düşünce oluşumu tam olarak oluşamayacağından edebiyat düşünce yaratma işlevi görür.

ma, duyguları aktarma işleviyle edebiyata zengin olanaklar sunar. Düşünce oluşturma işlevi dilin asıl görevlerinden biridir. Dilin dışında düşünce oluşumu tam olarak oluşamayacağından edebiyat düşünce yaratma işlevi görür. Edebiyat imgeleri görsellikten yoksundurlar. Ancak edebiyat eserinde anlatılanlar okuyanın, dinleyenin tasarımlarında tekrar oluyormuş gibi canlandırılır, hayal edilir. Edebiyat eserleri sadece görünür varlıkları, olguları aktarmakla kalmaz, görünmeyen olguları ve tasarımları da aktarır.

Edebiyat evrenselliği olan sanat dalıdır. Bilgi aktarma açısından edebiyat sanatı büyük önemdedir. Çernişevski “tüm öteki sanatlar, dil sanatının bize söylediğinin yüzde birini bile söyleyebilme durumunda değildir” diyor. Sanatın görevlerine ilişkin “sanatın yeniden yaratma dışında bir anlamı daha var ki, o da, yaşamı açıklamaktır” diyor.

Pospelov: “Edebi sanatsal biçimin ikinci yanı, dil kuruluşudur, dedik. Ancak biçimin dilsel düzlemi de çok karmaşık ve çok katlıdır. Bunun içinde, yazarın dilde başvurduğu sözlüksel –deyim bilimsel doğal sanatsal söylemin taşıdığı anlamlarının kullanılışı- dilin sözdizimi, ses bilgisi ve ritmi bulunmaktadır” (syf. 219) diyor. Edebiyatçının dile hâkim olması, dilin sınırlarını zorlaması, dilin özelliklerini iyi kullanabilmesi edebi eser için önemlidir. İçerik ile birlikte dilin kullanımını edebi eserin etkisini ortaya koyar.

Plehanov “Sanat ve Toplumsal Hayat” adlı yapıtında edebiyat üzerine belirlemelerde bulunuyor. “Edebiyatın objesi insan hayatının iyi ifadeyi (expressif) bir dille temsil edilmesidir.” diyor. Edebi sanat dil aracılığıyla yapılır, ancak iyi ifadeyi dil aracılığıyla yapılır. Resim ve plastik sanatlarından ayrı olan yanı dil aracılığıyla yapılmasıdır. Plehanov: Edebiyat tarihi ancak ifade ediliş tarzlarından ayrılmaz bir şekilde bize kendisini gösteren fikirlerin –felsefi toplumsal ya da başka türden- duyguların tarihidir. Edebiyat tarihinin özelliği budur. Ve ancak bu özelliği taşıdığı sürece adına layık olabilir. Edebiyat tarihinin konusu şekil ile içeriğin birliğidir. Edebiyat tarihi kendilerini gerekli kıldıkları ve buldukları şekillerle ilişkisi içeriklerin tarihidir” sözleriyle edebiyat tarihine bakışı ortaya koyuyor.

Kagan Dil ve Sanatın iletişim açısından farklılıklarını inceliyor. İlk olarak, dilin ulusal olmasını, o dili anlayanlarca sınırlanmasını çeviri olmaksızın diğer dilleri konuşanlarca anlaşılacaklarını oysa sanatın kendine özgü ulusallığı taşımakla birlikte bütün insanlığa açık olduğunu belirtiyor. İkinci olarak: Dil kendine yüklenen bildirim insanlara iletir, belirleyici yan budur. “Sanatın amacı, kendi içinde barındırdığı manevi kapsam yoluyla insanları harekete geçirmektedir. Sanatsal bir imgenin coşkusal kapsamı, kendi biçiminden dışarıya dağılarak, sanatı algılayan insanın ruhuna işler. Bunun için, bir karşılıklı anlaşma aracı olarak sanatın etkinliği dilin etkinliğinden kıyaslanmayacak derecede yüksektir”. Üçüncü olarak: “... karşılıklı bir anlaşma aracı olarak, sanatın işlevi ancak genel manevi iyilik haline gelebilecek manevi süreçler ile manevi ürünleri cisimlendirebilme yeteneğiyle belirlenir. Bir başka deyişle, sanat, ne dille ne de herhangi başka bir kodsız iletişim yoluyla ulaşılamayacak manevi bir düzeyde insanların birbirine yakınlaşıp bir araya gelmelerini sağlar” (Estetik ve Sanat, Kagan, syf. 460-461)

Kagan’ın iletişimsel açıdan dili sanatla karşılaştırmasına ilişkin edebiyatın sınırlayan ulusal dile vurgusu açısından çeviri konusundaki ilerlemeler dikkate değer gelişmedir. Genel olarak edebiyat açısından ulusal dilin sınırlaması sürse de ikinci dili konuşan ya da çok dil konuşan insan sayısı sürekli artıyor.

Edebiyatta söylem ve anlatım türleri yaygındır. Uyaklı söylem ulusal dillerin genelinde görülen bir gelenektir. Halk türküleri uyaklı söylem geleneğinin en önemli taşıyıcısıdır. Dilin yaratıcı etkisi, insan düşüncesi, bilinci üzerindeki etkisini Goethe’nin “insanlar dili değil, dil insanları yapar” sözüyle vurgulayalım.

Dünya edebiyatının başlangıcı olarak büyük destanlar görülmektedir. Gılgames bilinen en eski yazılı destandır. Hint destanlarından Mahâbhârata (İ.Ö. 1500’ler) eski destanlardandır. İlyada ve Odyssea ilk olarak (İ.Ö. 1100) söylenen destan olarak ileri sürenler olsa da Gılgames’in bir versiyonu İ.Ö. III ila II bin yılları arasındaki döneme

Şimdiye kadar ağırlıklı olarak bilinen ve incelenen Mısır, Mezopotamya, Anadolu ve Ege kıyılarında ortaya çıkan yazılı eserlerdir. Oysa Hint ve Çin yazılı eserlerinin incelenmesiyle birçok bilimsel gelişmenin ve felsefi düşüncenin daha önceden burarlarda gerçekleştiği görülüyor.

ait yazılı tabletlerde bulunmuştur. Edebiyat tarihine ilişkin birçok bilgi ve yaklaşım vardır. Şimdiye kadar ağırlıklı olarak bilinen ve incelenen Mısır, Mezopotamya, Anadolu ve Ege kıyılarında ortaya çıkan yazılı eserlerdir. Oysa Hint ve Çin yazılı eserlerinin incelenmesiyle birçok bilimsel gelişmenin ve felsefi düşüncenin daha önceden burarlarda gerçekleştiği görülüyor. Matematik alanında, astronomi alanında, felsefi alanda birçok gelişme diğerlerinden önce Hint ve Çin bilimcileri ve filozoflarınca ortaya konulmuştur. Sanat ve bilim açısından tarihsel incelemelerde edebiyatın, dilin aydınlatıcı işlevi hep yeni bilgilerin ortaya konulmasıyla etkin rol oynuyor.

Halkın sözlü kültürü olarak varlığını sürdüren birçok etkinlik, dilin gelişmesi ve yaşamasında büyük rol oynadı. Günümüzde iletişim araçlarının bilimsel-tekniik gelişmeler nedeniyle etkisi artmıştır. Geçmiş dönemlerde ise dilin yaşaması, gelişmesi açısından halk müziği, kültürü büyük rol oynadı. Dengbejler ve ozanlar bu açıdan belirgin bir özelliğe sahiptir. Birçok bölgeyi dolaşarak halkın yaşamını, sorunlarını, dertlerini, sevinçlerini, kahramanlıkları, ihanetleri, büyük aşkları, başkaldırıları, sefaleti savaşları kısaca halkın yaşamında görülen bütün gelişmeleri kendi deyişlerinde aktardılar. Böylece hem halkın hafızasında bunların sürekli yer almasını sağlamış hem de sürekli değişik bölgelere giderek dilin varlığını sürdürmesi ve gelişmesinde etkili olmuşlardır. Halk kültüründe yer alan türküler, destanlar ağıtlar, masallar, tiyatro ve oyunlar; dilin yaşaması, gelişmesi için etkili olmuşlardır. Ayrıca panayırlar, düğünler, törenler ve sosyal faaliyetler de dillerin yaşamasını etkilemiştir. Destancılar yakın geçmişe kadar, 1970'li hatta 80'li yıllara kadar, varlığını sürdürmüştür. Günümüzde destanlar hala varlığını sürdürmesine karşın, destancılar tarihe karıştı. Diğer edebi sanatların devamı ise yeni teknoloji ve iletişim araçları vasıtasıyla sürüyor.

Özellikle baskı altında tutulan halkların dillerinin yaşamasında sözlü edebi sanat önemli rol oynadı. Şiirler, türküler, destanlar vs. bu açıdan önemlidir. Kürt halkının dilinin yaşaması ve varlığını sürdürmesinde bu, önemli rol oynadı. Kızılderililerin direnişlerinde, Aborjinlerin derinişlerinde, İrlandalıların ve birçok halkın direnişinde sözlü edebi kültür önemli rol oynadı. Hem halkın kendi varlığını sürdürmesinde hem de dilin varlığını sürdürmesinde sözlü halk kültürü önemli rol oynadı. Siyasi ve askeri baskı, yüzyıllar boyu sürmedikçe bir halkın sözlü kültürünü ve dilini bütünlüklü olarak ortadan kaldıramaz.

Edebiyat, dil açısından daha büyük öneme sahiptir. Dilin gelişmesinde büyük rol oynar. Edebiyatçılar içersinde de dili iyi kullananlar daima etkili olmuşlardır. Dillerdeki yenilikler çoğu kez edebiyatçıların üretimiyle gerçekleşir. Yeni kelimeler, yeni deyişler çoğu kez edebiyatçılar tarafından dile kazandırılır. Edebiyat üzerinde dilin etkili olması yanında, dil de edebiyat üzerinde etki yapar. Edebiyat ve dil toplumsal gelişmeleri de yansıtır. Toplumun gelişmesi dilde, edebiyatta kendini gösterir. Zengin dillerle yazılan edebi eserler daha etkilidir. Dili iyi kullanan, dili geliştiren eserler de etkilidir. Dil ve içerik uygun olduğu oranda edebi eser ölümsüzleşir.

Edebiyatın gelişmesi, diğer şeylerle birlikte dilin varlığı, yaşaması için, kendini ilerletmesi için bir zorunluluktur. Edebiyat olmayan bir dil, varlığını sürdürmekte zorlanır, gelişimini sürdüremez. Çağımızda yazılı edebiyat ve teknolojik iletişim araçlarına sahip olmayan dil geriler. Dilin kendini geliştirmesi için sözlü edebiyat, yazılı edebiyat, iletişim araçlarıyla birlikte etkili olur.

Edebiyat dil açısından daha büyük öneme sahiptir. Dilin gelişmesinde büyük rol oynar. Edebiyatçılar içersinde de dili iyi kullananlar daima etkili olmuşlardır. Dillerdeki yenilikler çoğu kez edebiyatçıların üretimiyle gerçekleşir. Yeni kelimeler, yeni deyişler çoğu kez edebiyatçılar tarafından dile kazandırılır. Edebiyat üzerinde dilin etkili olması yanında dil de edebiyat üzerinde etki yapar.

Devam edecek

ABDÜLREZZAK

EKONOMİ-POLİTİK ÖĞRENİYOR

I. "EMEĞİN KARŞILILIĞI"

Abdülrezzak terli omuzlarına aldı kabanını. Atkısı ve beresi elindeydi. Kapı ağzında durdu. Soğuk soğuk esiyordu rüzgâr. Atkısı sıkıca sardı. Bereyi geçirdi başına. Servise doğru yürüdü hızlı adımlarla.

"Yine gecikeceğim toplantıya" diye geçirdi aklından. Aslında bir an evvel eve kapağı atıp, televizyon karşısına uzanmayı istiyordu. İstiyordu ya... Toplantıya gitmesi gerekiyordu.

"Emeğin karşılığı"... Bugünün konusu buydu. Atölyedeki işçi toplantısında "emeğimizin karşılığını istemeliyiz" demişti. Gençlerden biri de sormuştu kendisine: "Nedir bizim emeğimizin karşılığı?"

Öyle ya, neydi "emeklerinin karşılığı?"

"Ne olacak, insanca ücret işte!" Böyle kestirip atmıştı. Ama bu defa da "insanca ücret ne kadar?" diye sordu genç işçi. Sinirlendi Abdülrezzak: "La havle... İnsanca ücret, bizim insanca yaşayabilmemiz için gereken ücrettir!" Söylediğinden kendisi de bir şey anlamamıştı.

"Toplantıya yetişmeliyim. O kadar ekonomi-politik çalıştık sözde. Hala oturmamışım şu konuları. Üstelik işçi temsilcisiyim! Rezalet!" Düşüncelere dalmış bir şekilde bindi servise. Saatine baktı. Ucu ucuna yetişebileceğini gördü. Yetişemezse ayıp olurdu. Soruyu kendi sormuş, Aydın da "işçi arkadaşlarla toplanıp, cevaplayalım. Bir faydası dokunsun" demişti. Saat 9'da başlayacaktı sohbet. İşçi arkadaşlar de gelecekti.

* * *

Sobanın çevresinde halka olmuş on iki işçi, çaylarını yudumluyordu. Aydın, yanındakilerle hoş beş konuşuyordu. Abdülrezzak girdi. Yetişmişti!

Tek tek selamlaştı. Boş sandalyeye geçti. Arif, ona da çay getirdi. Aydın gözleriyle taradı işçileri. Her şey tamam gibi görünüyordu.

-Hazırız sanırım?

-Evet, hazırız.

-Pekâlâ... Dün Abdül yakaladı beni. Soruları vardı. Dedim ki; "arkadaşlarla toplanalım. Birlikte soralım, birlikte cevap arayalım..." Akıl akıldan üstündür. Ortak akıl daha üstün! Şimdi... Abdül, anlat bakalım bana anlattıklarını.

Abdülrezzak sandalyeye yerleşti iyice.

-Bizim atölyeyi biliyorsunuz, arkadaşlar. Aslında "fabrika" demek lazım. Bizim bölümde elli tane makine var. Ortacılar falan... Üst katta ütücüler... Neyse, uzatmayayım. Bölümün temsilcilerinden biri, benim. Makineciler olarak çıplak maaşımız 750 lira. Or-

tacılar asgari ücretten çalışıyor. Ütücüler 650 lira alıyor.

Aydın, “biraz kısa kes” diye işaret etti.

-Her neyse. Bölümde toplandık Maaşlar düşük. Ne yapalım? Ben, “emeğimizi sömürtmeyelim. Emeğimizin hakkını isteyelim. Emeğimizin karşılığını alalım. Birleşelim!...” diye anlattım. Arkadaşlar da destekledi. Genç bir arkadaş var; adı Fuat. “Emeğimizin karşılığı nedir?” diye sordu. Tabii birden sorunca şey oldum. Şaşırdım. Dedim ki, “insanca ücrettir.” Bu defa da “insanca ücret nedir? Ne kadardır?” diye sordu. Anlattım bir şeyler. Ama anlattıklarım kendimi bile ikna etmedi. Sonra burada Aydın ağabeyi gördüm. Ona sordum. İşte toplandık burada.

Sustu. Aydın şöyle bir taradı. Gözü Haydar’a takıldı.

-Ne dersin, Haydar? Nedir bu “insanca ücret?”, “emeğin karşılığı?” Anlat hele. Haydar gözlerini kıstı.

-“İnsanca ücret”, kimseye muhtaç olmadan yaşayabileceğimiz ücrettir. Şöyle ki... Benim bir oğlum bir de kızım var. Yani toplam 4 kişiyiz. Ev kira. 450 lira. Elektrik, su, telefon... 100 lira civarına geliyor. Etti 550 lira. Haftalık Pazar alışverişi kabaca 50 lira. Ayda eder 200 lira. Bir o kadar da market... Şu halde 400 lira ekleyeceğiz. Evet, 950 lira. Çocukların ihtiyaçları oluyor. Giyimdir, şudur, budur. 100 lira da öyle diyelim. Etti 1050 lira. Oğlanın okul masrafları, kızın sağlık harcamaları, hanımla benim kendi masraflarımız... 200 lira da buna diyelim. Benim aylık belli oldu işte.

-Mutfak tüpü?

-Isınma giderleri, ulaşım giderleri?

-Eşe dostu elin boş gidemezsin.

-Çocuğun cebine harçlık?

-Acil durumlar için elinin altında tutman gereken?

Ardı ardına sorular geliyordu işçilerden. Haydar:

-Hadi 250 lira da onlara diyelim. Yuvarlak hesap olsun. Eder 1500 lira.

Aydın gülüyordu.

-Sen hiç eşinle sinemaya, tiyatroya, bilmem nereye gitmez misin?

-Nerde...

-Peki, bunlar ihtiyaç değil mi?

-İhtiyaç tabii.

-Kitap, gazete, dergi... Okumaz mısınız?

Aydın diğerlerine döndü.

-Sorunun özünü ortaya koydu galiba Haydar.

Hakan konuşmaya başladı. En gençleriydi. Konuşurken heyecanlanıyor, sık sık iki gözünü birden yumup açıyordu.

-Haydar ağabeyin anlattıklarından... Ben şunu anladım. Bir işçinin maaşı, onu ve ailesini... Rahat ettirecek kadar... Yani bir ay dertsiz tasasız yaşatacak kadar olmalı. Ancak o zaman “insanca ücret” olur.

Aydın başıyla onayladı.

-Bravo, Hakan. Güzel anlamışsın. Ama gelin şu “insanca ücret” sözünü bırakalım.

-Neden, Aydın ağabey?

-Şu yüzden, Hakan. Aslında pek çok başka sebep de söyleyebilirim ama ben sadece bunu söyleyeceğim. Şimdi, ayda 10 bin lira alan, 100 bin lira alan, 1 milyon lira alan... Böyle sıralayın işte... “İnsanca ücret” almıyor mu?

Hakan düşündü. Sonra;

-Kralca ücret alıyorlar!

Herkes güldü. Aydın:

-Güzel söyledin! Yani arkadaşlar “insanca” sözü, bana doğru bir kıstas gibi gelmiyor. Haydar’ın sayıp döktüklerine bakın. Ne görüyorsunuz?

Abdülrezzak bağırды:

-İnsanca değil, asgari gerekleri saydı Haydar. Kim ne kadar kazanırsa ona göre hayat sürer. 1 milyon kazanan gider yalıda oturur. Gelip pazardan alış-veriş yapmaz herhalde. Gider havyar yer.

Yine güldüştüler. Aydın aldı sözü.

-Tam üstüne bastın, Abdül. Haydar'ın saydıkları, asgari gerekler, asgari ihtiyaçlar. Bakın. Sendikalar sık sık "açlık sınırı", "yoksulluk sınırı", "asgari geçim indeksi"... diye araştırmalar yapar.

-Hah! İşte Haydar'ın sayıp döktüğü, bu "asgari geçim indeksi" 4 kişilik bir ailenin bir aylık asgari giderleri. Değil mi, Aydın ağabey?

-Evet, Abdül. Aynen öyle! Ama Haydar insafli çıktı! Patronlara acıdı herhalde!

-Niye Aydın ağabey?

-Sendikalar 2500 lira civarında hesaplıyorlar 4 kişilik ailenin "asgari geçim indeksi"ni. Sen 1500 lira çıkardın!

-1000 lirayı da bankaya yatırırım o zaman!

Yine gülüşmeler oldu. Aydın:

-Öyleyse "insanca ücret" lafını atıyor muyuz?

-Atıyoruuuu!

-Bunun yerine "asgari geçim indeksi"ni koyuyorumuz!

-Dur, dur, Abdül. Yerine bir şey koymadan önce, sorunun ne olduğunu anlamaya çalışalım. Bu indekse göre, senin ailenin 2500 liraya ihtiyacı var, Haydar.

-Öyleyse benim maaşım 2500 lira olmalı.

-Emin misin?

-İyi ama hesap ortada değil mi, Aydın ağabey?

-Peki, ama eşin çalıştığında n'olacak?

Abdülrezzak yine sesini yükseltti:

-N'olacak, sınıf atlayacak! Ayda en az 2500 lira koyacaklar kenara! Veya araba alacak, tatile gidecek...

Elini sallayıp duruyordu. Aydın:

-Ne diyorsun buna, Haydar?

-Ama benim eşim çalışmıyor ki!

-Nasıl yani? Patronlar eşi çalışana ayrı, çalışmaya ayrı maaş mı verecekler? Düşün. İki işçi var. Aynı işi yapıyorlar. Biri evli, diğeri bekar. Biri farklı, diğeri farklı maaş alıyor! Olabilir mi böyle bir şey?

-Olmaz tabii. O zaman nasıl olacak bu "asgari geçim indeksi?"

-Ona bir şey olmayacak! O, hane geliridir. Ve 4 kişilik bir ailenin asgari geçim düzeyine ulaşması için, yaklaşık 2500 lira gerekiyor. Unutmayın. Bu, bugünkü şartlarda böyle. Yarın artar veya düşer.

-Artmasını anladık da, düşüşü nasıl olacak?

-Fiyatlar düşerse veya diyelim sağlık, eğitim, ulaşım gibi kalemlerde işçiler için parasız hizmet verilirse falan. Böyle olmaz mı, Faruk?

-Ohoo... Bu ülkede bu... Mümkün değil.

Güldü Aydın.

-Tamam. Biz yine konumuza dönelim. 4 kişilik aile içinde, hem kadın hem erkek çalışabilir aktif nüfustur. İşgücüdür.

-Yani 2500 lirayı ikiye böleceğiz, öyle mi?

-Öyle de diyebiliriz, Faruk. Zaten sendikaların bir de "yoksulluk sınırı" diye bir rakamları vardır. Ve genel olarak "asgari geçim indeksi"nin yarısına falan denk düşer. Yaklaşık olarak tabi.

Abdülrezzak kaşlarını çatı.

-Şu halde biz hangisine bakacağız? Bizim için hangisi belirleyici?

-Ortalama emek için konuşalım. Vasıfsız emek için yani. "Yoksulluk sınırı" bizim için bir işçinin alması gereken asgari ücreti gösterir. Karı-koca bu parayı alsa, zaten "geçim indeksi" tutarında bir gelirleri olur.

-Tamam. Şimdi oldu. Kabaca konuşursak... 1250 liralık bir aylık ya da bu kadarlık bir "asgari ücret" gerekli, sendikaların dediğine göre.

-Eğer Abdül'ün bu dediğini kabul edersek, ben, olması gereken asgari ücreti alıyorum. 1250 lira benim maaş.

-Evet, Haydar. Gerçi senin emeğin kalifiye. Şimdilik bunu yok sayalım.

-Ama eşin çalışmadığı için, 1250 liralık açık var bizim hanenin bütçesinde?

-Ne yazık ki öyle?

-Peki biz bekarlar?

Herkes Erdinç'e döndü.

-Hayırdır? Evlenmek mi istiyorsun? Lafa gelince "bekarlık sultanlıktır" demeyi biliyorsun!

-Geç bakalım dalganı, Abdül!

-Şimdi konuyu bir toparlayalım. Sonra diğer konulara doğru ilerleyelim. Kim toparlayacak? Ne dersin, Behzat?

Behzat sandalyeye iyice yerleşti.

-Şimdi... Hmm... Biz işçiler yaşamak için çalışmak zorundayız. Hmmm... Çalışabilmek içinse temel ihtiyaçlarımızın karşılanması lazım. Hımmm... Nedir bu... hımmm... Temel ihtiyaçlar? Mesela giyinme, barınma, beslenme... Hımmm... Sağlık, eğitim, ulaşım... Sadece bizim değil, ailemizin bu ihtiyaçları da karşılanmalı. İşte... Hımmm... Bunlar, bizim asgari ihtiyaçlarımız. Bunları karşılayacak ücret de, asgari ücret. Hımmm... Sendikaların hesaplamasına göre, bir işçi ailesi için bu, 2500 lira. Hımmm... Tabii bugün için 2500 lira. Haliyle asgari ücret 1250 lira olmalı.

Behzat sustu. Abdülrezzak:

-Bir şey eklemek istiyorum. Temel ihtiyaçlar sayılırken, kültürel ihtiyaçlar hep unutuluyor. Oysa dinlenme, eğlenme, sinemaya -tiyatroya gitme, kitap-dergi okuma, müzikle-resimle uğraşma... Tüm bunlar da, en az yemek kadar, giyinmek kadar önemli. Biz iş-

çiler, insan değil miyiz? Eğer kültürel ihtiyaçları yok sayarsak, biz işçilerin sütçü beygirinden ne farkı çıkar? Biz sadece yedirilip-içirilip işe koşulacak beygir değiliz! İnsanız, insan! Hayattan zevk almak hakkımız değil mi? Sanat sadece burjuvalar için mi? Tatil ve eğlence sadece zenginler için mi? Bu yüzden bizim asgari ihtiyaçlarımız sayılırken kültürü, sanatı, dinlenmeyi, eğlenmeyi, mutlaka hesaba katmalıyız.

Dinleyenler “doğru” diye onayladı. Aydın:

-Demek ki, işçiler, çalışabilmek için asgari ihtiyaçlarını karşılamak zorunda. Ve sadece kendilerinin değil, ailelerinin ihtiyaçlarını da. Bu, her ülke için farklıdır kuşkusuz. Diyelim Almanya’da 1500 Euro olur da, bizde 600 Euro, diyelim Bangladeş’te 400 Euro olur. (Yeri gelmişken söyleyeyim ki, kapitalizm, tüm dünyada bu asgari ücreti eşitleme eğilimi taşır. Tabii genelde bu ücretleri “yoksullukta eşitleme” eğilimindedir. Neyse, konumuz şimdilik bu olmadığından, devam edelim.) Her ülke için farklı olsa da, herhangi bir ülkede ne kadar olduğu hesaplanabilir. Zaten sendikaların hesapları işte bunu ifade ediyor. Şimdi... Bu 1250 liralık asgari ücret neyi ifade ediyor?

Abdülrezzak tereddütlü konuştu:

-Emeğimizin hakkını? Yok, yok. Emek-gücümünün karşılığını. Evet! Emek-gücümüzün karşılığı. Çünkü çalışmaya devam etmemiz için neye ihtiyacımız varsa, onların toplamını ifade ediyor.

Aydın gülümsüyordu.

-Çok güzel, Abdül. Şu halde, vasıfsız emek açısından konuştuğumuzu tekrar hatırlatıyorum, bu asgari ücret “emek-gücümüzün değeridir” diyebilir miyiz?

-Diyebiliriz.

-Pekâlâ... Şimdi şu “emeğin karşılığı” meselesine gelelim. Erdinç, bak, Abdül işyerinde “emeğimizin karşılığını isteyelim” demiş. İsteyelim. İsteyelim ama bu karşılık nedir, önce onu bilelim, değil mi?

Erdinç sağ kaşını kaldırdı. Bir şeyleri kafasında tartmaya başladığında hep böyle yapardı:

-Biraz önce, “asgari ücret” üzerine konuştuk. Abdül de bunun “emek-gücümüzün değeri” olduğunu söyledi. Tüm asgari ihtiyaçlarımızı kapsadığına göre, böyle oluyor zaten. Şu halde “emeğimizin karşılığı”, bahsettiğimiz asgari ücret oluyor. Fakat aklım almıyor. Eğer bahsettiğimiz bu asgari ücret, yani 1250 lira, bizim “emeğimizin karşılığı” ise, patron bizi nasıl sömürüyor? Mesela Haydar’ı alalım. O, 1250 lira aylık alıyor (vasıfsız olduğunu varsayalım.) Şimdi ne diyeceğiz? Haydar sömürülmüyor mu diyeceğiz?

Bakışlar Aydın’a döndü. Erdinç devam etti:

-Patron bizi sömürüyor. Nasıl? Şöyle. Bizde 25 kişi çalışıyor. 750 lira maaş alıyoruz. Demek patron her birimizden 500 lira kazanıyor. (1250 lira yerine 750 lira veriyor.) Aylık toplam...

Aydın hesapladı.

-12 bin 500 lira.

-Evet, 12 bin 500 lira kazanıyor bizden.

Durdu. Kafasına yatmayan bir şeyler vardı. Başını iki yana salladı.

-Hayır, arkadaşlar. Böyle olamaz. Adamın altında koca cip! Evi, parası... Yok! 12 bin 500 lirayla dönmeyiz bu iş. Vergisi var, harcamaları var... Bence “emeğimizin karşılığı” 1250 liralık askari ücret olamaz. Hesap yanlış!

Aydın, Abdülrezzak’a baktı.

-Gördün mü, Abdül? Senin hesabı beğenmedi Erdinç.

-Ama ben 1250 liralık asgari ücret “emeğimizin karşılığıdır” demedim ki! O, emek-gücünün karşılığıdır. Tamam, işyerinde yanlış söyledim. “Emeğimizin karşılığı insanca ücrettir” dedim. Burada daha doğru bir isim bulduk. Asgari ücret dedik. Şimdi, işyerinde söylediğimin yanlış olduğunu görüyorum.

-Peki, “emeğin karşılığı?”

Faruk söz istedi.

-Arkadaşlar. Bence bu laf, emeğimizle ürettiğimiz mal ne ise onu anlatıyor. Şöyle ki... Erdinç’le aynı yerdeyiz biz. 25 kişiyiz. Ayakkabı üretiyoruz. Kesimci, kalıpcı, tabancı, yapıştırmacı... Günde yaklaşık 1000 ayakkabı üretiliyor. Tanesi 10 liradan, eder 10 bin lira. Böl 25’e... 400 lira! Demek ki bizim günlük emeğimizin karşılığı 400 lira. Patron bize ne veriyor? Kabaca 25 lira. Hadi bize de Haydar’ın patronu gibi ortalama ücret olarak almamız gereken parayı versin. Yani 1250 lira aylık versin. Günlük, yuvarlak hesap olsun, 40 lira. Oysa bizim günlük emeğimiz 400 liralık mal üretiyor. İşte size sömürünün alası! Adam cipe de biner, helikoptere de.

Sobanın çevresindekilerin yüzü gevşedi. “Doğru” sesleri duyuluyordu. Aydın kaşlarını kaldırdı.

-Bakalım öyle mi?

Gözler Aydın’a döndü. Abdülrezzak gülerken:

-Ya, ne güzel çözdük sorunu. Sen yine karıştıracaksın aklımızı!

Kahkahalar kapladı salonu. Aydın:

-Arkadaşlar, gelin Abdül’e bir oyun yapalım.

-Ne?

-Onu şöyle milyoner yapalım.

Yine gülüştü herkes. Aydın devam etti.

-Abdül, sen milyonersin.

-Lafla oluyorsa, olalım bakalım milyoner!

Gemiyle dünya turundasın. Lüks bir gemi. Yediğin önünde, yemediğin ardında.

-Ooh! Suyundan da olsun!

-Sıcaktan bunalmışsın. Gidiyorsun kamarana. Gidiyorsun düşün altına. Ve ne oluyorsa tam o sırada oluyor. Bir bakıyorsun her taraf su. Gemi batıyor!

-Biliyordum başıma bir şey geleceğini!
Herkes kakhahalarla sarsılıyordu. Aydın devam etti.
-Şans bu ya. Batan gemiden kurtuluyorsun. Başka kimse kurtulamıyor. Dalgalar seni bir sahile atıyor.
-Oh, çok şükür!
-Dur, sevinme hemen! Burası bir ada. Tabii sen o sırada bunu bilmiyorsun. İs-sız bir ada. Fakat bir cennet parçası. Altın rengi kumsal, ilerde yemyeşil orman, a-ğaçların arasından geçen bir nehir...

-Şanslıyım yani?
-Öyle olsun. Benim için fark etmez. Şimdi ne yapacaksın? Senden dinleyelim.
-Bir ateş yakıp ısınırım. Kıyafetlerimi kuruturum.
-Bir dakika! Sen duşa kıyafetlerinle mi giriyorsun?
Yine gülüşmeler.
-Doğru ya, duştaydım.
-Üstelik ateşi nasıl yaktığımı da anlamadık. Öyle değil mi, arkadaşlar?
-Doğru. Sanki kibriti-çakmağı var!
-Tamam, tamam. Alacağın olsun, Aydın ağabey. Beni çırılçıplak bıraktın or-tada. Şimdi... ne yaparım? Çakmak taşı ararım veya odunları birbirine sürterim. Kıvılcım çıkartacak bir şeyler ararım. Bir şekilde ateş yakarım.
-Güzel. Bak ne yaptın? Ateşin nasıl yakılabileceği bilgisini kullandın. Peki ama, bu bilgi senin mi?
-Nasıl yani? Anlamadım.
-Ateşin nasıl yakılabileceği bilgisini sen mi buldun?
-Yok. İnsanlar bilir bunu.
-İnsanlar bilir bunu... Evet. Nasıl bilir?
-Ne bileyim, biliriz işte! Okulda anlatılır, televizyonda gösterirler.
-Yani sen, insanlığa ait bir bilgiyi kullanacaksın.

-Ha, tamam. Anladım. Şu, “tür olarak insan” meselesi. Daha doğrusu, insanlığın ortak emeğinin ürünü olan bilgiler... Neydi, dur söyleme... Tamam, hatırladım. “Ev-rensel emek”in ürünü kullandım. Bilimsel bilgiler bunlar. İnsanlığın binlerce yıllık pratiklerinden, ortak emeklerinden süzülüp gelen bilgiler. Doğru muyum?

-Bravo! Doğrusun. Devam et. Ateşi yaktın.
-Sopa bulurum. Mızrak yapabilecek ağaç dalı bulurum. Bunun ucunu taşlarla sivirtirim. Ateşle sertleştiririm. Tamam, bunların hepsini o “evrensel emeğin” ürünü olan bilgilerle yaparım. Sonra avlanmaya çıkarım. Başka aletler yapmaya çalışırım.
-Dur, tamam. Bu aletler senin midir?
-Benim tabii.
-Yani kendi öz-emeğinin ürünü müdür?
-Şu “evrensel emeğin” sağladığı bilgiler haricinde benim öz-emeğimin ürünü.
-Yani emeğinin karşılığı o aletler?
-Evet, tamamen böyle.

-Pekâlâ. Şimdi biraz sevineceksin. Kıyıya bir sandık vuruyor. Açıp bakıyorsun. Bir balta, bıçak, giysi, ip falan var.

-Bundan iyisi Şam’da kayısı!
-Şimdi n’aparsın?
-Bir barınak yaparım. Bir kulübe.
-Öz-emeğinin ürünü mü?
-Tabii. Ben yaptım. Tek başıma.
-Ya o balta, o bıçak, ip?
-Ne olmuş onlara?

Faruk birden bağırdı.

-Tabi ya! Anladım, Aydın ağabeyin ne demek istediğini. O balta, o bıçak vs. baş-ka insanların emeklerinin ürünü. Ve senin yaptığın üretime, yıpranma payları oranın-

da katılıyorlar. Yani senin kulübende bir parça bıçakçının, bir parça baltacının, bir parça ipçinin emekleri var.

-Bravo, Faruk! Ama hepsi bu kadar değil. İpin hammaddesi, bıçak ve baltanın hammaddesi, bu hammaddeleri işleyen insanların kullandıkları alet, makine ve maddeler... Bu böyle gider. Ama sonuçta şu bir gerçek ki, o kulübe Abdül'ün "emeğinin karşılığı" değil. Başkalarının emekleri de var. Öyle değil mi, Faruk?

-Evet, öyle. Arkadaşlar, bizim ayakkabı işini söylerken yanlış söyledim ben o zaman. Çünkü biz o ayakkabıları yoktan var etmiyoruz ki! Taban malzemesi, deri, yapıştırıcı, makineler, aletler, bina, enerji... Bunların hepsi de başka işçilerin emekleri. Tüm bunların tutarı bizim günlük üretimimizin yarısı olsa... Demek ki günlük 10 bin liralık ürünün yarısı, 5 bin lirası, başka emeklerin payı. 5 bin liralık diğer kısım ise, bizim 25 işçinin yeni ürettiği değer. İşçi başına 200 liralık değer yaratıyoruz demektir. Her bir işçinin "emeğinin karşılığı" 200 liradır. Patron bize 25 lira veriyor. Hadi Haydar'ın patronu gibi 40 lira vermiş olsun. Her bir işçiden 160 lira kazanıyor. Bizi sömürüyor. İyi de bu fark nereden geliyor?

Aydın güldü.

-Dur, Faruk. Önce şu keşfettiğin konuyu düzenleyelim. Faruk diyor ki, bir işçinin "emeğinin karşılığı" onun YENİ olarak yarattığı değerdir. Şimdi buna itirazı olan var mı?

-Yooook!

-Güzel. Burada anlaştık. Şimdi... Faruk, sizin almanız gereken günlük ücret 40 liradır, değil mi?

-Hayır! 200 lira!

Faruk'un hesabını tüm işçiler destekledi. Hepsisi de patronun 160 lirayı cebe indirdiğini, gaspettiğini haykırdı. Aydın gülüyordu.

-Pekâlâ arkadaşlar. Şimdi patronları unutalım bir an için. Sosyalist toplumdayız. Üretim araçları, yani fabrikalar, ulaşım araçları (nakliye-taşıma araçları), tarlalar... aklınıza gelen hepsi... bunların hepsi, toplumun. Faruk diyor ki, "ben emeğimin karşılığını isterim. Benim emeğimin yeni olarak yarattığı şey, benim hakkımdır. Ben 200 liramı isterim!" Tamam mı?... Güzel... Ama şimdi bir soru. Hastalar, yaşlılar, çocuklar, sakatlar... ne olacak? Onlar çalışmıyor. Ölsünler mi?

-Niye ölsünler?

-Ama herkes ürettiğini, yani "emeklerinin karşılığını" alırsa, geriye bir şey kalmaz ki!

Abdülrezzak atıldı.

-Onların bakımı için bir fon gerekir. Ayrıca doğal afetler için (kuraklık, sel, deprem, büyük yangınlar vb.) bir fon gerekir. Üretimi genişletmek, büyütme-

çin de bir fon gerekir. Nüfus artışı için de bir fon gerekir.

-Bravo, Abdül! Güzel de, bu fonlar işçilerin "emeklerinin karşılığı"ndan yapılan bir kesinti değil midir?

-Tamam da... Burada toplumun, haliyle kendimizin çıkarı için, kendimiz bu fedakârlığı yapıyoruz. Kapitalizmde ise patron düpedüz gaspediyor!

-Kuşkusuz öyle, Faruk. Haklısın. Ama sırayla gidelim. Şunda anlaşalım. Biz asla "emeğimizin karşılığını" alamayız. Bunu almaya kalktığımızda toplumu yok etmiş oluruz. Bu, ancak, Abdül'ü gönderdiğimiz ıssız adada mümkündür! Toplum olarak var isek, biraz önce bahsettiğimiz kesintiler, buna eğitimi vs. katın, zorunludur. Ve unutmayalım. Bizim "kendi emeğimiz" dediğimiz şey bile, pek çok noktada, insanlığın ortak emeğine dayanıyor. Abdül'ün "ateşin nasıl yakıldığı bilgisini" hatırlayın! Anlaştık mı?

-Bu tamam. "Emeğimizin karşılığı" nı alamayız. Toplumun varoluşu bunu gerektiriyor. Tamam da, biz patrone ne isteyeceğiz?

Faruk'un sorusuna Erdiñç yanıt verdi.

-Emek-gücümüzün karşılığını!

Onaylama sesleri yükseldi Aydın:

-Hayır! Yanlış! Bakın arkadaşlar. Bizler, ücretlerimizi yükseltmek için elbette mücadele ederiz. Abdül, işyerinde bunun için toplantı yaptıklarını anlattı. Doğru. Yaşamak için, ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için ücretlerimizi olması gereken düzeye çıkarabilmek için elbette mücadele ederiz.

-Evet.

-Faruk'un örneğini hatırlayın. Patron, günlük 25 lira veriyor. 175 lirayı da cebe indiriyor.

-Gaspçı! Hırsız!

-Diyelim 40 liraya yükseldi günlükler. Hatta 50 liraya. Sonuçta patron yine geri kalanı cebe indiriyor mu?

Faruk atladı.

-Ben de onu söylüyorum.

-Hayır, sen 200 lirayı istiyorsun! Bense size soruyorum. Patron bu parayı nasıl cebe indirebiliyor?

Abdül kafasını sallıyor ve gülüyordu.

-Çünkü üretim araçları onun! Bu yüzden bizim istememiz gereken şey "emeğimizin karşılığı" değil! Patronlar bizi, üretim araçlarının sahibi oldukları için sömürebiliyor. Eğer bu araçlar özel mülk değil de tüm toplumun mülkü olursa, sömürü de ortadan kalkar! Biz, üretim araçlarının mülkiyetinin topluma geçmesini istemeliyiz.

-Evet, Abdül. Bunun için de iktidarı almalıyız.

Faruk gülümsedi.

-Şimdi sorun çözüldü. Biz, bir yandan emek-gücümüzün gerçek karşılığını (diyelim günlük 40-50 li-

ra veya daha fazla. Neyse o.) almak için mücadele edeceğiz. Ama asıl iş, sömürünün kendisinde. Onu yok etmek için çalışacağız. Üretim araçlarını toplum olarak elimize almak için savaşıyoruz.

-Demek ki, buraya kadar anlaştık arkadaşlar?

-Evet, anlaştık.

-Şimdi, başta sizin kafanızın niye karıştığına gelelim. Neden “emek-gücünün değeri” ile “emeğin karşılığı” birbirine karıştı?

Haydar söz istedi.

-Bence bunun nedeni, sömürüye duyduğumuz nefret. Adamlar bizi sömürüyor. Biz bunu görüyoruz. Gözümüz kararıyor! Bildiklerimizi de unuttuyoruz.

Herkes gülmeye başladı. Ortalık şenlendi. Abdül:

-Asıl mesele şu. Daha önce bu konuları burada konuştuk. Belki de Haydar’ın dediği gibi, gözümüz karardı. Biz, emeğin ikili niteliğini unuttuk.

-Nasıl?

-Şöyle, arkadaşlar. Emek, önce emek-gücü olarak, meta olarak çıkıyor pazara. Konuşmanın başlarında bunun bugün için aylık 1250 lira olduğunda anlaştık.

-Evet, doğru.

-Ama üretim esnasında artık emek-gücü olarak, emek oluyor. Hatırlayın. Daha önceki toplantılarımızda, emek-gücünün çalışma kapasitesi olduğunu söyledik. Biz, bu kapasiteyi satıyoruz. Üretime girince, kapasite, fiili emeğe dönüşüyor. Bu ikisi birbirinden farklı. Bağımsız. Biz, günde 4 saat de çalışsak, 10 saat de çalışsak, diyelim aylık 1250 liraya, bu çalışma kapasitesini yenileyebiliyoruz. Ama 4 saatte harcadığımız emekle 10 saatte harcadığımız emek aynı mı?

-Çok doğru, Abdül. Helal sana.

-Sen sağ ol, Erdinç. Bence mesele budur.

Aydın, Faruk’a döndü.

-İtirazın var mı, Faruk?

-Yok. Bu konuda anlaştık.

-Benim de buna itirazım yok. Ama bu karıştırma sebebi, bence, sizin, ekonomi kavramlarının belli bir toplumsal biçime ait olduğunu unuttunuz.

-Nasıl yani?

-Artı-değer konusunda “gerekli emek-zamanı” ve “artı- emek-zamanı” konularını ele almıştık. Hatırladınız mı?

-Evet. İlki işçinin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar çalışması, ikincisi patronun cebine giren kısım için yapılan çalışma. Yani bizim ayakkabı fabrikasında, 10 saat çalışıyoruz. Bunun 2 saatinde 40 liralık değer yaratıyoruz. Bu 2 saat, “gerekli emek-zamanı”, kalan 8 saat ise “artı emek-zamanı”

-Evet, doğru. Gayet güzel, Erdinç. Ama bu gerekli zaman, artı-zaman işi, sadece kapitalizme has değil. Köleci toplumda da, feodal toplumda da vardır

bu. Unutmayın. Emek-sömürüsünün temelinde, tam da bu ayırım vardır.

-Evet.

-Ama sadece kapitalizmde bu, artı-değer sömürüsü halini alır. Ve sadece kapitalizmde, çalışma kapasitemiz, yani emek-gücümüz bir meta halini alır. Ve her meta gibi, onun da bir değeri vardır. Aslında tüm bunları ayrıntılı olarak konuştuk daha önceki sohbetlerimizde.

-Evet, ama karıştırıyoruz işte.

-Karıştırmayalım o zaman, Abdül. Unutmayın. Kapitalist toplumda, kapitalist ilişkiler çerçevesinde konuşuyoruz. Kavramlarımız, emek-gücü, artı-değer, sermaye. Bu topluma ait. Ve bu toplumdaki ilişkilerin ifadesi. Ama siz ne yapıyorsunuz? “Hayır, benim hakkım 40 lira değil, 200 lira” derken ne yapıyor, Faruk? Bu toplumun ilişkilerinin ifadesi olan ekonomi-politik kavramlarını, ahlaki olarak reddediyor. Sanki sorumuz ahlak! Emek-gücü bir metadır ve onun değeri şu kadardır, diyoruz. Senin alman gereken budur, diyoruz. O, karşı çıkıyor. “Hayır, benim emeğim şu kadar yarattı, onu isterim!” olmaz böyle. Biz, “senin alman gereken 40 liradır” derken, emek sömürüsünü yok mu saydık?

-Hayır.

-Saymadık. Ama kapitalist toplumun ilişkilerinin tek doğru ifadesini ortaya koyduk. Ve “asıl sorun ücret mücadelesi değil, sömürüyü ortadan kaldırmaktır” dedik. Değil mi? Ama bunu yaparken, “benim hakkım 40 değil, 200’dür” gibi bir mantıktan hareket etmedik. Böyle bir mantık yürütme yanlış. Kavramlarımız, her toplum biçimi için farklıdır. Unutmayın. Ekonomi politikte kavramlar, belirli tarihsel dönemlerde ortaya çıkan belirli toplumsal ilişkileri ifade eder. Asla bunları yok sayıp, kavramları tüm çağlara uygulamaya kalkmayalım. Ahlaki değerlendirmeler bizi yanlış yola sokar. Bence Faruk’un yanlış buradaydı.

-Yani, içinde yaşadığımız kapitalist toplumun ekonomi yasalarını anlayacağız. Ona göre konuşacağız.

-Evet, Abdül. Ve asıl hedefimizi asla unutmaya-çağız. Nedir o?

-Emek sömürüsünü yok etmek!

POYRAZ

Fırat Umut

*Kavgayı anlatacağım dizelerde
Sevdayı*

Umudu ve yarını

*Sokaklarda aç-biilaç yatan çocukların
Yoksulluğuna ağlayan anaların
Yaşamı tanımadan toprağa düşenlerin umudunu
Bizim umudumuzu!*

*Dizginsiz bir fırtınadır bizde yaşanan
Dipsiz ve sonsuz
Hiç tükenmeyen bir okyanusun gelgitleri gibi
Durmadan akan
Durmadan çoğalan
Ama yetmeden kendine
Yeniye doğru, zirveye doğru
Koşan... Koşan... Koşan...*

*Yedi kıta coşar içimizde
Nerede bir silah sıkılsa
Tetiği çeken ele düşeriz
Yedi iklim açar içimizde
İçlenir, sevdalanır, coşarız
Artık sevinçtir doğanın her devinimi
Açan çiçekte
Gülen yoldaşta, yükselen güneşle
Düinde biz
Bugünde biz
Yarın da biz olmalıyız mutlaka
İstemenin kudretinden de değil elbet
Akışın kendisi böyledir çünkü.*

*Suya akışını veren hayattır kavga
Akmayanın, çağıldamayanın
Çaresizliğine benzer kavgasızlık*

*Yeniktir, güçsüzdür, çaresizdir, anlayacağın
Oysa akışın kendisindedir hayat
Kavganın sürekliliğinde*

*Düşün ki
Tank paletleri ve asker çizmeleriyle sürülmüş
Adını kitaplardan bildiğimiz o topraklarda
Kısacık ceketini kaput yapıp*

Isınmaya çalışıyor

*Yahut çöküp bir haritanın başına
Hangi noktadan tanklar
Hangi noktadan toplar
Hangi noktadan piyadeler, keskin nişancılar,
istihkâmcılar
Geceyi hangi noktasından
Hangi saatinde yaracak
Ve kabından boşalan bir ırmak gibi
Düşmanın / Canevine
Nasıl dalacak diye ter döküyorum.*

*Cepheden cephe gerisine
Ağır yaralılarını taşıyor insanlar
Yaşına bakmadan çalışıyor, çatışıyor
Ve cephe gerisinden cepheye
Bakıra, tunca çalan yüzleri
Kısık gözleriyle
Uzak Asya'dan genç savaşçılar akıyor*

*Sen Bolşoy tiyatrosunda
Keman çalan o narin kızsın
Ellerin kemanın yumuşaklığını okşarken
Kazmanın sapını tutuyorsun siper kazıyorsun
Ve umut ediyorsun bütün insanlar gibi
Senin ellerinden çıkan tanklar, toplar
kurşunlar gidiyor cepheye*

İnsanlar yaşasın umut edebilsin diye...

Oysa ne yıl 1942

Ne de biz Stalingrad önlerindeyiz

Ne ben cephede ceketini kaput yapan öğrenci

Ne de sen cephe gerisinde siper kazan

Kemancı kız

Oysa aynı tutkuyla bağlıyız yaşama

Aynı coşkuyla giriyoruz kavgaya

Yürüyoruz

Geçip giden sulara bakar gibi

Karanlığın perdesini yırtan bir şimşeğe bakar gibi

Uzak ve senli bir düşte

Kayan bir yıldız bakar gibi

Yol boyunca her adım atışta

“Dön git yiğit sen de evine” diyenlerin

“Oğul sana mı kaldı bu dünya” diyenlerin

“Sevgilim! Beni bırakıp gitme” diyenlerin

Hepsinin / Hepsinin üzerinde

Çamurlu ayak izlerimizi bırakarak

Yürüyoruz.

II

Suların akışına inanmayanlar

Bahar gelmeyecek sanıyorlar

Gitti göçmen kuşlar,

Avcılar düştü peşlerine

Bir sigaranın dumanı gibi

Dağıldı umut

Kurtuluşa çakılan kıvılcım

Darlara çekildi.

Denizin soluğu kesildi diyorlar.

Kırık bir kanat

Ölü bir canda umut olmaz diyorlar

Açmazmış yiğidin düştüğü toprakta bahar

Utanır, küsermiş dalına

Gül goncasına

Ağaç toprağına küsermiş

Diyorlar ki

Yapayalnız kalmışız

Sefil, acemi, çocukça bir düşmüş

Kurtuluş diye bellediğimiz

Fırtınalı denizde kanat vuramaz

Yelken açıp uzaklara koşamazmışız

Varamazmışız o büyük düşe

Yetmezmiş soluklarımız

Hükmedenin kalleşliğiyle korkuyu

Bir dev yapmışlar kendilerine

Duyuyor musun Poyrazım sahtekârları

Suların akışına inanmıyorlar

Bahar gelmeyecek sanıyorlar

İnanmıyorlar Poyrazım

Toprağın bereketine

İnsanın kudretine inanmıyorlar

Mumla ışıtmaya çalışıyorlar geceyi

Bir de küçük dünyalar kuruyorlar elleriyle

Bir de kanımızı mürekkep sanıyorlar kalemlerine

Göçmen kuşlar gitti deyip

Yolcuyu yolundan etmek istiyorlar belki

Toprağı el gibi bakıyorlar

Bahara uzak bir mevsim gibi

Dillerinde kurtuluş

Dudaklarında tebessüm yalan

Yalan olmaz yürekte bahar

Yalan olmuş bunlarla

Gözlerinde birkaç damla yaş varmış

Yürümüşler sokakta neye yarar

Denizin dalgaları vurdukça kıyılara

Derinlerden çağlayan hortumlar koptukça

Ulaşınca rüzgâra

Rüzgârla yıldızlara

Dalganın devinimiyle

Onlarda bir o yana

Bir bu yana

Denizle büyümüş ama anlamamışlar denizi

Uzun yolculuklara çıkılır Denizde

Fırtınalarla boğuşulur, rüzgârla yarışılır Poyrazım

Deniz bitmeyen

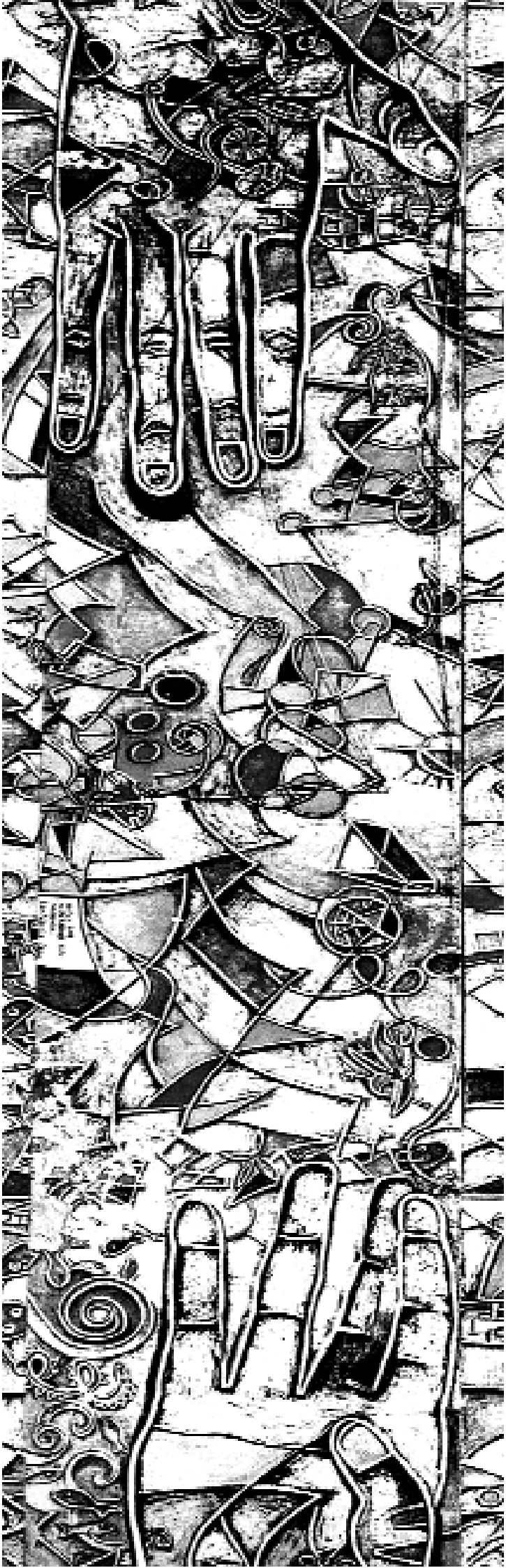
Özlemlerin kaynağı

Büyük kavgalara

Baş koyanların bayrağıdır DENİZ

Dosya

Kübanın Yeni İnsanı

KÜBA KARALAMALARI

I

Hiçbir hayal gerçek olmazdı
Uğruna çarpışanlar olmasaydı
Ve uğruna çarpışanlar olmasaydı
Yarım kalırdı bütün efsaneler
Taş erimez
Toprak olmaz
Çiçek açmazdı
Ve
Esarete boyun eğer
İsyan da etmezdi Jose Marti
Peşinden de yürümezdi
onun Küba halkı
Ve
Marti'nin ölümünden
yıllar ve yıllar sonra
Bıraktığı yerden alarak
Dalgalandırmazdı o bayrağı
Fidel Castro Ruz ve yoldaşları.
Biz
de
bugün bağırılmazdik
ciğerlerimizi yırtta yırtta
Viva Cuba
Sosyalist Cuba diye
Sevmezdik onu
Bir sevgiliyi sever gibi
Kalplerimizde tatlanan sözlerle
Karayıplardaki kızıl gelinciğimiz
demezdik.
Ey insanlık
Ol deyince olmadı hiçbir şey
Dur deyince durmadı
Bugün ne yazılmışsa
tarih namına yazılan
Düniün devamıdır.
Ve bugün yazılanların hepsi
Yarım yazılacak olanın
ilk sözleridir.
Kaldırın başınızı
Kuytulduğundan tarihin
Bırakın artık orda aramayın
Efsanelerdeki o ülkeyi

Küba... büyük komünist şairimiz Nazım Hikmet'in deyişiyle "Meksika Körfezi'nin sepetinde...", "bir cennet yemişi"... İnsanlığın en büyük kavgalarından birinin verildiği ve kazanıldığı, insanların en büyük hayallerinden birinin önemli ölçüde gerçekleştiği sıcak tasarıların sıcak toprağı. Kendisi küçük yüreği büyük, dev gibi bir ülke. "Bizim Fidel'in ülkesi. Hani Nazım'ın türkülerle birbirine karıştırdığı Fidel'in... Hani "bütün bir insanlık olup" Batista'yı deviren Fidel ve yoldaşlarının ülkesi. 50 yıldır emperyalist-kapitalist sisteme karşı sosyalizmin bayrağını, kızıl bir gelincik gibi en yükseklerde dalgalandıran, emperyalizmin tüm ablukasına, ambargosuna, saldırılarına karşı bu bayrağı yarıya indirmeyen yeni toplumun yeni insanlarının ülkesi. Çelik dökmek isteyen, "tropik güneşleriyle yağın yağmurlar gibi çeliği dökmek" ve "şekerin zindan"ından kurtulmak isteyen çalışkan insanların ülkesi. "sabahleyin terli sıcak toprağına bir portakal çekirdeği attığınızda" akşamüstü bir portakal bahçesi bulacağınız verimli toprakların ülkesi. Hani "mavzeri türküleştiren, türkülerini mavzerleştirenlerin ülkesi... Devrimin ilk yıllarında "Ferah bir duvarı okşayabildiğine inanamayan... Artık bütün sevinçlere inanan" insanların ülkesi. "Köylü analarla Cumhurbaşkanlığı sarayının birbirine karıştığı" ülke... Nazım'ın 1961 yılında ziyaret ettiğinde, "köylülere rastlıyorum/ sağ ellerinde topraklarının tapuları ve kooperatif cüzdanları sol ellerinde" dediği "ve bir düşün içindeymişler gibi bir halleri" olan insanların ülkesi. Yine Nazım'ın "işçilere rastlıyorum/ hiç kimse onlar gibi böylesine güvenle geçmedi sokaklarından Havana Havana olalı beri" dediği, her 1 Mayıs'ta milyonlarca insanın kızıl bayraklarla doldurduğu Havana meydanı gibi bir kızıl meydana sahip olan bir ülke. Ve her an "Sierra dağından yeni inmiş ulu sakalıyla Marx'a rastlayabileceğiniz bir ülke. Ve Küba bayrakları arasında "Lenin'e rastlayabileceğiniz" ona "hergün biraz daha sık rastlayabileceğiniz" bir ülke...

Küba... yalansız hürriyetin elinin tüm dost insanlara aynı sevgi ve sıcaklıkla uzandığı insanların ülkesi... bugün dünyanın birçok bölgesine en fazla sayıda gönüllü doktor gönderen, nerede özgürlük adına, devrim ve sosyalizm adına iyi ve güzel bir şey yapılıyorsa yüreği o insanlarla birlikte çarpan insanların ülkesi 90'lı yıllarda dünya sosyalist sistemi dağılırken, emperyalist kapitalist sistemin, toz duman içerisinde zafer naraları atarak ellerini ovuşturduğu bir dönemde "gerekirse bu

adayı batırırız ama emperyalizme teslim olmayız” diyenlerin ülkesi. Ve sosyalist sistem dağılırken, herkesin kendi kabuğuna çekildiği bir dönemde “bugün dünya halklarına yapacağımız en büyük katkı bu kararlılığımız olacaktır” diyen bir komünist öndere sahip olan bir ülke ve o toz bulutunun içinden Enternasyonalin sözlerinde dile getirilen “kızıl bir güneş” gibi doğan ülke.

Küba... Che örneğinde en büyük devrimi yaratan ülke. Onun şahsında sonsuz özverinin, sonsuz adanmışlık ruhunun, fedakârlığın, cesaretin, çalışkanlığın, dürüstlüğün, samimiyetin, sonsuz devrim tutkusunun yaratıldığı ülke. Onun şahsında hiç durmadan, kendini bitirircesine gönüllü çalışmanın, azim ve kararlılığın, devrimci iradenin nelere kadir olabileceğinin gösterildiği ülke. Che örneğinde yeni toplumun yeni insanının yaratıldığı, insanlığın en büyük eserlerinden biri olan gelecek toplumun yeni insanların nüvelerinin bugünden, onun Küba devrimine katılmasıyla boy attığı ülke. Bugün binlerce yüz binlerce, gönüllünün onun izinden giderek hünerli elleriyle yeni bir dünyanın kumaşını dokudukları bir ülke. Sevinç işçilerinin dört bir yana dağıldığı ve işçi arılar gibi çalıştıkları ülke.

Küba... Elian Gonzales’in babası işçi Huan Miquel Gonzales örneğinde komünist insanı yaratan ülke. Elian Küba’dan Amerika’ya kaçırıldığında, oğlunu almak için ABD’ye giden ve orada kalması için kendisine inanılmaz para, olanak vb teklif edilmesine rağmen ABD’de kalmayı reddedip, oğlunu da alarak, Küba’ya dönen ve Fidel tarafından kendisine “onur nişanı” verilen ve bu nişanı Fidel’in elinden alırken gözlerinden akan onurlu yaşlarla dimdik ve gururla halkına ve tüm insanlığa bakan komünist işçi Huan Miquel Gonzales’in ülkesi.

Küba... Devrime ve sosyalizme sırtını dönenlerin, kavgalarının bayrağını yol kenarına bırakıp gidenlerin yüzüne kimsenin bakmadığı, kimsenin onların arkasından gözyaşı dökmediği insanların ülkesi. Devrimin ilk yıllarında, en çok sevdiği generallerinden biri olan Ocaino’nun gırtlığına kadar rüşvete ve kara paraya batmış olduğu anlaşılınca hakkında yapılan mahkeme sonrası verilen idam kararı önüne geldiğinde, diğer yoldaşlarıyla birlikte oy birliğiyle kararı onaylamakta biran bile tereddüt etmeyen ve kendisine hala içinde bir pişmanlık olup olmadığını soran bir gazeteciye “bizim devrimimizin etik ilkeleri vardır. Bunların aşındırılmasına izin vermeyiz” diyen Fidel’in ülkesi.

Ve bugün artık sağlık sorunları nedeniyle fikirler savaşına yazarak katkıda bulunan “Commandante”nin, bütün Kübalıların “Bizim Fidel” diye sevip saygı gösterdikleri Fidel’in ülkesi.

Ve bugün yeni aynı etik ilkenin aşındırılmasına karşı bütün gücüyle savaşım veren Raul’ün ülkesi...

Ve “Kim Küba’yı ele geçirmeye çalışırsa toprağının kana bulanmış tozunu yutacaktır, tabii eğer savaşta hayatını kaybetmediyse” diyen, sömürgeciliğe karşı savaşta efsaneleşmiş General Maceo’nun ülkesi

Ve “haklı olmak milyonlarca ordudan daha güçlü olmak demektir” diyen, inanmış küçük bir partinin devrimi gerçekleştireceği fikrini Fidel’e Che’ye, Raul’e, Camilo’ya ve devrimin adsız kahramanlarına öğreten büyük özgürlük savaşçısı, şair Jose Marti’nin ülkesi...

Küba... Devrimin sönmeyen yıldızı. Yeni insanın kalbinin attığı yerkürenin kızıl adası. Yüzyılımızın komünü.

Son sözü “Yaşasın Komünizm” olan komünarların ruhunun yeniden canlandığı gözbebeğimiz.

*Biz biliyoruz onun yerini
Sır değil söyleyeceğiz
Sokakları dans eden
insanlarla dolu
Şehirlerinde yürüyeceğiz.
Ama
Peşin peşin söyleyelim
Ne altın kubbeli tapınaklar arayın
Ne de altın taşlarla döşeli yollar
Bu bizim efsanemizdir
Ne surları var dev cüsseli
Ne de altından bile olsa
bir anahtar
Açık deniz gemilerine yol gösteren
Yek pare taşdan oyulmuş bir
deniz feneri
Kardeşçesine yaşayan
Denizin, şehrin
ve toprağın insanları
Orada hep bir ağızdan
şarkılar söyleniyor
Hep bir elden çekerken
sulardan ağları
Hep bir elden fabrikada alın teri
Demirin
terine karışıyor işçinin teri
Kan ter içinde çalışırken
Şarkı söyler gibi hep bir ağızdan
İşte yaratıyorlar çeliği
Tıpkı şairin söylediği gibi
Tam elli yıldır
Tam elli yıl kafa tutup
karşı koymak
Tam elli yıl boyun eğmeden
Hem de bir taş atımı
mesafedeyken
Sözüm ona şu korkunç
Amerikan emperyalizmi
Ama nasıl oldu bu
Nasıl yaratıldı bu efsane
Ama hangi koşullar da
Kuzey Amerika’ya çalışıyordu
şeker kamışı plantasyonları*

Kuzey Amerika için ölüyordu
 madenlerde Kübalı işçiler.
 Kuzeyliler için dolup ya da
 boşalıyordu doklardaki gemiler.
 Ve yabancılarını ekilebilir
 toprakların yarından fazlası
 West indian
 ve United Fruit Company
 En büyük şehir olan Orrente'nin
 Kuzeyinden güneyine dek
 tüm topraklarının sahibiydiler.
 Ve
 Elbette
 Tüm bunlar olurken
 Açlıktan ölüyordu
 işçilerle compesinolar.
 Ağları çekiyordu Kübalı balıkçılar
 Tutulan her on balığın beşi
 Yankee'nindi
 Üçü de Batistanın
 Ve üretilen her beş çuval şekerin
 Beşi de Batistacı efendininken
 Ne şeker fabrikasında çalışan işçi
 Ne de tarlalarda
 çalışanların hiç biri
 Uzun boylu bilmezdi
 şekerin tadını
 Ve
 Hala hiç utanmadan
 Kuzey Amerikan
 gazeteleri haykırıyorlardı
 Yaşasın Batista yaşasın Küba.
 Oysa
 Ne ekmeğin tadı vardı ne suyun
 Sanki küskün acıyordu
 toprağın çiçekleri
 Kırmızı benzemiyordu kırmızıya
 Nergisler kokmuyordu nergis gibi
 Su çağlamıyor, rüzgâr esmiyordu
 İnsan gözlerine muhteşem
 manzaralar sunan Küba'da
 Kara Banaz bir kışın gölgesinde

ENTERNASYONALİST YENİ İNSAN

Marx-Engels 1848'de Komünist Manifesto'yu yazdığına "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz" çağrısını yapıyorlardı. Komünist Manifesto kapitalizme karşı zafer kazanmak için işçi sınıfının ırk, renk, dil ayırt etmeden birleşmesi çağrısını yapıyordu. Marx-Engels 1864'te I.Enternasyonalin kuruluşuna önderlik ettiğinde kapitalizm daha tekelcilik, emperyalizm aşamasına ulaşmamıştı. Emperyalizmle birlikte uluslar arası tekeller ve sömürü çok ileri düzeye ulaştı. Günümüzde üretici güçlerin i-leri düzeyde gelişmiş olması, üretimin ve sömürünün uluslar arası boyutta yoğunlaşmış olması proletaryanın enternasyonalist mücadelesinin önemini daha da arttırdı. Uluslar arası dayanışma ve mücadele sermaye sınıfına karşı sınıf savaşımında bir koşuldur.

Ekonomik gelişmenin düzeyi ileri yaşam koşullarının yakalanması, oluşturulması için uluslar arası ekonomik ilişkiyi gerektiriyor. Küba emperyalizm ve işbirlikçi hükümetlerin ambargolarıyla uğraşırken yaşam düzeyini de ilerletiyor. Her türlü ambargo, baskı ve saldırıya rağmen enternasyonalist mücadele ve dayanışma için büyük adımlar atıyor. Üstelik bu mücadele Küba halkı için önemli bir bedelde oluşturuyor.

Küba enternasyonalist mücadeleyi sürdürüp geliştirirken aynı zamanda komünist toplumun kurulması yolunda ezilen halkların ve proletaryanın devrim mücadelesini desteklediği için komünizm ve yeni insanın tüm dünyada oluşması için de çalışıyor.

Proletarya enternasyonalizmi tüm uluslardan proletaryanın uluslar arası mücadelesi, birliği ve dayanışmasıdır. İspanya iç savaşında değişik uluslardan proleterler Enternasyonalist Tugaylar olarak enternasyonalizmin şanlı bir örneğini gerçekleştirdiler. Enternasyonalizmi çarpıtanlar ise iyi dilek mesajları ve beden ödemeyi gerektirmeyen dayanışma ile enternasyonalist ilişkileri sınırlı tutarlar. Küba enternasyonalizmi tüm dünyada yeni insanın oluşması için mücadeledir.

Küba Devrimi

Küba devrimi hazırlık aşamasından başlayarak enternasyonalist ilişki ve anlayış içinde sürdü. Meksika'da gizlice hazırlık yapılırken değişik ülkelerden devrimcilerin desteği oldu. Che Meksika'da Küba devrimine katılmaya karar verdi. Arjantinli Ernesto Guevara Küba devrimine katılarak Che oluyordu. Küba'da savaş sürdürülürken, devrim yapılırken proletaryanın enternasyonal değerlerini, etik değerleri de hayata geçirdiler. 2 yıl içinde bir düzine savaşçıyla başlayan (82 kişi ilk gün-

lerde büyük kayıplar verince geriye 12 kişi kalıyordu) Gerilla Savaşı, üç bin savaşçıyla kazanılıyor. Bu üç bin insan Kübalı köylüler, emekçilerdi. Sıradan hatta hiç eğitim almamış insanların sömürüye karşı mücadeleyi benimseyip büyütmelerinin en çarpıcı örneklerinden birini yarattılar. Bu süreçte Kübalı devrimciler saygı uyandıran politik bir yaklaşım sergiliyor. Tarihte görülen savaşlarda yaşanan, yaygın olan tecavüz, işkence gibi suçlar işlenmiyor. Savaşırken düşman saflardan yaralanıp da esir alınanları ellerindeki kısıtlı ilaçları kullanarak tedavi ediyorlar. Fidel: “Mücadelelerine bizden önce 1946 yılında başlamış Vietnamlı yurtseverlerin kadınlara tecavüz ettiğini, köylülerden çaldığını sanmıyorum. Bu ilkelere uyulan pek çok mücadele olmuştur... Sovyet – Alman cephesinin arka saflarında Alman askerlerine direnenlerin işkence yaptığını kadınlara tecavüz ettiğini sanmıyorum. Çünkü tecavüz eden, çalan, öldüren ve yakanlar, devrimcilerin mücadele ettiği zorba rejimler olmuştur her zaman” diyor. Proleter devrimler ve sosyalizm çağında devrim mücadelelerinin temel ayırt edici yanlarından biri, genel özelliklerinden biri savaşırken halka yaklaşımdır. Tecavüz, işkence, talan gibi geçmiş çağların ve sınıflı toplumların son sömürücü sınıfı burjuvazinin sürdürdüğü insanlık dışı yaklaşımlara karşı çıkılmıştır. Sınıflı toplumların sonuncusu kapitalizmi yıkmak için savaşanlar sınıfsız sömürsüz komünist toplumun yaratılması içinde adımlar atmaya başlamış oldular. Fidel gerilla savaşına ilişkin anlatımlarında: “Tekrar ediyorum: Etik anlayışa sahip tek gerillanın bizler olduğu söylenemez” diyerek diğer halklardan devrimcilerle ortak yönler alacağını vurguluyor. Etik olarak da enternasyonalist bir anlayış birliği var.

Küba’da Sosyalizmin Kuruluşu

Küba devriminin zafer görüntüleri devrime halkın coşkulu desteğini gösteriyor. Fidel’in omzuna güvercin konan görüntünün de yer aldığı meşhur görüntüler halkın devrime büyük coşkuyla katıldığını gösteriyor. Halk bayram coşkusu içinde. O gün için Fidel: “Herkes bayram havasındaydı artık” diyor.

Küba devrimini en sıkı sahiplenenler içinde Haitili göçmenler ve siyahlar var. Devrim öncesinde siyahlara yönelik ayırım sürüyor. Yasalarda 1886’da kölelik kaldırılmış olsa da ayrımcılık sürüyordu. Devrimin ırk ayırımını kaldırması, devrimin enternasyonal ilkelerle uyum içinde olduğunun da bir ifadesidir. Günümüzde kapitalizmin küresel bunalımı ve yıkım yaşanırken ırkçılık yaygınlaşıyor. ırkçılık konusunda Fidel’in söyledikleri önemli: “Bilimsel araştırmalar etnik gruplar arasında ne gibi farklar olduğunu kanıtlamaya çalıştı ama yetenekle ilgisi olmayan çok ufak şeyler dışında hiçbir fark bulamadı. Bilim ırkçılıkla savaşanların yardımına koştu. Ama bilim tüm insanların tartışılmaz şekilde eşit olduğunu kanıtlarken ayrımcılık devam ediyor... Bizim için ırk ayrımcılığına karşı mücadele etmek kutsal bir ilke”. Küba’da ırkçılık tamamen kalktı ve enternasyonalizm gelişti.

Devrimle iktidar alındıktan sonra devrimci adımlar atılmaya başlandı. Emperyalist ülkeler, başta da ABD Küba devrimini yıkmak için saldırılara başladı. Saldırıları 1960’da arttı. Bu saldırılar havadan, karadan, denizden değişik biçimlerde sürdü. ABD’nin örgütleyip, eğitip silahlandırdığı karşı-devrimciler kırsal bölgeden silahlı saldırı, eylem başlattılar. Gerilla taklidiyle sonuca gitmeye çalışıyorlardı. Küba halkından 40 bin gönüllüyle etrafları kuşatılıp yenilgiye uğrattılar. Escambray Dağı’ndaki bu süreç “kirli savaş” olarak anılan büyük kayıplar olan bir

Batista kurulmuştu tahtına

Ve

Küba’da

Ne doktor vardı

Ne öğretmen

Ne

De

Mutlu bir yaşam

Güller kendi kendine açmaz

Kendi kendine demir,

dönemez çeliğe

Su akmaz rüzgâr uğuldamaz

Petekte bal, tarlada başak,

ağda balık

Kendi kendine yırtılmaz gece

Kendi kendine hiçbir şey olmaz

Yırtılıyorsa şu gecenin körü

Güneşi doğuranlar olduğu içindir.

İçten içe kaynayan

bir volkan gibiydi Küba

Ofluyor, uğul uğul uğulduyor

kabarıp genişliyordu

Ak-kor cehennem sıcakında

o volkanik deniz

Derinlerde çoktan mayalanmıştı

Zehir zemberek bir öfke

Fırtınalar böyle patlar

halkın koynundan

Önce maya tutar öfke

Sonra çıkar gelir

Yüklenir birileri zamanın tetiğine

Kan alev alır,

tutuşur fitili dinamitin

Kurşun fırlar namludan,

an cehennem olur.

Batista gitmeli diyordu
fabrika da işçi
Batista gitmeli diyordu
plantasyonlarda compaņerolar
Ve tarım işçileri
Üniversite anfilerinde
bağırıyordu öğrenciler
Defol git Batista
Taş taş söküliyordu
Batistanın kalesi santim santim.
Koçbaşları dayanmıştı kapılarına
Ve her geçen gün
Daha da bir oyuluyordu
surların altı.
Çaresizdi Batista
Daha çok öldürüyor
Daha çok işkence yaptırıyor
Daha çok korku salmaya çalışıyor
Ve her geçen gün daha çok deste-
ğini alıyordu
Amerika Birleşik devletlerinin
1953 yılı 26 Temmuz günü
Bir avuç cesur savaşçı
Artık yeter zamanı geldi diyerek
Bastı Batistanın
Monkado kışlasını
Ama bu defa şanslıydı Batista
Öldürülmüştü bir kısmı
çatışmada, baskıncıların
Geriye kalanı da esir düşmüştü
Gözlerini oydu Batista onların
Kollarını kırdırdı
En ağır işkencelerden geçirip
hepsini
Ve
Ölen her bir asker için
Sorgusuz sualsiz üç esiri
idam ettirdi
Elbette eksiksiz uygulanıyordu
Batistanın emirleri

süreçtir. 1961 yılında ise Domuzlar Körfezi çıkarması gerçekleşti. ABD savaş gemilerinin desteğinde ve gemilerdeki yankilerin yönettiği karşı devrimciler çıkarma yapıyorlar. 3 mil açıktaki ABD donanmasından yönetiliyorlar. Bir gün önce uçaklarla saldırıp Küba hava gücünü önemli oranda yok ediyorlar. Çıkarmadan itibaren üç gün çatışma sürüyor. Küba halkı karşı-devrimcileri yenilgiye uğrattı. 1250 civarında karşı devrimci tutuklandı. Küba'yı işgal saldırısı boşa çıkartıldı. Domuzlar körfezi çıkarması Küba halkının tavrı, devrimin gücünü gösteriyor. Bu yıllarda Küba'ya yönelik çok ciddi, önemli saldırılar oluyor, büyük zararlar veriliyor. Emperyalist ambargoyla Küba'yla tüm ticaret durdurulmaya çalışılıyor. Emperyalist ambargoya ABD'ye karşı çıkmadığı için birçok ülke katılıyor. Diplomatik ilişkiler kesildi. Küba'yı, devrimi yıkmak için fabrikalara, uçaklara, gemilere ve birçok yere bombalı saldırılar oldu. Tarım alanlarına kimyasal, biyolojik saldırılar oldu. Virüslerle saldırıdan suikastlere kadar yaygın saldırılar sürdü. Yangın bombalarıyla büyük yangınlar çıkartıldı, tarım ürünleri, fabrikalar yakıldı. Devrim 1 Ocak 1959'da gerçekleşmişti. Giron sahili olayı olarak adı geçen Domuzlar Körfezi çıkarması ise Kasım 1961'de gerçekleşti. Bur tarihten sonraki 14 aylık saldırıyı Fidel'in sözleriyle aktaralım: "1961 Kasımındaki Giron sahili olayından 1963 yılı Ocak ayına kadar, yani 14 ay içinde, Küba'ya karşı 5780 terörist eylem gerçekleştirildi. Bunların 717 tanesi sanayi kuruluşlarımıza düzenlenmiş ciddi saldırılardı... Bu terörün bir sonucu olarak üç bin beş yüzden fazla insan öldü, iki binden fazlası sakat kaldı. Küba, dünyada teröre en çok maruz kalmış ülkelerden biridir."

Devrimden sonra Küba'daki doktorların yarısı da dâhil ülkedeki yetişmiş insanların önemli kısmı ABD'ye kaçtı. 1960 Kasımında adına Peter Pan operasyonu denilen operasyonla 14. bin çocuk ABD'ye gizlice kaçırıldı. Daha sonra kilisenin de bu operasyonun içinde olduğu açığa çıkıyor.

Küba devrimine yönelik böylesine yoğun saldırılar olurken sosyalist ülkeler Küba ile enternasyonalist dayanışmayı güçlendirmeye başladılar. 1962'de gerçekleşen füze krizi sırasında Sovyetler Birliği'nin Küba'da 42 bin askeri bulunuyordu. Küba üzerinde uçan bir ABD casus uçağı düşürüldü. Küba'ya yerleştirilen füzeler nedeniyle ABD içlerinde uçak gemileri de bulunan 183 savaş gemisiyle Küba'yı ablukaya aldı. Sovyet savaş gemileri de Küba yakınlarına geldi. Kriz, ABD'nin Türkiye'deki Sovyetler Birliği'nin ise Küba'daki füzeleri geri çekmesi anlaşmasıyla sonuçlandı. Sosyalist ülkeler Küba'nın savunmasını güçlendirmek için teknik ve silah yardımı yapıyor. Küba ekonomisinin çökertilmesini engellemek için desteklemeye başlıyorlar. Küba ekonomisinin ihtiyaçları sosyalist ülkelerin desteğiyle ve geliştirdikleri ticaretle karşılanmaya çalışılıyor. Emperyalizmin uluslar arası baskı ve saldırıları karşısında sosyalist ülkelerin enternasyonalist ilişkileri güçleniyor. 1961 yılında Küba'nın sosyalist cumhuriyet olduğu ilan edilir.

İlk Yıllarda Enternasyonalist Mücadele

Küba bu zorlu süreçte enternasyonalist mücadeleye devam eder. 1960 Eylül'ünde Fidel, New York'taki BM Genel Kurul'unda dört buçuk saat süren meşhur konuşmasını yapar. Aynı yıl birinci Havana Deklarasyonu yayınlanır, emperyalist sermayenin dünya halklarını sömürmesine karşı olduklarını ilan ederler. Emperyalizmin saldırıları karşısında daha ileri adımlar atılarak içeride devrim ileri taşınırken uluslararası

alandan enternasyonalist ilişkiler geliştirilir. Bu dönemi Fidel'in şu sözleri iyi açıklıyor: "Şunu iyi anlamak gerek: Ocak 1959'daki zaferimiz silahlı çarpışmaların son bulduğu anlamına gelmiyordu kesinlikle. Yayımcıların kallesliğı sırt çantalarımızı ve çizmelerimizi çıkarmamıza izin vermedi. Pek çok yurttaşımız hem Küba'da hem dünyanın başka yerlerinde devrimi de savunmak uğruna hayatını vermeyi sürdürmek, bu kutsal görevi yerine getirmek zorunda kaldı." Devamında 1961'de, devrimin üzerinden 2 yıl geçmeden Küba'nın Cezayir halkının bağımsızlık savaşına desteğini açıklıyor. Bir Küba gemisi Cezayir'e silah götürüyor, dönüşte yüz kadar yaralı ve çocuk getiriliyor. Kübalı doktorlarda Cezayir halkına yardıma gidiyor. Tıp alanında enternasyonalist dayanışmanın ilk adımı da atılıyor. Türkiye'nin de içinde olduğu NATO ülkelerinin desteklediği Fransa'nın karşısında duran Cezayir halkına Küba destek veriyor. 1962'de Cezayir bağımsızlığını kazanıyor. 1963'te emperyalizmin desteklediği Fas ordusunun Cezayir'in önemli doğal kaynaklarının bulunduğu Tinduf bölgesini ilhak girişimine karşı Küba teknik donanım ve zırhlı araçlara sahip bir tabur göndererek işgal ve ilhak girişiminin engellenmesinde görev alıyor.

1962'de İkinci Havana Deklarasyonu yayınlanır: "Bugün birçok Latin Amerika ülkesinde devrim kaçınılmazdır. Bu gerçeği belirleyen herhangi bir kişinin istek ve iradesi değildir. Bu gerçek Latin Amerika insanının içinde yaşadığı müthiş sömürü koşullarının, kitlelerin devrimci bilinçlerindeki gelişmenin, emperyalizmin dünya çapındaki bunalımının ve ezilen halkların evrensel mücadele hareketinin sonucudur." Bildiriden bir kesit böyle.

Küba devriminin uluslar arası etkisi oldu. Gerilla mücadelelerini etkiledi. Fidel: "Onlar ambargoyu uluslar arası hale getirdiler, bizde gerillayı uluslar arası hale getirdik" diyor. 1964 yılında 10 doktorunda yer aldığı 60 Kübalı enternasyonalist Gine Bissau'daki bağımsızlık mücadelesine destek için gidiyor. Che 1964'te BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında ABD ve Belçikalıların Kongo'ya karşı saldırılarını sert şekilde protesto ediyor. "Dünyanın tüm özgür insanları Kongo'ya karşı işlenen, suçların intikamını almaya hazır olmalı." diyor. Küba'nın enternasyonalist ilişkileri, Küba devriminin etkisi Fidel ve Che'nin uluslar arası toplantılarda emperyalizme meydan okuyan, emperyalizmi teşhir eden konuşmalarıyla da artıyordu.

Che 1964 yılı sonunda Afrika yolculuğunda birçok görüşme yapıyor. Fidel bu görüşmelerden şöyle söz ediyor: "...dokuz Afrika ülkesini gezdi: Cezayir, Mısır, Mali, Kongo, Gine, Gana, Dohawey -bugünkü Benin -, Tanzania ve Kongo-Broazzaville." "Che başlıca Afrikalı yurtseverlerle görüşmeyi başardı: Accra'da Kwame Nkrumah'la, Conakry'de Sekou Toure'yle, bamako'da Madibo Keita'yla ve Brozzoville'de Mossamba Debat'yla. Hala Portekiz sömürgesi olan ülkelerin bağımsızlık mücadelesini yöneten liderlerle de Cezayir'de uzun uzun konuştu: Mozambik'ten Samara Machel, Angola'dan Agostinha Neto ve Lucia Lora, Gine-Bissaulu büyük devrimci Amilcar Cabral'la".

Che Afrika'dan Küba'ya döndükten sonra artık gerilla savaşı sürdürmek üzere Bolivya'ya gitmek istiyor. Bolivya'da hazırlıklar tamamlanmadığı için Afrika'ya gitmesi kararlaştırılıyor. 1965 Nisan'ında yüzden fazla gönüllü enternasyonalist savaşçıyla birlikte gizlice Kongo'ya gider. Üç ay sonra da Küba'dan 250 kişilik enternasyonalist savaşçı diğer Kongo'ya gider. Che, koşullar olgunlaşmadığı için bir yıl dolmadan Afrika'dan ayrılır. Çekoslovakya'ya geçer. (Afrika'ya ilişkin olarak

Bu emirler ki

İçten içe kaynayan yanardağa

Yani öfkeli ve küstah

bir halka

yanıttı

Çıkarın dedi Batista

çıkarın onu mahkemeye

Rezil edin, teşhir olsun,

görsünler ne yaparmış

Batista düşmanlarına

Görsün de ibret olsun şu halk.

Ve çıkardılar isyancıların liderini

düzmece bir mahkemeye

Tam linç etmeye hazırlanırken

Batistacılar

İsyancı lider haykırdı.

"Bu ada

denizin dibine gömülse bile

Bizler

kimsenin kölesi olmayacağız."

Artık Batista için çok geçti

O kutsal

ama zehirli söz söylenmişti.

İlk kurşun atılmış,

Ve karanlık

boydan boya yırtılmıştı.

Ve bütün bir halk adına konuşan

Sanık sandalyesindeki komutan

yeniden yükseltti sesini

"Tarih beni berat ettirecek"

İşte bu zehirli sözlerle başladı

Batistanın sonu

Ve bu sözlerle başladı

Yenilgiden doğacak olan

zaferin doğum sancısı.

Tutmamıştı

Batistanın hesabı

Kendi tabancasından

çıkan kurşun

Sahibinin alnında patlamıştı.

İsyancı komutanın her sözü

Biraz daha büyüttüyordu öfkesini
o yanardağın.
Köle olmaktansa ölmeyi yeğleriz.
Doktorsuzluktan,
eğitimsizlikten,
yoksulluktan bahsediyor
Unutulmuş olan
çoğunluğu hatırlatıyor
Ve tüm bunlardan
Batista'yla onun efendisi olan
Amerika Birleşik Devletlerini
sorumlu tutuyordu.

Duyuyordu bu sesi compesinolar
"Fidel" doğruyu söyleyen adam
"Fidel" onlardan yana
"Fidel" bir umut
Ve başladı Compesinolar da
"Ya özgürlük ya ölüm" demeye
Çok geçmedi ki
asıl kıyameti koparacak olanlar
Çıktılar tabur tabur fabrikalardan
Anlamışlardı Batistanın niyetini
ve hemen o anda
İlan etmişlerdi genel grevi

Durdu otobüsler
şoförleri dediler ki
Bu otobüsler çalışmaz
anahtarları Fidel de
Çalışmaz bu makine
dedi fabrika işçisi
Fidel çalıştır diyene kadar.

Che'nin günlüğü "o yıl hiçbir yerdeydik" adıyla yayımlandı). Kongo'da Güney Afrikalılar, Rodeyalılar, Belçikalılar ve CIA'ye çalışan ABD'deki Küba'lı pilotlar karşı-devrimciler olarak bulunuyordu. Emperyalistlerin ve işbirlikçi gericiliğin uluslar arası güçleri karşısında enternasyonalist Kübalıların bulunması çok anlamlı.

Che Yeni İnsan ve Enternasyonalizm

Che'nin adı, yeni insan ve enternasyonalizmle öyle bütünleşmiş ki, yeni insan ya da enternasyonalizmden bahsedildiğinde doğal olarak Che'nin adı hatırlanır. Che posterleri enternasyonalizm bayrağı gibidir. Asya ülkelerinde Filistin ve Ortadoğu'da, Afrika, Avrupa, Latin Amerika ve Kuzey Amerika'da emperyalizme, kapitalizme, sömürüye karşı mücadele edenler Che posterleri taşıyor. Che'nin yeni insanla ve enternasyonalizmle böylesine bütünleşmesi yaptıkları, savundukları, yaşamıyla ortaya koydukları nedeniyledir.

Che motosiklet gezilerinde Latin Amerika ülkelerini tanıyor. Buradaki koşullar sorunların ve çözümlerin ortak olduğunu gösteriyor. Bu ülkelerin devrimle kurtulabileceğini görüyor. Enternasyonalist düşüncenin Che'de yerleşmesinde bunun yanında, komünistlerle konuşmaları, İspanya iç savaşına ilişkin anlatımları çocukluğundan beri duyuyor olması, Marksizm-Leninizmi öğrenmesi. En önemlisi de Che'nin bilimsel bilgi süzgecinden geçirerek yaptığı inceleme ve değerlendirmelerin kendisini enternasyonalist mücadeleye götürmesidir.

Che, Guatemala'da faşist darbe olduğunda darbeye karşı direnişte yer alıyor. 1955'te Kübalılarla tanışıyor. Meksika'ya gittiğinde Fidel ve oradaki Kübalılarla tanışıyor. Küba devrimine katılmaya karar veriyor. "Bana tek söylediği şu oldu 'Fidel, sana tek bir şey söyleyeceğim -ne kadar öngörülü olduğuna bir bakın; üstelik çok özel nitelikleri olan bir adamdı; asla hayatta kalmayı önemsemedi, kendine bakmadı- tek istediğim, Küba devrimi başarıya ulaştıncaya, devlet politikaları yüzünden Arjantin'e gidip orada derim yapmama engel olmamanız" (F.Castro). Hazırlıklardan sonra 1956 Aralığında Granma yatıyla Küba'ya çıkanlar içindedir. Küba devrimi için savaşanlar içinde ilk kumandan (Comandante) olanlardan biridir. Hem doktorluk yapıyor, hem savaşçı hem de komutanlık yapıyor. "Devrimci bir doktor olmak için her şeyden önce devrim yapmak gereklidir." (Che) bu sözlerini yaşamıyla da ortaya koyuyor.

Che yeni insanın oluşmasına büyük önem veriyor. Bu konuda, daha dağda gerilladayken okuma yazma eğitimi başlatıyor. Söyledikleri ve yaptıkları yanında yeni insan oluşturmak için özel olarak çabalamasıyla da Che yeni insanın oluşumu için tarihsel önemdedir. Devrimden sonra gönüllü çalışmayı başlatmıştır. Sovyetler Birliği'nde Kızıl Cumartesilerle başlatılan gönüllü çalışmayı Küba'da Che başlatmış, teşvik etmiştir. Yeni insanın oluşumunda ödüllendirme üzerine tartışmalarda maddi teşvik ediciler yerine manevi teşvik edicileri savunarak yeni insan oluşumuna teorik katkı yapmıştır kendisi sürekli çalışmalarının, devlet görevlerinin yanında tatil gününde gönüllü çalışmalar yapmak için fabrikalara, tarlalara vs. gidip çalıştı. Bir Kübalının bazen Che bile Che gibi olamıyordu şeklindeki söylemi Che'nin yoğun çalışmasının ve yarattığı etkinin bir ifadesi. Yeni insan için şunu söylüyor: "Komünizmi kurmak için, yeni ekonomik temeller atmak ne kadar gerekliyse, yeni insan yaratmakta o kadar gereklidir" (Che)

Che Afrika'daki gerilla mücadelesinden sonra birkaç ay Çekoslo-

vakya'da kalıyor. Israrlar üzerine Küba'ya dönüp Bolivya'da sürdüreceği gerilla savaşı için hazırlığı Küba'da sürdürüyor. 1966'da gizlice Bolivya'ya giderek gerilla savaşını başlatıyor. Bolivya'da gerilla mücadelesini sürdürürken 8 Ekim 1967'de CIA destekli Bolivya ordusunca çatışmada yaralı olarak yakalandıktan sonra kurşuna dizilerek öldürülüyor. Bolivya sürecinde Che'nin tuttuğu günlük "Bolivya Günlüğü" adıyla Türkçe de yayınlanmıştır.

Che'nin yaptıklarını şu sözleri anlatıyor: "Öncünün gözleri geleceğe ve kazanacağı ödüle dikilmiştir. Ancak bunların hiçbir kişisel yönü yoktur. Ödül insanların yeni kişiliklere bürünecekleri yeni bir toplum, yeni komünist insanın toplumdur". 1968 yılındaki devrimci ayaklanmalarda Che posterleri gençliğin elindeki bayrak oluyordu. Che'nin sözleri devrimci sloganlara dönüşüyordu: "iki, üç daha fazla Vietnam". "Savaş çağrımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımızı almak için başka eller uzanacaksa, ölüm nereden gelirse gelsin, hoş geldi, safa geldi." Che'nin silahını almak için, davasını sürdürmek için, devrim için milyonlarca insan savaştı ve savaşıyor.

Küba Ve Enternasyonalist Savaş

1960'lı yıllarda Latin Amerika ülkeleri, Arjantin dışında hepsi Küba'yla diplomatik ilişkilerini kestiler. Küba ise enternasyonalist mücadeleyi yükseltiyordu. Che 1964'te Cenevre'de kapitalizmi teşhir için şunları söylüyor: "Tekelci düzende serbest rekabet, özgür tavuklar arasında özgür tilkilerin dolaşmasına benzer." Emperyalizmin saldırı ve baskılarına boyun eğilmiyor. Enternasyonalist mücadele sürdürülüyor. Ocak 1966'da Asya, Afrika, Latin Amerika'dan 70 ülkenin özgürlük hareketlerini buluşturan üç kıta konferansı gerçekleşti.

1970'li yıllar Küba'nın enternasyonalist mücadelesinin büyüdüğü yıllar oldu. 1972'de Küba, sosyalist ülkelerin oluşturduğu ekonomik birlik olan COMECON'a üye oldu. Küba 15 yıl boyunca, Vietnam halkının ABD'ye karşı sürdürdüğü savaşta Vietnam halkıyla dayanışma içinde oldu. 1970'li yıllarda Latin Amerika ülkelerinde devrimler yükseliyor, gerilla savaşları büyüyor. Bu ülkelerin birçoğunda Küba ve Che örnek alınarak devrim mücadelesi büyüyor. Emperyalist ülkeler bu yıllarda Küba'nın diğer ülkeleri karıştırdığı vs. iddiasıyla da saldırıyorlardı. Devrim ihraç etmek suçlamaları da yapıyordu. Oysa hiçbir ülkede devrim koşulları oluşmadan devrim yapılamaz. Latin Amerika ülkelerinin birçoğunda Küba devriminin gerçekleştiği koşullardan daha ileri devrim koşulları var. Küba'nın buralara etkisi ilk olarak devrim deneyiminin örnek alınmasıdır. Devrimci örgütlerle politik ilişkiler sürdürülüyor, destekleniyor, eğitim ve silah desteği veriliyor. Nikaragua'da bölünmüş olan Sandinistlerin birleşmesi, Guatemala'da ve El Salvador'da değişik örgütlerin birleşmesinde Küba etkili oluyor. Vietnam'da ABD yenilgiye uğratılınca başkent Saygon (Ho Şi Minh) ele geçiriliyor. ABD'den kalıp da ele geçirilmiş silahlar Küba'ya veriliyor. Küba da bu silahları El Salvador'daki devrimcilere, FMLN' ye veriyor. 1978'de Dünya Gençlik Festivali Havana'da düzenleniyor. 70'li yıllarda yükselen devrim mücadeleleri içinden Nikaragua'da devrim 1979'da zafere ulaşıyor. Küba'dan sonra bölgede gerçekleşen ikinci devrim Nikaragua'da oluyor.

Küba hakkında fazla bilinmeyen önemli bir şey de enternasyonalist savaş ve yardım için Afrika'da gerçekleştirilenlerdir. Küba'da yeni insanı anlayabilmek için 1970'li ve 1980'li yıllarda gönüllü sivillerle, gönül-

*Karayip güneşinin yanık izlerini
Esmem tenlerinde taşıyan
Bu onurlu insanlar
Ellerinde
Fidel Castro Ruz'un
fotoğraflarıyla
Haykırdılar sokaklardan
Öldüremezsin Fidel'i Batista
Bir tek gemi ayrılamaz
bu limanlardan
Bir kilo yük bile
boşaltıp bindiremezler
Bir demet şeker kamışı bile
gönderilemez fabrikalara
Batista
Maden kuyusundan bir gram
demir çıkmaz
Musluktan su akmaz Batista
Ampullerden ışık yayılmaz
Telefon susar Batista
Telgraflar gelmez olur.
Ne bir makine çalışır
Ne de bir dilim ekmek üretir
fırınlar
Öldüremezsin onu Batista
Fidel'i öldüremezsin
Fidel olmadan
Ne madenden demir
ne de tarlalardan şeker kamışı.
Oysa önce
mahkemelerde ezecekti onu
Batista
Bakın ben nasıl güçlüyüm
diyecekti
Diyecekti ki
işte isyanın sonu bu
Ve yollayacaktı Fidel'i
idam mangasının önüne
Böylece susturacaktı isyanı.
Ama bu hesapta bir eksik vardı.
Bir eksik vardı ve hesap tutmadı.*

*Damlalar böyle deler taşı
Koca göl böyle donar.
Böyle açar
 bir sabah
 kızılca gelincik
Ve tan güneşi böyle parlar
Alnunda işinin
Bir ses çıkar yola
Çoğalır çarpa çarpa kayalara
Yükselir aştıkça mesafeleri
Derinden gelir
 ve patlar sağır eden
 gök gürlemeleri
Mahşer olur artık
Tükenmiştir sabrın ömrü
Tükenmiştir beklemler
İsyan çatlatır bütün tohumları
Çok geçmez
 yürek
 yırta yırta gelir yağmur bulutları
Yıldırımlar ekilir topraklara
Yangınlar biçilir
Tereddütte yer yoktur artık
Bu gelen kasırgadır.
İşte bu yüzden
Yırtıldı duvarlar
 parmaklıklar
 çürütiyüp toza karıştı
Kilit kırıldı,
 kelepçe eridi bilekte
Ve cellâtlarının
 öfke dolu bakışlarının arasından
Sağlam sakın ve cesur adımlarla
İsyancı komutan
 yürüyerek çıktı dışarı*

lû enternasyonalist savaşçılarla Afrika'da yaşananları bilmek gerekiyor. 1964'te Gine -Bissau'ya gönderilen enternasyonalistler on yıl boyunca Amilcar Cabral'ın önderlik ettiği bağımsızlık mücadelesini destekliyorlar. Portekiz devriminin gerçekleştiği 1974 yılında Portekiz sömürgele-ri bağımsızlıklarını ilan etmeye başlıyorlardı. Angola Halk Kurtuluş Örgütü Lideri Agostinho Neto'nun isteğiyle 480 Kübalı eğitim vermek için Angola'da bulunuyordu 1975 Kasım'ında bağımsızlık ilan etme hazırlığında olan Angola'ya Avrupa ve ABD emperyalistlerinin desteğiyle Güney Afrika ve Mohutu'lu Zaire saldırı başlattılar. Güney Afrika'nın saldırısı karşısında, orada eğitim için bulunan Kübalılarda Angola'yı savunmak için çatışmaya giriyor. Bu çatışmada 8 Küba'lı yaşamını yitiriyor. Angola'nın isteği üzerine Küba'nın büyük enternasyonalist savaşı başlıyor. Küba ile Angola arasında hava köprüsü oluşturulup onbinlerce gönüllü enternasyonalist savaşçı ile gönüllü sivil taşınıyor. Yük gemilerinin ambarında MİG-15 savaş uçakları taşınıyor. Savaşçılar ve silahlar taşınarak büyük bir güç yığılıyor. 1976 Mart'ında 36 bin Küba askeri taarruza geçince G. Afrika ordusu bin kilometre geri çekilip 27 Mart'ta Angola sınırından dışarı çıkıyorlar. Kuzey'de ise Mabutu'nun paralı askerleri birkaç gün içinde Zaire sınırına kovalanıyor. Bu savaşa ilişkin Fidel şu değerlendirmeyi yapıyor: "Daha önce hiçbir üçüncü dünya ülkesi, komşu coğrafyası dışında askeri çatışmaya bir halka destek vermemişti." " Angola'ya sadece gönüllüler gidiyordu. Bu ihlal edilemeyecek bir ilkeydi. (...) Çünkü kural gereği savaşa giden insan ölebilir. Enternasyonalist bir hareket de sadece gönüllülerle gerçekleştirilebilir. Bu bir ilkedir." Küba askeri gücü zafer sonrası, anlaşmalar gereği birkaç yıl içinde Angola'dan çekiliyor.

1980'li yıllarda Namibya, Zimbabwe ve Güney Afrika halklarının faşist Apartheid'a karşı -Güney Afrika rejimine karşı- mücadelesinde Angola destek üssü işlevi görüyor. Kübalı Enternasyonalistler bu mücadeleyi destekliyor.

1987 yılında ABD destekli G. Afrika rejimi karşısında Angola savaşta zor duruma düşünce Küba'dan tekrar yardım istiyordu. Küba büyük bir askeri yığınak yaptı, elli beş bin asker, enternasyonalist savaşçı gönderdi. Namibya sınırına doğru yapılan büyük saldırı 40 bin Küba, 30 bin Angola askeri, 600 tank, yüzlerce top, bin uçaksavar ve hava hâkimiyetini ele geçirmiş MİG-23 savaş uçağı filosunun desteğiyle gerçekleşiyordu. G. Afrika birlikleri ağır bir yenilgiye uğrattılıyor. Faşist apartheid rejiminin bu yenilgisi sonunu hazırlayan etkenlerden oluyor. Küba'nın buradaki zaferi Zimbabwe, Namibya ve Güney Afrika halklarının apartheid rejimi karşısındaki zaferini de hazırlıyor.

Angola'daki savaşlar ve yardımlar da 300 bin gönüllü Kübalı enternasyonalist savaşçı, 50 binden fazla sivil gönüllü görev alıyor. Angola'da 2077 Kübalı yaşamını yitirdi.

1973-75 yılları arasında Suriye'nin isteğiyle eksiksiz bir tank tugayı Küba'dan Suriye'ye gönderiliyor. Golan tepelerinin işgali sonrası Golan tepeleri karşısında görev yapıyor. İsrail siyonizmine karşı Arap halkının yanında yer alıyor.

1978 yılında Etiyopya, Küba birliklerinin, Enternasyonalist savaşçıların desteğiyle Ogaden bölgesinde Somali kuvvetlerini yenilgiye uğrattıyordu.

Küba halkının Kongo'daki enternasyonalist mücadelesi küçük bir halkın büyük mücadelesidir. Sadece gönüllü olarak giden asker ve sivil-ler değil, Küba halkı maddi ve manevi olarak bu savaşın bedellerini gö-

ğüslemeyi, yükünü omuzlamayı bilmiştir. Onurla bu görevi yerine getirmişlerdir. Afrika dışında olup da Afrika halkı için Afrika'da kanını akıtan bir halk olma onuruna sahip. Küba Afrika'da hiçbir çıkar gözetmeden enternasyonalist savaşı sürdürdü. Amilcar Cabral'ın sözleri de bunu gösteriyor: "Kübalı savaşçılar ülkelerimizin kurtuluşu için hayatlarını feda etmeye hazırdır. Özgürlüğümüz ve halkımızın ilerlemesi için edilecek bu yardımın karşılığında elimizden alabilecekleri tek şey özgürlük uğruna şehit olmuş savaşçılarımızdır." Küba'nın enternasyonalist dayanışma için enternasyonalist savaşa katıldığı ülkelerde mülkiyeti yoktur.

1970'li ve 80'li yıllar boyunca Latin Amerika ülkelerinde halka karşı ABD destekli faşist devletlerin büyük saldırı ve katliamları oluyor. Nikaragua devrimine karşı da ABD kontraları örgütleyip, silahlandırıyor. Kontralarla çatışmalarda öldürülenler içinde ABD askerleri de bulunuyordu. Nikaragua halkına yönelik büyük kıyımlar gerçekleştirdiler. Devrimin 1990'daki yenilgisini hazırlayan etkenlerin başında karşı-devrimin verdiği zararlar, kontra saldırılarının zararları geliyor. Nikaragua halkını eğitmek için Kübalı enternasyonalistler görev yapıyorlardı. Nikaragua'daki Kübalı enternasyonalistlerden yaşamını yitirenler oluyor. Nikaragua'nın kontralarla savaşına ilişkin Fidel'in değerlendirmesine göre, Nikaragualılar gönüllü olmayı tercih etmeyip, zorunlu askerlerin savaşta yer alması büyük zaafı oluşturuyor.

1983'de ABD'nin Granada'yı işgali sırasında önemli bir havaalanının inşasında çalışmakta olan Kübalı işçiler işlerini bırakıp ellerine silah alıp direnişe katılıyorlar. Burada 48 Kübalı yaşamını yitiriyor.

ABD emperyalizmi, İsrail siyonizmi ve Güney Afrika faşist apartheid rejimi dünya halklarının katili olarak, katliam, işgal, tetikçilik, her türlü düşmanlığı yapan, devrimlerin karşısında yer alan devletlerdir. Faşist apartheid artık yok. ABD ve İsrail ise hala varlığını sürdürüyor. ABD dünyanın her yanında karşı-devrimci devletleri ve saldırıları direk ya da dolaylı olarak destekliyor. İsrail'de sadece Ortadoğu ve Afrika'da değil, dünyanın birçok yerinde karşı-devrimlere destek vermekte. Küba'nın enternasyonalist görev yaptığı her yerde bu üç devletin hepsinin ya da bir kısmının düşman olarak yer alması tesadüf değil. Dünya halklarını sömürünün karanlığına, gericiğe mahkûm etmek isteyenlerin karşısında birçok yerde Kübalı enternasyonalistler görev yaptılar.

Küba'ya yönelik ABD ambargosunun kalkması için BM'de yapılan oylamada 90'lı yıllar boyu sürekli ret oyu kullanan sadece iki ülke var: ABD ve İsrail. ABD'nin baskısıyla bazen ret oyu verenler olsa da son yıllarda ambargonun kalkmasını isteyen ülke sayısı 180'i geçti.

Karşı – Devrimler ve Küba

1985'te Sovyetler Birliği'nde uygulamaya konulan politikalarda ilk başta olumlu bir yönelim görülerek karşı çıkılmazken 1988'de Küba bu politikaları reddeder. 26 Temmuz 1989'da Fidel, bir gün Sovyetler Birliği yok olsa bile Küba devriminin yoluna devam edeceğini söylüyor. 1989'da başlayan karşı-devrimlerle sosyalist ülkelerde iktidar karşı-devrimcilerin eline geçti. Sosyalist ülkelerde sosyalizm ortadan kaldırılmaya, yıkılmaya başlandı. 1991'de Sovyetler Birliği'ni oluşturan Cumhuriyetler ayrıldı, karşı-devrimci iktidarlar kurularak Sovyetler Birliği parçalandı. Bu yıllar sosyalizmin dünya üzerinden silinmeye çalışıldığı, kapitalizmin ölümsüzlüğünün ilan edildiği yıllar oldu. Sosyalist ülkelerde ekonomik ilişkileri geliştirmiş olan Küba, bu ilişkilerin kopmasıyla 1992'de özel dönem diye adlandırdıkları zorlu sürece girdi. Sosyalizme

1955 yılı 15 Mayıs günü

Fidel Castro Ruz

26 Temmuz 53

Monkado baskıncılarının
komutanı

İşçi sınıfının genel grevi sonucu
Özgürlüğüne kavuştu.

Nasıl içeri girmişse

öyle çıktı dışarı Fidel,

Dimdik,

ne bir adım geri atılabilmişlerdi

Ne de o bir adım geri atmıştı.

II

Geri döneceğinden emin olarak

çıktı ülke dışına

Küçük bir ordu kurdu

Meksika'da.

Çok geçmeden küçük bir tekmeyle

Yanaştı Küba kıyısına.

Kurşun ve Napalmlarla

karşıladi onu Batista

Seksen iki savaşçısıyla Fidel

düşmüştü bir ölüm tuzağına.

Sağ kalıpta kurtulanların beşi

Sierra'ya yönelmişti

Ve Che Guevara

ayrı düşmüştü Fidel'den.

Yanıdaki birkaç yoldaşıyla

Yanlış yıldız bakıp

buluyor doğru yeri

Tarihin en ilginç

ve en mutlu tesadüfü

Fidel görünce onları gülümsüyor

Ve

"İşte şimdi kazandık" diyor

Toplam beş tüfekleri var

ikisi bozuk

Biraz barutları var tamamı ıslak

İçme sularına

çoktan karışmış deniz suyu

Nerede olduklarını bile

tam bilmezken

İşte şimdi kazandık diyor Fidel
Çünkü o kıyımdan sağ çıkanlar
Kaçıp da
kendi başarılarının çaresine bakmayı
Düşünmediler bir an bile.
Ellerinde kalan tek şeyleri olan
inançla
geldiler bir araya
Ve işte o an
yenilmez bir ordu oldular.

Onlar
uğruna savaşırken tutsak düştüler
Kolay değildi o yıllarda tutsaklık
Kolay değildi
Batistanın esiri olmak
Her an işkencecilerden biri
Girip hücrene oyabilirdi gözlerini
Ya da aniden
idam mangasının önünde
Bekliyor bulurdunuz kendinizi
Ne avukat, hakim
ne savcı ne de karar
Hepsinden daha üsteydi
Batistanın emirleri.

Onlar
Onun uğruna öldürüldüler
Sokaklarında şehirlerin
Ve şeker kamışı plantasyonlarında
Ve de Granmanın
ölümünden tuzağa yanaştığı o gece

Onlar
Onun uğruna
Tattılar ilk zaferlerini
Tarih 19 Ocak 1957
Batista kuvvetleri ilk kez yenildi.

yapılan saldırılar karşısında duran Küba, K. Kore, Çin ve Vietnam kaldı. Sosyalizmi sürdürme kararlılığına sahip olan Küba ve K. Kore kaldı. Sosyalist ülkelerde karşı-devrimler olunca Küba ile ekonomik ilişkileri de kopartılıyordu. Küba ekonomisi büyük bir gerileme içine girdi. Emperyalistler ve dost görünen tüm burjuva güçler Küba'ya baskı uygulamaya başladı. Kimisi akıl verirken kimisi de çıkış için emperyalist politikaları gösteriyordu. Emperyalist saldırı ve ambargo iyice artıyordu. Bu yıllar Küba'da yeni insanın sınıdığı yıllar oluyordu. Küba halkı büyük sıkıntılar yaşamaya başladı. Küba ve K. Kore kuşatılıp her türlü saldırı yapılıyordu. Sabotajlar, tehditler, işgal ve savaş tehditleri, ekonomik ve siyasi ambargolar ve baskılar en üst düzeye çıkıyordu. Hala da süren bu yaklaşım kimi dönemler savaş ve yıkım tehdidi her an gerçekleşecek güncel saldırı haline getiriliyordu. Küba'yı yıkmak için ABD'nin provokasyonları, saldırıları bu yıllarda iyice arttı.

Küba Sevgisi Dünyanın Her Yerinde

1991 yılına kadar dünyanın her yanından emekçiler ve ezilen halklar uluslar arası etkinliklerde, spor etkinliklerinde, maçlarda, kültürel etkinliklerde sosyalist ülkeleri ve başta da Sovyetler Birliğini destekler, başarılarıyla gurur duyar, sevinirlerdi. Gericiler, faşistler, burjuva güçler sosyalist ülkelerin rakibi olarak gördü kendilerini. Her etkinlik iki sistem arasındaki bir karşılaşmaydı, taraflar belli olurdu. 1991'den sonraki yıllarda Küba dünyanın her yanındaki işçilerin, emekçilerin sevgi ve sempatisini kazanmaya başladı. Küba sosyalizmin temsilcisi olarak görülmeye ve başarıları moral kaynağı olmaya başladı. Ekonomik gücüne ve nüfusuna kıyaslandığında Küba çok büyük başarılar gösteriyor. Son olimpiyatlarda 28 madalya aldı. Olimpiyatlarda ya da atletizm, boks, kadınlar voleybol şampiyonası gibi dallarda dünya şampiyonaları yapılırken Kübalı sporcuları izlemek başarılarıyla yerimizden fırlamak süreklileşiyor. Sadece sporda değil, kültür-sanat alanlarında da Küba sürekli olarak daha etkinleşiyor. Değişik ülkelerdeki etkinlikler büyük ilgi görüyor. Dünyanın birçok ülkesinde Küba ile dayanışma ve dostluk çalışmaları yapılıyor. Küba devriminin yıldönümünü biz de coşkuyla kutluyoruz. Küba'nın bütün bu etkileri Küba halkının dünya halkları üzerindeki etkisi yeni insanı temsil etmesi nedeniyledir.

Yeni İnsan Yeni Bir Toplumla Varolur

Fidel: "Her zaman bağlı olduğumuz bir ilke vardır: sosyalizmin inşası yeni bir toplum yaratmak isteyen özgür insanların işidir" diyor. Küba yeni insanı ne kadar yaratabildi? Öncelikle mükemmeliyetçi olmamak gerekir. Küba'da Küba insanı da mükemmel değildir. Küba halkı emperyalizmin egemen olduğu bir dünyada abluka, baskı, saldırılar altında yeni bir toplumu kuruyor ve sürdürmeye çalışıyor. Yeni insanın oluşumu sosyalizmin kuruluşu süreci boyunca ve komünist toplum oluşuncaya kadar devam edecektir. Bugün yeni insanın oluşumunda göz önüne alınan bir çok kıstas kapitalist toplumla kıyaslamayla ortaya konuluyor. Oysa komünist toplumun gerçekleri hayatın her alanında egemen olacak. Yeni insan üzerinde dururken eleştirel yaklaşımdan kopmamak gerekir. Bu elbette Küba insanının, günümüzde insanlığın en ileri temsilcileri olan bu halkın herhangi bir eksiği ya da hatası nedeniyle yerden yere vurulması demek değildir. Küba insanının ileri yanları, yaşattığı ve geliştirdiği değerler insanlığın geleceğine ışık tutuyor. Küba insanı yol göstericidir. Küba halkından daha ileri değerler yaratan bir halk öne çı-

kıncaya kadar Küba halkı enternasyonal sevinç ve moral kaynağı olma-ya devam edecektir. Küba'nın varolan eksik ve yanlışları Kübalılar tarafından da görülüyor.

Yeni insanın oluşumunda Küba'nın enternasyonalist ilişkileri büyük önem taşıyor. Devrimden 90'lı yıllara kadar dünyanın bir çok bölgesinde gerçekleşen enternasyonalist dayanışma, gönüllü savaşçılar ya da gönüllü sivillerle sürdürülen dayanışma ortadan kalkmadı. Sosyalist sistemin dağılmasıyla Küba halkının omuzladığı yük çok daha fazlalaştı. Şimdi sosyalizmi sürdürmenin yanı sıra, sosyalizmin kapitalizmden ileri olduğunu göstermek Küba halkının omuzlarına binmiş durumda. Yeni insanın oluşumu için kat edilen yol Küba'da sorunların çözümünü de kolaylaştırıyor. Küba bazı alanlarda emperyalist ülkelerle yarışacak kadar ileridir. Küba halkının yarattığı her şey insanlığın hizmetine sunuluyor. Bu, yeni insan, enternasyonalist insan olmanın bir göstergesidir.

Son Yıllarda Küba ve Enternasyonalizm

Geçen yıllarda yaşananlara bakıldığında Küba halkının enternasyonalist mücadelesinin sürdüğü görülüyor. Emperyalizmin başı ABD'nin Küba'ya yönelik tehditleri kimi zaman savaş ve işgale yaklaşıyor. Bu dönemlerde Küba'da milyonlar sokağa çıkarak emperyalizme karşı öfke ve kararlılıklarını gösteriyorlar. Küba halkının teslim alınamayacağı her fırsatta gösteriliyor. 2004 yılında ABD tehditlerine karşı yapılan büyük tatbikat Küba halkının savaşmaya hazır olduğunu, teslim olmayacağını gösteriyordu. Küba halkı aldığı bilinç ve eğitimle aydınlanmış bir halk olduğu için yalan ve demagojilerden etkilenmiyor. Enternasyonalist ilişkiler açısından 2002'de Venezuela'da Chavez'e yapılan faşist darbe önemli. Darbe olduğu andan itibaren Küba, Venezuela'daki ve Küba'daki tüm ilişkilerini harekete geçiriyor. Gelişmeler izleniyor. Chavez'in, kızına istifa etmediğini telefonda söylemesi Fidel'e iletilince, bu, televizyondan yayınlanıyor, basın açıklaması ile dünyaya duyuruluyor. Gelişmelerin yayılmasıyla Venezuela halkının darbe karşıtı ayaklanması büyüyor. Fidel bu sırada Venezuela ordusundaki üst düzey subaylar içinde darbeye bulaşmayanlarla temasa geçiyor, ikna çalışması yapıyor. Venezuela halkının darbeyi yenilgiye uğratmasına yardım ediliyor.

1992'de girilen özel dönemdeki olumsuz gelişmelere rağmen Küba bugün birçok alanda ilerlemesini sürdürüyor. Artık özel dönem geride kaldı. Küba'nın enternasyonalizmi, yeni insanını anlamak için son gelişmelere de bakmak gerekiyor. Sağlık, spor, eğitim alanında önemli gelişmeler var. Fidel'in 2005 sonundaki anlatımlarıyla bazı bilgileri aktaralım: "Yarım milyondan fazla Kübalı, savaşçı, öğretmen, teknisyen, doktor ya da sağlık görevlisi olarak uluslar arası görevler üstlendi. On binlerce doktor ve sağlık görevlisi kırk yıldan fazladır hizmet verdi ve milyonlarca hayat kurtardı. Şu anda üç bin uzman hekim ve diğer sağlık görevlileri 18 üçüncü dünya ülkesinin ulaşılması zor bölgelerinde çalışıyor. Buralarda koruyucu ve tedavi edici yöntemler kullanarak, hizmetlerinin karşılığında tek bir kuruş almadan, her yıl yüzlerce yaşam kurtarıyor ya da milyonlarca insanı tekrar sağlıklarına, görme yeteneklerine kavuşturuyor". "Birleşmiş Milletler örgütünün hizmetindeki (Kübalı bn) doktorlar olmasaydı, Afrika'nın birçok bölgesini tehdit eden AIDS'e karşı yürütülen acil ve zorunlu programlar gerçekleştirilemezdi." Küba'da çocuk ölüm oranı binde 6 Latin Amerika'da ise binde 65, yani on kat fazla. Fidel UNİCEF başkanı'nın bu konudaki sözlerini aktarıyor: "Latin Amerika'daki tıp ve sağlık hizmetlerinin seviyesi Küba'daki gibi

Onun uğruna

O büyük yıldızın,

bitmeyen ekmeğin

Lekesiz mavinin

O harikulade sevgilinin,

sosyalizmin uğruna

1958 Aralığının son günlerinde

İsyancı birlikler

Küba'nın içlerine doğru

ilerlemeye başladı

Che ve Camillonun birlikleri

On bir gün ve gece

çarpışa çarpışa ilerlediler.

11. gün Camillonun grubu

ele geçirdi Yaquasay kışlasını

Ve 1 Ocak 1959'da

Che'nin grubu

tamamını aldı

Santa Clara kentinin.

Bir anda

ülkenin yarısını kaybetmişti

Batista

Şehirler peş peşe düşüyor

Batistacı kuvvetler

bölünüyor parçalanıyor.

Ölümden çemberlere alınıyordu

Bir tufan yağmurudur bu

Batista

Bir yanardağın kükreyerek uyanışı

Yürüdüğü yer yara alır

Batista

Sana ateşten kinini kusar.

Yediğin ekmek

nefretle düğümlebilir boğazında

Gökten ateş yağar Batista

Denizden çıkıp gelenler

Çoğaldı dağlarda Batista

Şimdi ateş kükreyen

bir canavar gibi geliyorlar üstüne

Artık sana düşmandır

gök ve bulut

İçtiğin su sana küfür edecek
Batista
Yanımdan geçtiğin bir karınca bile
çevirip başını
tükürecek yüzüne
Ve
Leşini bile istemeyecek
Küba'nın onurlu toprakları.
Batista
bir sabah aniden bindi bir uçağa
Ve havalanan uçak
daha konmadan
Amerikan toprağına
Çoktan dağılmıştı
Batistanın ordusu.
Ve böylece 1959 Ocağında
Başladı siyahı, beyazı,
yerlisi ve meleziyle
bütün Kübahların
Havana sokaklarında
bitmeyecek dansı.
1 Ocak 1959'da
Küba devrimi zafere ulaştı ve
Fidel;
Dedi ki;
"İşte şimdi
başlama hakkını kazandık"
Çünkü
Dalda meyve bir gecede büyüzmez
Yeşermez vadiler bir anda
Bir anda
eğri çalışan makine düzelmez
Bir anda bitmez acılar
Ve hele de yoksulluk bir gecede
Demir alıp gitmez limanlardan.
Önce bir yerlerden
Bir şeylere başlamak gerekir.

olsa, her yıl altı yüzbin çocuk kurtulmuş”...

Küba'da yaşam beklentisi 80 yıla yakın. Devrim öncesinde 60 yıl civarında. Şimdi dünyanın en uzun yaşam beklentisi olan ülkeler arasında. Enternasyonalist ilişkilerde tıp alanındaki durum Küba'nın, yeni insanın düzeyinin bir sonucudur. Çernobil'den getirilen binlerce çocuğun tedavisi Küba'da sürdürüldü. Küba'nın diğer ülkelerden yoksul çocuklarını okuttuğu Latin Amerika Tıp Fakültesinde (Escuela Latinoamericana de Medicina –ELAM) 12 bin öğrenci okuyor. Önümüzdeki yıllarda (birkaç yıldır sürmekte) Karayipli ve Latin Amerikalı yüz bin öğrenci bu tıp fakültesinden doktor olarak çıkacak.

Mucize operasyonu olarak başlatılan operasyon tarihsel önemdedir. 6 milyon Latin Amerikalı ve Karayip'linin görmesini amaçlayan bu operasyon, görmeyen insanların görmesini sağlayan ameliyatları gerçekleştirme operasyonudur. Venezüella ile 2004 yılında yapılan anlaşmayla başlatılan operasyonda ilk bir yılda yüz binden fazla ameliyat gerçekleştirildi. Yeni anlaşmalarla operasyonlar genişletildi. Bolivya'da anlaşmalar yaptı. Tıp merkezleri, hastaneler kurulması için Küba ile Venezuela ve Bolivya arasında yapılan anlaşmalar oldu. Bu anlaşmalar göz ameliyatı, tıp fakültelerinin ve merkezlerinin kurulması, Küba'da doktor ve sağlıkçıların yetiştirilmesi, Küba'dan bu ülkelerde tıp merkezi ve hastaneler kurmak üzere kadro ve teknik yardım gönderilmesi, bazı hastalıkların tedavilerinin yapılması vs. şeklinde geniş bir anlaşmadır. 2005'den sonraki yıllarda da bu tür anlaşmalar başka ülkelerle de yapıldı. Nikaragua bu tür anlaşmalar yapmaya başladı.

2005 yılı rakamlarıyla Doğu Timor'da 64 Küba'lı doktor görev yapıyor.

Venezuela ile Küba arasında 2005'te imzalanan Amerikalılar için Bolivarçı Alternatif (ALBA) Latin Amerikalı ve Karayipli yüzbin doktor, iki yüzbin sağlık görevlisi yetiştirilmesi amaçlanıyordu. İlişkiler sadece sağlık alanıyla sınırlı değil. Ekonomik ve sosyal ilişkiler kapsamında Venezuela ile okuma-yazma, eğitim, Perocaribe, Electrocaribe, HIV virüsüne karşı mücadele. Bu anlaşmaların başlamasından beri geçen dört yıllık sürede bir çok sonuç alınmaya başlandı. Bu süre içinde Küba ile Bolivya, Venezuela son olarak Nikaragua arasındaki ilişkilerde ilk başta eğitim ve sağlık konularında sorunların çözümü var. Okuma-yazma ve eğitim kampanyaları için Küba bu ülkelere destek veriyor. Sömürü düzeninin yıkılması için olsun, yeni insanın yaratılması için olsun, insani gelişim için eğitim düzeyinin gelişmesi önemli. Küba da dost ülkelerle enternasyonalist ilişkilerde eğitim için çalışmalar yapıyor.

Küba'da kitlesel spor etkinliği yaygın olduğundan ve spor etkinlikleri gelişmiş olduğundan enternasyonalist ilişkilerinin önemli bir parçası da dost ülkelere spor eğitimi vermek, spor altyapısı oluşturmak.

Kültür ve eğitime verilen önem, halkların yaşam düzeyinin ve bilincinin gelişmesi için önemli. Yaşam düzeyinin yükseldiği sadece maddi ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı değil. Aynı zamanda kültür düzeyinin, bilinç seviyesinin yüksek olması da gerekir, yaşam düzeyinin yüksek olması için. Yeni insanın oluşturulmasında eğitimin önemi Küba'nın bu alandaki gelişmesinde görülür. Enternasyonalist ilişkilerde de bu yüzden eğitim önemli yer alıyor. 2004'te umut operasyonu kapsamında onbinden fazla genç 45 günlük kurs için Küba'ya geliyor.

Küba Afetler ve Vahim Salgınlarında Uzmanlaşmış Uluslar arası Doktorlar Birliğini (Henri Reeve Birliği) kurdu. Fidel: "Kasırmanın vurduğu bir Orta Amerika ülkesine, bizim 2005 sonbaharında yolladığımız

gibi bin doktor yollayabilecek bir başka ülke yok.” diyor. Küba’dan değişik ülkelere gidip görev yapan 30 bin doktor bulunuyor. Küba’nın sağlık ekibi gönderdiği yerler içinde Pakistan var. Deprem felaketinde büyük kayıp ve yıkım yaşadılar. Afrika da ayrıca üzerinde durmayı gerektiriyor. Fidel, Afrika’da Küba’lı doktorlar olmasa BM’nin bugünkü çalışmaları yapamayacağını belirtiyor. Uluslar arası yardım ve kampanyalarda Küba’nın etkin olmasa sadece tıp alanındaki gelişmesine bağlanmamalı. Özellikle en yoksul, en geri yaşam düzeyinin olduğu yerlerde insanların yaşamını kurtaracak uzmanlaşmış doktor ve sağlıkçıların kendi yaşamlarından fedakârlık gerekiyor. Normal olarak uluslar arası kuruluşların (BM gibi) kampanyalarının giderlerinin önemli bir kısmı kampanya yürütenlerin giderleri için harcanıyor. Avrupalı, ABD ya da Japonyalı vs. bir doktor Afrika’nın ücra yerlerinde normal yaşam düzeyini ve alışkanlıklarını sürdürmez. Olanaksızlıklar içinde ne kadar görev yaparlar? Tam da bu koşullarda Küba insanı, yeni insan devreye giriyor. Dünyanın en ücra yerlerinde en zor koşullarda görev yapanlar kendi yaşamı için olanaklardan fedakârlık yapan Kübalı doktorlar oluyor. Burarlarda en çok Kübalıların görev yapması Küba’nın enternasyonalizminin, yeni insanın bir göstergesidir. Sosyalizmin değerlerini dünyanın en ücra köşelerine taşıyorlar.

Küba Sosyalizmin Kalesi

Emperyalizme boyun eğen ülkelerin liderleri özellikle seçimle göreve geldiklerinde ABD’yi, Beyaz Saray’ı ziyaret ederler. Bu, oraya boyun eğme ve icazet içindir. R.T.Erdoğan’da 2002’de, ilk seçim kazandığında hemen ABD’ye gitmişti. Şimdi ABD’ye, emperyalizme boyun eğmeyenler bunun ifadesi olarak Kübayı ziyaret etmeye başladılar. Chavez sık sık Küba’yı ziyaret ediyor. 2009’da kazandığı referandumdan sonraki günlerde de programda olmadığı halde Küba’ya gitti. Bolivya başkanı Eva Morales’te seçim kazanınca ilk Küba’yı ziyaret etti. Sonraları da sık sık ziyaretlerde bulundu. Küba’yı ziyaret etmek ABD’nin tepkisini çekmek olduğu halde son yıllarda Küba’yı ziyaret edenlerin sayısı hızla artıyor. Nikaragua’da seçimleri kazanan Sandinist lider Ortega da Küba’yı ziyaret etti. Küba, emperyalizmle hesaplaşmanın, boyun eğmeyi reddetmenin simgesi haline geldi. Küba politik bir simge olarak öne çıkarken aynı zamanda ekonomik ve sosyal olarak emperyalizme boyun eğmeden ilişki yürütmek için projelerin geliştirildiği, dayanışma merkezi haline geliyor. Küba halkının yarattığı değerler, 50 yıldır sürdürdüğü devrim dünya halkları nezdinde özel bir yer edinmesini sağladı. Küba politik ve moral bakımından dünya halklarına destek olurken, dünya halklarının bilinç ve yüreklerinde etki yaparken dünya halkları da Küba’ya destek olmaya çalışıyor.

Küba’da yeni insanı anlamak için Küba halkının enternasyonalist mücadelesini, ilişkilerini ele aldık. Burada sadece bir kısmına değindik. 50 yıllık devrim tarihinde Küba halkı enternasyonalizmin bayrağı haline gelmiş olan Che ile yola çıktı ve Che’nin yolundan yürüyor. Enternasyonalist ilişkilerin bedellerini omuzlamasını bildi. Yeni insanın yaratılmasında önemli değerler ortaya çıkardılar. Günümüzde devrim ve ayaklanmaların büyüdüğü bu süreçte devrimleri ve ayaklanmaları zafere taşımak, yeni Kübalar kurmak gerekiyor. Küba’nın yeni insanını dünyanın her yanında yaygınlaştırmak gerekiyor.

*Ama yankee
Bir türlü kabul edemedi
bu yenilgiyi
Limanlardan gemilerini,
gökyüzünden uçaklarını
Hastanelerden doktorlarını
Ve evlerden çocuklarını
çaldı Küba’nın
İstiyordu ki, Denizleri gemisiz
Hastaları doktorsuz
ve evleri çocuksuz kalsın
Biri Havana da uluyordu
ağzı köpük köpük salyalı
Diğeri maima de
Katolik rahiplerin
Ağızlarında bir yalan vardı
Kenedy’in fino köpeklerinin
“Komünistler
çocuklarınızı elinizden alacak
Onları yurtlarda
kamplarda yetiştirecek”
Maalesef inandı buna
bazı Kübalılar
Ve adına
Peter Pan denen bu operasyonla
On beş bin çocuğu
kaçırdılar Miami’ye
Ne mi oldu bu çocuklara
Büyüdüiler elbet
ve tetikçisi oldular CIA’nin
Ve uyuşturucu satıcısı
ve askeri yankiinin
Oysa her birinin
doktor olacağına
nasıl da inanmıştı
anne babaları.
Boyun eğmedi Küba
İnatla umutla
yoluna devam etti*

Doktorları çalınıyorsa
doktor yetiştirecekti.
Gemi çalınıyorsa
yenisi yapılacaktı
Sabotajla yıkılırsa bir fabrika
yenisi dikilecekti
Ağaçları kesilirse
yenisi ekilecekti
Ve tabi ona bir tokat atana
O iki yumruk birden savuracaktı
Kısacası tüm Küba halkı
görev başındaydı
Daha işin
en başındaki bu kararlılık
Tüketti sabrını Birleşik devletlerin
İşgal edeceklerdi Küba'yı
Fidel'i Raul'ü ve Che'yi
öldürecekler,
Ve kurtulacaklardı bu beladan
Ama Küba toprağına
atar atmaz adımını
Demirden bir irade buldular
karşılarında
Kısa sürede işgale gelenler
Kaldırıp ellerini başlarının üzerine
Küba kıyılarında bekleyen
ABD ordusunun
dev gemilerinin gölgesinde
Teslim oldular utanç içinde
Demıştik ya
Ona bir takat atana
o çoktan hazırdı
İki yumruk atmaya.

GENÇ KADIN DOKTOR VE ÇOCUK

Barakalardaki kalabalık yavaş yavaş azalıyordu. Günün ağır çalışmasının yanı sıra doğa koşulları insanları fazlasıyla yoruyor, bıktırıyordu. Güneş ile insanlar arasında karanlık iyice yerleşmişti. Ve giderek parlayan yıldızlar kendisini göstermeye başladı. Günün yorgunluğunu bir nebze üzerinden atmak için, bir fincan kahve herkesin elindeydi. Saat ilerledikçe barakadaki yatalak halde yatan hastaların son kontrolleri yapılıyordu. Bir önceki gün nöbetçi olan doktorlar, işleri bitmiş olmasına rağmen, son bir kez hastalarını görüp, öyle uyumaya gitmek istiyordu. Çoğu doktor tarafından bu sık sık tekrarlanırdı. Bu yoğun ilgiden dolayı, hastalar bu yabancı doktorlardan son derece memnundular. Barakalar yan yana ve sırt sırta yerleştirilmişti. Barakaların sayısı azdı. Bu nedenle en ağır hastalar buralarda yatıyor, diğerleri ise doktorlar tarafından evlerinde muayene ediliyordu. Büyük bir sabırla her doktor kendi bölgesindeki hastalara bakıyor, onları iyileştirmeye çalışıyorlardı. Bu işte doktorları en çok zorlayan ilaç, araç gereç vb. eksikliğiydi. Kendi kaynakları sınırlıydı ve azdı. Ama bu durum yine de onları umutsuzluğa düşürmüyordu. Hergün sessiz sedasız işlerini yapıyor, insanlarla konuşuyor, onların dertlerini dinliyorlardı. Çocuklarla şakalaşıyor, bazen oyun oynuyorlardı. Bu durum halkın alışık olmadığı bir durumdu ama bunlar sık sık tekrarlanınca onların da hoşuna gitti ve bu durumu hemen kabul ettiler.

Çocuklar bazen doktorların taklidini yapıyor ve eğleniyorlardı. Hatta çoğu oyunda doktor hasta, çocuklar ise doktor oluyordu. "Hadi bakalım öksür", "şimdi nefes al", "öyle değil, derinden". Kendi doktorlarından duyduklarını, kendileri böyle tekrarlıyor ve hastayı muayene ediyorlardı.

Son kontrollerini yapan genç bayan Doktor Liena Hermantinez, 13 no'lu barakaya girdi. Burada çocuklar yatıyordu. Çocukların çoğu uyumuştı. Uyanık olanlardan Dean adlı 12 yaşındaki siyahî çocuk doktoru görünce yatağından doğruldu. Genç doktor çocuğun yanına oturdu. Eliyle Dea'nın kıvrık siyah saçlarını okşadı.

-“Nasılsın bakalım, Dean?”

-“İyiyim”

-“Evet, Bence de iyi görünüyorsun, 1-2 güne kadar eve gidebilirsin.”

-“Sana bir şey sormak istiyorum. Sen Küba'ya hiç dönmeyecek misin?”

-“Bilmiyorum Dean, şu an buradayım ve işim senin gibi güzel çocukları iyileştirmek. Belki buradaki işimiz bitince başka yerlere gideriz.”

-“Neden hep başka yerleri dolaşıyorsunuz?”

-“Ben gönüllü bir doktorem, Dean. İhtiyaç olan yerde gönüllü olarak çalışıyorum.”

-“Gönüllü doktor ne demek?”

-“Gönüllü doktor, herhangi bir karşılık beklemeden insanların sağlıklı yaşaması için, onların hastalıklardan, rahatsızlıklardan kurtulması için çabalayan, uğraşan doktordur. Dean, bizim ülkemizde gönüllü çalışmak estastır. Biz hep böyle yetiştik.”

-“Karşılık beklemeden mi?”

-“Evet, yani bir işi yaparken bazı insanlar, yapacağı işten çok alacağı

parayı falan düşünüyor. Ama biz böyle düşünmüyoruz. Bizi mutlu edecek olan para değil, senin gibi ne kadar çok insan iyileştirirsek, o zaman mutlu oluruz.”

-“Peki, neden buraya doktor gelmek istemiyor.

-“Biz varız ya, bizi sevmedin mi yoksa?”

-“Ama siz Küba’dan geldiniz. Ben bizim ülkemizdeki doktorlardan bahsediyorum.”

-“Bu soruyu hep sor Dean. Dünya üzerinde insanları, insanların mutluluğunu temel almayan sistemler oldukça, bu tür ve bundan daha kötü sonuçlarla hep karşılaşacağız”

-“Nedir bu sistemler?”

-“Biz bu sistemlere kapitalist sistem diyoruz. Burada her şey paradır, para kazandırdığı ölçüde bir anlamı vardır. Ve Dean, siz sisteme para kazandırmadığınız, aynı zamanda daha çok para kazanmak isteyen çıkarıcı doktorlar, burada kazanamayacağı için, siz şimdi bu haldesiniz.”

-“Ama sende doktorsun”

-“Evet, Dean, ben komünist bir doktorum. Halkım bana insanların mutluluğu için çalışmam gerektiğini öğretti. Ben öğrendiğim her şeyi insanların daha iyi yaşaması için kullanıyorum. Aynı şekilde diğer arkadaşlarım da bu yüzden Küba’dan buraya geldik. Senin gibi güzel çocuklar acı içinde kıvranırken, ben ve arkadaşlarım nasıl olur da bunu görmezden gelebiliriz. Bak! Bizim bir kahramanımız var. Adı Che. Duymuşundur...”

-“Evet, uzun saçlı bir adam”

-“Doğru uzun saçlıdır Che. Diyor ki; dünyanın öbür ucunda yenilmiş olan, haksız bir tokatın acısını, kendi yanağında hissetmelisin”

-“Ama senin ailen yok mu?”

-“Var elbette. Ama ben yaptığım bu işte mutluyum. Ve onlarda benim mutlu olmamla, mutlu oluyorlar. Benim annem ve babam da doktordur Dean. Onlarda şimdi Kongo’dalar. Orada çalışıyorlar.”

-“Onlar da gönüllü mü?”

-“Evet, onlar da gönüllü”

-“Peki komünist ne demek”

-“Komünist, haksız yenilen o tokatın acısını kendi yanağında hisseden ve buna karşı mücadele eden kişidir, Dean.”

-“Kimlerle mücadele ediyor?”

-“Kötü adamlarla, insanları baskı altına alanlarla, insanları aç ve yoksul bırakanlarla, sizi böyle savunmasız ölüme terk edenlerle”

-“Hiç korkmuyor musunuz?”

-“Açıkçası bazen korktuğum oluyor, ama kötü adamlardan değil, cesaretimi kaybetmekten korkuyorum. Fakat sizleri gördükçe, arkadaşlarım, ailem, halkımı gördükçe cesaretim daha fazla artıyor. Ne zaman korksam sizleri halkımı düşünüyorum ve korkuyu hemen atıyorum yüreğimden”

-“Mikropları kovar gibi mi?”

-“Evet, mikropları kovar gibi”, “ama çok geç oldu, artık uyu istersen Dean, yarın konuşuruz, olur mu?”

-“Tamam, yarın görüşürüz”

-“Hadi, sana iyi uykular”

Genç doktor Linena birkaç barakaya daha uğradı. Sonrasındaysa kendi barakasında gitti. Arkadaşlarının bazıları uyuyordu. Bazıları ise hala ayakta, konuşuyorlardı. Linena yatağına uzandı. Düşünmeye başladı. Geleceğin insanı, bugünkü acıları hiç bilmeyecekti. Ama o güne kadar uzun bir yol var. Ve yapılacak daha çok iş... Yıldızlar yeryüzüne göz kırpmaya devam ediyordu... Havada ılık bir yel vardı.

Kabullen artık yanki

Asla sevmeyecek seni

bu küçük adanın onurlu işçileri

Ve tabi compesinolar

Vermeyecekler sana

ne bir karış toprak

Ne de bir gram toz şekeri

Ne fabrikalar ne toprak

Ne bir daha senin için

çalışacaklar

Ne de ekilip sürülecekler

senin için

Kabullen artık bunu yanki

Elli yıl önce

kuyruğuna bağlanan bir tenekeyle

Kovuldun oradan

Bir daha da asla

geri dönemeyeceksin

Kabullen artık.

Tam elli yıldır

Küba amansız bir ambargoda

Tam elli yıl

Sabotajlara,

korsanlığa

ve akla gelebilecek

her türlü alçaklığına

Şu Amerikan emperyalizminin

Ve şimdi

Bu dünyanın en büyük silah ve

uyuşturucu satıcısı

Ve çocuk hırsızı

Ve doktor hırsızı

Bu koca dev gibi ülkeden

On kat daha fazla

Doktor yetiştirme kapasitesi var

Küba'nın.

Dahası,

bir zamanlar Küba'nın

doktorlarını çalan bu ülkenin

Yoksul gençleri,

tıp eğitimine gidiyorlar Küba'ya

Ve Küba

Her yıl binlerce

Latin Amerikalı genci

Ellerinde doktor diplomalarıyla

geri yolluyor ülkelerine.

Ve yaklaşık 40 bin Kübalı doktor

Takıp beyaz önlüklerini sırtlarına

Çantalarında

Doktor Che Guevera'nın

birkaç kitabı

Ve Küba'da üretilen

koliler dolusu ilaçla.

Yayıldılar dünyaya

Parası yok diye

Kolayca ölmesin insanlar

Çünkü parası yok diye

Kolayca ölüyor insanlar.

Şimdi onların peşinde

Amerikan ajanları,

CIA'nın tetikçileri

Durdurmaya çalışıyorlar

Kübalı doktorları

Parası olmayanlara

yardım etmesinler diye

Öldürüyor bombalıyor

tehdit şantaj ve rüşvetle

saldırıyor

Ama Kübalı doktorlar

biliyorlar kim olduklarını

Ve bir an bile unutmuyorlar

Kübalı olduklarını

Takıyorlar önlüklerini üstlerine

Merhaba diyorlar hastalarına

Cinsiyeti rengi dili ne olursa olsun

Cebinde parası olsun olmasın

Yeşil kart var mı yok mu değil

Sadece şunu soruyorlar

Nasılsın neren ağrıyor.

Küba Devrimi 50. Yaşını Kutlarken

Mehmet Esatoğlu

Küba, okyanusun ortasında bir ada. Dünya üzerindeki binlerce adadan biri. Yeryüzü insanları olarak dünyanın birçok yerinden haberdar olmasak bile Küba bir türlü yaşamımızın içine girivermiştir.

Bir mekânda Küba'dan bir şarkı duymuşuzdur, Che Guevera ya da Fidel Castro'ya dair bir fotoğraf görmüşüzdür bir dergi de ya da gazetede, ABD'nin başkanlarından biri Küba aleyhine bir demeç patlatmıştır. Küba ister istemez gündemimize girmiştir. Dünyanın neresine giderseniz gidin orada bir pazar yerinde ya da bir mekânda Che'nin fotoğrafı, figürü ile karşılaşsınız.

Nedir bu okyanusun ortasındaki küçücük adanın sırrı? Küba acının da coşkunun da doruklarının yaşandığı bir yeryüzü parçası.

Jose Marti Havaalanı'na indiğinizde yumuşacık seslerin dolaştığı bir parçasında buluyorsunuz kendinizi.

Polis sireninden tekno müzik gümbürtüsüne baskının ve emperyalizmin seslerinden bir tekinin bile duyulmadığı bir kara parçasında yürürken bir koca afiş karşılıyor sizi. Afişten Fidel gülümsüyor ve altında İspanyolca iki kelime var; "Vamos Bien" yani "İyi gidiyoruz".

İnsanın sömürülmesinin bitmesinden, eşit ve özgür bir dünyanın kurulmasından yana yüreğiniz çarpıyorsa içinizi ferahlatıyor bu iki sözcük.

Yeşili bozulmamış, betona bulanmamış bir doğada ilerlerken kulağınızda eski zamanlara dair sesler çınlıyor. 500 yıl önce yeni dünyaları keşfetmek adı altında dünyayı yağmalamaya çıkmış saldırganların bu topraklar üzerinde işledikleri cinayetleri ve katliamları düşünüyor insan.

Bir Kübalı ince bir alayla şöyle anlatıyor "Bizim atalarımız o kadar safmışlar ki keskin kılıçlarla bu toprakları yağmalamaya gelenlerin ellerindekinin ne işe yaradığını bile anlayamamışlar. Ellerini kılıcın keskin tarafına sürüp elleri kesilince şaşır kalyorlarmış."

Bu topraklara "uygarlık" getirdiklerini söyleyenler köle yapmışlar Küba'nın yerlilerini. Madenlerde kırbaç zoruyla çalıştırmışlar. Doğada özgürce yaşamaya alışık yerlilerin bedenleri dayanamamış kırbaça ve zincire, ölüvermişler gencecik yaşlarında.

Bir yanda zulüm olur da öte yanda isyan olmaz mı? Başlamış 500 yıl süren ve 1 Ocak 1959'da noktalanan Küba'nın büyük özgürlük savaşı.

Adanın her yanına saçılmış özgürlük savaşçıların kanları. Bir başka Kübalı, isyancı bir Kızılderili'nin öyküsünü anlatıyor: "İsyan uzun sürmüş, sonunda isyancıların başını yakalamışlar. Getirmişler çevresine çepere yığmışlar odunları "Seni yakacağız" demişler. "Eğer Hıristiyan olmayı kabul edersen o zaman cennete gideceksin" Kızılderili isyancı şöyle bir bakmış çevresine ve sormuş "Peki " demiş "Bize bu zulmü yapanlar ölüncü ne olacak?" "Onlar Hıristiyan oldukları için doğrudan cennete gidecekler." diye bir yanıt alınca "Yakın beni" demiş, "Ben onların cennetini istemiyorum!"

Büyük mücadelenin sonunda Granma teknesiyle geldikleri Küba açıklarında özgürlük için dövüşecek 82 kişi vardır. İçlerinde biri Che, öteki Fi-

del'dir. Küba topraklarına çıkmak ve isyanı Küba topraklarına yaymak için verdikleri kavgada 82'inin 12'si sağ kalır. Şair Nazım Hikmet "Havana Röportajı"nda şöyle anlatıyor o kavgayı:

"956'nın kasımında Fidel de içlerinde 82 kişi Granma gemisinden denize indi. 956'nın kasımında Küba kıyılarına sokulan Granma gemisinden denize inip yarı bellerine kadar suya gömülü ve silâhlarını başlarının üstüne tutarak ve ansızın ve bir anda açılan top ve mitralyöz ateşi altında kara-ya çıkıp ve karanlıkları polis köpekleri gibi koklayan araştıran ışıldaklardan sakınarak

ve sarıldınız teslim olun seslerini ve iri kurbağaları çiğneyip bataklıklara ve şeker kamışı tarlalarına dalarak ve palmyelerle hindistancevizi ağaçlarının ardı sıra tepeleri turmananlar Sierra dağında buluştu

Fidel de içlerinde 82'nin 12'si sağ kalmıştı.

Fidel de içlerinde 12 kişiydiler 56'nın Kasımında

Fidel de içlerinde 150 kişiydiler Aralıkta 56'nın

Fidel de içlerinde 500 kişiydiler Şubatında 57'nin

Fidel de içlerinde 1000 oldular 5000 oldular Fidel de içlerinde Fidel de içlerinde bir milyon yüz milyon bütün insanlık oldular, yıktılar Batista'yı 959'un ocağında."

Havana'nın orta yerinde en görkemli mekânlardan biri de "Devrim Müzesi". Kapısından içeri girdiğinizde kendinizi bir özgürlük masalı içinde buluyorsunuz. Yazılar, bildiriler, fotoğraflar daktilo makineleri, silahlar... Yani bir devrim yapmak için size ne gerekiyorsa hepsi orada sergileniyor. Ve bu devrimi yapan halkın görüntülerinden oluşan filmler. Devrimin tırnaklarla sökülüp nasıl alındığının somut belgeleri. Müzenin kapısında bir tank. Tankın hem kahramanca hem de komik bir öyküsü var. Bu tank devrim sonrası Domuzlar Körfezi'nden ülkeye çıkmak isteyen emperyalist işbirlikçileriyle kavga günlerinden kalma. Karşılıklı çatışmanın doruğa çıktığı bir anda Fidel tankı ele geçiriyor ve saldırganların üstüne yürüyor ve onları dağıtmayı başarıyor. Çatışmanın ardından yapılan değerlendirme toplantısında biri Fidel'e "Yoldaş tankla saldırganların üstüne tek başına gitmen riskli değil miydi diye sorduğunda Fidel yanıtı patlatıyor: "Evet haklısınız ama tankın geri vitesi nasıl çalışıyor onu bilmiyordum."

Bir öğleden sonra Malecón de La Habana meydanında yoğun hazırlıklar yapıldığını gördük. Yüksek bir yere kürsü yerleştiriliyor, vinçlere bağ-

Doktor Hoze'ye Venezualladayken
Yaklaşıyor bir ajan

Pis pis sırtarak

İşte diyor içinden

Hoze bu haftaki daha fiyakalı

Adam soruyor,

Kübalı mısın doktor

Öyleyim diyor Hoze

ve ekliyor neren ağrıyor

Öteki yine aynı sırtıyla,

Büyükelçilikte çalışıyorum

Amerikalıyım diyor

Hoze gülüyor.

Bunun için mi geldiniz

diye soruyor ve ekliyor

İnan diyor

Amerikalı olmak

bir hastalık değildir.

Ama öteki anlamazlığa vurarak

devam ediyor.

Bizde bir doktor

en az dört bin dolar alır ayda

İyi para ha diyor.

Hoze gülümseyerek

Öyle iyi para,

istersen gel Amerika'ya

Dört binden fazla olmaz mı

diyor Hoze

Diğeri beş bin diyor

Hoze diretiyor

altı binden aşağısı olmaz diye

Öteki tamam diyor

ve soruyor

Pasaportun yanında mı?

Evet, ama diyor Hoze

bana altı bin dolar aylığı

niye vereceksiniz

Doktorluk yapacaksınız ya

onun için

Eve arabaya taksitlere

para ödeyeceksiniz ya

*Peki diyor Hoze
Parası olmayan herkesi
tedavi edebilecek miyim?
Öteki kızıyor bağırtıyor
kem küm ediyor
Hoze gültüyor ve,
ama mösyö diyor
Doktorluk yapmayacaksam
ne yapayım altı bin doları
Şimdi lütfen git buradan ve
hasta olmadan gelme
Adam o an yitiriyor o pis sırtışı
Bunu ödeyeceksin diyor
Hoze gültüyor
ve kapıyı gösteriyor ona.*

*Diyor ki Fidel
"her birinin bir yedeği var"
Duyuyor musun Yanki
Her birinin bir yedeği var!...
Bu otuz binden fazla doktorun
Ve devam ediyor sözlerine Fidel
Dimdik onurlu ve asi
Seviyor
Ve
Meydan okuyor
"Bunu sadece
sosyalizm başarabilir
Çünkü bu alt yapı
sadece sosyalizmde
Çünkü
Bunu sadece
sosyalizm başarabilir"
Diyor Fidel yoldaş
Duyuyor musunuz?
Sadece
Sosyalizm.*

lanmış kolonlar yükseklere kaldırılıyordu. Alanda herkes coşkulu bir heyecanla çalışırken oralıkta da bir fısıltı dolanıyordu "Bu akşam Fidel konuşacak!"

Akşam saatlerinde Havana'nın dört bir yanından insanlar Malecon meydanına akmaya başladı. İşçiler, öğrenciler, memurlar hepsi bir bayram sevinciyle alana akıyorlardı. Sağlık emekçileri üstlerinde önlükleriyle çıkagelmişler. Kalabalık Fidel'i beklerken koyu bir sohbete dalmıştı ki bir anda Fidel'i yanı başlarında buluverdiler. Fidel aralarından onlarla selamlaşarak, şakalaşarak, attıkları laflara yanıtlar vererek geçti. Yanımdaki Havana'lıya sordum; "Fidel'in koruması yok mu? "Var." dedi "İşte bu alana toplanmış bir buçuk milyon Küba halkı!"

Fidel o gün dünyada verilen özgürlük mücadelesi üzerine konuştu. Halkların kola kola girdiği bir mücadele olmaksızın bunun kotarılamayacağını anlatan Fidel, "kör şiddetle" de bunun elde edilemeyeceğine vurgular yaptı.

Fidel söz konusu olunca ister istemez onun için anlatılan fıkralar da gündeme geliyor.

Burjuva basını düğmesine basıldığı anlarda devrimci liderler hakkında basmakalıp haberler yapar. Bunlar son 50 yıldır en çok Fidel için yapıldı. Örneğin bir sabah Londra'da ya da Berlin'de bir gazetenin manşetinde şöyle bir başlıkla karşılaşabilirsiniz "Fidel'in Çıkışı Kalmadı" ya da "Fidel Ölüm Döşesinde". Kübalılar bu tip "çakma" haberlere çok alışık onlar da buna karşı fıkralar anlatıyorlar. Bunlardan biri şöyle:

"1969 yılında ABD başkanlarından Eisenhower öldüğünde yeni geliştirilmiş bir yöntemle cesedinin dondurulmasına karar verilir, ama, günü geldiğinde onu yeniden hayata döndürebilmektir. O gün çeyrek yüzyıl sonra gelir, yıl 1994'dür. O zamanlar Küba düşmanlığını Domuzlar Körfezi saldırısında yansıtmış olan ABD başkanı gözlerini açar ve ilk sorusu şu olur:

"Küba'yı hala o sakallı mı yönetiyor?"

Doktorlar şöyle yanıt verirler:

"Evet, ama fazla uzun sürmez." Eisenhower'ın bu yanıtı kalbi dayanamaz ve ölür...

Küba Devrimi bu yıl 50 yaşına bastı. Çok zorlu yollardan geçmiş ve her yılı göze göz diş diş bir mücadele ile sürmüş bir devrim bu. 50 yıl ABD'nin ekonomik ve politik ablukasını altında kimi zaman çok ciddi yokluklarla, sıkıntılarla boğuşa boğuşa bugüne gelmiş Küba halkı.

Özellikle sosyalist sistemin dağılması ve Küba'nın tek başına "hak bellediği yolda" yalnız ilerleyişinin ağır bedelleri olmuş. Buna rağmen eğitimden sağlığa sorunlarını çözmüş ve elindeki olanaklarla tüm dünyaya da sağlık ve eğitim desteği veren bir Küba var.

Engellilerine sahip çıkmaktan, fabrikada çalışan işçiye iş saatinde gazete- kitap okumaya geliştirdikleri programlara, çocukların ve gençlerin eğitimi için geliştirdikleri yaratıcı yöntemlere kadar Küba, dünya halklarının önüne bir dolu insanca model koyuyor.

Küba Devrimi 50 yaşında. ABD emperyalizmine kafa tutarak kavgasını sürdürüyor. Onlara bizlerin verebileceği en büyük destek her gün ABD emperyalizmine karşı yeni bir eylem örgütlemektir. Emperyalizmin yalanlarına karşı savaştığımız, ona karşı kol kola girmiş halkların mücadelesini bitmek bilmeyen bir enerji ile her gün yeni baştan örgütlediğimiz an, Küba halkına ve Küba Devrimi'ne de en büyük desteği vermiş olacağız.

Küba'nın Yeni İnsanı

Küba devrimden bu yana yeni insanı yaratmada büyük gelişmeler kaydetmiştir. Ücretsiz ileri düzeyde sağlık hizmetleri ile anaokulundan üniversiteye kadar parasız eğitim veriyor. Bunların yanında pek çok konuda da yenilikler yaratıyor. Biyo-teknoloji alanında elde edilen gelişmeler. Ayrıca suç oranları da yok denecek kadar düşüktür.

Eğitim Alanındaki Başarıları

Küba eğitim alanında dünyanın en ileri ülkelerinden biridir. Hatta Unesco gibi örgütlerden de eğitim alanındaki başarısından dolayı sayısız ödüller almıştır.

Devrimden önce okul çağındaki çocukların yüzde 54'ü okul yüzü görmemişti. Devrimden üç ay sonra okuma yazma seferberliği başlatıldı. Temel Eğitim ve Okuma Yazma Öğretimi Ulusal Komitesi kuruldu. 1961'e kadar okuma-yazma seferberliği devam etti. Bu seferberliğe on binlerce genç katıldı. Devrimden önce işsiz olan öğretmenler bu seferberlik kapsamında göreve alındı. Hatta yetmediği yerde ortaöğretim gençliğinden destek alındı. Eğitimci eksikliği çekilen bölgelere kısa süreli eğitimden geçirildikten sonra bu gençler gönderildi. Daha sonra işçilere de çağrıda bulunuldu. 20 bini aşkın işçi, ülkenin en yoksul bölgelerine hareket ettiler, okuma-yazma seferberliği kapsamında. 22 Aralık 1961'de okuma-yazma seferberliğinin sona erdiği açıklandı. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 23,6'dan yüzde 3,9'a kadar düştü ve 22 ay gibi kısa bir sürede 700 bini aşkın yetişkin okuma yazmayı öğrendi.

Küba'da okul öncesi eğitimde kırk beş günlükten beş yaşına kadar çocukları alan okullar bulunuyor. 2002-03 dönemi verilerine göre, 3-5 yaş grubu için okul öncesi düzeyde okullaşma oranı yüzde 100. İlköğretimde, sınıflarda bir öğretmene en fazla 20 öğrenci düşüyor. Taşımalı eğitim türü bir uygulamanın olmadığı ülkede, kırsal bölgelerde ondan az öğrencisi bulunan 2000'in üzerinde okul bulunmaktadır. UNESCO'nun 2002-03 öğretim yılı verilerine göre, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 11'dir. Bu düzeyde, yine aynı öğretim yılı için, Küba'da toplam okullaşma oranı yüzde 98'dir. Türkiye'de ise ilköğretim çağına olup da okula gitmeyen kabaca 1 milyon çocuk bulunuyor.

Bugün Küba'da toplam 49 tane üniversite ve 73 Araştırma Merkezi var. Üniversitelerde 125 binden fazla öğrenci öğrenim görüyor. Ada genelinde, 300'den fazla yüksek lisans, 140'tan fazla doktora programı var ve yaklaşık 110 ülkeden 17 bin yabancı öğrenci, Küba'daki çeşitli üniversitelerde eğitim görüyor.

Küba'da üniversiteye gitmek isteyen ama gidemeyen kimseyi bulamazsınız.

Küba'da üniversitelerde sürekli bilimsel araştırmalar geliştirilir. Mezun olanların iş güvencesi toplumun ihtiyaçları doğrultusunda sağlanıyor. Küba'da bugün 710.978 öğrenci üniversite eğitimi alıyor ve bunların 30.961'i 126 ayrı ülkeden Küba'ya eğitim için gelen öğrencilerden

*İşte bu ses zehirli bir kurşun gibi
Saplanıyor beynine*

ilaç tekellerinin

Bayer, Roshe, Cheamist Company

Ve

Amerikan Hospital

İnsan kanyla yaşayan

bu canavarların hepsi

Nasıl da nefret ediyorlar bu sestem

Ve para almadan hayat kurtaran

Kübalı doktorlardan.

III

Diyorlar ki

"Çok yoksullar"

miş

"bilmem hala kaç model arabaları

Kullanıyorlar"

miş

"Olanı az

Olmayanı çok"

muş

ama yine de sormadan

edemiyorlar

"iyi de bu Kübalılar

neden mutlu?"

Mutlu çünkü

1950 yılında

kendi adlarını bile yazamazken

compesinolar

Evsiz topraksız ve yalınayak

Doktor yüzü görmeden,

köle değilse bile

köle gibi yaşıyorlarken

Önce toprakları oldu,

sonra kendi evleri

Öğretmen, doktor

ve mühendisle tanıştılar

Artık ayaklarında kundura

üstlerinde gysileri var

*Ve tabi en büyük servetleri
Havana'da yaşayan
yoldaş Fidel Castro Ruz'dur
Onların Fideli...*

*Şimdi bu compesinolar
çoktan büyük baba oldular
Ve adlarını bile
bir zamanlar yazamayan
bu insanlar*

*Şimdi kendi evlerinin
verandasında*

*Torunlarına Victor Hugo'nun
ve Jack London'un
kitaplarını okuyorlar.*

*1959 yılından önce Küba işçisi
kölesiydi makinelerin
O makineler ki
servet üretti başkalarına
Şimdi ise hem makinelerin,
hem de ülkenin efendisi oldular.*

*1959 yılında
okuma yazma bilmiyordu
Halkın neredeyse yüzde yetmiş
2002 yılında
okuma yazma bilmeme
Oranını sıfırlamıştı Küba.
Bu bir ilkti
tüm Amerika kıtasında.*

*Küba mutlu
Çünkü
Parası olsun ya da olmasın
Sağlık ve eğitim hakkından
tüm yurttaşlar yararlanıyor.
Ve işte size acı gerçek
Küba'da
140 insana düşüyor bir doktor
Yani yediden yetmiş
yatağa düşse bile Küba
Yine de
hiç kimse doktorsuz kalmaz.*

oluşuyor. Eğitim için Küba'yı tercih edenlerin çok büyük çoğunluğu Tıp eğitimi alıyor.

Küba'da 11. 2 milyon civarında bir nüfus var. 2 milyon 718 bin kişinin eğitim kurumlarıyla ilişkisi var. Her 13 kişiden biri üniversite eğitimi almış durumda. Ülke genelinde 10 tane genel üniversite var:

14 tıp fakültesi,
14 pedagoji üniversitesi,
1 enformatik üniversitesi,
1 spor üniversitesi,
3 güzel sanatlar üniversitesi var Küba'da.
5 ulusal kanaldan 2 tanesi eğitim amaçlı.

Eğitim ve kültür alanındaki dönüşüm, Küba devriminin ilk ve en önemli adımlarıdır. Devrimin ayakta kalabilmesi için en önemli şey, eğitime öncelik verilmesidir. Küba'da her üniversitede güzel sanatlar fakültesi bulunuyor. Küba'da yaygın bir sanat eğitimi var. Son dönemde bilgisayar mühendisliği dalında büyük bir atılım yapıldı. Havana'da on bin bilgisayar öğrencisi var. Yolu olmayan dağlarda üç öğrencili okullar var, elektriğini güneş enerjisi panelleriyle sağlıyoruz, videoları, televizyonları ve bilgisayarları bulunuyor.

Devrimden sonra Küba'daki altı bin doktorun üç bini yurt dışına kaçtı. Tıp eğitimi, devrimin en önemli davalarından biri haline geldi. Bugün Küba'nın yetiştirdiği 28 bin doktor, dünyanın en uzak ve yoksul bölgelerinde görev yapıyorlar.

Eğitimde işçi ve köylülere büyük önem verildi, fabrikalar ve tarlalar dersliklere çevrildi. Küba'da her isteyen, televizyondan eğitimini tamamlayarak bitirme sınavlarına girebilir, bu yolla yüksek öğrenim bile görebilir.

Küba'da okullaşma oranı yüzde yüzdür. Öğrencilerin yüzde 99'u dokuz yıllık zorunlu eğitimi tamamlamaktadır.

Ayrıca; doktorlar için çocukluğundan tıp fakültesini bitirene kadar geçen süre yaklaşık olarak 25 yıldır. Aldığı bu ücretsiz eğitim karşılığı olarak 5 yıl Küba devletinin ihtiyaç duyduğu yerde zorunlu hizmet vardır.

Sağlık alanındaki gelişmeler...

Küba'da devrim gerçekleşikten sonra köklü değişiklikler için ilk adım atıldı. Halk Sağlığı Bakanlığı kuruldu. Yardımcı bakanlıklar oluşturuldu.

Bütün hastane ve tıbbi kuruluşlar Halk Sağlığı Bakanlığı'na bağlandı. Eyaletler alt bölgelere bölündü ve her alt bölgede bir hastane kuruldu. Bu tarihlerde; sağlık eyaletleri 1 milyon nüfustan fazla, sağlık alt bölgeleri 225-250 bin, sağlık alanları 25-35 bin, sağlık sektörleri 4000 nüfus şeklinde yapılandırıldı.

Sağlık sektörleri daha sonra 120 aileye ya da 400 civarı nüfusa hizmet sunan aile hekimi uygulamasının adımları atıldı.

Devrimden önce 20 hastane ve bir tıp fakültesi vardı. Ortalama yaşam beklentisi 60 yaşın altındaydı. Difteri, tetanos, boğmaca, kızamık gibi enfeksiyon hastalıkları en büyük ölüm nedeniydi ve bebek ölümleri oranı ise yüzde 6'daydı.

Bugün ise 61200 hekim, 21 tıp fakültesi ve 200 hastane bulunmaktadır. Doktorların yarısından fazlasının aile hekimi olarak çalışan Küba'da Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre doğum sonrası ölüm oranının binde 5,3 olmuştur ve bu oranla dünyadaki ilk 25 ülke arasında yer almaktadır. Ortalama yaş ise 78'e ulaşmıştır.

184 kişiye bir doktorun düştüğü Küba, kişi başına doktor sayısı bakımından da dünyada ilk sırayı almaktadır.

Küba'da devrimin 50 yılda sağlık alanında yaptıklarını özetlemek gerekirse altyapıya, beslenmeye, kadınlar ağırlıkta olmak üzere eğitime önem verilmesi; tüm nüfusa parasız ve eşit sağlık hizmeti sunulması; bu hizmeti sağlayacak tüm ülkeyi kapsayan sağlık örgütlenmesi. Sonuç: Dünya Sağlık Örgütü'nün ifadesi ile "2000 Yılında Herkes İçin Sağlık Hedefleri"nin Küba'da 15 yıl önce gerçekleşmesidir.

Küba'da Biyoteknolojinin temelleri Che tarafından atılmıştır.

Küba Devrimi'nin 1959 yılından beri bilim alanındaki çalışmaları, ulusal gelişim stratejisinin bir parçası olarak değerlendiriliyor. 1964 yılında Şeker Kamışı Yan Ürünleri Araştırma Enstitüsü'nün (ICIDCA) çalışmalarının değerlendirildiği bir toplantıda, Komutan Ernesto Che Guevara, bugünkü biyoteknolojinin temellerini oluşturan yapıyı ortaya koymuştu.

1961 yılında Sanayi Bakanlığı görevine atandıktan sonra Che, çeşitli araştırma merkezleri kurma düşüncesindeydi. Bunlardan özellikle şeker kamışı yan ürünlerinin geliştirilmesi üzerinde durmuştur.

Önemli bilimsel başarılarla imza atan ICIDCA, bilgi transferinin oluşmasını sağlarken, gelişim stratejileri ve bilgisayar modelleri oluşturdu.

Merkez aynı zamanda, tarımda ürün miktarını artırma amacıyla kullanılan katkı ve destek maddeleri üzerinde de çalışma yürütmektedir.

*Durun dahası da var
Ah şu Kübalı doktorlar
Benzemiyor başka doktorlara
Kibar davranıyorlar hastalarına.
Sorgu yargıcı gibi
Sert hatta bazen askerce değil
Başka türlü soruyorlar sorularını.
Hastalarına gülümsüyorlar
Ben
tıp fakültesini bitirdim diye
Kasım kasım kasılmıyorlar.
Maden ocaklarına iniyorlar
İşçilerle konuşup
sağlık taramaları yapıyor
Ve rapor yazıyorlar Havana'ya
Şu tarihte şu madende
tıbbi tarama yaptık
Şunu bulduk
ve sağlık açısından sakıncalı
Ve çok geçmez
rapor ulaşır ulaşmaz
Tedbirler alınır madenlerde
Balıkçıları ziyaret eder doktorlar
Ve tuzlu su yaralarına
merhem dağıtırlar
Ama bazen bakarsınız
Yeter be arkadaş deyip bir doktor
Dans ettirmeye başlar
sokak çalgıcıları eşliğinde
Dedik ya Kübalı doktorlar
Benzemez
başka ülkelerin doktorlarına
Belki de bu yüzden mutludur
Küba!!!
Doğru*

Bir zamanlar yoksuldu Küba
İşçilerle compesinolar
öyle uzun boylu
Bilmezdi ekmeğin ve etin tadını
Üç öğün yedikleri mısırdı
Sonra devrim geldi
Ekmek, süt, et, okul, kitap
ve ampulden yayılan ışık.
Doktor, yol,
yani olanca güzelliğiyle yaşamak
Şimdi bazıları diyor ki yoksuldur
Küba
Bomboş bir safsatadır bu
Zenginliğin en güzeline sahiptir
Sağlıklı ve mutlu bir halka!
Ama dedik ya
Bir gecede açmaz güller
Ve bir gecede
çiçek meyveye durmaz.
Önce bir yerlerden
başlamak gerek zaten
Aynen böyle yaptı
Kübalı Komünistler.
Devrimin ilk yılları
Yerin 1891 metre altında
Toz duman içinde
Cehennem gibi bir sıcaklıkta
Elinde delgi matkabıyla
çalışıyordu Pablo
Pablo o gün bir hayal gördü
Çok ilginç bir hayaldi
Ve ömrünün geri kalanında
bir an bile bunu unutamayacaktı
Tozun, dumanın
ve matkap güürültülerinin
arasından
Bir el uzanıp
yoldaşça dokundu omzuna

Kültür Harmanı*

Küba'da, bireylerin kökenlerinde bulunan Avrupa, Afrika, Latin Amerika ve Asya kültürleri topluluk içinde harmanlanmış ve bu karışım Küba'daki her şeye yansımış. Dansın, müziğin, mimarinin ya da edebiyatın yanında, bir arada huzur içinde yaşama becerisi de bir kültür olarak yerleşmiş.

Küba'ya göçmen olarak gelenler, ya da köle ticareti sonucunda Afrika'nın değişik bölgelerinden, farklı kavimlerinden sökülüp buralara getirilenler, yanlarında dinlerini, geleneklerini, danslarını, davullarını ama en önemlisi ruhlarını da birlikte getirmişler. Bu zengin karışımın izleri, bugün, müzik olsun, edebiyat olsun, her türlü kültür dalında kendisini hissettiriyor.

Bir fikir Ülkesi

Örneğin, edebiyat alanında, tarihle iç içe geçen bir gelişim süreci görülüyor. Yaşananlar somut olarak yazıya dökülmüş: İspanyol Ege-menliğinden kurtuluş, Amerikan güdümünde olsa da liberal özelliklere sahip bir cumhuriyet, 30'lu yıllardan devrime kadar uzanan bir dönem ve devrim sonrası. 1800'lerin başında Küba Edebiyat Akademisi kurulmuş. Küba'nın ilk gazetesi olan "Papel Periodico"nun yayımlanış tarihi ise 1700'lerin sonu. Küba'da İspanyol edebiyatının en güzel ve çok eski örneklerini de bulmak mümkün.

Edebiyatın özellikle şiir alanında zengin ve nitelikli bir mirası var. Konular ırkçılık, siyahların entegrasyonu, vatan, aşk, güncel konular, hatıralar, köylülük, özgürlük gibi geniş bir yelpazede yer alıyor. 1930'lu yıllardan itibaren politik, sosyal ve ekonomik sorunlara öncelik vermeye başlanıyor. **Bir şiir ülkesi olan Küba'nı n büyük şairi Nicolas Guillen, Afrika-Küba folklorüne ve bu harmanın sosyal yanına evrensel bir sanatsal özellik eklemiştir. Bir yandan romantizmi, bir yandan militan ruhu yansıtmıştır.** Jose Maria Heredia y Campuzano sürgün acısı çeken ilk şair, denemeler de yazıyor. Modernist akımı açanlar ise Jose Marti ve Julian del Casal.

Deneme, roman ve öykü, tiyatro ve şiirden çok sonra girmiş Küba edebiyatına. Ülkenin en ünlü edebi şahsiyeti Jose Marti. Eserleri, hayatı ve devrimciliği onu kahraman yapmış. Alejo Carpentier, Cirilo Villaverde, Miguel Barnet, Jose Lezama Lima, Guillermo Cabrera Infante ve Pablo Armando Fernandez de Küba edebiyatının büyük isimleri.

Bu arada, genç Kübalı yazar Rogelio Riveron'un, 2006 yılında İstanbul'a geldiğini ve dönüşünde yazdığı "İstanbul'un Kedileri" isimli eseriyle, Latin Amerika'da çok önemli olan "Rufo Caballero" edebiyat ödülünü kazandığını da hatırlamak gerek.

Oscar Ödüllü "Fresa y Chocolate"

Ülkede, ilk sinema projesiyonu 1897'de Havana'da yapılmış. İlk çevrilen film de aynı yıl, aynı yerde: Bir Fransız, Gabriel Veyre tarafından çekilmiş olan itfaiyeciler üzerine bir belgesel. İlk uzun metrajlı filmler, mevcut olan yabancı filmlerin adaptasyonu. Önemli ilk filmlerden biri olan El Capitan Mambi (1914), Küba bağımsızlık savaşını anlatıyor.

Devrimle birlikte Küba Sanat ve Film Endüstrisi Enstitüsü kurulmuş. 70'lerde ülkeye hakim olan ideolojik boyut ve kurumsallaşma çabaları iyi filmlerin yapılmasına ve bu çabaların filmlere de yansımına

sebepe olmuş. “Teresa’s Portrait” (Teresa’nın Portresi) ve “Maisinicu’s Man” (Maisinicu’nun Adamı) bu dönemin en iyi örnekleri. 1990’larda ise ekonomik krizler, yabancı ortak yapımcı arayışlarını başlatmış.

Oscar ödüllü bir ortak yapım olan “Fresa y Chocolate” (Çilek ve Çikolata), eleştirel bir film. Tomas Gutierrez Alea’nın eseri. Alea, Küba ve Latin Amerika sinemasının önde gelen simalarından biri. Fresa y Chocolate, heteroseksüel bir erkekle bir eşcinselin karşılaşmasını anlatıyor; toplumunun eşcinseller karşısındaki ayrımcı tutumunu eleştiriyor. Humberto Solas ise, bir başka önemli sinemacı, birçok filminde Küba kadınlarını işliyor, kadınlara yönelik ayrımcılığı, cinsiyetçiliği ve erkek maçoğunun teşvik edilmesini eleştiriyor.

Küba sineması kısa metrajlı filmlerle de çok ilgili. Zaten oldukça yaygın, çünkü hükümet çok sayıda kısa film üretiyor. Tarihi belgeseller okulda eğitim için kullanılıyor. Çizgi filmler pek seviliyor. Juan Padron, en ünlü çizgi film yapımcısı. Biraz da politik yapının getirisiyle Latin ülkelerine özgü aşk son dönemde ilgi çekiyor. “Sabun köpüğü” dizilerin seveni pek çok, Brezilya-Venezuela yapımı diziler oldukça popüler. Ve her yıl Aralık ayında, kıtada hayli rağbet gören Havana Latin- Amerika Sineması Festivali yapılıyor.

Nadir Eserler

Havana’da Güzel Sanatlar Akademisini 18.yy’da kuran Jean-Baptiste Vermy, bir Fransız ressam. Plastik sanatları n Küba kültür ve sanatında önemli bir yeri var. Sayısı pek fazla olmayan kadın ressamlardan Maria Alvarez Rios, sömürge geçmişini anlatıp geleneklerin yergisini yansıtmış. Çok sayıda Kübalı ressam arasında en tanınmış olanı Wilfredo Lam, Paris’te, 1982 yılında ölmüş. Çağdaş ressam Raul Mendive, dünyaca tanınmış biri. Felix Gonzales Tores’in eserleri ise New York sanat galerilerinde bir servete satılıyor.

Bu arada Havana Güzel sanatlar müzesinde Goya, Rubens, Velazquez, Turner, Canaletto, Carlos Estevez, Portocarrero ve Wilfredo Lam gibi ressamların tabloları, ulusal sanatı yansıtan yaklaşık 1200 resim, heykel, gravür ve desen sergileniyor. Bunlar Latin Amerika’nın en önemli koleksiyonları.

Tiyatro ve Devlet Desteği

Küba’da tiyatro, İspanyolların gelişiyle ve kültürlerini buralara taşımasıyla, 16.yy’ da, öncelikle Santiago de Cuba bölgesinde gelişmiş.. Resmi olarak Küba tiyatrosu, 1700’lerin sonunda Francisco Covarrubias ile doğmuş. 19.yy modern bir romantizm, lirizm, yenilikçi tarz getirmiş, sosyal sorunlar, şeker endüstrisinin getirdiği yıkımlar, dramlar, ırkçılık, sömürgecilik anlatılmış. Siyahlar tarafından hayata geçirilen sokak tiyatroları da var. ilk tiyatro gösterimi 1733 tarihli, Don Santiago de Pita tarafından yazılmış bir eser: “El Principe Jardinero y Fingido Cloridano”. Havana’da ilk tiyatro ise, “Teatro Principal”. 1776’da açılmış.

Tiyatro, ekonomik ve sosyal koşullardan çok etkilenen dallardan biri, çünkü devletin yaptığı ekonomik ve teknik yardımlar gelişmesinde önemli rol oynamış. Devrimden önce gösteriler küçük salonlarda, belli günlerde yapılırken devrimle gündelik hale gelmiş, kırsal alana yayılmış. Eski binalar onarılmış, sinemalar sahneye dönüştürülmüş. Belli akımlar haricinde, dans, müzikaller, folklor, kukla ve devrimci temalar da tiyatro unsuru olarak kullanılmış.

**Diplomat Atlas’tan alınmıştır*

Döndü Paplo

Elinde koca matkap

Şaşırıp kaldı öylece

Olmaz ki diye düşündü

Olmaz ki hemde burada

Yerin iki kilometre dibinde

Ama diğeri ısrarla

Merhaba yoldaş

diyerek uzatmıştı elini

Zar zor konuşabilen Pablo’nun

edip edebildiği laf

“Olmaz komutanım

elim çok kirli” olmuştu

Ama diğeri gülümsemiş ve

“Uzat elini yoldaş

Senin elindeki kirden sayılmaz”

Tokalaşır tokalaşmaz diğeri sordu

Nasıl çalışıyor bu matkap

Ve ilk dersi

hemen orada almıştı Pablo’dan

Sonra çıkarıp haki gömleğini

sırtından

Başladı matkapla çalışmaya

Ama on dakika sonra

“tükendim arkadaş

siz nasıl dayanıyorsunuz buna”

Diyerek matkabı bıraktı yere

Ve döndü yeniden Pablo’ya

“Nasıl dayanıyorsunuz

burası cehennem gibi sıcak”

Biz alıştık komutan diye cevapladı

Gülümsemi komutan

Tek tek tokalaşarak

ayrıldı oradan.

Pablo

aceleyle döndü arkadaşlarına

ve sordu

Bu O’ydü değil mi?

Bu adam

komutan Che’ydi değil mi?

Söyleyin yahu

hayal mi gördüm ben?”

Hepsi bir birine bakıyordu
Ya hepsi birden
aynı hayali görmüştü
Ya da komutan Che
ellerini sıkıyordu tek tek.

Bir tütün fabrikasında
komutanlar

Bir kâğıt ya da deri
İşçilerin yanlarında her an
Fidel'leri Che'leri ya da Raul'leri
Aynı masada oturup konuşuyor
Öğlen yemeklerini
birlikte yiyorlardı.

İşi en başında sıkı tutmuşlardı
1959'da

kendi topraklarında köle olanlar
Biliyorlardı artık
efendileri yoktu
kendilerinden başka

Belki bu yüzden mutludur Küba

Kübahlılar mutlu

Kendi evlerinde oturuyor
halkın

Yüzde seksen beşi

Ve geriye kalanlar sadece

Yüzde onunu

ödüyor kira bedelinin

Dünyada bu oranı yakalayan

Başka bir ülke yok.

Ne evsizler var

Ne sokak çocukları

Ne de acıdan ölen bir insan

Belki de bu yüzden
mutludur Küba.

BUENA VISTA SOCIAL CLUB

Hemen hemen hiç kimse Buena Vista Social Club'ün devrim öncesi Havana'da ne yaptığını bilmiyordu. Ama Wim Wenders'in belgeseli bu efsanevi müzisyenlerin yaşamına daha önce hiç açılmayan bir pencere açıyor. Ünlü gitarist Ry Cooder ve arkadaşlarının 1997'de çıkardıkları albüm Grammy ödülü kazanmıştı. 1998 yılında Ry Cooder Küba'ya bu kez Wenders ve küçük bir film ekibiyle gitti ve bu ilginç müzisyenleri Havana'da kendi ortamları içinde izledi. Daha sonra Amsterdam ve New York konserleri sırasında da onlarla beraberdi. Film bu albümün kayıt dönemi ve Havana barlarında sergiledikleri olağanüstü güzellikteki performanslarını ekrana getiriyor. Muhteşem müzikler ve egzotik mekânlar eşliğinde anlatılan efsane bir grup: Buena Vista Social Club.

Küba'nın müzik dünyasına armağanı, efsanevi Buena Vista Social Club, 12 kişilik ekibe sahip.

İşte bunlardan bazıları...

Manuel 'Guajiro' Mirabal (Trompet)

Guajiro, 50 yılı aşkın süredir Küba müzik sahnesinin en önemli isimlerinden biridir ve bu süre boyunca Küba'nın en önemli müzisyenleriyle gerek albümlerinde gerek sahnede beraber çalışmıştır. Guajiro, World Circuit etiketiyle 1996 yılında Havana merkezli yayınlanan ve büyük başarı sağlayan üç önemli albümde de yer almıştır. Bu albümler: Afro-Cuban All Stars ile 'A Toda Cuba Le Gusta', 'Buena Vista Social Club', ve 'Introducing Rubén González'. Buena Vista serilerinin en önemli üyelerinden olan ve İbrahim Ferrer'in turne ekibinde de yer alan bu önemli müzisyen, 2004 yılında Latin Grammy ödüllerine aday olan Buena Vista Social Club, Manuel Guajiro Mirabal adlı albümünü yayınlamıştır.

Jesus "Aguaje" Ramos (Trombon)

Aguaje, 1951 yılında, National School of Arts adlı okulda müzik eğitimi başladığı yer olan Pinar del Rio'da dünyaya geldi. 1979 yılına kadar yerel gruplarda trombon çalan Aguaje, sonradan Havana'ya yerleşti ve bayan üyelerden oluşan üçlü Los D'Aida adlı grupta çalmaya başladı. Aynı sene "Estrellas de Areito" kayıtlarında da yer aldı. Agua-

je, World Circuit Recordings etiketiyle yayınlanan Buena Vista Social Club ve Afro-Cuban Stars albümlerinde yer aldığı gibi, İbrahim Ferrer, Rubén González ve Omara Portuondo ile turnelerde bulundu. Kendisi aynı zamanda Rubén González'in müzik direktörlüğünü üstlenmiştir ve 1997'den beri de Buena Vista Social Club projeleri kapsamında dünyayı turlamaktadır.

Manuel Galbán (Gitar ve Klavye)

Manuel Galban, o bir gitarist, bir piyanist, bir klavyeci ve aynı zamanda aranjör. Cuba müziğinde tabiri caizse bir "okul"dur. Kendisi yıllarca, Küba'nın en önemli gruplarından Los Zafiros'un müzik direktörlüğünü yapmıştır. Galban liderliğinde grup, Küba sounduna eklektik do-o-wop, balladlar, bolerolar, soul, samba, rumba ve twist gibi farklı şeyleri de katmıştır. Galban 1998 yılında İbrahim Ferrer'in albümünde çalışmış aynı zamanda Ry Cooder ile de ortak bir projeye imza atmış ve bu ekibin 2004 tarihli albümü 'Mambo Sinuendo' müzik dünyasının en prestijli ödülü olan Grammy'e layık görülmüştür. Galban şahsına münhasır gitar stilini Cachaito Lopez'in "Cachaito" ve İbrahim Ferrer'in "Buenos Hermanos" adlı albümlerinde de tüm müzik severlerin beğenisine sunmuştur.

İbrahim Ferrer

1927'de Küba'nın Santiago şehrinde doğan İbrahim Ferrer, 14 yaşında sahneye çıkmaya başladı. 1950'lerde Pacho Alonso, Orquesta de Chepin gibi efsaneleşmiş Küba orkestralarında çaldı. Hayatını idame ettirebilmek için bir yandan da ayakkabı boyacılığı yapan ve kıt kanaat geçinen Ferrer, 1997 yılında «kaydedilip, yayımlanan» ilk performansını Afro-Cuban All Stars'ın ilk albümü «Toda Cuba Le Gusta»da sergiledi. Bir sonraki sene Ry Cooder'ın «Buena Vista Social Club» isimli albümünde yer aldı. 1999'da ilk solo albümü «Buena Vista Social Club Presents İbrahim Ferrer» piyasaya çıktı. Geç gelen başarısı göz ardı edilmeyen Ferrer, 2000 yılında ilk olarak düzenlenen Latin Grammy Ödüllerinde «En İyi Yeni Sanatçı» ödülünü aldı.

Küba müziğini dünyaya sevdiren Buena Vista Social Club grubunun usta vokalisti İbrahim Ferrer, 78 yaşında öldü. Küba'nın geleneksel "son" müziğinin en tanınmış yorumcuları arasında olan Ferrer, 14 yaşında dans kulüplerinde şarkı söylemeye başladı. Ferrer, 50'li yıllarda ülkenin tanınmış gruplarıyla çalıştı.

Alman yönetmen Wim Wenders'in 1999 çektiği "Buena Vista Social Club" filmiyle, grup üyesi müzisyenler ileri yaşlarında dünya çapında üne kavuştu.

1999 ve 2003 yıllarında iki solo albümü yayınlanan Ferrer, 2000 yılında 72 yaşındayken "en iyi yeni şarkıcı" dalında Grammy ödülü aldı.

Grubun en yaşlı üyelerinden 94 yaşındaki Compay Segundo ve piyanist Ruben Gonzalez aynı yıl yaşama veda etmişti.

*Hayır yoksul değil Küba
Bomboş bir safsatadır bu hem de,
Öyle bir yalan ki
Sahiplerinin kendi nefesleriyle
Sönüyor mumları*

*Eğer zengin,
Sosyete çocuklarının
Önce kokain alemlerine katılıp
Sonra da
Ferrarileri yarıştırması ise
caddelerde*

*Küba'da böyle bir zenginlik olmaz
Hele hele
Limuzinle*

*köpek gezdirirken birileri
Birileri de çöpte ekmek aramaz*

Buysa zenginlik

Evet

O zaman yoksuldur Küba.

Belki de bu yüzden

Yoksul olduğu için mutludur Küba

Küba mutlu

Yaşlısıyla genciyle, madencisiyle,

Şeker kamışı işçisiyle

Küba mutlu

Mutlu ve

Dimdik.

IV

Şimdi seksen üç yaşındadır Fidel

Şimdi seksen üçünde

Şeker kamışı çiftliğinde

büyüyen asi çocuk

Monkado baskıncısı

Ve Batistanın esiri

Şimdi seksen üçünde

Meksika'da bir çiftlikte

devrim ordusunun ilk erlerini

eğiten

Kübalı mülteci

Ve Sierra Meastra eteklerinde

O kanlı pusudan sağ çıkabilen

birkaç yoldaşına bakıp ta

İşte şimdi kazandık diyen

gerilla komutanı

Şimdi bir hastanededir

Fidel yoldaş

Başucunda

sosyalist Küba'nın doktorları

Ve başucunda on bir milyonluk

Ama bir beden

ve bir tek kalpmişçesine

Küba halkı

Ve de

Bu kalp denizinin en ortasında

Atıyor Fidel'in kalbi

Tam üç yıldır onunla soluk alıp

veriyor Küba halkı

İyileşsin diye Fidel yoldaş

Boşuna ümitlenmesin

devrimin düşmanları

Evet, belki yaşlandı Fidel yoldaş

Ama O yaşlandıkça

daha da gençleşti Küba.

Zaten bu yüzden hiç ölmeyecek

Fidel yoldaş.

Küba ve Gravür

Agustin Bejarano

1964'te Küba'da doğdu. Havana ENA'da okuduktan sonra Havana ISA'ya devam etti. Bejarano, 1980'lerde Küba sanat dünyasına bir kasırga gibi girdi. 1987'de gravür dalında birincilik ödülü aldı. Başından beri resimlerinde, çizimlerinde ve gravürlerinde görülen gücü ve başarıyı bugüne kadar devam ettirdi ve baskıyı üç boyutlu enstalasyona dönüştürerek Kübalı sanatçılar arasında bir ilki gerçekleştirdi. Bejarano sanatında sonucu değil amacı-anlamı aramak, bir sistem bulmak niyetindeydi ve hedefi, bazı özel görsel modellerin ve onların tamamlayıcı dış hatlarının bir kompozisyon olarak uygulanmasına imkân verecek, ışık ve gölgelerin farklı düzlemleri arasında bir denge arayışını mümkün kılacak formlar bulmaktı. 23 ülkede 185 kişisel sergi açtı ve karma sergilere katıldı. 9 müzede eserleri sergilendi ve 24 ödül aldı.

Ibrahim Miranda

1969'da Küba'da doğdu. Havana ISA gravür bölümünden mezun oldu. Miranda kanvas ve kâğıt gibi geleneksel malzemeleri kullanmaktan hoşlanmıyor. Genelde eski Küba haritalarını boyuyor. Miranda, "Sanatın kalıcılığına ve uzun ömürlülüğüne inanmıyorum; benim için eserimin hayat boyunca duvara asılması değil her gün kullanılacak bir şey olması önemli" diyor. "Gizli Atlantis" isimli baskı serisi, dünyanın farklı şehirlerini gezerken bulduğum haritalarda, seyrek rastlanan ikonografik modellerle gerçekleştirdiğim eğlenceli bir çalışmadır. Bu yeni harita zoolojisindeki kuşbakışı manzaranın kullanımı, Peru Nazca'daki çizimlerle aynı anlayışı paylaşır. Fakat benim yaklaşımım, dünya şehirlerinde her gün yeniden keşfedilen sosyal iletişimsizliğin, her an yaşanmakta olan günlük anlaşmazlıkların dev metaforları haline gelen, yeni şehirlere odaklanmaktır" diyen Miranda bu yorumuyla dünyada büyük ilgi gören bir sanatçı olmuştur. Amerika, İspanya, İngiltere, İsviçre, Brezilya, Arjantin, Almanya ve Hollanda müzelerinde eserleri bulunmaktadır. 50'nin üzerinde kişisel ve karma sergide eserleri sergilenmiştir. Birçok ödül almış, birçok sanatseverin koleksiyonlarına girmiştir

Jairo Alfonso

1974'te Küba'da doğdu. Havana ENA'da güzel sanatlar eğitimi gören Alfonso, daha sonra eğitimine ISA'da devam etti. Kullandığı materyaller ve farklı teknik denemeleriyle sanat eleştirmenlerinin dikkatini çekmiş ve birçok kişisel ve karma sergiye katılmıştır.

Damian Aquiles

1980'de Küba'da doğdu. 1992'de Havana'da grafik tasarımı üzerine eğitim aldı. 1996'da Academia de San Alejandro Güzel Sanatlar Bölümü'nden mezun oldu. Sanatı farklı bir üslupla yorumladı.

'Infinite Time, Infinite Color, Infinite Memory, Infinite Destiny'

isimli çalışmasını eski Rus, Amerikan, Macar ve Çin arabaları ile Küba su tanklarından kestiği metal parçalar kullanarak yaptı. Büyük ses getiren bu çalışması Orlando Müzesi'nin koleksiyonunda yer almaktadır. 1993'ten bu yana Amerika ve Küba'da birçok solo ve karma sergi açmıştır.

Moises Finale

1957'de Küba'da doğdu. 1972'de, Matanzas'da güzel sanatlar eğitime başladığında henüz 15 yaşındaydı. Daha sonra Havana ISA'ya devam etti. Küba'da yaptığı sanatsal çalışmaları, değişik üslubu, kullandığı temalar ve tekniğiyle, dünya sanat çevrelerinin ve eleştirmenlerin dikkatini çekti. Kişisel çalışmalarından sonra, 1982'de Havana'da 4x4 adında bir sanatçılar topluluğu kurdu ve dünyanın çeşitli ülkelerinde birçok sanatsal etkinliğe katıldı. 1990'ların başlarında Paris'e yerleşti. Sanat hayatını halen Paris'te sürdürmektedir. 1981'den bu yana Avrupa ve Amerika'nın pek çok ülkesinde 50'den fazla solo ve karma sergi açmış, birçok ödülleri almıştır.

Noel Morera

1962'de Küba'da doğdu. Havana San Alejandro'da okudu. "Sanat insanlar arasındaki tek gerçek köprüdür" diyen Morera, sanatın gerçekleri ileten tek dil olduğuna inanan bir sanatçıdır. Heykel, gravür baskı, karışık teknik alanlarında birçok çalışmalar yapmış ve büyük başarılar elde etmiştir. Küba, İngiltere, İspanya, İtalya ve Ekvator'da 50 kişisel ve karma sergiye katılmış, üstün gravür teknikleriyle ve diğer dallardaki çalışmalarıyla birçok ödül almıştır.

Nelson Ramirez & Liudmila Velazco

1969 Rusya doğumlu Liudmila, 1977'de ailesiyle Küba'ya yerleşmiş, halen yaşamını ve çalışmalarını Küba'da sürdürmektedir.

1969 Almanya doğumlu Nelson, 1972'den beri yaşamını Küba'da sürdürmektedir. Eğitimine San Alejandro'da devam eden sanatçı Havana'da Fototeca'nın kollayıcılığının yanı sıra birçok sanatsal etkinliklerdeki başarısıyla da önemli bir isim olmuştur.

Bu iki genç sanatçı beraber dünyanın çeşitli ülkelerinde bienallere katılmış ve birçok solo - karma sergiler yapmışlardır.

Carlos Del Toro

1954'te Küba'da doğdu. Havana San Alejandro'da okuduktan sonra Havana ISA'nın gravür bölümünden mezun oldu. Toro, Afrika-Küba kökenlerine büyük ilgi göstermiştir. Kullandığı temalar soyuttur ve görsel olarak eğlencelidir. Küba'da horozun önemli simgelerden biri olduğu bilinir. Horoz maçodur, Kübalıdır, onurludur. Horoz dövüşü Küba kültürünün önemli bir parçasıdır. Horozun ötüşü ada halkına günün başladığını bildirir. Horoz çalışkandır ve seksidir. Kesinlikle Kübalıdır ama şehirli değildir. Horozlar genellikle Havana dışında yaşayan, günlük hayatlarında horozları daha çok gören sanatçıların eserlerinde yer alır. Şehir sanatçılarına ilham veren hayvanlara gelince, Havana'da yaşayan Carlos Del Toro'nun yarı kedinin yaratıkları bunlardan biridir. Sanatçı çoğu Küba'da olmak üzere 20'nin üzerinde solo ve karma sergi açmış, 10 kadar ödül almıştır.

Rafael Zarza

1944, Küba doğumlu. Havana San Alejandro Güzel Sanatlar Akademisi'nde okudu. Çalışmalarında Amerikan Pop Kültüründen ve İspanyol Ekspresyonizminden çok etkilenmiştir. Küba - Afrika geleneklerini yansıtan imgeleri, sömürgeciliğin kalıntıları ve sosyo-politik konularla ilgili imgeler arasındaki karşıtlığı sever. Boğa, sanatçı için önemli bir simgedir. 'Boğa çok güzel bir hayvandır, kültürümüzün hispanik bölümünü simgeliyor' der ve boğayı metaforları arasında sıkça kullanır.

Küba, Amerika, Meksika, Venezuela, İskoçya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Puerto Rico, Finlandiya, Uruguay, Suriye ve daha birçok ülkede kişisel ve karma sergilerde yer almıştır. Moskova ve Küba'da aldığı önemli ödülleri vardır.

V

Selam sana koca çınar

Duydum ki

yasaklamışsın adına övgüyü

Heykel dikmeyi falan...

İyi ki

Bir heykeltraş değilmişim

Küba'da

Uymazdım bu yasağa

Kızmasın bunları okuyanlar

Zorla

her sokağın başına dikmek ayrı

Ayrı tabi her meydana

aynı adamın büstünü dikmek

Her okula ve mahkeme binasına

Bahsettiğim evimin duvarı

Zaten onu putlaştırmaz ki

Sevdiği insanın heykelini yapan.

VI

Sordular ona

Küba'da muhalefet neden yok?

Var dedi

Ben bir numaralı muhalifim

Ama ülkemin değil

Yanlışların hataların muhalifiyim

Sana diktatör diyenler var

dediklerinde

Evet dedi Fidel

Ben bir diktatörüm

Ama kendime

Kendimin diktatöriyüm

Halkımızın ise kölesiyim.

"Senin için

dünyanın

sayılı zenginleri arasında diyorlar"

Güliyor Fidel

Sonra dedi ki bu komik bir yalan

Zaten hiç kimse de inanmaz

İki takım elbisem var

İki takım da üniformam

Evim yok devlet çözüyor o sorunu
 Masraflarımı da karşılıyorlar
 Ben ne yapayım parayı
 Sonra gülümsedi bir daha
 ve sözünü şöyle bitirdi
 "Elimde
 başka bir para birimine
 çevrilebilen
 Bir döviz olmadan
 ölme şerefine erişeceğim"
 Ve ekliyor:
 "Bizim servetimiz insandır.
 Biz insana yatırım yaptık"
 VII
 Bir kol biliyorum Küba'da
 On bir milyonluk bir bilek
 Kavganın en yüce güzelliğiyle
 Sıkılmış bir yumruk
 Kilitlenmiş halkın parmakları
 Benziyor
 geçit vermez dağ sıralarına
 Ha dese şu kuzeyli gringo
 O zorba emperyalist ha dese
 Patlayacak burnunun üstünde
 Yanki işgal provalarını yaparken
 Silahlantıyor Küba
 Ve halkın neredeyse tamamı
 Örgütleniyor milis taburlarında
 Zaten çoktan
 hazırlığını tamamlamış
 Küba ordusu.
 Sakın gelme yankee
 Sakın gelme
 Kolay lokma sanma bizi
 Her birimiz için
 iki asker getirmelisin
 En az 25 milyon asker yanki
 Ama her yıl 25 milyon asker
 Kaç sene dayanabilirsin buna
 Sakın gelme yanki
 Sulara gömeriz bu adayı
 Ama sana vermeyiz sakın gelme!

Latinlerin İlhamı José Martí

José Julián Martí Pérez, (28 Ocak 1853 – 19 Mayıs 1895). Küba bağımsızlık mücadelesinin öncüsü, Köleliğe şiddetle karşı çıkan, özgürlük ve eşitlik ideallerini öne çıkaran yazılar yazan şair ve yazardır.

1853 yılında Havana'da doğan Martí, 17 yaşındayken sömürge yönetimine karşı eylemleri nedeniyle İspanya'ya sürgün edilmiştir. İspanya'da yaşadığı dönemde, Küba'da siyasi hükümlülerin maruz kaldığı eziyetleri anlatan bir broşür yayımlamıştır. Zaragoza Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Mexico City'ye (ciudad de Mexico) gitmiş ve burada edebiyat çalışmalarına başlamıştır. Askeri darbenin oluşturduğu rejime karşı muhalefeti nedeniyle bu ülkeden ayrılmak zorunda kalan Martí, Guatemala'ya geçmiştir ancak hükümetin baskısı nedeniyle buradan da ayrılmak zorunda kalmıştır. 1878'de genel aften faydalanarak Küba'ya dönmüştür ancak İspanyol yönetimine karşı mücadelesinden dolayı tekrar sürgüne gitmek zorunda kalmıştır. Önce İspanya'ya daha sonra da ABD'ye gitmiş, New York'da bir yıl yaşadıkdan sonra Venezuela'ya geçmiştir. Venezuela'ya yerleşmeyi ummasına karşın buradaki diktatörlük rejimi nedeniyle tekrar ABD'ye dönmüştür. 1895 yılında ise Küba Bağımsızlık Savaşı için ABD'yi terk etmiştir.

11 Nisan 1895'te Jose Marti, aralarında Generalísimo Máximo Gómez y Báez'in de bulunduğu sürgündeki muhaliflerden oluşan bir güçle Küba'ya ulaşmıştır. 19 Mayıs 1895'te Dos Rios savaşında İspanyol güçleri ile girdiği çatışmada yaşamını yitirmiştir. Mezarı Santiago de Cuba'da Santa Efigenia mezarlığındadır.

Kısa süren ömrü boyunca, birkaç siyasal kitapçıkla incecik şiir kitapları Abdala (manzum dram) 1869'da, İsmaelillo (Mahvolan Dostluk, otobiyografik roman) 1882'de, Versos sencillos (Basit Şiirler) 1891'de ve Versos libres (Özgür Şiirler) 1913'te ölümünden sonra basıldı. 1959'da Martí'nin düşleri ve şiirleri Havana sokaklarına egemen oldu.

Martí'nin şiirini ve Martí sonrası ondan etkilenen Latin Amerika şiirini O'nun şu iki dizesi anlatmaya yeterlidir: "Şiirlerim açık yeşildir ve kızıl parıldar"

Aynı yalınlıkta ölmek isterim
 Kırdı bir çiçek gibi, sakın, gösterişsiz
 Mum yerine yıldızlar parlasın üstümde
 Yeryüzü uzansın altımda sessiz.
 Ben aydınlık ve özgürlük delisiyim
 Varsın hainleri gizlesinler soğuk bir taş altında
 Dürüstçe yaşadım ben, karşılığında
 Yüzüm doğan güneşe dönük öleceğim
Türkçesi: Ataol Behramoğlu

Böyle der Martí 1894'te yazdığı ünlü şiirinde ve 19 Mayıs 1895'de daha bağımsızlık savaşının en başında girdiği çatışmada böyle ölür, böyle ölebilecek bir yaşam anlayışını devrimcilere miras bırakarak.

Küba'da dünyanın en uzun "son"u*

RAFAEL LAM

MART ayı, Guinness Dünya rekorunu almaya hak kazanmış ve geçen binyıl sonlarında yaşadığımız salsa patlamasının en yankı getiren olayı olan "Dünyanın en Uzun Son'u" rekorunun 10. yılı anmasına tanık oldu. Aralıksız yüz saat boyunca (beş gün) 100 müzik grubu ve binden fazla müzisyen, teknisyen, yapımcı ve animatör bu anmanın içinde yer aldı.

Enrique Romero Cano'nun bana 23 Eylül 1994 tarihinde Barcelona'daki Antilla Cosmopolita salsa kulübünde Küba salsa patlamasının doruğunda Küba Müziğinde Guinness Rekoru kırmaya çalışıldığını söyledi: dünyanın en uzun "son"u 24 saat durmaksızın neredeyse bin müzisyen ile birlikte çalınmıştı.

Bununla yetinmeyerek Barcelona'lı salsa hayranları en uzun son için asıl Guinness rekorunun Küba'da kırılması gerektiğine inanmışlar. Bu rekor denemesinin fikri ve düzenlemesi Magic Music plak şirketinin müdürü Francis Cabeza tarafından Küba Müzik Enstitüsü işbirliğiyle yapıldı. Rekor denemesi 1. Uluslararası Cubadisco Festivali ile örtüştü. En Uzun Son'un onursal başkanı ise Juan Formell oldu.

Rekor denemesinin yeri ise Arsenio, Arcaño, Aragón, Melodías del 40, Sensación, Neno González, Jóvenes del Cayo, Chapottín, Benny Moré Arsenio, Arcano gibi bu alandaki dünyanın en büyük isimlerinin sahne aldığı ve salsanın kalesi olarak bilinen La Tropical'deki Rosado Benny More salonu olarak tespit edildi.

Bu olağandışı tarihsel gösteri 8 Mart 1997 senesinde, Saat dokuzda top ateşleme merasiminden bir saat 14 dakika sonra La Tropical'de başladı. Efsanevi salonun en kıdemli sunucularından Juan Cruz'un sunduğu rekor denemesinde gece Los Van Van'ın Ya comenzo la fiesta isimli parçasını seslendirmesiyle başladı. Ardından NG, La Banda, Adalberto y su son, Charanga habanera, Paulo FG, Dan Den sahne aldı. Tabi ki Compay Segundo ve Charanga Rubalcaba gibi Son'un klasiklerini unutmamak gerekir.

Bu son tapınağındaki en mutlu yüz saat oldu. Havana, gazeteci Leon Beauvallet'nin 147 sene önce kolonyal dönemde dediği gibi "sonsuz bir konser" mekânı haline geldi. Böyle bir etkinlik tarihte çok nadir görülmüştür. Müzik, popülaritenin, coşkunun, sevincin ve kolektif çılgınlığın doruğuna ulaştı.

Dünyanın dört bir yanından gazeteciler kimsenin kaçırmak istemediği bu olayı aktardılar. Etkinliğe iş dünyasından insanlar, plak şirketi yapımcıları, araştırmacılar, amatörler, turistler ve bir dansçı ordusu tanık oldu. Etkinliğe kendiliğinden bir şekilde katılan saygın kişilikler de vardı: ressamlar Manuel Mendive ve Zaida del Rio ve piyanist Frank Fernandez.

New York Times eleştirmeni Peter Watrou bu etkinliğin üstesinden hiçbir şeyin gelemeyeceğini belirtti. Mesafe bir yana, etkinlik tıpkı 28 sene önceki Woodstock Festivali'ne benziyordu (üç gün boyunca düzenlenen rock konserleri). Juan Formell şunları söyledi: "Bir kez daha Küba'nın son, salsa ve timba'nın ülkesi olduğunu gösteriyoruz". Dalberto Alvarez ise "son ölmedi, salsa da yaşıyor" dedi.

Küba müzik alanında birçok rekora imza atabilir: dünyadaki en büyük müzik grubu, en uzun dans ve birçok daha fikir üretilebilir. Birkaç sene önce Cubadisco ada içinde farklı grupların katıldığı rekor kıran bir tur düzenledi. Salsa patlaması ve Guinness rekoru müziğin taşa yazıldığı ve tarihte unutulmayacak bir etki bıraktı.

* "Son" Küba'da 19 yüzyılda ortaya çıkmış bir müzik türüdür.

*Granma International'dan alınmıştır.

İşte bu halk

Bu halkın eli

Yılmıyor

Yıkılmıyor

Bükülmüyor

Kübanın eli

Che'nin eli

Fidel'in eli

Ve yüzbinlerce yoldaşın eli

Kübanın muhteşem kalbi

Halkın ortak eli

Yürek yürek dayanıp

Bayrak bayrak dalgalanan

Sosyalist Küba'nın eli

O el

O elde bayrak

O bayrağın gölgesinde

sonsuz bir aşktır

yaşamak

Durmuyacak bu yürek

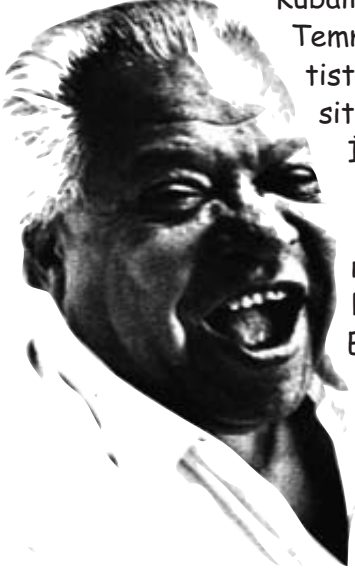
Susmayacak Küba

Dalgalanacak o bayrak

2009

Ergül Çiçekler

Nicolas GUILLEN

Kübalı şair Nicolas Guillen 10 Temmuz 1902'de Camagüey'de doğdu. 17 Temmuz 1989'da Havana'da öldü. Tam adı Nicolás Cristóbal Guillén Batista'dır. Hem Afrikalı hem de Avrupalı kanı taşıyordu. Havana Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördü. 1937'de Cumhuriyetçilerin safında İspanya İç Savaşı'na katıldı. Aynı yıl Küba Komünist Partisi'ne girdi. Altı yıl kadar sürgünde yaşadı; bir süre Avrupa'da -üç yılı Paris'te - kaldıktan sonra Küba Devrimi'nin başarıya ulaşması üzerine ülkesine döndü. Sociedad de Estudios Afrocubanos'u (Afro-Küba Araştırmaları Topluluğu) kurdu. UNEAC'ın (Union Nacional de Escritores y Artistas Cubanos - Kübalı Yazar ve Sanatçılar Ulusal Birliği) kurulmasına öncülük yaptı. 1954'de Lenin Barış Ödülü'nü kazandı. 1961'de Ulusal Ozan (Poeta nacional) sanı verildi, UNEAC'ın başkanlığına seçildi.

Latin Amerika edebiyatında 'Poesia Negra' Zenci Şiiri akımının öncülerindendir.

BOLİVYALI KÜÇÜK ASKER

*Bolivyalı küçük asker,
Bolivyalı küçük asker,
sırtında tüfeğin, gidiyorsun
tüfeğin Amerikan malı
tüfeğin Amerikan malı
Bolivyalı küçük asker
tüfeğin Amerikan malı.*

*Sinyor Barrientos verdi onu sana
Bolivyalı küçük asker
Mister Johnson' un armağanı
kardeşini vurman için
kardeşini vurman için
Bolivyalı küçük asker
kardeşini vurman için.*

*Kim bu ölü, bilmiyor musun
Bolivyalı küçük asker?
Bu ölü Che Guevara,
Arjantinliydi Kübalydı
Arjantinliydi Kübalydı
Bolivyalı küçük asker,
Arjantinliydi Kübalydı.*

*Sırası değil ağlamanın
Bolivyalı küçük asker
ele mendil yakışmaz şimdi
ele tırpan yaraşır
ele tırpan yaraşır
Bolivyalı küçük asker
ele tırpan yaraşır.
(...)*

*Para veriyorlar sana
Bolivyalı küçük asker
alıp satıyorlar seni
bu iş zalimin işi
bu iş zalimin işi
Bolivyalı küçük asker
bu iş zalimin işi.*

*Vakti geldi uyanmanın
Bolivyalı küçük asker
dünya ayağa kalktı
erkenden doğdu güneş
erkenden doğdu güneş
Bolivyalı küçük asker
erkenden doğdu güneş.*

*Doğru yolu tutmaya bak
Bolivyalı küçük asker
kolay bir yol değil bu
kolay değil, düzgün değil
kolay değil, düzgün değil
Bolivyalı küçük asker
kolay değil, düzgün değil.*

*Şunu öğrenmen gerek
Bolivyalı küçük asker
kardeş dediğin vurulmaz
kardeşini vurmaz insan
kardeşini vurmaz insan
Bolivyalı küçük asker
kardeşini vurmaz insan.*

Demet Demeter

Marx'ın Dönüşü

Oyunun yazarı Howard Zinn
Ceviren; Özüm Özgülgen
Oynayan; Genco Erkal.

Br Cumartes akşamı birkaç kiş bir kte g tt k Marx'ın Dönüşü"ne. Oyun Muammer Karaca'da oynanıyordu. Dostlar T-yatrosu'nun seçm ş olduğu oyunun konusu hep m z n lg s n çekm ş ve merakımızı uyandırmıştı. Acaba nasıl ele alınıyordu Marx?

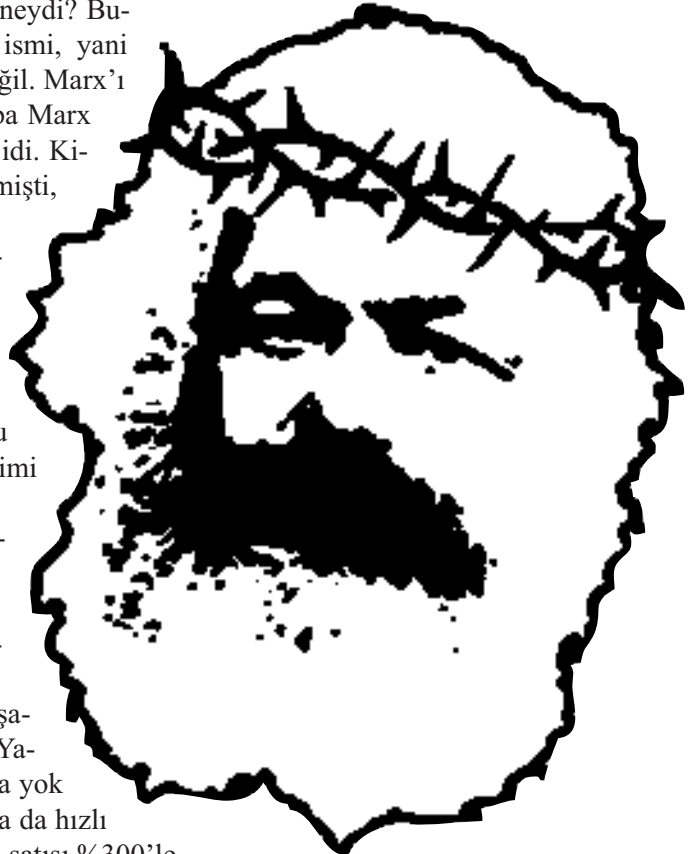
Oyuna gittiğimizde kalabalık bir seyirci kitleyle karşılaştık. Bu oyuna ilginin bu kadar yoğun olması sevindirici bir durumdur. Rahatlıkla şunu söyleyebiliriz ki; tiyatro severler politik tiyatroya karşı çok daha ilgililer.

Tiyatro salonlarının boş kaldığı günlerde böyle bir oyuna ilgi neden bu kadar yoğundu? İnsanlar neyi merak ediyordu? Onları sıcağ evlerinden, işlerinden çıkarıp tiyatroya getiren neydi? Buna çok rahatlıkla şu cevabı verebiliriz: Oyunun ismi, yani "Marx'ın Dönüşü". Konusunu tahmin etmek zor değil. Marx'ı Genco Erkal'ın oyunculuğuyla seyredecektik. Acaba Marx nasıl anlatılıyordu? Herkesin merak ettiği konu bu idi. Kimisi geçmişte bıraktığı bir "dostunu" bulmaya gelmişti, kimisi de geçmiş geleceğe taşımaya...

Marx'ın dönüşü'nü anlatmadan önce bu oyunun hangi süreçte ortaya konulduğunu ele almak gerekiyor. Komünist Manifesto'da Marx, "Avrupa'da bir hayalet dolaşüyor, komünizm hayaleti" diyordu. Sanki bu söze atfeder gibi şimdilerde ise; Marx'ın hayaleti bütün dünyada dolaşılıyor... İşte bu nedenle kimi "Marx'ın Kapital"ini ele alıyor, kimi "Marx'ın Dönüşü"nü...

Kapital bir müzikale konu oluyor Çin'de. Japonya'da çizgi romana dönüşüyor. (Bir işçinin sömürülmesi ve yalnızlaştırılması; karikatürvari çizimlerle anlatılıyor. Bu kitap büyük ilgi görüyor Japonya'da.)

Emperyalist - kapitalist sistem; bugün geldiği aşamada yaşadığı ekonomik ve politik krizi aşamıyor. Yaşanan bu dünya çapındaki bunalımdan çıkış şansı da yok gibi. İşte bu ortamda Marx'ın eserlerini okuyanlarda da hızlı ve büyük bir artış yaşanıyor. Almanya'da Kapital'in satışı %300'lere varan oranda artış gösteriyor.

Yine tiyatro oyunlarına konu oluyor Marx ve e-seri. Dünyada en çok satılan ikinci kitap haline geliyor Kapital. İşte bu ortamda seyircinin karşısına çıkıyor, Genco Erkal'ın oyunculuğuyla "Marx'ın dönüşü".

Güzel bir tiyatro oyunu. Herkese önerebileceğimiz bir eser. Oyun başladığı anda karşımızda sanki Marx'ı görüyorsunuz. Genco Erkal kırılmış saçları ve sakalıyla; üzerine giydiği kıyafetiyle fotoğraflarından gördüğümüz Marx'ı canlı olarak çıkarıyor karşımıza. Sorduğumuz her soruya canlı canlı cevaplar verecekmiş gibi duruyor sahnede...

"Uzun bir aradan sonra döndüm işte" diyor Marx ve başlıyor anlatmaya yaşamını ve düşüncelerini. Yoklukla, yoksulluklarla ve aynı zamanda siyasi faaliyetleri, komünizm mücadelesiyle geçen yaşamından kesitler sunuyor bize. Eserlerini, düşüncelerini hangi koşullarda kaleme aldığını anlatıyor. Arka fonda sinevizyondan sürekli resimler, görüntüler geçiyor yaşamına dair. Paris'ten sürgün edildiği için İngiltere'ye gitmek zorunda kalışları, Kapital'i kaleme aldığı koşullar, rutubetli ve nemli bir evde yaşamaya politik mücadele vermeye çalışırken çocuklarını kaybetmeleri, Jenny ile olan ilişkileri vs. vs. Aile yaşamına ilişkin ayrıntılar çıkıyor karşımıza.

Ekonomi - politik anlatımlarının arasına serpiştirilmiş ayrıntılar, oyunun daha canlı kılınmasını sağlamış. Seyircinin oyuna ilgisini hep canlı tutabilmek için esprili bir mizahla veriliyor günlük yaşamın ayrıntıları. Sinevizyon görüntülerinde de yaşadıkları ev, çocuklarının görüntüleri, eşi Jenny'nin görüntüsü vs. veriliyor.

Ekonomi - politik anlatımları arasında yapılan politik anlatımlar sadece Marx'ın dönemiyle sınırlı değil elbette ki; bugüne yönelik anlatımlar da var oyunda. Marx heyecanlı ve öfkeli bir şekilde işçi ve emekçilerin bu günkü yıkımlarını anlatırken fonda devam eden sinevizyon aniden duruyor ve ışıklar sanki onu uyarırcasına sönyormüş gibi oluyor. Bu durumda yine hemen 1800'lere dönüyor, o dönemin bunanlımları anlatılıyor.

Burjuvazinin bir işçiyi nasıl sömürdüğünü, artıdeğeri çok güzel veriyor. Kapital'den alıntılar yapıyor. Oyunun dekoru olarak çalışma odası var. Çalışma odasında bir masa iki sandalye. Masanın üzerinde de kitapları, gazeteler vs duruyor. Zaman zaman o kitaplardan bir şeyler okuyor bizlere.

Ve Komün'e geliyoruz. Demokrasi ve adaletin ilk örneği Komün'de görülebilir ancak. Tarihte ilk defa işçilerin kendileri hakkında karar verdikleri bir yönetim. Kararların bütün işçi ve emekçiler tarafından en demokratik bir şekilde ve onların olabildikleri kadar özgür iradeleriyle alındığını çok güzel anla-

tıyor. Benim en çok ilgimi çeken konulardan birisi de, bir kadın komisyonunun tarihte ilk defa komünde kurulduğunun anlatılması oluyor.

Zamanın politik çatışmaları, İrlanda'nın İngiltere'ye karşı direnişi, Avrupa'daki 1848 devrimleri, Komünist Hareket, Paris Komünü olayları hakkında da bir şeyler anlatılıyor oyunda.

19. yüzyılda Londra Soho'da yaşayan Marks, Marx'ın Dönüşü oyununda günümüzde New York Soho'dadır.

"Marx öldü, Marksizm öldü" diyenlere, "öldüysem neden öldüğümü ilan etmeye çalışıyorsunuz?" diye soran bir oyun. Marx'ın düşüncelerini bir dogma olarak ele alanlara da eleştirel yaklaşıyor oyunda. Marx anlatılır da Engels'le olan ilişkileri anlatılmaz mı? Elbette bunlar da var oyunda, eşi Jenny'nin Marx'ın en sert eleştirmeni olduğu da! Son olarak Marx "İsa geleceğim demişti, o gelemedi. ama Marx geldi" diyerek bitiriyor oyunu.

1 saat 20 dakika süren oyun boyunca seyircinin ilgisi hep canlı tutuldu. Oyunun eleştirilecek yanları elbette ki var. Biz oyunun bu yanına dikkat çekmekten çok olumlu yanlarına dikkat çekmek istedik. Ancak genel anlamda Marx'ı tanımak, onunla ilgili fikir sahibi olmak isteyen, düşüncelerini merak eden kişilere bilgi veren bir oyun.

Oyunda her şey birebir aynı mıdır diye sorarsak, bu sorunun cevabını oyunun yazarı Howard Zinn veriyor:

"Marx'ın dönüşünü okuyanlar olayların ve olguların tarihsel açıdan ne kadar gerçek olduğunu merak edebilir. Marx'ın yaşamıyla ilgili olanların yanı sıra göndermede bulunulan tarihsel olaylar gerçektir. Jenny ile yaptığı evlilik, Londra'ya sürülmesi, üç çocuğunun ölmesi, zamanın politik çatışmaları, İrlanda'nın İngiltere'ye karşı direnişi, Avrupa'daki 1848 devrimleri, Komünist Hareket, Paris Komünü. Haklarında konuştuğu ana karakterler de gerçektir. Aile üyeleri, dostu Engels, rakibi Bakunin. Diyalogları ben yazdım ama karakterlerin kişiliklerine ve düşüncelerine sadık kalmaya çalıştım. Ancak Marx'ın Jenny ve Eleanor'la girdiği ideolojik çatışmalarda hayal gücümü kullandım tabii. III. Napolyon'un tasviri gibi birkaç sahnede Marx'ın kendi sözcülerini kullandım."

Marx'ın düşünceleri şimdi her zamankinden daha çok yaşam buluyor ve geçmişten geleceğe ışık tutmaya devam ediyor.

Çatlamış Toprağın Terli Çocukları

ÖMER LEVENTOĞLU

Geçtiğimiz yılbaşında, “Ter Mevsiminin Çocukları” adıyla bir belgesel sinema filmi çekmeyi tasarlıyordum. Çekimlere Nisan ayında başlayabildik, Mayıs ayının ortalarında da ilk bölümü bitirdik, sanıyorum 16 Mayıs gecesi de Ankara’ya döndüm. Sonradan “Zarokên Axa Qelişî-Çatlamış Toprağın Çocukları” ismini alan belgeselin çekimleri Aralık sonunda tamamlandı. Kurgu ile birlikte toplamda bir yıllık bir çalışmaya mal oldu. Çekimlerin daha birinci aşamasının sonunda, Ankara’ya, eve döndüğümde, bir arkadaşıma yazdığım mektupla çekimler sırasında yaşadığımız şeyleri “kabaca” anlattım. Aslında bu metin, kısmen “özel” sayılabilir, ama anlattığı hikâye, onun üzerindeki “mahremiyet”i süpürüyor.

Aslında bu mektubu yazarken, daha sonra başımıza geleceklerden habersizdim. Hatta şöyle; daha sonra projenin başına neler geleceğini bilmiyordum. Oysa asıl büyük sorunlar bu mektuptan sonra başlayacaktı. Her neyse, işte bu metni, şimdi, kendimce, bağımsız ve alternatif sinema için bir “yel değirmenine kılıç çekme vecizesi” sayabiliyorum ve bu yüzden, “mektup”ta herhangi bir ayıklama yapmayı gereksiz görüyorum...

“Ter mevsiminin Çocukları”nı çekiyoruz bugünlerde... Bir belgesel bu... Benim uzun süre önce yazdığım bir öyküden aldı ismini bu belgesel... Geçtiğimiz yılın Ağustos sonuydu sanırım, ya da Eylül başı... O zaman, gezici tarım işçilerine dair bir hikâye yazmak istiyordum, ama nasıl kuracağımı bilmiyordum, aslında aşağı-yukarı 13 yıldır uğraşıyorum bu meseleyle... Üniversiteyi bitirme tezim gezici tarım işçileriydi... O günden sonra birçok şey yazdım bununla ilgili, makaleler, yazı dizileri, denemeler, falan filan... Birçok yerde, farklı yayın organlarında yayımlandı bu yazılar; bizim meslek dergisi olan ziraat dünyası dergisinde, Radikal İki’den edebiyat dergilerine, çalıştığım gazetelere kadar... Fakat öykü yazmak istiyordum, “Öyküsü olmayanın aşkına, devrim düşüne kuşkuyla bakılır” diye yazmıştım bir yerde ya, gerçekten böyle düşünüyorum ve üzerinde uğraştığım herhangi bir meselenin öyküsünü yazmazsam, eksik bıraktığımı düşünüyorum hep... Öyküsünü yazdım, “ter mevsiminin çocukları” diye... O gece, bizim ajansın Hollanda’daki editörüyle de konuşuyordum MSN’den... Sabaha bitirmeyi planladığım öykünün ilk iki paragrafını ona gönderdim... O da bana çocuk resimleri gönderdi; Lübnan’da, Suriye’de, Güney Kürdistan’da, Afganistan’da çekilmiş resimler... Bu resimlerden biri, henüz başladığım öykünün akışını belirledi; resim, Riva adında Afganlı bir çocuğa aitti... Yalçın dağların önünde, bir kamp yerinde, battaniyeye başından itibaren sarılmış, masum bakan bir kız, belki 9 belki 10 yaşlarında, dimdik duruyordu kız; adını sordum, Riva dedi... Ben de Riva’nın ağzından yazdım ter mevsiminin çocuklarını... Riva, bir gün trajik bir şekilde ölecekti, ama kendine göre hiç bir ilginç yanı olmayacaktı bu ölümün, kendisi bunu tıpkı bir göçmen kampındaki

Ter mevsiminin Çocukları”nı çekiyoruz bugünlerde... Bir belgesel bu... Benim uzun süre önce yazdığım bir öyküden aldı ismini bu belgesel... Geçtiğimiz yılın Ağustos sonuydu sanırım, ya da Eylül başı... O zaman, gezici tarım işçilerine dair bir hikâye yazmak istiyordum, ama nasıl kuracağımı bilmiyordum, aslında aşağı-yukarı 13 yıldır uğraşıyorum bu meseleyle...

günlük yaşam gibi algılayacaktı... Yolda bir trafik kazasında ölen küçük bir çocuk gibi... Öyküyü böyle kurdum o zaman... Sonraları, elimizdeki sinema projelerinin önceliğini gezici tarım işçilerine vermem gerektiğini düşünmeye başladım... Gerçekten senaryolaştırdığımız birçok hikâye vardı ama beni tutkuyla kendine çeken, yakıcı bir şekilde içine alan iş bu oldu... Ne olursa olsun bunu çekmem gerekir diye düşünmeye başladım o günden sonra... Üzerinde çalıştım; bir kurgusal senaryo, bir de belgesel tasarımı... Ama belgesel iki bakımdan kurmaca bir filmin önüne geçti; birincisi bu hikâye ancak iyi bir belgeselle anlatılabilirdi, ikincisi de kurmaca bir filmin maliyetinin altından kalkılması imkânsızdı benim için...

Böylece başladım işe... Projeyi yazdım iki günde... Tasarımını kafamda tutup, çerçevesini projeye aktardım... Önce bir kurum istedi projeyi, verdim... Ama onlardan iş çıkmayacağını çok kısa sürede anladım... Bu kez benim kısa metrajlı filmim “Êşe Şewatê”nin galası için Diyarbakır’a gittiğimde orada yerel yönetimlere sundum... Onların da bu işi üstlenemeyecekleri kısa sürede ortaya çıktı... Ardından özel ilişkilerle para bulmaya çalıştım... Nihayetinde 75 bin Euro, yani aşağı yukarı 125 milyar liralık proje için sadece 5 milyarlık bir fon bulabildim, fakat belediyelerden de teknik ve bazı ekip giderlerini karşılama sözü aldım... Böylece projenin aşağı yukarı yüzde 25’ini karşılayacak koşulları oluşturmuş oldum... Yine de bu koşullarda çekimlere başlamak tamamen macera sayılırdı, ama ben başlamaya karar verdim; çünkü ya bu çekimlere başlamam gerekiyordu ya da bir yıl beklemeliydim, çünkü çekimler mevsime bağlıydı, Nisan sonu, Mayıs başında işçilerin büyük bir kısmı yaşadıkları yerlerden çıkarak Türkiye metropollerine, tarım arazilerine dağılıyorlar, Ekim sonu Kasım başı gibi de köylerine dönüyorlar... Bu döngüyü kaçırmak her şeyi alt üst eder... Kervanı yolda düzmeğe üzere başladım işe...

Önceleri Diyarbakır’a gidip tekniği ayarlamak için otobüs bileti parasını bile denkleştiremiyordum, ama orada görüştüğüm insanların her birine, sanki yarın işe başlanması için gerekli koşullar hazırlanmış da, bir tek ondan alacağımız katkı eksikmiş gibi konuştum... Bu taktik işe yaradı... Herkes, “tamam madem ki artık projenin realizasyon aşamasına gelinmiş, biz de talep ettiğiniz katkıyı veriyoruz” demek zorunda kaldı... Böylece olanakları birleştirdim ve ekibi toparladım... Mayıs’ın 4’ünde bir araç kiraladım ama aracın yakıt ışığı yanıyordu, yani yakıt bitmek üzere, kentten çıkmak için bile mazot konması gerekiyordu... Bu arada Özgür’ün İstanbul’dan uçak biletini, bir arkadaşımın Batman’daki uçak bileti yazıhanesinden borçla aldırardım... Özgür havaalanına inmek üzere, araç kapıya yanaşmış tekniği yüklüyoruz, mazot alınması gerekiyor, ekibin

diğer üyelerini toplayıp Mardin’e, oradan Ceylanpınar’a yola çıkmamız gerekiyor... Bir arkadaşımı çağırdım, Sur Belediyesi’nin mazot ikmal istasyonundan depoya 30 litre mazot koydurdum, Özgür’ü ve diğer arkadaşları alıp yola çıktık...

Cebimde sadece 25 milyon vardı... 15 milyona iki tane mini DV kaset aldık ve 10 milyonla çıktık yola... Üstelik bu koşullarda bir de günlüğü 275 milyondan jimmi jip kiraladık... Yolda, yani Viranşehir’de acıktı insanlar... Ceylanpınar’a varabilirsek belediye başkanı yemek ısmarlayacaktı ama orada mola verelim dediler... Ter aktıyor sırtımdan... Yanaştık bir kebabçıya... Bilinçsiz bir şekilde bizim jimmi jipçiyi kenara çektim ve “üzerinde para var mı” diye sordum, var dedi... Çıkarıp 100 milyon verdi bana... Çok rahatladım, o anda anladım ki bu iş yoluna girdi artık... Çünkü Ceylanpınar’da ilk ödemeyi alacaktım, oradaki sorunu aşmam, projenin yürümesi için gerekli son sorunun çözülmesi gibi geldi bana... Gerçekten de öyle oldu... Gece Ceylanpınar’a ulaştığımızda belediye başkanı ve bir grup belediye yöneticisi kapıda karşıladılar bizi... Konaklamamız, yeme içme yerimiz vs ayarlanmıştı... Sabah belediye başkanı ilk taksit ödemeyi yaptı bana ve hemen borcumu ödeyip işe başladık...

Üç gün Ceylanpınar ve Viranşehir arasında çekimler yaptık, dolanıp durduk, ama henüz kafamdaki hikâyeye uygun bir aile bulamamıştım, hemen hemen herkesten umudumu kesmek üzereydim ki, son gün Viranşehir’deyken Ceylanpınar’daki bir elciyi (yani işçileri örgütleyip taşıyan kişiyi) aradım... Ayın 10’unda çıkacak olan bir ailenin olduğunu söyledi bana... Umutsuz bir şekilde kültür merkezinin önündeki duvarın üzerinde oturan arkadaşlarıma dedim ki; “arkadaşlar hemen çıkıyoruz, Ceylanpınar’a gidiyoruz ama çekim yapmayacağız. Sadece ben elciyle ve bir aileyle biraz sohbet edeceğim. Ailenin yemeğini yiyip çocuklarıyla ve yaşlılarıyla tanışmak istiyorum, Ceylanpınar’a gidiyoruz ve çekim fikrini kafanızdan çıkartın, bugünü ve takip edecek bir kaç günü çekimsiz geçirmeyi göze alacağız, başka çaresi yok... Yevmiyeler ve bütün giderleri karşılamaya devam edeceğim, ama bana zaman verin. Aceleye getirip hayal kırıklıklarıyla uğraşacağımıza bir kaç gün öylesine boş geçireceğimizi göze alacağız...” tamam dedi arkadaşlar, çıkıp gittik Ceylanpınar’a...

Elcinin çalıştığı inşaata yakın bir yerde bıraktı araç beni, tek başına gittim... İnşaatin önündeki yolun üzerinden kumun aktarılması gerekiyordu, kolları sıvayıp işe başladım, bir sinema ekibinden biri gibi değil, adama yardıma gelmiş amcasının oğlu ya da bir yeğeni gibi çalışmaya başladım, sohbet ettik bu arada, o akşamın paydos saatinde beni evine götürdü adam, babasıyla sohbet ettik... Çocukları geldi, eşi, kardeşleri gel-

di... Oturup büyükbabanın çobanlık maceralarını dinledik, ben de dedemin benzer maceralarını anlattım... Kürtçe'nin biraz kıt geldiği yerlerde kıvırdım, ama sonuçta iyi bir sohbet oldu, aile beni sevmeye başladı... Önce "kurê min" diye hitap eden büyükbaba sonra "emer" demeye başladı... Tabakasından tütün sardım, sigaramdan ikram ettim ona... Ben dedemi anlattıkça adam yıllar önce ölmüş dedemle rekabete girdi, kendisinin daha büyük maceraları olduğunu kanıtlamak ister gibi anlattı, anlattı, anlattı...

Sonra elci, bir komşuya gitmek üzere dışarı çağırdı beni... Gittik... Xalê Şeyhmuz'un evi burası... Xalê Şeyhmuz 75 yaşlarında, Ceylanpınar çiftliğinden emekli olmuş. Türkçe'yi zor konuşuyor ama yine de ağzı çok bozuk, katı açılmamış küfürler ediyor, gelini, kızı, karısı, torunları gelip geçiyor yanından... Sonra Mehmet geldi, Xalê Şeyhmuz'un oğlu... Anasını doktora götürmüş, reçeteyi gösterip ilaç parası istedi babasından... Gömleğinin cebine iliklediği firketeyi açtı önce Xalê Şeyhmuz, ardından cep düğmesini... Bir naylon çıkardı, kat kat...

Açtı naylonu, bir yüzlük, iki adet de 20'lik vardı naylonun içinde, 20'liğin birini verdi Mehmet'e... Anlatmaya devam etti... Elciyi, yani çavuşu ne kadar sevdiğini, ona ne kadar güvendiğini, çavuşun hesapta ne kadar namuslu olduğunu anlatıp durdu... Sonra çocuklar geldi... Xalê Şeyhmuz'un büyük oğlu Mustafa iki evli... İlk karısından 7, ikinci karısından 4 çocuğu var... Çocuklar doluştu avluya biraz sonra... Onlarla kaynaştık yavaş yavaş... Sonra mevzuyu açtı bizim çavuş... Xalê Şeyhmuz severek kabul etti... "Min mezeke kameraci, çiroka min tişkî firehe, mina dûrikê dewrêse..." (Bana bak kameracı, bizim hikâyemiz öyle hafif değildir, dewrêşin türküsü gibidir ha, bilmiş ol) diye uyardı beni... Ertesi gün gelip çekimlere başladık... Ardından da Diyarbakır'a gitmek üzere yola çıktık... Artık bu aileye bel bağlamıştım... Tek çıkışım bu aileydi, ama aynı zamanda hikâyemi, kurgumu karşılayan daha mükemmel bir aile olamazdı...

Diyarbakır dönüşü Özgür'ü göndermiştim, yeni bir kameraman, ayrıca yeni bir kamera bulmam gerekiyordu... Zorluklar birbirini izledi... Üç gün boyunca bir yeri yamadım diğer bir yerden yırtık açıldı ve nihayet yola çıkacağımız gecenin bir önceki gün öğlen saat 2'de iyi bir kamera ve kameraman ayarlayabildim... Cumartesi sabahı aile göçü yüklemeye başlayacaktı ve biz gecenin 4'dünde Diyarbakır'dan yola çıktık...

* **

Diyarbakır'dan yola çıkmak, aslında akıntıya karşı kürek çekmekti... Çünkü birkaç gün önce Ceylanpınar'dan ayrıldığımız günün akşamında çocukları o kadar çok çekmiştik ki, huzursuz olmaya başlamıştı aile... Bu huzursuzluğu yansıtmakta ustaca bir söz oyunu yapmıştı Xalê Şeyhmuz; avluda oynayan, çekim yaptığımız çocuklara bağırması, "hadê de bicemidin" demişti, bozuk bir ağızla da "evli evine köylü köyüne" demiş, üstelik bunu çekmem için tam karşıma dikilip etmişti bu lafları... Diyarbakır'da kaldığım üç gün boyunca içimi kemiriyordu adamın bu sözleri...

-“Ya oraya vardığımızda bundan önceki aileler gibi, ‘bu iş burada bitti’ derse?”

Tamamen belirsizlikler içinde, neyle karşılaşacağımızı bilmeksizin çıktık yola... Bizim şoför Gökhan, Saadet Partisi Diyarbakır il başkanının oğlu... Dindar biri, sürekli ilahi CD'leri dinletiyor bize... Ekipten kimse çocuğu bozmasın, tatsızlık olmasın diye onun tutumuna karşı hoşgörünün ne olması gerektiğine dair göndermeler yapıyorum ara sıra... Mardin'i geçtik, Kızıltepe'ye inen yokuşun dibinde çok uykusu geldiğini söyledi Gökhan, "hocam kendini iyi hissediyorsan devam edebilir misin" diye sordu... Direksiyona geçtim, 10 dakika sonra bir baktım uyumuş herkes... Ben de bu sessizliğe uymamak, uyumamak için kendi kendime mırıldanmaya başladım...

Meğer ne çok özlemişiz birbirimizi... Ve kahramanım Seher... Aaah Seher... Üzüm karası gözlerinde geleceğin sefalet ışığı Seher... Çok değil, ömrümüzün kısa metrajı gibi, bir süre sonra koca dayaağıyla tanışıp töre cinayetinin tehdidiyle ürpererek olan seher... Daha bu yıl başladığı okulunu 2 ay erken terk etmek zorunda olmasına rağmen bildiği tek Türkçe şarkıyı, “şimdi okullu olduk”u söyleyip ip atlayan seher...

Kızıltepe üzerinden Ceylanpınar’ın takur tukur yollarından geçtik... Tarla kenarlarında, sırtında kürekleriyle yol kenarında belirdi insanlar ara sıra... Arabaya çemkiren köpeklerin önünden geçtik... Fıstık ağaçlarının, toprak evlerin, perişan sokakların, elinde bir kerti ekmekle kapı aralığında duran iştahlı çocukların önünden geçtik... Nemli dere kenarlarının, iğne yaprağında kırağı damlaları birikmiş başakların, biçerlerin, tahıl kamyonlarının önünden... Selamladık cümlesini bir bir... Ceylanpınar’a geldiğimizde pilte pilte dökülmeye başlamıştı kaslarımız... Artık belirsizliklere ne kadar tahammül edebileceğimi sorguluyordum... Saat 07.20 civarlarıydı... “Bu saatte ailenin kapısını çalmak doğru olmaz” diye düşünüyordum, “önce kahvaltı yapalım” dedim...

Şafak Lokantası’nın önüne park ettim aracı... Lokantacı adam bir alem; bizim ekibi her görüşünde hemen yanında çalışanlara talimatlar yağdırmaya başlıyor, “oğlum koş su getir masaya, koş salata getir, hemen bir kaç pide at ocağa, abêlerime önce bir kaçak çay ikram edelim, nar ekşisinden getirin, çabuk! Abê lavabo arka taraftadır, oğlum koş bak kâğıt, peçete var mı lavaboda!”

İki dakika sonra elci Mehmet abi görüldü, “peynir almaya gelmiştim, bir bakayım dedim, mutlaka gelmişsiniz diye...”

“Gel Mehmet abê, otur, ne yersin?”

Kahvaltıdan sonra Xalê Şeyhmuz’un oğlu Mehmet’i aradı elci Mehmet abê... “ATamam, gelin” demiş... Yavaş yavaş toparlandık, evin sokağına girdiğimizde bir curcunayla karşıladı çocuklar bizi... Meğer ne çok özlemişiz birbirimizi... Ve kahramanım Seher... Aaah Seher... Üzüm karası gözlerinde geleceğin sefalet ışığı Seher... Çok değil, ömrümüzün kısa metrajı gibi, bir süre sonra koca dayaağıyla tanışıp töre cinayetinin tehdidiyle ürpererek olan seher... Daha bu yıl başladığı okulunu 2 ay erken terk etmek zorunda olmasına rağmen bildiği tek Türkçe şarkıyı, “şimdi okullu olduk”u söyleyip ip atlayan seher... “1881’de bir çocuk doğdu, annesi onun adını Mustafa koydu, büyüdü, büyüdü Atatürk oldu, Atatürk yurdumuzu düşmanlardan korudu...”

Aaaahh Seher... Gözümün damlası, kızaran yüzüm, utancım, ağrılarım, sızılarım, çaresizliğim, kötürümleşmiş insanlığım... Çocukluğum ve gülüşüm Seher... Bağlı ellerim ayaklarım, bir askıda, tezgâhta iki büklüm ahlakım seher... Ne çok özlemişim Seher’i... Azadı, Sait’i, Sibel’i, Remoyu... “Bir dakika arkadaşlar, kamerayı, tripotu, sesi, ışığı boş verin şimdi, biz Seher’le dolaşalım biraz...” (...) “Were Seher ba min, ez û tu tev hev herin cî kî...”

Dolaştık biraz seherle... Oyuncakçıya gittik, saat, toka, saç bandı, bebek, atlama ipi, ne bileyim işte utana sıkıla gösterdiği her şey, biraz da diğerlerine bir şeyler... Geri döndüğümüzde denkler yavaş yavaş yığılıyordu avlunun dış kapıya yakın tarafına... Mehmet aradı o sıra, kamyon fırının yanında, çatısı yapılabacak, isterseniz gelin burada çekimlerinizi

yapın... Koşarak kamyonun yanına gittik... Ama önce emniyet müdürlüğüne çekim iznimizi ibraz etmemiz gerekiyor... Gerilim orada başladı; nöbetçi polis, “amirimiz yok şu anda” dedi, ben, “amire zaten gerek yok, bir onay almamız gerekmiyor çünkü sadece çekim iznimizi size ibraz ediyoruz, siz bizim buradaki güvenliğimizden sorumlusunuz artık...” Her neyse, ters bakışmalar, tehdit eder ifadeler... Çıkıp geldik kamyonun yanına, çatılar çatıldı, sonra 6 aile dolaşıldı, her bir evde denkler yük-

lendi kamyonun kasasına... Sondan bir önceki ev seherlerin... Tıpkı bizim yaylaya göç etmemiz gibi; coşku çığırından çıkmış, kabına sığmıyor, kimileri bir topun peşinde koşturuyor, kimi bir balon şişiriyor, kimi küçük kardeşini sırtlayıp dolaşiyor, araba sesleri çocuk seslerine karışıyor, sertlik ve sevgi anaların bağirtısına siniyor usulca... Kamyonun yükü tamamlandı, sıra işçilerin ve çocukların yüklenmesinde; yani son evin kapısında, öpüşmeler, ağlaşmalar, tembihler, çingillar, yoğurt kapları, eski püskü battaniyeler havada, montlar, kızarık gözler, şimdiden canlanmış hasret duygularının yüzlerdeki temsili geçidi... Biz de çekim derindeyiz... Seher'i asla gözden kaybetmemeliyiz... İki kamermanın biri kalabalıkta, diğerinin objektifi seherin üzerinde...

Kamyon Ceylanpınar'ı terk ederken karanlık da çökmek üzereydi... İşte o andan itibaren yol çekimlerimiz başlamıştı... Önce çıkışa, üzerinde kırmızıçizgili Ceylanpınar tabelasına yakın bir yere gittik, beklemeğe başladık kamyonu, kamyon geçerken aldık çekimleri, mükemmel sayılırdı her şey... Sonra yol... Ceylanpınar'ın yolu, cennet yolu... 50 kilometrelik düz bir çizgi... İki yanında sıralı ladin ağaçları, leylekler konar tepesine akşamüstleri... Arka taraflar gözün alabileceğinden öteye uzanan düzlükler, mercimek, buğday, çavdar, mısır tarlaları... Ceylanlar, deve kuşları diğer tarafta... Akşam kızılığın sere serpe uzanmış yol hattı boyunca, çekebildiğin kadar mükemmeli yakalarsın, belki yarım saat, belki 45 dakika... jimmihipsiz, ama yine de bu trajik göçün şanına yakışır görüntüleri kaydettikçe kendimden geçiyorum...

Derken Viranşehir kavşağındayız... Tam kavşakta çekti arabayı kenara, kamyon geldi, beri yanda bir tarafa çekti, kaçak mazotla dolduracak deposunu, yanına gittik kamyonun, sırtımızda kamera kaçak mazotçuda bir çay aldık, dışarı çıkarken karşılaştık felaketimizin ilk sinyalleriyle... 4 sivil polisin arasında parmaklar beni işaret ediyor...

“Kim bu Ömer Leventoğlu? Hani nerde?”

“Benim Ömer, buyurun, hayırdır?”

“Bizimle gel kardeşim...”

“Nedir, sorun nedir?”

“Çekim mi yapıyorsunuz burada?”

“Hayır, burada çekim yapmadık, Ceylanpınar'da yaptık, ama şimdi yoldayız, tek kare çekimimiz yok burada...”

“Bir dakika gelir misin, çekim iznini görelim...”

“Tabii, gelin arabanın yanına göstereyim...”

Aracımıza vardık, çekim izinlerini çıkardım, Urfa'ya ait olanı uzattım adama, dört zebellah dimdik duruyor komiserin arkasında, hepsi kinle bakıyor bana, bir kaşık suda boğmaya, kapmaya iştahlı timsah soğukluğu var ifadelerinde... Bir de fırtına çıkmaya baş-

lamış bu arada... Hafiften kararan havada kara kara bulutlar birikmiş, gebe bir kadın gibi ağırlaşmış gökyüzü...

Biraz nasihat, biraz tehdit, biraz babacanlık taklidi, bizi bırakıp çekip gittiler kamyonun yanına... Belli ki bize yapamayacaklarını anladıkları kötülüğü onlara yapacaklar... Öncelikli işleri kaçak mazottan ceza yazmak... Ama esas sorun kamyon üstünde yolcu yasağına karşın 32 yetişkin ve 15 civarında çocuk var... İşte bu, bizi cezalandırmanın en parlak gerekçesini oluşturuyor... Arabayı bağladıklarında, işçileri orada, o fırtına, o yağmur altında perişan ettiklerinde bize yapabilecekleri en kestirme kötülüğü yapmış olacaklar... Kamyona, yanlarına yaklaşmamız durumu daha da vahim hale getirecek, bunu biliyoruz, zaten işçilere “siz misiniz pkk televizyonlarını peşinize takan” benzeri üstü örtülü tehditler savuruyorlar, fakat yine de bizim yüzümüzden cezalandırılmak istenen işçi ailelerine uzaktan bakmanın vicdan örseleyici ağırlığını taşıyamayacağım... Bir şeyler yapmam lazım, ne yapabilirim? Doğruca belediyeye gitsem, belki belediye başkanı ya da başka bir yetkili sorunu çözmek için devreye girebilir... Evet, öyle yapmalıyım... Ama belediye başkanı ve diğer yetkililer zaten PKK militanı gibi görülüyor oranın emniyeti ve jandarması tarafından... “Hayır, bizim bir şey yapabilmemiz imkânsız” cevabını alıyorum belediye başkan vekilinden... Ama belediyenin kültür müdürlüğünde çalışan bir arkadaşım var... “Gel bakalım, benim arabayla gidelim, belki bir şey yapabiliriz” dedi. Çıktık, havada zifiri bir karanlık, fırtına, sicim gibi bir yağmur, arada bir bütün elektrik şebekesi çöküyor, şehir tamamen karanlığa gömülüyor... Seher ne yapıyor acaba şimdi? Ya diğerleri? Ne düşünüyorlar acaba hakkımızda? Bizim yüzümüzden başlarına gelenler hayal kırıklığına uğrattı mı onları? Küfür mü ediyorlar içlerinden bize? Beddua mı? Pişman mı oldular? Mehmet'i arıyorum, “hocam polisler gitti, jandarma bölgesiymiş burası, jandarma ekipleri geldi, bilmiyorum konuşuyorlar, çocuklar kamyonda, ne olacağını bilmiyoruz şimdi... Yine de siz buraya gelmeseniz daha iyi olur...”

Kamyonun bulunduğu kavşağa varmamıza 150–200 metre kala, birden direksiyonu kırıyor kültür müdürlüğündeki arkadaş, “tamam, ben buldum, sorunu çözebilecek tek kişi o olabilir, MHP ilçe başkanının kardeşi...” çok ilginç, DTP'li belediyenin kültür işlerinde çalışan birinin MHP ilçe başkanının kardeşiyle nasıl bir samimiyeti olabilir? Gidip onu alacağız... Gittik, Ülkü Ocağı gibi bir yerden aldık çocuğu... Tam bir fırlama, gözleri tepesinde dönüyor... Hemen jandarmada bir başçavuşu arıyor bizim yanımızda, arabada... Ama o başçavuş bugün izinliymiş...

Geceye bir komple havası, bir cinayet kokusu si-

niyor... Sadece araç farlarının aydınlattığı keskin bir karanlığın ortasında varıyoruz kamyonun yanına, bir askeri araç kamyonun önünde, askerler etrafı tutmuş, far ışığında korkunç yüzlerde aşağılanma, tehdit, söv-gü, yalvarma, yalan ve riyakârlıklar dolaşüyor... Dayanamayıp iniyorum arabadan, yüksek çınlamalı, kaba etteki varis görünümlü suratlardan çıkan bağrıışmaların ortasına doğru...

Az sonra MHP ilçe başkanı da geliyor oraya, lüks bir arabayla... Ben kamyonu bakıyorum, üzerine çekilmiş çadırın altında seher... Tokası alınmış üzerindedir şimdi... Çantasının ipini tutmuştur bir eli, bir eliyle ara sıra saçını düzeltiyordur, belki anası kucağına bastır-mıştır onu, kollarını, sırtını sıvazlıyordur üşümesini almak için... Yüzünde, bedeninde ayva tüylerinin dipleri diken diken olmuştur şimdi... Bir iki adım uzaklaşıyorum ışıktan, MHP ilçe başkanını yanıma getiriyor biri... Beni soruyormuş adam. Kürtçe konuşuyor benimle; “kardeşim bu işe nasıl bir çözüm bulacağız, gel hele benim tanıdığım minibüsçüler var, ricada bulunayım, işçileri minibüslere aktarırsak, sadece eşyalar kalırsa kamyonunda, ben garnizon komutanından izin alırım, giderler, burada bu gece vakti perişan olmasın bu insanlar...”

Çok ilginç, adam bütün çabasıyla sorunu çözmeye çalışıyor gibi... Ama neden? Bu işin altında nasıl bir bokluk var acaba? Neden böyle yapıyor? Galiba kaçak mazot istasyonuna ortak... Yine de, “tamam, gidip bakalım, konuşalım minibüsçülerle” demekten başka çarem yok... Adamla tek başıma arabasına atlayıp gideceğim, kameraman Selami araya giriyor, “durun ben de geleyim”, aldık kameramanı, gidiyoruz... Ana yoldan çıktık, zifiri karanlıkta önce bir mahalle arasına girdik, sonra çakur çukur yollardan kent dışına kayan öbek öbek gecekonduların olduğu bir mekân... “Nereye götürüyor bu adam bizi?” diye ürpermeye başlıyorum içim... Ölüm korkusuna benziyor bu ürperme, ölümden korkmanın sancısına... Bir faili meçhul ruh hali... o da mırıldanır gibi kendi kendine konuşuyor direksiyonda, “bu sokak mıydı, hayır değil, buraya benziyordu, ama bir kere gelmişim, çıkartırım şimdi...” derken uzaklaşıyoruz sürekli... İçim ürperiyor, vesveseler büyüyor, “bir yerde duracak ve bir kaç kişi gelip bizi alacak, gözlerimiz bağlanacak, sonunu bilmiyorum...” Bütün faili meçhul cinayetler buna benzer işlenmedi mi? Hele de Urfa civarında... Korucularla MHP’nin, tetikçilerle dincilerin, jandarmayla jitem ilişkilerinin iç içe geçtiği Urfa’da... Neyse ki sonunda geniş avlulu bir evin önünde durduğumuzda kent elektrikleri de yanıyor... Kornaya basıyor adam, avlu lambası yanıyor, bir kadın bir kaç çocuk çıkıyor, “Mahmut ne li male (Mahmut evde değil), gelin bir çay için...” yok... Komşudan çağırıyor adam Mahmut’u, gerçekten de mi-

nibüsü var Mahmut’un, 650 milyona pazarlık yapılıyor, ama bir minibüs daha bulması lazım adamın, başka biri aranıyor, o da tamam, biz önden çıkıp kamyonun olduğu yere gidiyoruz...

Jandarma gitmiş, yeniden ışıklar sönmüş... Başlıyor bir pazarlık... Önce paranın bir kısmını, geriye kalanı bir hafta sonra almayı kabul eden minibüsçüler, bu kez işçiler çoluk çocuk kamyonundan indirilip o bağrıış çağrıış içinde, o fırtınada minibüslere doldurulunca “paramı peşin almadan kontağı açmam” diye tutturmuşlar... Çelik bir halat gibi gerilmiş sinirlerim, ama kime nasıl patlayabilirim, sonu ne olur, işte seher, sıcak minibüsün camından korku dolu gözlerle etrafına bakıyor, o gözlerdeki dehşeti dindirmek için kimi memnun etmem gerekiyorsa, neye yetiyorsa gücüm hemen yapmalıyım, ya da bir daha insanım diyemem kendime... Bu travma büyür ve çökertir beni...

Sonunda hesabımı yaptım ve son paramı dikkate alıp minibüslerden birinin ücretini üstlendim ve bir araç bizi takip etmeye başladı, elektrikler yeniden gelmiş... Doğruca bankaya, peşin saydım parayı adama, uzaklaştılar, onlar karakola, biz öğretmenevinin bahçesine parkettik aracımızı, haber bekliyoruz onlardan... İşçilerin minibüslere bindirildiğini gören jandarma belki kamyonu çözer de yola çıkarılır... Bekle, bekle, bekle ses yok... Mehmet’i aradım; “valla hocam bekliyoruz, ama sanırım bizi bırakmayacaklar, ‘bu kamyonun buradan hareketine izin vermem’ diyormuş karakol komutanı, 15 gün bağlama vermişler, minibüsçüler de bizi bırakıp gittiler şimdi, kamyonunda kalacağız bu gece, belki sabaha geri eve döneriz...”

Her şey alt üst oldu, insanlar perişan, çoluk çocuk dışarıda, kamyonun kasasına eşyaların üstüne yığılmışlar yeniden, o fırtınada, soğukta ne yapacaklar, nasıl dayanacaklar sabaha kadar... İnsanlar, (Mehmet’in ailesi değil ama diğer aileler) bana karşı öfkeliymişler, hep benim yüzümden bunların başlarına geldiğini düşünüyorlarmış... İki dakikada bir arıyorum Mehmet’i, “hocam sen buraya gelmesen daha iyi olur, git istersen minibüsçüye verdiğin parayı MHP ilçe başkanı aldı, ondan paranı geri al, sabaha bakalım ne olacak...”

Gidip adamın evini buldum. Saat gecenin 2’si oldu bu arada. Geri döndüm kamyonun yanına, önce araçtan inmeden Mehmet’le konuştum. Zaten nöbetçi asker hemen aracı çekmemizi emretti, uzaklaştık, ama dayanamadım, Gökhan’dan beni geri ailelerin yanına bırakmasını istedim. Ailelerden dayak yerim diye karşı çıkmalarına rağmen ısrar ettim. Çarşıdan geri döndük, beni bırakıp devam ettiler tekrar... Elektrik şebekesi gitmiş gene... Karakolun çevre duvarının dibine çömelmiş bir kaç kadın ve erkek... Her ihtimali göze alıp yanlarına vardım, oturdum, Mehmet çıkarıp tütün tabakasını verdi, yaşlı bir adam, “birê min, va çi işe ha-

te serê me? we çi kir ji mere, (kardeşim bu ne iştir başımıza getirdiniz, ne yaptınız böyle bize?) anlatmaya çalıştım, bizimle ilgili değil demeye çalıştım dilim döndüğünce, birileri de başka şeyler söyledi bu arada, biraz sertlik, biraz çaresizlik... Kamyoncu o arada karakolun kapısından çıktı, “ocağım söndü” dedi adam, 3 milyar 600 milyon ceza kestiler, 15 gün arabam burada bağlı kalacak, gerek ki satayım bu arabayı, yoksa nasıl kalkarım bunun altından...” Ailelerin içinden biri de kamyoncuya yüklendi, “senin kaçak mazot alman yüzünden geldi bunlar başımıza” dedi... Derken kaos başladı yeniden... Didişmeler, sonsuz ve anlaşılmaz suçlamalar, bağrışmalar, araya girip çözüm önermeler vs vs... Sabah bir araç bulunursa ücretini ödemek istediğimi söyledim yeniden... Yeni bir araçla konuşulmuş, bir de başka bir kamyon... Sabah için... Eğer onlar gelirse, sabah eşyalar ve işçiler aktarılıp yola devam edilecek yeniden... Son karar bu... Usulca ayrıldım oradan, 2 kilometreye yakın yolu yürüyerek geldim, titreye titreye yürüdüm, bizimkiler aracın içinde uyumuşlar, öğretmenevini açtırdık, 4 kişilik yatak ayarladık, saat 3 civarıydı...

7’de Mehmet’in telefona bıraktığı çağrıyla uyandım, tamam sorun çözülmüş, yeni kamyon yolda, minibüs de gelecek birazdan, giyinip arabanın anahtarını alıp çıktım, 5 dakika sonra işçilerin yanındayım, cumayı yanıma alıp kahvaltı malzemesi almaya gittik, 45 kişi nasıl doyurulur ki, çuvalarla ekmek, tenekelerle peynir, zeytin, helva... Onlar kahvaltı yaparken ben de ekibi uyandırdım, kahvaltımız bitmek üzereyken aradı Mehmet, “kamyon yola çıktı, minibüs de hareket ediyor, ben seherle birlikte sizinle geleceğim” dedi... Bundan daha iyi bir haber olamaz... Yanlarına ulaştığımızda Mehmet, seher, Remo, bir de seherin babası Mustafa Ağbi bizi bekliyorlar... Çıktık yola...

Yağmur altında Urfa, Antep, Maraş, Göksun, Pınarbaşı, Kayseri, Yeşilhisar... Saat gecenin 1’i oldu... Üç aileyi eşyalarıyla birlikte Yeşilhisar’da top sahası gibi bir yere yıkıp, diğerlerini sazlı bahçe civarındaki tarlaya götürdük... Kamyonun tarlaya girişi, geceyi geçirecekleri bir kaç yorgan ve battaniyenin indirilişi, kamyon üzerinde yatma yerinin ayarlanmasını çektik, çıkıp geldik Yeşilhisar’da bir otele... Saat 2 olmuş bu arada... Ve 4.30’da yeniden kalkmamız gerekiyor ki 5 civarı kalkıp çadırlarını kuracak olan işçileri çekebilelim... Saat 5’e çeyrek kala tarladayız... Bu kez sadece ben ve kameraman... Daha uyuyorlar... Mışıl mışıl hepsi... Ne arabanın sesine ne ışığa uyanan oluyor, bitkin, baygın herkes...

Sonra yavaş yavaş uyanıyorlar, çekimlerimizi yapıyoruz biz bu arada... Bu kez kadınlarla, genç kızlarla, yaşlı adamlarla sohbetimiz daha bir içtenleşiyor... Artık alıştılar bize... Aileden biri olduk... Çadırları birlikte kurduk, birlikte oturduk kahvaltıya... Perişan durumdayım ben de... Saçlarım kir, toz, yağ içinde, sakallarım bir karış, baş ağrısı, uykusuzluk, bir üşümeler bir sıcaktan bunalmalar... Ama çocuklarla aşkımız her dakika perçinleniyor... Bensiz oynamak istemiyorlar, fare kovalarken yanlarında istiyorlar beni, su getirirken, pompaya giderken, kantarı dolaşırken... Yeni ipiyle şarkı söyleyerek atlayan seher her hareketine şahit kılmak istiyor beni... Çekimlerimiz öğlene kadar sürüyor, o arada tarla kenarında saçma su döküyor Remo... Buz gibi su, sabun, dokunuyor tenine, cennetin havuzunda zannedersin kendini...

Öğlenden sonra bitiyor çekimimiz... Şoförümüz ve asistanımız daha oteldeler... Onları alıp Adana’ya gitmemiz gerekiyor hemen... Otelin kapısına çektiğimde arabayı, bizimkilerin yanında garip görünümlü 3 kişinin oturduğunu fark ediyorum... “Hadi acele edin, hemen çıkmamız lazım, geç kalıyoruz” diyorum ama “hocam bir dakika gelmen gerekiyor” diyor Gökhan... Adamlar da ayaklanıyorlar... Sivil polisler... Gece yarısı 1’de otele gelip çıkmışız, sonra tekrar gelip 4 buçukta tekrar çıkmışız, burası küçük bir yermiş, herkes yanlış yorumlar yaparmış, o nedenle meselenin ne olduğunu anlatmamız için karakola gitmemiz gerekiyormuş...

Eyvah... Bu çekimlere bir şey olursa, kasetlerimizin başına bir şey gelirse mahvoldum... Ne yapacağım şimdi ben... Bu kadar emek, çile, bu kadar sorundan sonra bir anda kayıp gitsin her şey elinden... Gözaltında kalmak, şu ya da bu muameleyi görmek

Eyvah... Bu çekimlere bir şey olursa, kasetlerimizin başına bir şey gelirse mahvoldum... Ne yapacağım şimdi ben... Bu kadar emek, çile, bu kadar sorundan sonra bir anda kayıp gitsin her şey elinden... Gözaltında kalmak, şu ya da bu muameleyi görmek bir şey değil artık, kasetleri nasıl koruyacağım...

Sabah Ankara'ya indiğimde, sırt çantamda 11 kaset vardı... Seher'in, Xalê Şeyhmuz'un, karanlığın, yağmurun, kamyonun, Apê Nezir'in, Mehmet'in, yol tabelalarının, tarlaların, çadırların, yorgun bedenlerin ve çocuk ruhlarının içinde gezindiği 11 kaset... Hemen öğlenden sonra da ekip arkadaşlarımdan biri telefon etti: "Hocam içimde bir boşluk var bugün, birbirimize çok alışmıştık..." Ve telefonu kapatıp, bütün hikâyemizin ağırlığını gözlerime biriken damlalara yükledim... Ağladım, ağladım, ağladım...

bir şey değil artık, kasetleri nasıl koruyacağım... "Tabii" dedim adamlara, doğruca kakakola gittik... İkişerli odalara aldılar bizi... Her bir ikili grupla başka bir polis ekibi konuşuyor, kimlikler GBT için alındı... Bir de Mehmet yanımda... Onu da ayrı bir odaya çektiler... Çekim belgelerimizi gösterdim, sarı basın kartını, ÇGD kartını, bir ton dil döktüm, burada hiç çekim yapmadık dedim... Sorgu devam etti... Kameramanımızın kardeşi gerillaymış ve onu tanıyan biri varmış sivillerin içinde, bizim olduğumuz odaya girerken "Bülent Denizhan hanginiz" dedi adam doğrudan... Bizim kameraman Selami'nin gerilla abisinin ismi bu... Selami kızdı, "beni tanıyorsan, ismimi, ailemi biliyorsan biliyorsun, başka isimle niye çağırıyorsun... Bülent abimdir, ailem de belli..." "Tamam" dedi adam, ilginçtir geri adım attı... Neyse işte 2 saate yakın sorgulama sonrasında "PKK'nın roj tv'sine mi çekiyorsunuz bu filmi, doğru söyleyin" demeye başladılar... Ama sonuçta öyle olmadığına ikna oldular gibi... Ve kemliklerimizi verip serbest bıraktılar bizi... Tam kapıya çıktığımızda fark ettim ki Mehmet yok, onu tutuyorlar... Geri döndüm...

"Mehmet'i almadan gitmeyiz..."

"Tamam, geliyor, içerde arkadaşla konuşuyorlar sadece, iki dakikaya çıkar, siz gidin isterseniz..."

"Hayır, bekleriz biz..."

Mehmet'i bıraktılar bir kaç dakika sonra...

Yola çıktık, Mehmet'i tarlaya götürüp ailesinin yanına bırakıp Adana'ya yol alacağız...

"Bak Mehmet, sen görüyorsun, burada biz yasadışı bir şey yapmıyoruz, eğer öyle bir şey olsaydı bizi asla bırakmazlardı, ama şimdi sen bu olanları aileye anlattırsan tamamen tedirgin olurlar, bence bir şey söyleme, çünkü bir dahaki gelişimizde belgelerimizle geleceğiz, bize karşı bir tutum olmasın ne olur..."

Mehmet çok anlayışlı ve sağlam biri... "Kesinlikle olmaz hocam, ben durumu görüyorum zaten..."

Mehmet'i bırakıp çıktık... Akşam Adana'dayız... Önce çekimini yapacağımız aileyi ayarladık, aile reisiyle konuştuk, dört kızı ırgatlığa gidiyormuş, sabah saat 4'te evde olmamız gerekiyor ki, 4,30'da çavuş çocukları almaya geliyor, onların kalkışı dâhil, yola çıkışları, tarlaya gidiş ve çalışmayı çekebilelim... Gece saat bire kadar çektiğimiz görüntüleri izledik... 1,30 civarı uyuyup 3,30'da kalktık yeniden... Küçükdikili'den alınan işçileri takip edip Ceyhan'a, oradan tarlalara gittik... Enginar kesiliyor... Sis çökmüş Ceyhan'a, alacakaranlık, sis, çamur, iki kamyon, iki traktör, küfeler, 15'inde kızlar, 45'inde erkekler... Erkekler enginar kesiyor, kızlar ellerinde küfelerle peşlerinde, dolan küfeyi sırtlayıp traktörlere taşıyorlar, traktörler de yol çatındaki kamyonlara...

Çekimlerimiz mükemmel oldu... Hiç bir şey yolunda gitmedi, ama gezici işçilerin, ter mevsimimin çocuklarının trajik öykülerini bundan daha çarpıcı görüntülerle

belgelemek daha başka nasıl olabilirdi bilmiyorum... Öğlende ekibi Diyarbakır'a yolcu ettiğimde Adana'nın sıcaklığı dayanılır gibi değildi... Sokakta, cadde ortasında, oturduğum kafede başımı bir yere dayayıp uyuklamamak için büyük bir mücadele verdim...

Sabah Ankara'ya indiğimde, sırt çantamda 11 kaset vardı... Seher'in, Xalê Şeyhmuz'un, karanlığın, yağmurun, kamyonun, Apê Nezir'in, Mehmet'in, yol tabelalarının, tarlaların, çadırların, yorgun bedenlerin ve çocuk ruhlarının içinde gezindiği 11 kaset... Hemen öğlenden sonra da ekip arkadaşlarımdan biri telefon etti: "Hocam içimde bir boşluk var bugün, birbirimize çok alışmıştık..." Ve telefonu kapatıp, bütün hikâyemizin ağırlığını gözlerime biriken damlalara yükledim... Ağladım, ağladım, ağladım...

Aydın Orak

Dengbêjlik

Kürt Tiyatrosunun Kaynağıdır

Tiyatro başka sanatlar gibi dinsel törenlerden doğmuş, sonra dinden bağımsızlaşarak sanat olgusuna ulaşmış. Kökeninde ilkel insanın doğa olaylarını kendi bedensel hareketleriyle simgesel olarak temsil etme çabaları yatar. Avrupa'da Üst Paleolitik Çağdan (İ.Ö 40–10 bin yıl önce) kalma mağara resimlerinde, ellerine ve yüzlerine hayvan postları geçirmiş insanların ritmik hareketler yaptığı görülmektedir. Bunlar, maske ve kostüm kullanımının, dolayısıyla tiyatronun ilk örneği sayılır. Maske, kişinin kendi kimliğini aşarak başka kimlikleri ve daha genel varlık biçimlerini temsil etmesinin en etkin yollarından biridir. İlkel toplulukların inançlarına göre, yinelenen doğal olayların ruhları, kişilikleri vardı; bu kişiler, sonradan tapınma nesnelere, tanrılara dönüştü.

İnsanlar, belli zamanlarda yapılan törenlerde bu tanrıları temsil eden maskelere bürünerek kendi yaşamlarını etkileyen doğa olayları üzerinde denetim kurmaya çalıştılar. Yağmur yağdırmak ya da avda başarılı olmak için yapılan törenler danslar, kurallı oyunun ilk örneğiydi. Eski inançların hemen hepsi görülen “ölme ve yeniden dirilme” teması da, insanlara verdiği kılık değiştirme ve kişileştirme olanaklarıyla, tiyatronun çıkış noktalarından biriydi. Mevsimlerin dönüşü, kışın bahara dönüşmesi gibi yinelenen doğa olayları, eski yılı temsil eden kralının yeni yılın kralın karşısında yenik düştüğü bir törensel boğuşmayla temsil ediliyordu.

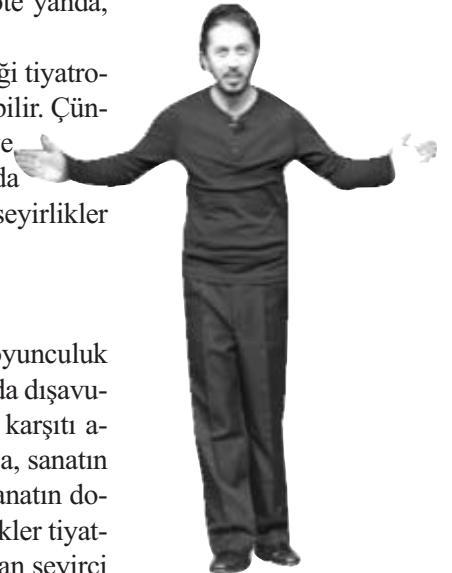
Başlangıçta canlı insanların kurban edildiği bu boğuşma ve ölümler zamanla simgeleşti, iki ayrı gücün çatışması da yerini tek bir gücün ölüm ve yeniden dirilme törenine bıraktı.

Bazı başka kuramlara göre ise tiyatronun kaynağı şamanist inançlardır. Şamanist törenlerin özelliği, izleyici ya da katılımcılara, tanrısal gücün simgesi yerine kendisini göstermesiydi. Bu törenlerde belirli kurallara uygun davranışlarla kendinden geçen şaman, öte dünya ile bu dünya arasında bir aracı rolü üstlenmektedir. Tiyatro bugün de kökenindeki bu iki eğilimin izlerini taşır, bu iki eğilim arasındaki gerilimden güç alır: Bir yanda doğa güçlerini simgesel olarak canlandırma, temsil etme işlevi; öte yanda, doğaüstü güçlerin görünmesine aracılık etme işlevi...

Bu durum Mezopotamya'da ise daha farklıdır. Burada dengbêjlik geleneği tiyatronun ritüelidir ve Kürtlerin tiyatro geleneğinin bu olguda saklı olduğu söylenebilir. Çünkü dengbêjlik Mezopotamya'da anlatı tiyatrosunun en bariz bir örneğidir ve Kürt tiyatrosunun kaynağını oluşturuyor. Ayrıca çeşitli Köy Seyirlik oyunları da Mezopotamya'da yılbaşı, düğün, newroz ve dini günlerde görülmektedir. Bu seyirlikler günümüze çok az kalmıştır. Ve yeni nesil neredeyse bunlardan habersiz.

Dünyada Çağdaş Tiyatronun Seyr

Batı tiyatrosu bugün de genel olarak Stanislavski'nin sahne düzeni ve oyunculuk anlayışına dayalı bir gerçekçiliği sürdürmekle birlikte, 20. yüzyılın ilk yarısında dışavurumculuk, gelecekçilik ve Bertolt Brecht'in Epik Tiyatrosu gibi gerçekçilik karşıtı akımlar da etkili oldu. Bu akımların hepsi farklı amaçlar ve yöntemlerle de olsa, sanatın gerçeği yansıttığı düşüncesine karşı çıktılar; doğallık yanılısamasını kırarak sanatın doğal değil, yapılmış bir şey olduğunu savundular. Geliştirdikleri deneysel teknikler tiyatroyu bir vakit geçirme ve eğlenme aracı olmaktan çıkardığı için de çoğu zaman seyirci

çekemedi, hatta skandallara yol açtı. Bu yeni akımların bir başka özelliği de, oyun yazarları kadar sahne tasarımcıları ve yönetmenlerin de öne çıkması, kuramcı kimliğini kazanmalarıydı.

Deneyisel tiyatro üzerinde etkili olmuş kuramcıların başında, İsveçli tasarımcı Adolphe Appia gelir. Appia, sahnenin bir gerçeklik atmosferi veren “sahici” dekor öğeleriyle doldurulmasına karşı çıkıyor, bunun yerine yapıtın “ruhunu” ortaya koyacak yalın bir sahne düzeni öneriyordu. Doğalcı ayrıntıların yerine, dikkati oyuncunun jestleri üzerinde toplayacak ve dramatik gerilimi çıplak bir biçimde dışa vuracak basit bir dekor gerekliydi. Appia’nın dışavurumcu görüşleri, İngiliz yönetmen Gordon Craig tarafından daha da geliştirildi. Craig, sahnede soyutlamayı uç noktasına götürdü; duygusal ve görsel değil, tinsel ya da zihinsel bir etki yaratmak için son derece öznel bir ışıklandırma yöntemi yarattı. Tek bir gotik sütunun, sahneye bir kilise havası vermekte ayrıntılı bir mukavva kilise dekorundan çok daha etkili olacağını düşünüyordu. Craig’e göre, tiyatro ve oyunculuk simgesel düzeni bozmamalıydı. Craig ve Appia’nın görüşleri, çok geniş bir uygulama alanı bulamadı. Yalnızca Avusturyalı yönetmen Max Reinhardt, Craig’in soyutlamaya dayalı dışavurum anlatımıyla canlı ve renkli bir oyun anlayışı arasında bir uzlaşma noktası yakalayabildi.

Rusya’da da 1917 Devrimi’nden sonra, kısa bir süre için, Stanislavski’nin doğalcı anlatımına karşı olan deneyisel anlayışlar tiyatroya egemen oldu. Bu dönemde en etkili yönetmen, daha önce Stanislavski’nin yanında oyunculuk yapan Meyerhold’dü. Craig’in izinden giden Meyerhold, dekorda soyutluğu daha işlevselci bir yön çekti. Biyomekanik oyunculuk adını verdiği yöntemle oyuncuların özel kişiliklerini silmeye ve oyunculuğu bir dizi kimliksiz fiziksel harekete indirgemeye çalıştı. Sahnenin doğal bir ortam değil, tiyatro amacıyla kurulmuş yapma bir düzen olduğunu açıkça belirtmek için, vida ve çivileri gizlenmemiş dekor öğeleri kullandı. 1918’de, ilk Sovyet oyunu olan, gelecekçi şair Mayakovski’nin Misteriya-buff’uru (Kutsal Güldürü) sahneleyen de Meyerhold’dü. Gelecekçilik, Rusya’dakinin tam karşıtı bir siyasal görüşü savunmakla birlikte, İtalya’da da etkiliydi. İtalyan gelecekçileri, makine çağının hızını, şiddetini, mekanikliğini kutsayan ve seyirciyle oyun arasındaki görünmez duvarı yıkmaya yönelik kışkırtıcı gösteriler düzenlediler. 1921’de Bağımsız Deneyisel Tiyatro’yu kuran Anton Giulio Bragaglia, deneysellikle izlenebilirlik arasında bir denge oluşturmaya çalıştı.

Modernizmin Almanya’daki biçimi, dışavurumculuktu. Bu akım ilk örneklerini Strindberg’in son oyunlarında, Frank Wedekind’in sahne ve kabare için yazdığı ve bestelediği şarkılı oyunlarda vermişti.

Dengbêj k Kürt Tyatrosunun Kaynağıdır

Dünyada her halkın sanatına ışık tutan ve esin kaynağı olan geleneksel bazı öğeler veya ritüeller vardır. Kürtlerin yüz yıllardır yerleşik hayatta olduğu Mezopotamya’da bir çok ritüel vardır. Ve bu ritüeller zaman içerisinde bir tür görsel sanatlarına dolaylı yollarda evrildi. Bunun en önemli gerçekliği dengbêjlerdir.

Dengbêj kelimesi Kürtçe’de bir sözü sözle aktarmak anlamını da içerir. Deng=Ses, Bêj=Söylemek anlamındadır. Kürt toplumunda yaşanan bütün önemli olaylar, dengbêjler tarafından kılamlarla(türkü) dile getirilmiştir. Kılam bireysel ve toplumsal meseleleri anlatan müzikli bir hikâyedir. Bu anlamda Kürt tiyatrosu, Kürt edebiyatı ile geleneksel Kürt müziği birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak değerlendirilebilir. Bilge ozanlar olan dengbêjler, Kürt halkının tarihi boyunca belleğinde yer edinmiş önemli olayları, destansı kılamlarla yüzyıllardan bu yana Kürt insanının ruhunu saran ve etkileyen bir tarzda söylemişler ve bu vesileyle Kürt tarihinin önemli olaylarını toplumda hep canlı tutmuşlar. Her yeni gelişmeyle beraber bir sonraki kuşağa aktararak 20. y.y. sonlarına kadar süren gelişmiş sözlü edebiyat geleneğini oluşturmuşlardır. Kürtlerde yazının yaygınlaşmasına kadar bu önemli misyonu taşıyarak, yazılı Kürt edebiyatının temelini oluşturan destanların, kılamların, hikâyelerin ve masalların(çîrok) önemli bir bölümünü günümüze kadar ulaştırmışlar.

Dengbêjliği usta çırak ilişkisiyle meclis ve divanhanelerde öğrenen dengbêjler, gezgin sanatçılardır. Şehir şehir, köy köy dolaşarak, o yerin ileri gelenlerine gidip, onların evlerinde kurulan divanlarda sanatını icra ederek geçimlerini sağlıyorlardı. Her gittikleri yerin kılamlarını da alıp onları yeniden derleyerek repertuarlarını zenginleştiriyorlardı. Halk arasında zengin ve etkileyici bir anlatıma sahip, belleği güçlü dengbêjlere değer verilir, dolayısıyla bu işi en iyi yapanlar dengbêj sıfatını alırdı.

D van=Sahne, Dengbêj=Oyuncu

Dengbêjler bir durumu(çîrok, destan, kılam) anlatırken durumun karakteristik yapısına göre mimik, jest, hareket ve beden diliyle olayı canlandırır. Divanda(sahne) bir veya birçok dengbêj vardır. Ve onu dinleyen-izleyen (seyirci) vardır. Dengbêj(oyuncu) durumun içerisinde bulunan karakteri canlandırırken pekâlâ rolünü en iyi şekilde ve anlatımın dramatik yapısı içerisinde en iyi şekilde yansıtır. Temsiline bazen seyirci de katılır, dengbêjin reaksiyonuna karşı, seyirci de bir reaksiyonda bulunur. Temsilin finali dramatik yapıya uygun genelde dram veya trajediyle sonlanır. Bu durumda temsil biter...

Kürtler de diğer halklar gibi yüzyıllarca ritüellerle yaşamışlardır. Ritüellerinde, ayinlerinde, destanlarında ve çitoklerinde teatral öğelere rastlamak mümkündür. Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki bazı ritüeller; Kasideler, Bûka Baranê, Düzgün Baba, Gırnewas v.s. gibi onlarca örnekendirilebilir.

Kürtlerde folklor ve sözlü edebiyatın zengin oluşu, tiyatroya büyük kaynakçalar oluşturabilir. Çitokbêj, Vebêj ve Dengbêjlerin yüzyıllar süren sözlü edebiyatındaki zengin teatral motifler, günümüz tiyatrosunda bir kaynakça olarak kullanılabilir olması ve bu motiflerin Kürt Tiyatrosu'nun kaynağını oluşturuyor olması, teatral açıdan büyük bir zenginliktir. Her yöre ve hatta her köyde, bu tür motiflere rastlamak mümkündür. Newroz ve düğünlerde köy seyirlik oyunları ve daha birçok ritüelin olduğunu ve birçok yönüyle Kürt Tiyatrosu'nun geleneksel olarak beslenebileceği alanlar olarak görmek mümkün. Fakat modern Kürt Tiyatrosu nereden beslenecek sorusuna vereceğimiz cevap ise; Modern tiyatroyu oluşturan tiyatro metinleri olabilir.

Kürt Tiyatrosu'nun tarihsel gelişimi

Kürtlerin tiyatrosu var mıdır, yok mudur? İlk piyesleri, dramatik tiyatroya geçişleri nasıl olmuştur? Kendi bilgilerimiz ve bildiklerimizle bir göz atalım. Türkiye Kürtlerinin ilk tiyatro teksti olarak kabul edilen "Memê Alan" 1918'de Ebdurehim Rehmi'nin yazdığı oyun olarak bilinmektedir. 1918-1919 da İstanbul'da Kürt Kadın Derneği adında bir dernekte iki Kürtçe oyun oynanıyor. Yalnız bu oyunlar hakkında net bir bilgiye sahip değiliz.

Rivayetlere göre 1930'da Rusya'da eğitim gören Kürtler, Elegez'de iki temsil "Mem û Zîn"i oynamışlar. 1931'de Ereş Şemo "Koçekên Derewîn" adında bir oyun hazırlayıp sahnelemiş. 1934'te Ehmedê Mirazî "Zemanê Çûyî" adında bir oyun yazmış. 1970'lerde Rusya'daki Kürtler tiyatro alanında ilerlemiş ve o dönemde birçok yeni eser sahnelemişler. Onlardan bir kaçışunlardır; Ker û Kulik, Reva Jinê, Zewaca Bê Dil. Bu oyunların birçoğu da Erivan Radyosu için Radyo Tiyatrosu'na çevrilmiş. O dönemler de Kürt yazarlar Victor Hugo ve Gogol gibi birçok dünya klasiğini Kürt diline çevirmişler. Süleymaniye Sanat Okulu açılmış, tiyatro ve oyunculuk adına iyi gelişmeler sağlanmış. Bununla beraber Kürtçe çocuk oyunları, radyo tiyatroları yapılmış.

1946'da İran Kürtlerinin sahnelediği "Dayika Niştiman"(Toprak Ana) dört parçayı anlatan bir müzikal oyundur. 1959'da Musa Anter'in Harbiye Askeri Cezaevi'ndeki hücrelerinde yazdığı "Birîna Reş"(Kara Yara) piyesi Türkiye Kürtleri açısından ilk Kürtçe oyun özelliğini taşıyor.

Tarih boyunca yapılamayan ve yapılan

Tarih 1990'ları vurunca Kürt Tiyatrosu bir diriliş yaşıyor. Varlığını onlarca oyun sahneleyerek ortaya koyuyor. Mezopotamya Kültür Merkezi'lerinin açılmasıyla Kürt Tiyatrosu kurumsal anlamda dramatik yapıya da göz önünde bulundurularak yapılmaya başlandı. MKM'nin Teatra Jiyana Nû'su Kürt Tiyatrosu'nda avangart olma özelliğini de taşıdı bir yönüyle. Ellinin üzerinde kısa ve perdelik olmak üzere oyun sahneledi ve birçok klasiğe de imza attı. Mişko, Rojbaş, Şermola, Ta gibi oyunların yanı sıra Kürt Tiyatrosuna kazandırdığı dünya klasiplerinden; "Zincire Vurulmuş Prometheus", "Biz ve Onlar", "Ada ve Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü" olmak üzere birçok Uluslararası Festival'de de sahne aldı.

Bugün Kürt Tiyatrosu'nun varlığından bahsetmek mümkün. Kürt Tiyatro gruplarından Teatra Jiyana Nû, Seyrî Mesel Tiyatrosu, Tiyatro Avesta, Teatra Bakur, Teatra Mezopotamya, Teatra Arsen Poladov, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları, Sur Belediye Tiyatrosu, Nusaybin Belediye Tiyatrosu Kürtçe tiyatro yapan grupların bir kısmıdır. Teknik ve ekonomik imkânsızlıklara rağmen, birçok kurum ve grup iyi-kötü Kürtçe Tiyatro yapıyor.

Son Dönem ve Son G d şat

Son dönemlerde Kürt tiyatrosu açısından olumlu bir gelişmeyle beraber ekonomik sorunların ve tiyatro metinlerinin olmayışı tiyatroyu yapamayacak duruma getiriyor. Bu durumda yeni Kürtçe bilen oyunculara da rastlamak pek mümkün değil. Bu sezon sahnelenmesi devam eden oyunların bazılarını hatırlatmakta yarar var. Seyrî Mesel Tiyatrosu: Sayê Morû ve Kısa Oyunları, Tiyatro Avesta: Araf/Di Navbera Du Welatan De ve Rojnivîska Dînekî, Teatra Bakur: Sînör ve Dîwar, Teatra Arsen Poladov- Çima Tarî, Teatra Mezopotamya- Zarokên Baş ve geriye kalan adını anamadığım az sayıda Kürtçe oyun.

Dünyada her yıl, her tiyatro onlarca oyunla perdelerini açarken maalesef bunu Kürt Tiyatrosu için söylemek mümkün değil. Çünkü tüm dinamiklerini oyunculardan alan ve tiyatronun tüm yönleriyle uğraşan oyuncunun elindeki kısıtlı imkânları, tiyatronun teknik anlamda kısır döngü içinde bırakılmasını beraberinde getiriyor. Fakat şunu söyleyebiliriz ki; Yüzlerce Kürt oyuncu gelip geçti, sonuç şu oldu; Gelenlerin hepsi gitti, kalanlarsa bir avuç. Peki, bu durumda Kürt tiyatrosu nasıl gelişecek, nasıl yapılacak ve bu sanatı icra edenler nasıl istihdam olacak ki tiyatroya kan kaybettirmesin? Bu soru ve sorunların karşılığı kuşkusuz bu durumun ne kadar çok yapılması gerektiğinin samimiyetle ilgilidir.

HANÇER ve LİRİK

Atıla Oğuz/ İnceleme

Metin Demirtaş şiirlerinde, Enver Gökçe'yi, İlhan Erdoğdu'su, Nazım Hikmet'i, Che Guevara'yı, Atilla Jozsefi, Can Yücel'i ve Yunan ozanlarını, annesi ve annesi gibi anneleri, Kara Hasan ve Civan Mehmet, Vietnam için yazdığı ağıtlar insanı nasıl da derinden etkiliyor.

Metin Demirtaş 1938'de Antalya'da doğdu. Hançer ve Lirik, şiir kitabı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Görüşme Yeri, ikinci bölüm, Hazırol Kalbim, üçüncü bölüm, Hançer ve Lirik, dördüncü bölümse Mektuplar, Yazılar, Değirmeler Notlar'dan oluşmaktadır.

Metin Demirtaş, halkın acılarını kendi sesine katıp, haksızlıklara, yağmaya, talana, işsizliğe ve halkı açlığa mahkûm eden siyasi sisteme karşı imgelerini ördü, sessiz sedasız yıllar önce. Yaşamı güzelleştiren ne varsa şiirlerinde bulmak mümkün. Bazen bir balıkçı kahvesi, bazen de deniz ve günaydın güzelliğinde buluşur imgeleleri.

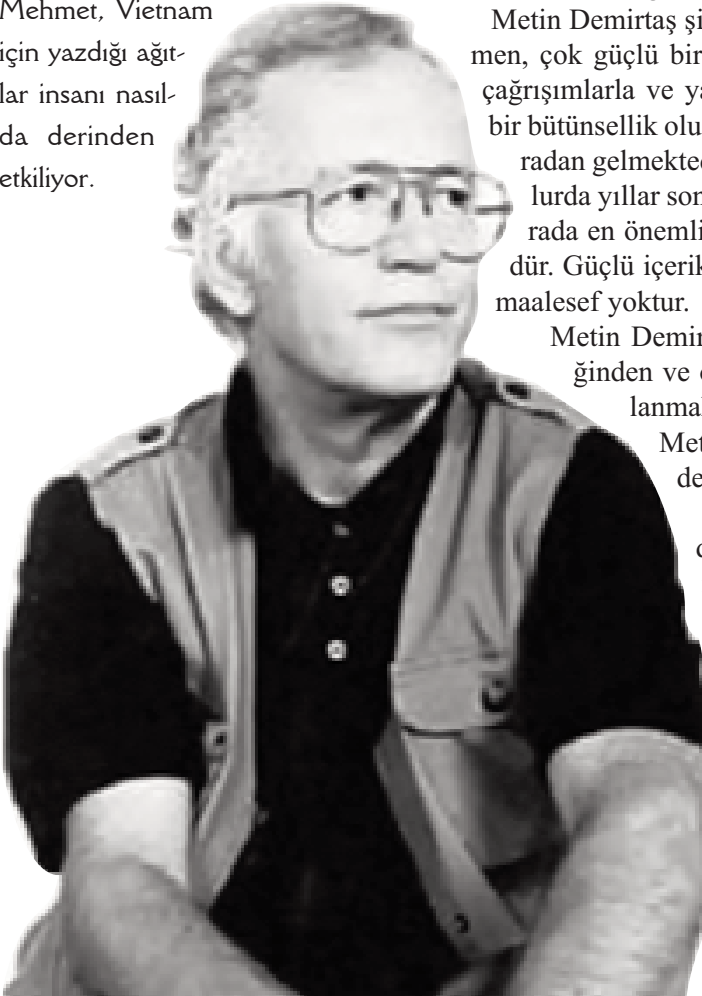
Metin Demirtaş'ın şiirleri ağır bir toplumsal duyarlılığa sahiptir. Kendi dönemi; kültürel ve siyasal anlamda fazlasıyla yüklüdür dizelerinde. Şiirleri yalın olmasına rağmen, kendi içlerinde mükemmel imgeleştirdi. Somut hayat insan aklında soyutlandıktan sonra müthiş bir kıvılcım olur imgeleri ve insanı bir şeyler yapmaya zorlar. Maddi hayata şekil veren insan, mevcut hayatı kendi lehine çevirebileceğini anlar bu şiirleri okuduğunda.

Metin Demirtaş şiirlerini örerken yalın dil kullanmış olmasına rağmen, çok güçlü bir imlemeyle şeyleri kendi sesleriyle değil, güçlü çağrışımlarla ve yalın olarak yazılanlarda şiirin içinde kaynaşarak bir bütünsellik oluşturuyorlar. Şiirin gücü ve yaşama kaynağı da buradan gelmektedir. Yoksa yıllar önce yazılmış olan şiirler nasıl olurda yıllar sonra bizleri hala heyecanlandırabiliyorlar. Tabii burada en önemli yaşamsal etken olan, şiirin içeriği ve öngörüsüdür. Güçlü içerikten yoksun ve öngörüsüz bir şiirin yaşama şansı maalesef yoktur.

Metin Demirtaş'ın şiiri hala güncelliğini koruyorsa bu içerikten ve öngördüğü toplumsal kurtuluş yolundan kaynaklanmaktadır. Ezen ve ezilenlerin var olduğu sürece de Metin Demirtaş'ın şiirleri halklara yol göstermeye devam edecektir.

Metin Demirtaş'ın şiirlerinden yazıldıkları döneme ait kültürel ve siyasal ortamı gözlemlemek mümkün. Toplumsal gerçekçi şiirinde vazgeçilmez; dönemine tanıklık etmesidir. Demirtaş'ın şiirleri insani ve aydın sorumluluğuyla örülmüş birer kızıl tuğladır.

Metin Demirtaş şiirlerinde Akdeniz'in o eşsiz maviliğini lirik bir dille aktarmış dizelerine ve kavgayıilmekilmek ördü yılmılgıya düşmeden. Umudun bile neredeyse karardığı anlarda yine bir umut daha filizlendi imgelerinden. Ölüm bir yaşam kaynağı oldu dizelerinde. Nasılda ölümsüzleşti güneşin şavkını içenler birer birer, işte yine binlerle birlikte onlar aramızda-

lar. Bitmedi bu kavga sürüyor ve sürecek güneşten bir parça koparıp karanlığın üstüne serpene kadar.

Metin Demirtaş'ın yol göstericiliğine dün olduğu gibi bu günde ihtiyaç var, işte dizeleri.

“Bu utanç yaşamaz
Hadi kalkın
Bir şeyler yapalım bu savaşa
Bir şeyler yapalım hadi kalkın
Önce şu pankartları atalım
Sopaları kalsın
Gerçi güzel şey toplanmak
Yeryüzü kardeşliğiyle alanlarda
Lanetlemek emperyalizmi güzel şey
Ama böyle şeyler
Kar etmiyor o canavara

Hadi kalkın
Bir şeyler yapalım bu savaşa
Bir şeyler yapalım hadi kalkın”

Metin Demirtaş şiirlerinde, Enver Gökçe'yi, İlhan Erdost'u, Nazım Hikmet'i, Che Guevara'yı, Atilla Jozsef'i, Can Yücel'i ve Yunan ozanlarını, annesi ve annesi gibi anneleri, Kara Hasan ve Civan Mehmet, Vietnam için yazdığı ağıtlar insanı nasılda derinden etkiliyor. Kadir bilirlilik gerçek dost bu olsa gerek. Demirtaş'ın şiirlerinde aynı zamanda insanı ve insani değerleri yüceltip yaşatma ereği vardır.

Antalya Dostlar Yaseminler adlı şiirinden kısa bir bölüm.

“Başı karlı dağların
Denizin, portakal bahçelerin
Kimi eflatun
Yarılmış nar tadında
Kimi turunç gün batımları...

Olmuş üzüm salkımı gibi tatlı
Gelir Cevat Aga sazıyla
Söylemeye akça kızın türküsünü...

...
Ve sen
İskelenin karagülü
Arap Şaban Aga
Yazılmadı şiirin seninde...

...
Ve Topal Durmuş
Durmuş Davra
İlk onurlu üyesi bir partinin
Beton işçiliği yaptım
On yedi yaşında, yanında
O zamanlar, ne sosyal güvenlik, ne sigorta

Eriyip gitti harç teknesinin altında
Kocalığında
Bağlandı bir simit arabasına...

...
Mezarının yerini bile unuttum
Ama son sözleri su gibi aklımda
—Dua yok, demişti. Dua yok öldüğümde
Bir iki şiir... Sade, Nazım'dan...-
İşçi dostları, Sağır Selahattin, Betoncu Baki
Göletçi Ahmet
Ve Hamal Hamdi'nin omuzlarında
Fukara, kederli bir tabutla
Çekip gitti aramızdan”

Bu şiirde görüldüğü gibi, yerelden ulusala ve ulusaldan evrensele büyük bir ustalikle akmaktadır dizeleri. Ve bu şiirler bugünde her okunduğunda yenden çoğaltmaktadır hayatı.

Merhaba adlı şiiriyle bütün giden canlarımıza ve gelecekteki canlara merhaba.

“Merhaba İlhan
İşte Enver abiyi de getirdik yanına
Şu dünyada
Ayrılık var, ölüm var
İlle de zulüm var
Diyen ozanı
Gülüşünden, su içişine kadar
Halk olan adamı

Mezarlarımız biraz aralı
Ama atsan
Ulaştırırsın herhal sigaranı

İki gözüm ona iyi bak
Dünyaya küskün gitti biraz
Zemheride çiçek açmış
Acılı, suskun bir topraktır o
Seslenmezsen
Merhaba demez

Hastadır, koluna gir
Yürüyemez
Ayakları tutuk
Bağışla İlhan
Öyle ya
Senin kaburgaların kırık”

İşte kapitalist sistemlerin insanlara reva gördüğü tek şey bu, açlık, yoksulluk, işkence ve ölüm. Kapitalizm öldürür, ona karşı yeni bir hayatı yeşertmeye çalışanları. Ama unuttuğu bir şey var, öldürdükleri asla ölmediler ve ölmeyecekler. Çünkü onlar yaratıklarıyla her gün aramızdalar ve yine insanca ortak bir yaşamı örgütleyorlar.

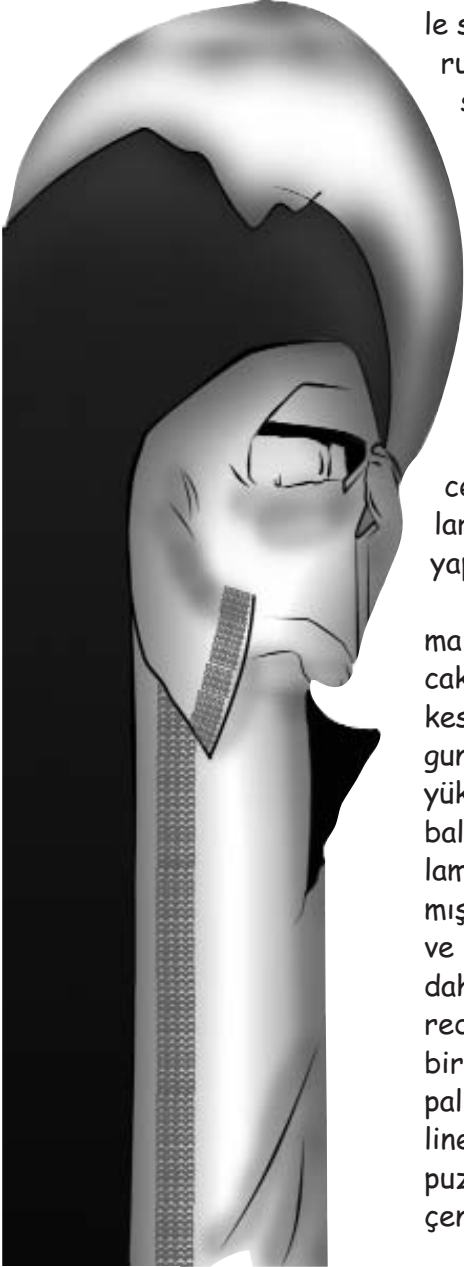
Söylenceler...

Topal'ın Ecinisi

Derleyen / Atila Oğuz

Doğu Karadeniz'in üzerinde parıldayan Ocena köyü, kışın ağır koşullarını yavaş yavaş geride bırakmaya hazırlandığı yaz başlarına doğru, Tanrı Apollon'un ışığı ve sıcaklığıyla toprak yeniden canlanmaya başlar ve hayat yeni bir ivme kazanır. Artık yaz başı Nisan ayının sonuna doğru kendini iyicene hissettirir. Çayırlar yeşillenmeye başlar, ağaçlarda tomurcuklanır ve sifinler o baş döndürücü kokularıyla birlikte açan sapsarı çiçekleriyle süslerler ormanları ve yol kenarlarını. Mayıs'ın on beşine doğru yaylalara göçler başlar ve bu göçler Salı günü hariç her gün sabahın erken saatlerinde yapılır. Yaylacılar önlerinde sığırları ve yanlarına aldıkları çeşitli yiyecek ve giyecekleri sepetlere doldurup sırtlayıp sığırların peşinden yürürler. Apollon Mador dağından ışımadan yaylacılar yaylalarına varırlar ve yaylanın soğuk sularından kana kana içerler. İlk iş olarak evlerin tozu alınır ve ardından ilk yemekleri hazırlanıp yenir. Artık yaylalarda bacalar tütmeğe başlamıştır, ta ki sonbahara kadar. Yaylaya ailenin bütün bireyleri gitmez, çünkü köyde de yapılacak işler vardır. Ekinlerin ve çayırların sulanması ve en önemlisiyse ihtiyaç için yapılacak kerestelik ağaçlar. Ocena halkının çoğu işleri olduğu gibi yakacak odunları da kadınlar yapar, ancak kerestelik için olanlarıysa erkekler tarafından yapılır.

Günlerden bir gün; Topal Efendi çeşitli ihtiyaçları olan kazma, balta, kürek ve lihtri sapları için ormanın yolunu tutar. Sıcak bir ilkbahar gününde Mavrörimin yukarılarına doğru gözüne kestirdiği kalabalık bir ağaçlık yerde durmuştu. Önce bir yorgunluk tütününü sardı ve karşı dağlara bakarak sessizlik içinde büyük bir keyifle tütürmüştü. Şimdi iş zamanı deyip bilenmiş olan baltasını çıkarıp gözüne kestirmiş olduğu ağacı baltalamaya başlamıştı. Vakit bir hayli ilerlemişti ve Topal efendinin karnı acıkmıştı. Yanında getirmiş olduğu azığını düz bir taşın üstüne serdi ve mısır ekmeğiyle peynirini afiyetle yedikten sonra bir tütün daha sardı ve Apollon'un sıcak ışığı altında etrafı seyrede seyrede tütürmeye koyulmuştu. Rüzgârın etkisiyle ağaç dallarının birbirlerine çarpmaları sonucu çıkan seslerle birden irkilen Topal Efendi sağına, soluna bakındıktan sonra, tekrar baltasını eline alıp kesmiş olduğu ağacı yontmak üzere ayağa kalkmıştı. U-puzun yerde yatan ağacın üzerinde, ikinci güneşinin sıcaklığını içen bir kertenkeleyi görmesiyle baltasını kertenkelenin üzerine

indirmesi bir olmuştu ve kertenkele ikiye ayrılmıştı. Kertenkelenin her iki parçası da bir süre kıpırdadıktan sonra tamamen hareketsizleşmiş. Topal efendi ne yaptığına bir anlam verememiş, ama olan olmuştu artık yapabilecek bir şey kalmadı deyip kendini teselli etmeye çalışmış. Bu olay Topal efendiyi hem üzmüş hem de öfkelenmiştir. Tekrar tütün tabakasına sarılıp bir cigara daha sarmış ve masmavi gökyüzünün altında içmeye koyulmuş.

Sigarasını bitirdikten sonra,dünyanın derdi kederi bitmez deyip kütüğüne son şeklini vermek üzere ayağa kalmış, baltasına sarılmış. Kütüğünü bitirdikten sonra omzuna atarak geldiği patika yoldan tekrar evin yolunu tutmuş.

Apollon'da ışığını dağların tepelerine doğru çekmişti. Akşamın serinliğiyle birlikte, Topal efendide evine varmıştı. Kütüğünü evin iç kısmında bulunan nemboloya bırakıp evin içine girmiş. Akşam yemeğini yedikten sonra, çok geç olmadan yorgun bedenini peykenin üzerinde serili olarak duran yatağına atıp, derin bir uykuya dalıp gitmişti. Gecenin ilerleyen saatlerinde kapısının çalındığını duymuşdu. Hayırdır bu saatte deyip yatağından kalkıp nemboloya doğru yürümüş ve dış kapıyı açmak için mandalı çevirip kapıyı açmıştı. Kapıda bir asker vardı. Topal efendi çok şaşırılmıştı, gecenin bu vaktinde askerinin ne işi var evimde diye düşünmüştü. Ama asker ne zaman geleceğini Topal efendiyeye soracak değildi ya! Hem asker boşuna gelmez deyip kendini sakinleştirmeye çalışıp titrek bir sesle "buyurun" diyebilmiş askere. Askerde; "amca bizimle geleceksin." demiş. "Şimdi git üstünü başını giy de gel" demiş. Topal efendide "tamam" deyip içeriye gidip üstünü başını giyiniş ve tekrar gelmiş ve askerlerle birlikte düşmüşler yola. Korkudan neden götürüldüğünü bile soramayan Topal Efendi, bayağı gittikten sonra, gün boyu ağaç kesmiş olduğu ormana doğru ilerlediklerini şaşkınlıkla fark etmiş ve buna bir anlam verememişti. Ay dede de Apollon'dan aldığı ödünç ışığını hiç esirgemedi sunuyordu o gece. Topal efendi bir ara önünde yürüyen askerinin ayaklarına baktı ve gördüklerine inanamadı. Askerinin ayakları ters idi. Belki bu asker sakattır deyip çaktırmadan öbür askere de baktı ve bu imkânsız dedi ken-

di içinden. Olamaz; bunlar ecinni deyip kendini zar zor tutabildi ve gün boyu ağaç kestiği bölgenin biraz daha yukarısında bulunan kayalıklara doğru yürümüşler ve kayalığın önüne geldiklerinde askerlerle birlikte kayalığın içine girmiştiler. İçerisi büyükçe bir yermiş ve bir sarayı andırır gibiymiş. İçerinin tam ortasında bir tabut ve tabutun içinde ikiye ayrılmış bir adam yatıyordu. Başköşede oturan yaşlı adam, topal efendiyeye seslenerek, "bu adamı neden öldürdün" diye sormuş. Topal efendide olayı anlatır ve kendini toparlayıp, "efendim ben bu adamı öldürmedim ve bu adamı ilk kez burada görüyorum" demiş. Demesiyle birlikte yaşlıca adam, azarlayan gür sesiyle, "nasıl olur bu adamı sen bugün kütük yonttuğun yerde ve yonttuğun kütüğün üzerinde baltanla vurup ikiye ayırdın, bunu nasıl inkâr edersin" deyip etrafına bakmıştı bir süre. Topal efendi de "evet efendim" deyip ben bu gün kütüğümün üzerinde bir kertenkele öldürmüştüm, kertenkele öldürmenin de bir cezası yok, tabutun içinde yatan adamı ben öldürmedim ve bu adamı tanımıyorum ilk kez burada görüyorum demişti. Başköşede oturan yaşlıca adam salonun içindekilere seslenerek, "ben size demedim mi böyle sıfatlara girip insanlara yaklaşmayın diye, bu olay hepinize ders olsun ve bir daha böyle bir şeyle karşıma çıkmayın" demiş, askerlere dönüp "bu adamı aldığınız yere geri götüürün" deyip yerinden kalkmıştı. Topal efendi geldikleri yoldan tekrar askerlerle birlikte evin yolunu tutmuşdu. Sabaha doğru evine varmışlardı ve dış kapıyı açıp içeriye girer girmez Topal efendi bayılıp yere düşmüştü. Kendine geldiğinde Apollon'un ışığı her tarafı aydınlatmıştı. Topal efendi yaşadıklarının rüya mı, yoksa gerçek mi olduğunu anlamada zorlandı ve üzgün bir halde hayret ederek tütün sarıp içmeye koyulmuş ve uzun uzun dalıp gitmişti ecinnilerin diyarına.

İlk anlatan kim bilinmiyor. Ne zaman anlatıldı bu da bilinmiyor ama dilden dile anlatıldı durdu Topal'ın ecinnisi. Topal diye biri var mı buda bilinmiyor, işte bu hikâyeye nesiller boyu anlatıldı durdu. Kimi zaman gülüdü geçildi, kimi zamansa hüzünlenildi ama gerçek miydi düş müydü bilen yoktu.

Günlük

Kazım Demir

BİR İŞÇİNİN GÜNLÜĞÜ

03.12.2008

Kızarıp aşınmış ellerim. Sabahtan akşama kadar duvarları zımparalıyorum. Pürüzsüz olmalı beylerin evleri. Kriz dediler, işten çıkardılar. Aslında bilinçli bir işçinin diğer işçileri bilinçlendirmesi patrona kriz geçiriyordu.

Şimdi inşaatta çalışıyorum. Sefer tasına akşamdan kalma yemeği doldurup, gazeteden sofaları açıyoruz. Biraz ondan, biraz bundan, yiyeceklerimizi paylaşıyoruz. Kış günü kapısız, penceresiz inşaatta sohbetin sıcaklığıyla ısınıyoruz. Havalarda her geçen gün biraz daha soğuyor. Böyle giderse işler durur. Zaten günlük aldığımız yevmiyelerimiz aynı gün tükeniyor. Üzerine bir de borçlanıyoruz. Arkadaşlar borçlarını sıralıyor. “Bir de işler durursa” diyor birisi. Bir diğeri ensesine tokadı patlatıyor. “Ağzını hayra aç oğlum. Perişan oluruz kış günü.”

Ve zaman doluyor. Herkes iş başına. Daha zımparalanacak çok duvar var. Ve boyanacak, kapıları takılacak, kalorifer petekleri dizilecek, halılar serilip koltuklar döşenecek, lüks avizeler aydımlatacak. Ama bütün bunları yapanlar, ne yumuşak koltuklara gömülecek ne de dışarıda kopan fırtınaya aldırmdan odanın sıcaklığında tatlı uykulara dalabilecek kaygısızca. Belki dışarıdaki hava durumundan bile haberdar olmayanın evini yapan işçinin fırtınada gecekonduyunun çatısı uçmuştur. Ya da çatıdan akıtıyor, akıntılara ne kadar kap kaçak varsa dolduruyorlardır. Ve sobaya atacak kömürü yok. Eski, cılız battaniyelerin altında titreyen bedenler ve anlatılan masallar (çiroklar) çocukları alıp diyar diyar gezdiriyor. Bir bilerseniz ne kadar büyük umutlar taşıyor küçücük bedenler: Ben büyüyünce doktor, ben öğretmen, ben bilim adamı. Ben büyüyünce ekmeğimi banacağım umudun kızarmış yağına. Kız çocuklarına eski yastıkların bezinden yapılan, düğmeden gözü olan bez bebekleri, kalemle çizilmiş yarım ay şeklindeki ağzı ile gülümseme ifadesiyle bakıyor. Bakıyor bedeninden daha büyük umutları olan çocuğa. Hayat nasıl olmalı çocuk? Hayat, naneli şeker tadında gazoz renginde.

18.12.2008

Anahtarının ruhsatı var mı? Ruhsatsız anahtarla kapı açarsanız insanları toplu olarak bilinçlendirirsiniz. Bir işçi derneğinin kapısını açan bir anahtarınız varsa çok tehlikelisiniz. Siz, siz olun anahtar taşıırken dikkatli olun. Polisle karşılaşp, mahkemede şeffaf bir poşetin içinde anahtarınızı suç aleti olarak görebilirsiniz. Şaşırmayın, çünkü o anahtar devrimci bir kurumun kapısının anahtarı. İnsanları bilimsel dayanağı olan bilince davet eden ve bu düzenin oyunlarını bozan kurumun anahtarını almakla bilinçlenmenin önüne geçeceklerini sanıyorlar. Oysa bilincimizi F tiplerine kilitlediler. Ama mahkûm edemediler. Mücadele Birliği dergisinden okudum anahtar davasını. Daha önceden, olayı bizzat yaşayandan öğrendim: “Kapitalistlerin maşaları sersemledi. Bizleri gözaltına almak için saçma sapan bahanelere başvurmaya başladılar.”

Bu olayda olduğu gibi birçok olayda tökezlemeye devam ediyorlar. Artık bilincimiz sınırları zorluyor. Artık işçi sınıfı yaşananları analiz edebiliyor, sonuç çıkarabiliyor. Var olan gücümüzü örgütlü bir yapı içerisinde şekillendirip devrimin mümkün olabilmesini sağlayabiliriz. Onun için devrimci, ilerici işçi sınıfının bayrağıyla alanlarda, sokaklarda, çalışıp üreten insanın yanında olan kurumları yalnız bırakmamalıyız. Eylemlerine destek vermeli içlerinde yer almalıyız. Biz örgütlü olduğumuzda hiçbir güç bizim hedefimizin önüne geçmeye cesaret edemez. Eğer insanız diyorsak, insanlığın kurtuluşunun kaygısını taşıyorsak bilinçlenelim, örgütlenelim, devrime giden yolda ilerleyelim.

Bir mektup aldım.

Bir tutukludan, bir devrimci kadından.

Bir mektup aldım.

Postacıların fatura taşır olduğu mektupların yazılıp okunmaz olduğu bir bahar gününde bir mektup, ...sağ alt ucu yanık değil hayır. ...orada bir çiçek var ve çiçeğin hikâyesi...

Onurlu bir yaşam için ölüme yatmış, ölümsüzlüğün kıyısından dönmüş bahar yüzlü bir kadın yetiştirmiş (aşk ve bahar şiirleri yazan bir kadın) altı ay kurumaya bırakılmış... Çevresi devrimin kızıl rengiyle çevrelenmiş bir çiçekli mektup aldım...

“dolmasın gözleriniz gülüşler eksik olmuyor yaşamımızda” diyor.

Bu sözler Defne'nin annesine gönderme yapıyor. Defne henüz iki aylık bir bahar çiçeği... Bir kızımız oldu, dedim. İkinci görüşte bir hırka ve bir de başlık... Bunlar Defne'nin, dediler. Defne'nin annesi çok duygulandı, çok ağladı.

İyi kadındır.... Duygusal... devrimci bir kadın... Kim bilir ne düşündü... Bebeğine sarılırken öptü mü devrimci kadın tutsaklarımızı...

Özür mü diledi? Lanet mi etti düşünüp yaşayamadıklarına?

Çıkarıp süt dolu memesini emzirdi mi tutsak kadınların doğmamış çocuklarını?

Aynı yaşlarda kadınlar...

Birinin gül yüzlü Defne'si kollarında...

Birileri bebekler mutlu ve özgür olsunlar, “şeker de yiyebilsinler” diye vazgeçmiş en doğal hakkından...

Benim aklımda bir soru işareti... En Çengellisinden...

Kim daha mutlu?

“Zorunluluğun bilinci” diyor (Anadolu yüzlü kadın) mektubunda...

Yanıt burada olabilir mi?

İçerde özgür dışarıda tutsak olunabilir mi?

Dışarıda zorunluluk meta sahipliğine indirgenirse yalnız esir değil mutsuz da olunur.

Paylaşmıyor, sevmiyorsan, hayatın boyunca çalışıp edindiğin ev denilen yerler en aşılmaz hapisanelerimiz olabilir.

Özel mülkiyet düzeninde özel odalarımızın duvarları yardım çılgınlıklarımızı yansıtmaz en yakınlarımıza... ve biz dışarıdakiler zorunluluğun böyle “özgür” yaşamak olduğunu sanırız.

Bilincimiz tutsak alınmış düşüncemiz en temel çıkarlarımıza karşı örgütlenmiştir.

Gönüllü köleler toplumu ve özgürlük....

Sahi kim daha özgür? İçerde olan mı, dışarıda olan mı?

Zorunluluğun, özgürlüğün bilincinde olan mı?

İçerde dışarıda hücreleri parçala sloganını çok seviyorum.

Hücrede olan bunun bilinciyle mücadele eder ve bir gün özgür olabilir... Kendi düşüncesinin hücrelerinde olanın vay haline...

Çiçek mektubunda valide bağındaki gezintiyi hatırlatıyorsun ve o yan yatmış ağacı... Ağacın en temel özelliği, (ben ona direnç ağacı adını takmıştım) yattığı yanın aksine dallarını uzatmasıydı, hatırladın mı? Böylece denge sağlıyordu.

Koru çok güzel, sizin kadar güzel...

Orayı yaşadıkça canım pahasına korumaya söz veriyorum. Hep birlikte piknik yapacağım. Ben olmazsam beni anın ve siz yapın.

Sonu Belirsiz Bir Yolculuk

Okur
18.07.2008
Muzaffer Tansu
L T p Kapalı Cezaev
Fer zl / Sakarya

Gördüğüm her tren, on iki yaşına geri götürür beni. Şu anda olduğu gibi.
Özensizce elbiselerimi tıktırdığım şeker çuvalının üzerine oturmuş, bizi istasyona getiren kırmızı kamyonetin kasasında kalan birkaç parça eşyamızı taşıyan babamı izlemiştim dikkatli ve bir o kadar heyecanlı gözlerle.

Son çuvaları ayak ucuma bıraktığında, nefes nefese kalmıştı babam. Alnında biriken terleri elinin tersiyle silerken, diğer eli ile de tabakasından çıkardığı sigarasını iki dudağının arasına kondurmuş; adeta beni örnek alarak bohçalardan birinin üzerine yığılıp kalmıştı yorgun bedeni.

Çevremizdeki kalabalığa aldırış etmeksizin, başımı omzuna, en rahat ve güvenli olduğum yere yaslamış:

“Ne zaman gelecek” diye sormuştum sabırsızca. Sigarasından derin bir nefes daha aldıktan sonra, havaya savurduğu dumanların arasına karışmıştı sözleri.

“iki sigara içimlik zaman kaldı”

Kasabadaki üçüncü ve son günümüzdü. Gecenin karanlığına ışık saçan yıldızları kapatan kötü niyetli bulutlar gibi, periyodik bir düzen içerisinde bir bir ışıkları sönmüş, karanlığa mahkum edilmişti köyümüz. Belki kötü kalpli bir cadı musallat olmuştu köyümüze. Ya da gargamel gibi kalın kaşlı, siyah elbiseli, kel kafalı, kötü niyetli birisi uzaklaştırıyordu herkesi köyümüzden. Siyah bulutlar sonunda bizimde evimize uğramış, bacamızdan duman, penceremizden ışık sonsuza dek silinip gitmişti.

Kasaba’da da fazla kalmayacağımızı, daha uzaklara gideceğimizi söylemişti babam. Rutubetli, köhne ve pis bir otel odasına yerleşmiştik. Hayvanlarımızın tamamını elden çıkarmış, çoban köpeğimiz Duman’ı da hayvanlarımızı satın alan adama bırakmıştı. Sessizce kaderine razı olmuş, gidişimizi izlemişti köpeğimiz.

Küçük ellerim, babamın güçlü parmakları arasına sıkışmış, ayaklarım babamın hızlı adımlarına yetişmeye çalışırken son defa Duman’ı görmek için boynumu çevirmiştim. Kömür karası gözlerini bütün suç bendeymiş gibi üzerime dikmişti. Benim aynı renkteki gözlerinden ise iri damlacıklar boşalmıştı. O, son görüşüm olmuştu Duman’ı.

Babam ikinci sigarasını bitirmek üzereyken, hummalı bir hareketlenme olmuştu istasyonda. “Tren geliyoorr!” diyen bir ses duyulmuştu kalabalığın arasından. Ben sesin geldiği yöne bakarken, siyah lokomotiften gelen tarifi güç bir çığlık kulaklarımda korkunç bir yankılanma bırakmıştı.

Gördüğüm her trenle birlikte, on iki yaşına geri dönmemin nedeni de, işte o ses olmuştu. Sonraki yıllarda bir çok tren, vapur, araba klaksonları duymuş; acıyla, sevinçle, korkuyla bağırın insanların sesine tanıklık etmişti kulağım. Ama hiçbir ses, ilk gördüğüm trenin klakson sesi kadar derin bir iz bırakmamıştı kulaklarımda. O dehşet dolu ses, ileriki yıllarda yaşayacaklarımin bir emaresi; sesin yankılandığı tren ise, hayatımın dönüm noktası olarak bizi farklı bir hayata sürükleyecekti.

Babam ayağa kalkmış birşeyler söylüyordu. Dudaklarının arasından kopup gelen cümleler, kulağımda yankılanan çınlamalara çarparak belleğime ulaşmadan yok olup gidiyordu. Neden sonra babamın kuvvetli kolları biraz da canımı acıtarak oturduğum şeker çuvalından kaldırıyordu bedenimi.

Bir çoğunu hiç duymadığım farklı şehir isimleri yazıyordu vagonların üzerinde. En sondaki “İstanbul” yazısını gören gözlerim, sabırsızca en yakınimdaki vagonun kapısını arar olmuştum. Babam koltukların üst bölümdeki boşluklara eşyalarımızı sığdırmaya çalışırken, sessizce cam kenarındaki koltuğu sahiplenmiştim.

Baktığım her nesne bir bir yitip gidiyordu gözümün önünden. Ağaçlar, evler, insanlar, elektrik direkleri göz açıp kapayıncaya kadar kayboluyor; her kayboluşta, İstanbul ile aramızdaki mesafe azalıyordu.

Güneşin günlerdir süren yoğun baskısıyla beyaz elbisesini yarıya kadar sıyırmış olan Munzur’un mor tepeleri inatla yolumuzdan çekilmiyor, trenimizin bir yılan kıvraklığındaki manevralarına karşın yeniden önümüze geçiyordu. Keskin bir bıçak gibi saplanıyorduk barikat kuran tepelerin içine. Karanlık bedenlerini delip geçiyor, ardımızda kocaman bir delik bırakıyorduk sarp dağların içinde.

Koca bir gün yitip gitmiş, gecenin siyah dekorunda kimleri aydınlattığı belirsiz ışıklar gözlenir olmuş, vagonun yorgun ışıkları altındaki bedenlerimizin silüeti trenin dışına taşmıştı. Babamın eli, çayırda hayvanlarımızı otlatırken çıkınlarımızı koyduğumuz heybeye uzanmıştı. Mukavva kutulardan birine masa görünümü vererek, heybemizin içindekileri önce masamıza, sonrada midelerimize boşaltmıştık. Özenle sardığı sigarasını yakmak üzereydi babam. Uykulu gözlerimle bir bakış atarak, yorgun bedenimi kollarına teslim etmiştim. Sigarasını gümüş tabakasına emanet ederek önce kunduralarımı ayağımdan çıkarmış, dizlerimi kırarak başımı dizlerinin üzerine almıştı.

İki kişilik bu öykü belki sıkabilir sizi. Ama yapacak bir şey yok!... Yabancı ve yalancı karakterler katamazdım bu öyküye. Beni ve benliğimin yegane sahibi babamı anlatmak durumundayım. Bir-iki figüran daha katılabilir öykümüze. Ama daha fazlasını hele hele annemi hiç beklemeyin. Ama merakınızı gidermek üzere hiç ha-

tırlamak, anlatmak istemediğim halde; öyküme katmadan, annemden biraz bahsedeceğim sizlere.

Yedi aylık hamileymiş annem bana. Ruhlar alemi doğum için iki ay sonrasını planlamış. Anlamsız bir aceleyle iki ay erken gelmek istemişim dünyaya... Ok yaydan çıkmış bir kere, doğum hazırlıkları başlamış evimizde. Ancak ruhlar alemi hiç hazırlıklı değilmiş bu duruma. Uygun bir ruh bulunamamış küçük bedenime. Uzaklaşarak uzamış sancılı doğum. Annem anlamış sonunda bir tercih yapması gerektiğini. Ruhunu, içinde büyüyen et parçasına üfleterek dışarı atmış kanlı bedeninden. Yani sizin anlayacağınız, annesini öldüren bebeklerden biriyim ben.

Bu nedenden dolayı eski türk filmlerini örnek alarak babamın beni suçladığını düşünüyorsanız, öykümü dikkatli okumuyorsunuz demektir. Babam; tanrı, kader, alınyazısı vb. gibi klişeleşmiş cümleleri sıralarlardı hep. Adı her neyse, bu trajik olay onu eşsiz, beni annesiz bir hayata mahkum ederken, bizi birbirimize daha çok yakınlaştırmıştı. Adımı da Sultan koymuştu babam. Sadece ruhunu değil, ismini de almıştım annemin.

Tren yolculuğumuzun geri kalan bölümünü de anlatamayacağım maalesef. Hatırlarsanız en son babamın dizleri üzerinde kalmıştı başım. Küçük, yorgun ve uykusuz bedenim ancak yolculuğun bitiminde uyanabilecekti.

Farklı bir dünyada açılmıştı sanki gözlerim. Korku dolu bakışlarımı yatıştırın, babamın sıcak gülümsemesi olmuştu. “Geldik işte” demişti babam. İnanmakta zorlanmıştım önce. Rüyalarımı kabaşa çeviren dağları tepeleri aşmış, aradaki şehirleri geçerek gerçekten gelmiş miydik İstanbul’a?

Vagonun büyük bir kısmının boşaldığını fark ettim sonra. Ayaklarım bu şehrin toprağına -daha doğru taşına- ilk kez temas etmesiyle ürpermiştim. Onlarca, yüzlerce, sayamayacağım sayıda insan neredeyse birbirine çarparak hızla hareket ediyordu. Bir karınca

ürkekliğine bürünen bedenim sanki her an ayaklar altına alınacak, bu vahşi kalabalık arasında kaybolup gidecekti. Babam da aynı düşüncelerde olmalıydı ki; ellerini vücuduma kenetlemişti.

“Murat” diyerek haykıran bir ses ve sesin sahibi zorlukla yaklaşmıştı yanımıza. Aynı nida ile:

“Haydar ağam” diyerek kucaklamıştı babam yanımıza yaklaşan adamı. Beş yıl önce köyümüze geldiğinde görmüştüm amcamı ama babam ismini söylemese tanıyamazdım. Sonra bana çevirmişti Haydar amcam bakışlarını. Dizlerini kırarak, boylarımızı dengelemiş; içten hasret dolu bir buse kondurmuştu kocaman bıyıklarının yanaklarımı acıtmasına aldırmadan, belki de anlayamadan.

Kısa bir kayboluştan sonra yanında bir hamal ile belirmişti amcam. Eşyalarımızı gücümüz oranında paylaşarak yürüyorduk. Hala bir karınca ürkekliğindeydi ayaklar altında ezilmekten korkan bedenim.

O eşsiz maviliğin büyüüne kapılmıştı gözlerim. Dilim lal, ayaklarım tutmaz olmuş, sendelemiştim daha ilk basamaklarda. Güçlülükle inmişim merdivenleri. Suyun mavi rengini ilk kez görüyordu gözlerim. Her yanımızı sarmıştı o mavimsi aydınlık. Güneşin parlak ışınları raks ediyordu efsunlu suların üzerinde. Delicesine hareket eden insanlar aniden durmuştu. Arkamızdan gelenler de hareketsizce bekliyorlardı. Adeta saygıyla önünde eğiliyorduk denizin. Sonra Nuh’un gemisi gelmiş, bizimle birlikte kalabalığı içine alarak, Musa’nın asası gibi suyu yarıp, beyaz köpükler çıkartarak geçip gitmişti engin denizi.

Denizin ıslaklığını, kokusunu hissediyordum yüzüme çarpan soğuk rüzgarın perçemlerinde.

Yoldan bir taksi çevirmişti amcam. Eşyalarımız yüzünden otobüsler almamıştı bizi. Üstelik iki vasıta değiştirmemiz gerekiyormuş.

İnsan seliydi her yanımız. Devasa binalar insan kusuyor, sanki her beden birbirini takip ediyordu bu şehirde. Yolculuğumuz ilerledikçe tenhalaşıyordu sokaklar. Binalar ufalıyor, yollar yıpranıyor, deniz kayboluyordu.

“İşte geldik” demişti amcam. Yokuş ve çamurlu bir yolda inmiştik arabadan. İstanbul burası olmamalı. Burası İstanbul ise, az önce gördüğümüz yer neresiydi? Düş mü görmüştü açık gözlerim? Böyle bir köye mi dönüşmüştü o koca şehir? Ya deniz nereye kaybolmuştu?

Yedi tepeli kentin vasat rakımlı bir mahallesindeydi evimiz. Biçimsizce dizilmiş evlerin bir çoğu kırmızı tuğlalı, sıvasız, tek katlıydı. Haydar amcamın gecekondusunda geçmişti ilk günlerimiz. Sonraki günlerde, sokağın diğer ucunda benzerlerinden de kötü görünümlü, iki odalı bir gecekonduya kiracı olarak taşınmıştık. Eski evimiz, yeni alınan eski eşyalar ile döşenmişti.

Bir fabrikanın gündüz vardiyasında iş bulmuştu babam. Sabahın erken saatlerinde çıkıp gider, gerçek İstanbul sokakları arasındaki insan kümesinin içine karışırdı. Bir deri fabrikasıydı babamın çalıştığı yer. Akşamın hüzünlü ışıklarına kadar çalışır, alın terini şehrin gerçek sahiplerine meze yapıp, fabrikanın pis kokusunu gecekondumuza taşırdı.

Mahallemiz ile şehir arasında gözle görülmeyen ama tüm gerçekliğiyle hissedilen bir sınır konulmuştu. Sınırın dikenli telleri zihinlerimize çekilmişti. Sokağımızın bitimindeki geniş caddenin, bizden taraftaki bölümüne otobüsler uğramaz, çöp kamyonu haftanın bir günü zor bela gelirdi. Yolun öte yanındaki apartmanların, sitelerin her yanından fişkıran kutsal sular; bize doluluğu şüpheli bir vıdanjörün paslı musluklarından, saatler süren bir bekleyiş sonunda boşalırdı bidonlarımıza. Yollarımız bozuktu, çamurdu. Malum dönemlerde dökülen çakıl taşlı ziftler, ilk yağmur damlacıklarıyla birlikte göçüp giderdi. Gerçek şehrin çocukları parklarda, spor salonlarında, mahallemizin çocukları; paslı çivilerin cirit attığı arsalarda oynardı oyunlarını.

Yaşadığımız farklı sorunlar, mutsuz kılıyordu ikimizi de bu şehirde. Fakirliği, yokluğu öğrenmiştik bu şehirde. Ne çok istiyordu okumamı biliyordum. Ama artık okula gideceksin diyemiyordu. Sabahları cebine harçlık koyamadığı çocuğuna okumalısın diyemiyordu.

Bir yıl gecikmeli olarak altıncı sınıftan devam etmişim okula. Okul, gerçek şehrin sınırları içerisinde kalıyordu. Kadınıyla-erkeğiyle, işçisiyle-öğrencisiyle beraberce akıyorduk şehrin farklı yönlerine. Yine de tanımıyoruz bir şekilde. Ya çamurlu ayakkabılarımız, ya eski elbiselerimiz, ya da mahçup bakışlarımız, içten konuşmalarımız ele veriyordu bizi. Sekizinci sınıftaki ilk günlerimdi yanlış hatırlamıyorsam. Yeni bir öğretmen gelmişti sınıfa. Otuzlu yaşların başında, uzun boylu bir adamdı. Öğrencilere tek tek isimlerini soruyor, tanımaya çalışıyordu. Sıra bana geldiğinde, sorularının kapsamı oldukça genişlemişti. Öğretmen kürsüsünün üzerine oturmuştu. Bir ayağı da koltuğunun demirlerine dayalıydı. Adım ve soyadım ile yetinmeyip; memleketimi, babamın mesleğini, kaç kardeşim olduğunu sormuştu. Bu işten keyif aldığı, her halinden belli oluyordu. Yalnızca “Kardeşim yok” dediğimde, yüz hatları değişmiş, belki beklediği cevabı alamamanın şaşkınlığını yaşamıştı. İyice kısılmış gözleri bile nefret yüklü bakışlarını gizleyemiyordu. Başını iki yana sallarken: “Neden İstanbul’a geldiniz diye sormuştu. Şaşırmış, bir o kadar da sıkılmış bir halde:

“Bilmiyorum” demiştim. Gözlerinde büyüyen nefret, yüz hatlarının geneline, hatta ses tonuna yansımıştı.

“Nasıl bilmezsin? Aptal mısın sen! Sizin gibiler yüzünden bu şehir...” Geri kalan hayvansı böğürtüleri, sertçe kapattığım sınıf kapısını yıkıp geçmiş, okul koridorlarında beni arıyordu.

Tanımadığım sokaklara sürüklenmişti bedenim. Serseri adımlarım, yürek çarpıntılarım baskın çıkıyor, dişlerimin arasında can çekişen dudağımdan ılık bir ıslaklık ağzımın içinde birikiyordu.

Aldığım kararların ağırlığıyla geç bir saatte ulaşabilmişim eve. Mutfaktaydı babam. Sırtı dönük ocağın başında yemek hazırlıyordu. Bir daha okula gitmeyeceğimi söylediğimde, yüzünü bana çevireceğini; endişeli hatta kızgın bir bakışla karşı çıkacağını düşünmüş, verdiğim kararı destekleyecek bir çok bahaneyi hazır etmişim zihnimin derinliklerinde. Ama beklediğim gibi olmamıştı. Babam ocağın ateşini kırmış, oturduğu sandalyede sessizce kabullenişini bir baş işaretleriyle ilan etmişti.

Yaşadığımız farklı sorunlar, mutsuz kılıyordu ikimizi de bu şehirde. Fakirliği, yokluğu öğrenmiştik bu şehirde. Ne çok istiyordu okumamı biliyordum. Ama artık okula gideceksin diyemiyordu. Sabahları cebine harçlık koyamadığı çocuğuna okumalısın diyemiyordu.

Artık konuşamıyorduk babamla. Oysa çok şey birikmişti birbirimize söylememiz gereken. Dertleşmeli, sorunları paylaşmalı, eskisi gibi yakınlaşmalıydık. Ara sıra kızmalıydı eskisi gibi bana. Yanlışlarımı göstermeli, uzun uzun konuşmalıydı benimle. Nedensiz bir mah-

cubiyet içindeydi oysa. Sessizliğimiz olmuştu sorunlar ile savaşıma silahımız.

Dört mevsim kar yağıyordu babamın saçlarına. Mor renkli tepecikler istila etmişti gözlerinin altını. İçine akıttığı göz yaşlarını atabilsin diye çizgiler çiziliyordu suratına. Suya hasret kalmış çorak topraklar gibi çatlamış, taş kesilmişti parmakları.

Birkaç başarısız denemeden sonra, bir ayakkabı mağazasında iş bulmuşum. Sürekli çalışabileceğim, severek yaptığım bir işim vardı. İyi bir para geçiyordu elime. Bir kısmını babama veriyordum. Eli ekmek tutan, koca bir adam olmuşum onun gözünde. Haydar amcam elinde sazı çıkagelirdi bazı akşamlar. Parmakları tellerin üzerinde yarışır, babam “Kırvem” türküsünü söylerdi buğulu gözlerle. Bir kadeh fazladan konuluyordu artık masaya. Sağlık ve huzur için boşalıyordu kadehlerimiz. Babam umutlu hayaller kurmaya başlamıştı yeniden. Kendi evimizi yapacaktık yavaş yavaş. Temeline alın terimizi de bırakacaktık ki; daha sağlam olacaktı evimiz. Birkaç yıl sonra ise, ikinci katını çıkardık babam için.

Değişik duygular sarıp sarmalıyordu yüreğimi. Tüm çocuksu ümitlerimi yanıma alarak delikanlılık çağına girmişim. Yeni keşfediyordum sanki yıllardır yaşadığım kenti. Coşkulu bir rüzgar, boğazın kıyılarına i tekliyordu her akşam bedenimi. Tüm ışıklarını söndürüyordum şehrin. Ay ışığında sarhoş oluyor, aşkı tanıyordum.

Aşk perileri dokundukça yüreğime, bir şeyler oluyordu. Bildiğim sözcüklerle anlatamayacağım bir şeyler. Dertler, sıkıntılar unutuluyor, kötüye dair ne varsa; içimde kaynayan aşk kazanında eriyip gidiyordu. Yaşam güzeldi, insanlar, ağaçlar, çiçekler, böcekler her şey güzeldi. Ta ki aşk; derin acıları, tarifsiz kederleri ardında bırakıp gidinceye kadar. Mutluluk iksirinin ham maddesi, külkedisinin sihirli yaşamıydı aşk. Sihir bozuldu mu, sahibi belirsiz bir ayakkabı bile kalmıyordu geriye. Tüm çirkinlikleri yeniden, fazlasıyla önüne seriliyordu hayatın.

Haftalar, aylar, yıllar geçip gidiyor; süresi belirsiz yaşam yolculuğumuzda başımız dik; ayakta kalmaya, mutlu olmaya, umutlu hayaller kurmaya devam ediyorduk. Ta ki bu sabaha kadar.

İş yerinin kepenklerini yeni açmış, komşu dükkanların çalışanları ile günün ilk cümlelerini paylaşıyordum. Hiç alışık olmadığı bir saatte ses vermişti telefonum. Amcamın, telefonun diğer ucundan gelen sesi de benim alıştığım coşku ve heybetinden yoksundu. “Hemen eve gel” dedikten sonra, kapatmıştı telefonu. Sanki silah zoruyla dökülmüştü dilinden o sözler.

Sokağın hemen başında görmüştüm amcamı. Hareketsizce, adeta bir duvar gibi kapımızın önünde bekliyordu. Elleri cebinde, başı önündeydi. Daha bir sık-

laşmıştı adımlarım aynı anda komşularımızın istilasına uğruyordu evimiz. Kapımızın eşiğine geldiğimde sınırı aşmaya çalışan bir kaçağı engeller gibi kollarını iki yana açarak bir yengeç misali kıstırmıştı amcam bedenimi. Çırpındıkça sıkışıyor; ama konuşma, soru sorma cesaretini bulamıyordum.

İki beden bir olmuş, sırtımızı duvara vererek ya-vaşça yere yıkılıyorduk. Kulağıma amcamın sert bıyıkları temas ediyordu. Dudaklarından kulaklarıma döküldüğünü hissettiğim sözleri daha sertti:

“Babanı kaybettik.”

Böylesi trajik durumları anlatabilmek için verilen tüm örneklerden daha yoğun, daha acı, anlatımı zor bir sarsıntı yaşamıştım. Konuşan, ağlaşan ve susan insanların arasında, avazım çıktığı kadar bağırmıştım. Haykırışlarım sırasında anlaşılır cümleler kurabilmiş miydim? Bir isyan mı, yoksa küfür müydü söyleyebilseydim cümlelerim, hiçbir zaman bilemeyecektim. Nefesim tükendiğinde, evimizde gereksiz hiçbir ayrıntı kalmamıştı. Babamın cansız bedeni ile derin bir sessizlik içindeydim. Yaşam yolculuğumun tamamında olduğu gibi, evimizde bir başımıza kalmıştık.

Acıtmaktan korkarcasına; usulca tutmuş, son bir kez öpmüştüm nasırlı ellerini. O kısa zaman dilimi içinde düşünemediğim bir olayın açıklamasını yapıyordu amcamın arkamızdan gelen sesi.

Fabrikanın giriş kapısında fenalaşmış babam. Kriz, kimsenin algılayamadığı bir çabuklukta indirmiş ölümcül darbesini babamın yüreğine. İşçilerden biri amcamı tanıyormuş, aramış hemen. Amcam ambulans-tan önce ulaşmış fabrikaya. Kardeşinin cansız bedenine hastane kokusu karışsın istememiş, evimize getirmiş. Ölümün soğukluğu henüz ulaşmamıştı babamın bedeni. O soğukluk aramıza girmeden ya babam kendine gelecekti, ya da ben gidecektim. Başındaki kar tanelerinden birkaçını, gümüş sigara tabaklığını ve benimle yaşıt kol saatini almıştım. Birkaç özel eşyamızı da valizime koyduktan sonra son kez bakmıştım babamın yüzüne. Ellerim yanaklarımdan süzülen sessiz gözyaşlarımı silmekten yorgundu. Onlarca meraklı göze aldırmadan terk ediyordum babamı, evimi, mahallemi. Her adım atışımda bilmediğim, ya da zihnimin derinliklerine hapsettiğim gerçekler bir bir ortaya çıkıyordu. Annemin ölümü, köyümüzden ayrılışımız, okulu bırakmam; şehrin uzaklarına sıkıştırılan, saklanan hayatlarımız. Her şeyin nedenini biliyordum artık ve adımlarım, yabancı olmadiğim bir yere sürüklüyordu bedenimi.

Hikayem burada bitiyor. Bir tren sesinden yola çıkarak, zaman sırasına uygun yaşamımdan bazı kesitleri paylaştım sizlerle. Şimdi nerede olduğumu tahmin ettiğinizi sanıyorum. Evet bu şehirde gözlerimizi açtığım ilk yerde, tren garındayım. On yıl önce beni bıraktığı yerden almasını bekliyorum “Doğu Ekspresi”nin.

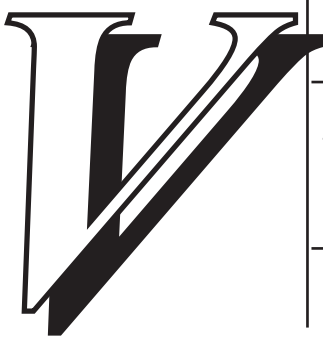
Bir sigara daha çıkartıyorum gümüş tabakamdan. Babamın parmak izlerini arıyor; hangi duygular ile sardığını düşünüyorum. Babamı o şekilde bıraktığım için kızacak insanlar bana biliyor. Vefasızlıkla, hayırsızlıkla, hainlikle suçlayacaklar. Artık hiçbiri umurumda değil! Üstelik babam bırakmıştı beni yarı yolda. Ölümü hiç konuşmamıştık ki onunla. Ölüm, yıllar öncesinden evimizi ziyaret eden, kötü kalpli bir yabancıydı. Bir daha almayacaktık onu evimize. Uzun süreli bir uykuya emanet etmişim onu. Derin bir çukura bırakılmasına, topraklar ile üzerinin kapatılmasını göremezdim.

Yalnız ve sonu belirsiz bir yolculuk başlayacaktı birzadan. Son durağa varıncaya kadar, otuz saatlik bir zaman vardı önümde. Yeni öyküler yazacaktım bu zamanda. Yaşadıklarımı değil hayallerimi yazacaktım.

Hayallerime uygun bir şiir görebilsem eğer, orada devam edecekti yaşam yolculuğu. Tren son durağa geldiğinde hayallerimi yaşatacak bir yer bulamıyordum eğer; bulunduğum nokta benim de son durağım olacaktı...

Gümüş tabakadaki son sigarayı yakıyordum. Acı bir çığlık beni çağırıyordu perondan....

For Vendetta

11 Eylül! İkiz Kulelere çrpan uçaklar... Binlerce ölü. ABD’de “Patriot Act” (Vatanseverlik Yasası) ve bir dizi baskıcı yasa, uygulama. Londra Metro’su’nda patlayan bombalar... İngiltere’de polisin yetkilerini arttıran yasa. Baskı, baskı, baskı. Tüm kapitalist ülkelere yayılan isterik devlet terörü. Afganistan, Irak... Özgürlüklerin budanışı. ABD’de faşizm. İngiltere’de benzer bir yönelim ve tehlikenin belirışı. Halkların terörle diz çöktürölmek istenmesi... Emeğe dizginsiz saldırı. Ve buna karşı yükselen büyük mücadele. Savaşa karşı sokaklara akan yüz milyonlar...

Böyle bir dönemde yapılan bir film. Bir dönem filmi...

“V for Vendetta.” Etkileyici. Cesur. Egemenlerin nasıl büyük yalanlarla, terörle.... halkı korkutup aklını esir alarak, faşist bir düzen yarattıklarını anlatıyor. Görsel efektleri son derece etkileyici, yüksek tempolu... Üstelik daha ilk sahnesinde başlayan, sık sık Shakspeare’e göndermeler içeren şiirsellik...

Remember: Anımsa

Remember: Hatırla

The fifth of November: Kasım’ın beşini

Treasure of gun power: Barut’un ihanetini

“HIZ”DA YİTİRİLEN

Soluksuz izliyorsunuz. Film hızla akıp gidiyor. Hızla...

Hızla? Filme ilişkin ilk sorun, sanırım bu “hız”da.

Sürekli değişen sahneler üzerinden akıp giden sinema tekniği Amerikan sinemasının buluşu olsa gerek. Amerikan toplumu, “geçmişin ölü elinden” kurtulan yepyeni bir kapitalist toplum olarak, kapitalizmin getirdiği “hız”ı en küçük hücreesine kadar içselleştirilmiştir. Pratikdir. Pratikçidir. Bu açıdan Amerikan toplumu, hızla akıp giden zamana endekslidir. Sineması da bu akışa uyum göstermiş olsa gerektir. Her şey zamana endekli. Malum... Emek-zamanıdır belirleyen, metaların değerini. Öyleyse... daha hızlı, daha hızlı, daha hızlı.

Bir kültür yaratılır sonunda. Fast food... Hamburger! Tüketim kültürü. Düşünme, tüket. Daima tüket. Kullan, at. Durma, düşünme! Sadece tüket!

Bir kültür. Tek tiplendirilen...alıştırılan... sadece tüketmeye programlanan insanın kültürü.

Amerikan sineması (alternatif Amerikan sineması değil, Hollywood), büyük bir endüstri. Bu “akışkan”, sürekli değişen, algılamaya bile izin vermeyen “hız”a dayalı filmleriyle girdi beynimize. Çok büyük sermaye yığılmıştı sektöre. Teknik (ve altyapı) olarak çok gelişti. Etkileyici düzeye ulaştı. Görsel efektleriyle sarstı izleyiciyi. Ama en önemlisi... izleyiciden yorucu zihinsel faaliyet istemedi. Ona, oturduğu yerden, kendini hiç yormadan sadece tüketme “ayrıcalığını” sundu. Bin bir türlü konu... bin bir çeşit teknik... “Düşünme, tüket! Kullan ve at!”

Gerçeklik algısı bozuldu izleyicinin. Gerçeklikle bağı koparıldı. Fantastik gerçeklik, kahramanların gerçekliği yaratıldı. Güçlendirildi. Artık bugün, dünyanın pek çok farklı sineması Hollywood’u taklit eder hale geldi. Onun kötü kopyası oldu.

Beyinler işlevsizleşmeye, yüzeyselleşmeye devam etti. Gerçeklikle aradaki mesafe büyüdü.

Bugün bir “Yurttaş Kane”i sonuna kadar sıkılmadan izleyebilecek seyirci oranı nedir acaba? Avrupa sinemasının ağır tempolu filmlerini? Mesela bir Haneke’yi? Hele Sovyet sinemasını? İnsana saç yolduran “Stalker”, “Solais”, “Tema” gibi Tarkovsky filmlerini?

Kent yaşamı, iş, üretim süreci, ulaşım... Hep bir şeylere yetişmek zorunda kalan, hep acelesi olan insan. Düşünmeden, sanki hamburger yiyip kola içer gibi tüketebileceği bir nesne olarak görmeye başlıyor filmi. O hale getirildi çünkü. (Hangi filmin gişelerde ne kadar başarılı olduğuna bakmak kâfi. Kuşkusuz “reklamın gücü”nü unutmadan.)

“V for Vendetta”, bu formasyona, bu “hız”a ayak uyduruyor. İzleyicinin ilgisini canlı tutmak açısından üstün yönlerinden biridir bu. Ve tabii güçsüz yönlerinden biri de. İzleyiciyi sıkımsıyor ama “derinleştiremiyor” da. Kuşkusuz bu yüzeysellikte tek günah “hız”ın değil. Yapımcıların düşünce yapısı da bunda önemli rol oynuyor.

Filmin konusuna gelince... Özet olarak şöyle. İngiltere’deyiz. Biyolojik silahlarla bir saldırı (terör eylemi) olmuş, onbinlerce insanın hayatını kaybettiği. (11 Eylül gibi!) bu eylemin yarattığı korku ve panik ortamında faşist baskı yasaları yürürlüğe girmiş. (Tıpkı 11 Eylül sonrasında olduğu gibi!) Adam Satler ve ekibi faşist bir yönetim kurarlar. (ABD ve Bush ekibi!) Korku, güvenlik kaygısı, ilk etapta yığınların beynini esir almış ve onlarda Adam Sutler ve ekibine boyun eğmişler. Adım adım faşizm gelmiş. İnsanlar tutuklanmış. Sorgusuz, sualsiz götürülmüşler. Kayboluvermişler!

Film, bu bölümleriyle yoğun bir şekilde Nazi Almanya’sına göndermede bulunuyor. (Ve tabii özellikle ABD yönetimini hedef tahtasına oturtuyor.) Simgesel göndermeler de ihmal edilmemiş. Örneğin sokaklarda, direklerle bağlı hoparlörler... 1930’lar Almanya’sından bir görünüm gibi. Chaplin’in “The Great Dictator” filminin dekorları sanki.

Filmde özellikle medyanın rolü, kitlelerin nasıl pasifize edildiği, kandırıldığı... başarılı bir şekilde teşhir ediliyor. Faşizmin aşağılık yüzü (ve 11 Eylül tezgâhının Batı toplumlarını böyle bir yöne sürüklediği) çarpıcı bir şekilde anlatıyor. Fakat 11 Eylül sonrasında yaşanan gelişmelerin bir avuç politikacıya (neo-con, yeni muhafazakâr) bağlanması gibi, filmde, tüm bir faşizmi, Adam Satler ve ekibine bağlıyor.

Buraya kadar çizilen çerçeve, filmin arka planı, fonu. Asıl hikâye, bu fonda gerçekleşecek olan bir intikam.

İNTİKAMIN “İ”Sİ*

Özel bir hapisane. (Toplama kampı gibi.) Bir doktor. Tutuklular üzerinde deney yapıyor. (Filmde Openheimer adı telaffuz edilse de, insanın aklına Mengene geliyor.) Özel bir ilaç deniyor. Denekler bir bir ölürken beş numaralı hücredeki mahkûm müthiş bir direnç gösteriyor ilaca. (Bu arada Roma rakamıyla 5, V ile gösterilir.) Derken yangın çıkıyor. Tüm laboratuvar ve hapisane yıkılıyor. Bu arada 5 (V) numaralı hücredeki mahkûm kurtuluyor ve kaçıyor. Mahkûm, geçmişi hiç hatırlamamaktadır. Sadece hücrelerini biliyor: V. Bir de intikam (Vendetta) alma isteğini. “V for Vendetta” işte böyle doğuyor.

Oradan kurtulan V, yeraltında bir sığınak, bir üs kuruyor. Sabırla planlar yapıyor. Burada da simgeler görüyoruz. Göndermeler... Faşizm, sanat ürünlerini yasaklamış. V, ezberden Shakspeare okur, filozof ve düşünürlerden alıntılar yapar, Latince bilir... Sığınağı tıka basa tablolarla, heykellerle doludur. Sanki bir “kolektif birey” gibidir. Ya da “kolektif bilinç”. (Eğer bunlar değilse, acayip / tuhaf bir “doğaüstü” varlık!).

Bir gece, bir kuleyi havaya uçurmakla işe başlayan V, merkezi yayın yapan televizyon binasını basıyor. Herkesi rehin alıyor. Canlı yayında (ki bu yayın bütün caddelerde, evlerde, binalardaki televizyonlardan yayımlanıyor, ondan kurtulmanız imkânsız) etkili bir konuşma yaparak halkı, parlamento binasının havaya uçurulmasını izlemeye çağırıyor.

Bu aşamadan sonra domino taşlarının tek bir fiske ile peş peşe devrilmesi gibi kusursuz işleyen bir plana tanık oluyoruz.

TARİH VE KAHRAMAN

Tarihi kimler yapar? Restorasyon döneminin burjuva tarihçileri, tarihin sınıflar savaşımının eseri olduğunu gayet iyi anlamışlardı. Ama bu savaşımı da “seçkinci” anlayışla ele aldıkları için, tarihin bir avuç kahramanın iradesiyle şekillendiğini düşündüler. Tıpkı aristokrasi gibi burjuvazi de tüm tarihi bir avuç seçkinin eylemine bağladı.

Avam? O, bir sürüdür! Nereye sürüklerseniz oraya gelir! “Yuvarlak Masa Şövalyeleri” dururken, tarih köylülerin eseri olacak değil ya! Yukarda, her şeye yön veren etkin bir azınlık; aşağıda pasif geniş yığınlar... Burjuvazinin tarihe (ve topluma) bakışı budur. Sanatı da bu bakışı tekrar ve tekrar üretecektir.

İşte Hollywood! Mutlaka bir kahraman, bir kurtarıcı, bir seçilmiş olan (chosen one) vardır. En sert toplumsal sistem eleştirisi, hatta devrimleri konu eden filmler bile, bireysel kurtarıcıların, kahramanların, “chosen one”ların sırtında yükselir. Yani “bir açığı olsun yoktur yanında”, Galyalıları yenen Sezar’ın!

Bu burjuva bakışla yığınlar, modernize edilmiş

köylü mantalitesi taşırlar. Bilinir. Köylü kurtaramaz kendisini. Eşkiyasını bekler. Eşkiyalar köylülerin kurtarıcılarıdır. Köylü, bekler. Ağaya, beye, lorda karşı isyan eden bir yiğit, çıkar dağlara. Eşkiya olur. Köylünün umudu olur. Kurtarıcısı olur. (Ve tabii bir süre sonra ağa/bey satın alır onu. Ağanın kırbacı, köylünün cellâdı olur!) Modern toplumun “halk” denen geniş yığınları, burjuvalara göre, işte böyle çaresiz, güçsüz, yetenezsiz ve hareketsiz kurtarıcısını bekler. Çobanını bekleyen sürüdür o!

Oysa gerçek toplum ve tarih, başka şeyler söyler bize. Tarihi yapanlar yığınlardır. Bilgelik ve cehaletle, korkaklık ve cesaretle, bencillikle, kaypaklıkla, metanetle, dirençle, emekle, ilmek ilmek örülen mücadeleyle... Tarih, milyonların eseridir. Devrim de öyle. Kurtuluş da. En basit bir hak alma mücadelesinin o muazzam zorluklarını düşünün. Yığınların örgütlü mücadelesinin oluşum ve gelişimini... İsterse “en devrimci halklar” söz konusu olsun. Tarihi yapan bu yığınların o meşakkatli mücadelesini düşünün. Ve tüm bunlardan sonra, Hollywood’un “kurtarıcısını”, “kahramanlarını”, “choosen one”larını...

Burjuva dünya görüşü ile sosyalist dünya görüşünün, doğal olarak da, burjuva sanatla sosyalist sanatın uzlaşmaz bir şekilde karşı karşıya geldikleri ilk nokta, işte burasıdır. Birey ve toplum ilişkisidir.

Filmin en zayıf yönü, şiddetle karşı çıkılması gereken yönü budur. Kahramanımız V, bir yıl gibi kısa bir süre içinde, o televizyon konuşmasının ardından “kötü adamları” tek tek öldürerek, sistemi felç ediyor. “karar anı” geldiğinde halk harekete geçiyor. (Bu noktada bile halk, pasiftir. “Sürü”dür.) Parlamento yakınlarında toplanıyor. V, olay gecesi ölse bile, plan işliyor. Parlamento binası havaya uçuyor: “Onların parlamentoya değil, umuda ihtiyacı var!”

Film boyunca anarşist bir ton yoğun olarak hissediliyor. (Hatta V’nin imzası, ters duran anarşist simgesidir.) Ve anarşizm, “baş aşağı duran burjuva düşünce” olarak, burjuva tarih anlayışıyla uyumlu bir film çıkıyor ortaya.

Bir dönem filmi olarak “V for Vendetta”, pek çok devrimciden övgü aldı. Beğenildi. Kötüye alıştırdığımız şartlardan ortaya çıkan bir yapım olduğu için belki de, bu kadar beğenildi. Oysa temel yapısıyla, kurgusuyla bir Hollywood sınırlarını aşamayan bir yapımdı. (Özellikle bilim-kurgu ve fantastik sinema alanında, yer yer felsefi boyutuyla da, sert, çok sert sistem eleştirilerine rastlayabiliyoruz. İki temel nokta hiç değişmiyor. Birincisi, asla bir alternatif sunulmuyor. Sunulsa bile bu, “robotlaştırıcı”, “özgürlük karşıtı” bir alternatif oluyor. İkincisi, kurtarıcı mitinden asla vazgeçilmiyor.)

Dönemi gereği siyasal mesajları daha keskin ve sarsıcıydı. Buna evet. Ama ötesi?

* “V for Vendetta, b r yönüyle Vendetta’nın V’s , (yan nt kamın V’s) g b b r anlama gel y- or. Burada söz oyunu yapılıyor. Türkçeye nt kamın “İ’s olarak çevr leb l r belk .

Oysa gerçek toplum ve tarih, başka şeyler söyler bize.

Tarihi yapanlar yığınlardır. Bilgelik ve cehaletle, korkaklık ve cesaretle, bencillikle, kaypaklıkla, metanetle, dirençle, emekle, ilmek ilmek örülen mücadeleyle... Tarih, milyonların eseridir. Devrim de öyle.

Agır Şoreşger

İNŞAAT BUGÜN BİR KAT DAHA YÜKSELECEK

İnşaat bugün bir kat daha yükselecek... Ama sağ-
lıklı gıda yok. Peynir ekmek domates, belki bazen
karpuz yani en ucuz yerlerden en azı alınır. Ki ne artırabilirlerse kursaklarından o kadar çok para
gönderebilirler uzak şehir kasaba ve köylerde ki akra-
balarına.

Temizlik...

Gerekliliğini onlar da çok iyi biliyorlar, onlarda kir-
siz passız temiz yaşamak istiyor. Ama istemekle gerçek
burada zıt şeylerdir. İşçi barakalarında banyo imkânı
yok, çoğu barakada tuvalet bile yok, tuvalet barakaların
arasında izbe bir çukurdan ibaret. Lavabo ise 30 işçiye
bir tane.

Üstelik...

Soğuktur barakalar, bu soğuk ve kirli yerde hastalan-
mak çok sık olan bir şeydir. Ama gelin görün ki şanti-
ye sahiplerine göre bu barakalar beş yıldızlı otel daire-
si konforunda. Zaten her bir ranzayı her bir işçiye bir
villaymış gibi sunuyorlar.

Sabah...

Dokuzda başlıyor mesai. Çimento kum demir, kireç
küfür ve şirket yetkililerinin başka dünyadan gelen o
aşağılayan bakışlarıyla. Evet bunlarla başlar çalışma.

Bugün...

İnşaat bir kat daha yükselecek, dün yükselmışti bir
kat daha. Dün yükselen o katta yarın siz oturacaksınız
öbür gün üst kat komşunuz ve en son teras katına yer-
leşecek bir şirketin üst düzey çalışanı. Ve sizler içi sıcak
suyla dolu küvetlerde keyif yaparken düşünmeyeceksi-
niz bir kez bile bu binaları yapan bu işçi parçalarını. İ-
yisi mi biz kaçırmayalım keyfinizi, niye gelsin ki aklı-
nıza bu işçi parçaları, suda sıcak değimli kim bilir nasıl
düşler kuruyorsunuzdur. Bizimki de densizlik mi oldu
ne, kaçırdık keyfinizi, neyse siz kuvvetten sonra bir
koltuğa yığılıp televizyon izlerken unutursunuz bu söz-
lerimizi; değil mi?

Diyorsunuz ki;

Arasınlar haklarını kardeşim. Sendika şu bu boyun
eğmesinler kuzu kuzu, aslına bakarsanız boyun eğme-
meyi öğretecek son insanlar sizlersiniz ya gene de açık-
layalım. Şantiyelerde sendika sözü yasaklı bir kelime-
dir. Bu sözü ağzına alan işinden derhal atılır. On milyon

işsiz varken yani senin işini kapmak için on milyon in-
san sırada bekliyorken ne yapabilir işçi? En azından ço-
ğu bilmiyor ne yapacağını. Oysa elbette kendi yolunu,
yöntemini her koşulda yaratır mücadele.

Hiç mi yok sendika?

Adı sendika olanlar var, liderlerinin süslü püslü laf-
larından başka bir şeyi olmayan patron kuklası.

Yoksuldular

Şehirlerinde, kasabalarında, köylerinde, yoksulluk
savurup sürükledi onları ta buralara kadar. Şimdilik bu-
radalar. Yarın yoksulluk savuracak onları başka bir ye-
re ve bazıları yaşlanacak kadar yaşayabilecek. Beli bü-
külmez, dizleri takatsiz, elleri dermansız, aç bir mideye-
le ve elbette yoksul olarak ölecekler. Ve elbette de-
ğişmezse, değiştirilmezse dişe diş, göze göz bir kavgayla,
edilmez alaşağı tekeller, bu böyle olacak. Yoksul yaşa-
yıp yoksul ölünecek. Mesela yarın yoksulluk savuracak
içlerinden birini, yirminci kattan yere düşecek. Ölecek,
ezilerek ve yoksul.

İnşaat yarın bir kat daha yükselecek.

Aman...

Kime ne yirminci kattan düşüp ölen. Siz oturun
salonda ve açın plazma tv'nizi bir de televizyon koltu-
ğuna kurulunca, futbol film magazin ve şifreli kanal-
larda tika basa erotizm, çıplak kalçalar, çarpıcı toparlak
falan filan diye diye zavallıca bir zevk duyacaksınız o ca-
mın önünde. Senin umurunda mı kimin nasıl öldüğü şu
şantiyelerde, senin plazma televizyonun var ve erotik
programın çıplak kadın ve erkekler, saç başı temiz ol-
sa ne yazar. İnsanın ruhu yitirmişse güzelliğini, koku-
yorsa ve zavallılaşmışsa, düşmüşse ama sen duyma
bunları kurul o televizyon koltuğuna ve sık sık tekrarla
"oh yaşam bu arkadaş" sözünü.

İnşaat...

Yükseliyor, işte boy atarak, hiç durmadan büyüyor
dev gövdeleriyle binalar. Akşam yemeği pişmemiş no-
hut ve bulgurlu, kahvaltı peynir, ekmek, çay ve öğlen
yemeği mercimek çorbası ve makarna; bir de ekseri a-
cımı acı turşu. Yemek bu; ister ye ister yeme. Maaşın-
dan parası çoktan kesildi bile, hem de ne para, bu yüz-
den en pahalı mercimek çorbası şantiyelerde çıkandır.
En pahalı ve en pisi! Bugün yirmi beşinci kattayız, iş a-

ğır, iş harala gürele işçinin sırtında ter bir karış ve yirmi beşinci katta rüzgâr biraz sert eser. Akşam barakalar sabah bir kısmı kırgınlık hissederek bedeninde, hafif ağrılar, öbür gün içlerinden birini iyileşmeyecek ağrılar ve onbeş gün sonra ciğerleri tıkanmış zatureli ve ölmek üzereyken yatacak bir hastaneye. Beş gün sonra da tabutuyla birlikte tutacak köyünün yolunu.

Lakin bu engel değil, birkaç ölüm yüzünden inşaat durmaz. Hep büyümeli o hep yükselmeli. Bankalar kredi açıyor. Elbette iyilik olsun diye değil, şartları ve yüksek beklentileri var. İnşaat yükselmeli bilmem kaç çimento fabrikası çalışıyor geceli gündüzlü, harıl harıl. İnşaat yükselmeli ve demir fabrikaları ve maden sanayi ve emlak şirketleri, plastik sanayisi, alt ve üst yapı, lojistik şirketleri hepsi hep birden bağıyor: İnşaat yükselmeli. İşçiler ölse bile, “ölenin ailesine başsağlığı, kendine rahmet”. Ve elbette cinayet değildi bu. Ölümle sonuçlanan insan (işçinin kendisi yani) hatası. İnşaat yükselmeli!

Bakın kadın ve kocaya

İşte giriyorlar içeriye, kadın başlıyor, “bak aşkım şu yatağa. Ay bir de dönüyor bu! Hani şu Amerikalısın filminde vardı bu yataktan. Jakuzide panik. Hele şu tavanları baştanbaşa ışık oyunları ile donanmış çocuk odaları, ayol sanki o Amerikan filmleri bu dairede çekilmiş, değil mi aşkım?”

Ama

Kaç işçi ölüyor bu muhteşem daireleri yaparken. Oysa şart değil bu ölümler, bu binalar öldürmeden de yükselebilir. Ve devam eder daha iyi binalarla şehirlerin gelişmesi. Ama hangi düzende! Oysa şimdi daireyi alan çifte göre bizim gibiler “marjinal komünisttir.” Bütün budalalar ve beyni çürümüşler bizim için böyle der! Sesini duyar gibiyiz sevgili hanımefendinin. “Söyleyin şu huzur bozucularına, kaçtı keyfimizin tadı, keskinler artık. Hanımefendi, bana inanın ki bu hep oluyor. Bütün aptallar bizi sıkıcı buluyor.

Parke...

Döşeli salonda felsefe sorunları tartışılıyor. 33. kat manzarası harika ve buradan proletarya konuşuluyor. Sözü alıyor çok ama çok satan bir gazetenin köşe yazarı olan, başka bir gazetenin ve tabii kendisi gibi solcu olan arkadaşına “Hatırlıyor musun 15-16 Haziran’ı? Ben Şişli’den gelenlerleydim.” Öteki “hatırlamaz mıyım, ben de Şişhaneden gelenlerleydim”. Ama nedense ikisi de fazla karıştırmıyor meseleyi. Herhangi biri diğere hiçbir şey sormuyor ve ikisi de korkuyor. Zira bir iki soru sorulsa çıkacak yalanları ortaya ve anlaşılacak bu iki palavracının 15-16 Haziran eylemine katılmadıkları. Ama ilk konuşan yeniden başlıyor 15-16 Haziran unutulur mu hiç! Neydi o günler be! Ya şimdiki proletarya?” “Bırak azizim” diyor öteki. “Şimdiki işçi sınıfı işçi sınıfı mıdır yani? Bunlar ne devrim yapabilir-

ler ne de düzgün bir eylem” sohbet böyle sürüp gidiyor ve uzadıkça uzuyor konu. Çok laf edilip az şey konuşuluyor ve tabii basite alınıyor işçi sınıfı, alaya. Hani bu sohbetin yapıldığı şu anki 33 katı yapan işçi sınıfı? Maden, ağır sanayi, ulaşım, iletişim ve inşaat sektörlerinin ve daha neleri neleri sırtında taşıyan işçi sınıfı küçümseiyor kendi yaptığı dairede. Düşmanları olmasa da, dostu da sayılmaz ya bunu yapanlar.

Ve son inşaat işçisi, son sarayların ustası, bu köşkle ri sen yaptın bu koca koca siteleri. Hani; açıkta evsiz olan yine sensin. Harç yaptın beşinci katta, 15’de sıva-cıydın. 20. kattan düşüp öldün kalıp çakarken ve ellinci katta çatı işçisiydin. Hasta, zayıf ve yoksuldun. Hala öylesin. Belki bir kaçımız yaşayacak ve görececek ellisini. Ama şimdiden sormalı ki:

Böyle olmak zorunda mı? / Sende biliyorsun ki / Böyle olmak zorunda değil

İnanma onlara / Ve hiç mi hiç güvenme / Biat etme işçi sınıfı / Ve unutma

Düşmanınla arana giren varsa / Kavgayı önlemek için / Unutma ki

Onlarda dostun sayılmaz / Biat etme onlara.

Böyle

Olmak zorunda değil aslında Tuhaf olan şu ya; şu anki gibi olması en zor en imkânsız şeklidir.

Çağrı yapıyor herkes herkese, sağduyu çağrısı. Sağduyuya davet edenler, sağlıklı güzel ve bizim olan bir yarın için mücadeleye devam etmezler. “İşler daha kötü olmasın diye sağduyu. Ne harika bir şey ölmeyeyim. Kanser olsam da olur! Sağduyu çağrısına istersen uy, ama unutma ki inşaat işçisi emeğin büyük, eserin dev gibi, yaşamın dar, küçük ve yoksul. İstersen biat et onlara ya da...

Ya da...

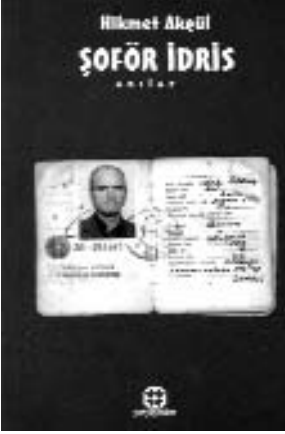
Yükselirken binalar, senin hayatında güzelleşmeli. Ve düşüp ölmemeli hiç biriniz 20’li katlardan. Ya da ellisine kadar çekmemelisiniz yoksulluğu. Ama bunun için önce yarınların için dövüşebilmelisin. Sen işçi sınıfının bir parçasısın, sen yarını kuracak olansın. Bugünü yıkacak olan. Öncüden başkasına biat etme.

Kitap Tanıtımı

Şoför İdris

Yeni okuduğum bir kitap sayesinde devrim mücadelesine yaşamını adanmış, ağır geçirdiği hastalığa ve yaşına rağmen mücadele içinde olmayı isteyen bir işçi komünistle tanıştım. İstedim ki onun bu örnek yaşamını sizlerle paylaşayım.

Her devrimcinin, komünistin yaşamı bizlere örnek oluyor. Her birinin yaşamından öğrendiklerimiz, çıkardığımız dersler oluyor. Bu kitapta da komünist bir işçinin örnek yaşamına tanık olacağız.

Kitap aynı zamanda benim; ülkemizde devrim mücadelesindeki ayrıntılarını bilmediğim bir döneme de değiniyor. 1920–1968 dönemindeki devrim mücadelesi, işçi eylemleri...

Bir sosyalist derginin röportaj yapmak istemesiyle ele alınan komünist bir işçinin sonradan kitap olarak yayınlanan –ki iyi ki yayınlanmış- mücadele dolu yaşamı. Şoför İdris.

Hepimiz 68 ve sonrası zamana dair, pek çok şey okumuşuzdur o dönemin unutulmaz kavga dolu günleri, bayraklaşan nice devrim savaşçılarının yaşamlarını biliriz. Ama pek çoğumuz bundan önceki dönem, o dönemde yaşayan devrim yolunda bayraklaşan insanların çok azının yaşamına dair bir şeyler okumuşuzdur. 68’lerden önce Türkiye’de devrim mücadelesi nasıldı? Neler yaşanıyordu? İşçi hareketinin durumu, basının tavrı, sosyalist devrimci yayınların durumu neydi. O süreçte devrime yaşamını adayanlar kimlerdi?

Elbet birkaç isim sayacağız o döneme ilişkin öne çıkan. Tüm dünya proleterlerinin de şairi Nazım Hikmet örneğin, Mustafa Suphi ve arkadaşları, ya da Hikmet Kıvılcımlı, şair Enver Gökçe belki birkaç isim daha...

Şoför İdris yani İdris Erdinç, işte bu dönemde mücadelede yer almış işçi bir komünist ve tüm yaşamını devrime adanmış bir insan.

Bir savaş gazisinin oğludur İdris, Makedonya topraklarında doğan. Ama Kurtuluş savaşı herkes gibi onu da şehir şehir sürükler taa İstanbul’a kadar. Yoksulluk, kıtlık açlık yılları, göçler ve İstanbul...

1920’li yıllarda çalışmaya başladığı tütün fabrikasında Çakıcı, İhsane ve Emine ile tanışmasıyla başlar mücadele yaşamı. İlk orak çekiç resmini Emine çizer ona, ilk bildiriye burada görür. Okuma yazma bilmediğinden Emine okur ona ve anlatır.

Bir gün devrimci işçiler arasında para toplandığını görür. İspanya’da mücadele eden devrimciler içindir bu. Devrimci işçiler gibi o da her hafta bir yevmiyesini vererek katılır. Bu enternasyonalist dayanışmaya ta ki İspanya iç savaşı bitinceye kadar.

İlk eyleme de burada katılır. Herkesten önce davranmaktadır eylemlerde. Öncü işçilerin, yoldaşlarının gözden uzak kalmasına polisin dikkatini çekmemesine büyük bir titizlik gösterir her zaman.

Bu dönemde boks dersleri almaya başlar. Sonra torna-tesviye ve şoförlük öğrenir. Bunlara yönlendiren her onun öğrettiği yoldaşlarıdır. Bunlar hep işine yarayacaktır ileride. Büyük işçi sınıfı kullandığı araçları. Komünist kişiliği nedeniyle

işsiz kaldığında ya da partinin gösterdiği yerlerde çalışması gerektiğinde ise tesviye ve şoförlük büyük bir avantajdır onun için.

Ona en yakın olan, yol gösteren yoldaşı ve eşi Emine olmuştur. Beraber çalışırlar, gittikleri her yerde birlikte dirler. Toplantılarda, işte, eylemlerde, meydana, kavgada, sorguda, işkencede... Ta ki Sansaryan Han'da yapılan ağır işkenceler sonucu yaşamını yitiren devrimcilerin arasına katılınca dek... Hep yan yanındadır Emine.

İdris'in yaşamındaki en acı olaydır bu. Çünkü gördüğü işkencelerden dolayı Emine her geçen gün ağırlaşmıştır ve hastanede yalnız kalır uzun bir süre. İdris ancak son birkaç gününde yanında olabilmıştır yoldaşının. Ölümünü kimseye haber verememiş verebildikleri de gelememiştir yoldaşlarının cenazesine... Eşinin, yoldaşının cenazesini bir at arabasına koyup arkada bir tek kendisi, yürümüş ve tek başına vermiştir toprağa yoldaşını...

Bu olay onun mücadele hırsını daha da arttırmıştır. Ve her zaman "ben hep Emine yoldaşımla içtiğim anda sadık kaldım" diyecektir.

İdris her yerde, her zaman bir eylem adamı, komünist bir kişi olarak öne çıkar. Bulunduğu, gittiği her yerde kısa zamanda dostluklar kurar, buradaki insanları eyleme geçirir. Kimsenin bir şey demesine, yol göstermesine gerek kalmadan harekete geçerek sürdürür çalışmalarını. II. Emperyalist savaş döneminde devrimci harekette bir durgunluk olur. O bir eylem adamıdır. "Bir şeyler yapmalı, çalışmayı bir yerlerde devam ettirmeli" diye çözüm ararken üst düzey yoldaşlarından birinin askere yazıldığını duyar. Ve hemen harekete geçer. "İşte" der "şimdi çalışma alanı burasıdır". Askere yazılır. Birliğine gittiğinde kar altında yatan araçları görür. "Ben bunları çalıştırabilirim" der. Ve öyle de olur. Araçları çalıştırır, orada şoförlük öğretir subaylara... Komünist kişiliğini de açıkça koyar, burada da en sevilen, sayılan insanlardan olmuştur. Bir çevre yaratmıştır. Ve buradaki çalışması onun başka bir bölgede yürüteceği faaliyetleri için gittiğinde iş bulmasını sağlayacaktır.

İdris Erdinç'in anılarını aktarmasındaki en büyük neden 1920-1968 arasındaki devrim mücadelesine, o dönemdeki sosyalist faaliyetlere, burjuvazi ve devletin durumuna dikkat çekmek, bu döneme ilişkin bilgi vermektir aslında. Anılarını anlatırken bu dönemde yaşanan devrimci savaşı, işçi eylemlerini grevleri, iş bırakmaları, hak alma mücadelesini, büyük kavgaları ve işgalleri ve mücadeledeki başarıları öne çıkarmaktır. Yine o dönemdeki burjuvazi ile devletin ilişkisini, işbir-

liğini, devrimcilere yönelik baskı ve saldırı asker-polisle uygulanan şiddetli saldırıları anlatır. Özellikle üzerinde durduğu konu ise bu dönemdeki mücadelenin o günün gazetelerine hiç yansımamış olmasıdır. Hatta büyük bir eylem ve işyeri işgali sırasında basın bulunmayışını gördükleri için bir gazeteye gidip ağır bir dille tepkilerini dile getirirler ama karşısındaki gazete sahibi ağzını açıp tek bir kelime söylemez. Bu gazete cumhuriyet, görüştüğü kişi de Nadir Nadi'dir.

Bu süreçte eylemler öncesi özellikle 1 Mayıs'ta halk partililer polislerle birlik olup köşe başlarında devrimci avına çıkarlar. Eylem öncesi günler ve gecelerde bazı kişiler köşe başlarında yol kenarlarında -alacakları üç-beş kuruş için- bir devrimci bir komünist görüp ihbar etmek, tutuklatmak için büyük bir iştahla çaba sarf etmekteydiler.

İdris mücadelesi boyunca defalarca gözaltına alınır, çok ağır işkenceler görür. Ama boşuna... Polis ondan tek bir kelime alamaz ve bu tavrı gittiği her yerde, şubeler arasında ilk ulaşan haberdır polise, "hiçbir şey söylemez!"

Tarihe 1951 Tevkifatı olarak geçen tutuklamalar sırasında o da cezaevine girer. Burada o dönem devletin komünistleri karalamak, toplum içinde yarattıkları güveni kırmak için kullandığı provokatör-ajan gibi gösterme çabaları onun için de uygulanır. Bir ara serbest bırakılıp tekrar tutuklanır. Ama zamanla cezaevinde de devrimci komünist kişiliği ile öne çıkar. Cezaevinde ilk başkaldıranlardan olur. Yemeklere ve işeyle ilişkin eylem yaparlar. Sansaryan Han'a işkenceye götürüleceklerini duyunca açlık grevine girer. Burada da başarıya ulaşır. Ve kimse karşı durmaz. Polis onun hakkındaki bilgiyi buraya da iletmiştir. "Komünisttir. Hiçbir şey onun gözünü korkutmaz!"

Cezaevinde kaldığı süreçte bir cezaevinde daha önce Nazım Hikmet'in de kaldığını öğrenir. Başka bir anlam taşır İdris için Nazım Hikmet'in de kaldığı cezaevinde olmak. Çünkü onlara önderlik edenlere karşı ayrı bir sempatisi, sevgisi vardır. Nazım'la kalmış olan yoldaşlarına karşı daha bir hassastır. Mücadelesi boyunca bunu sürdürür. Parti kadrolarına karşı büyük bir sevgi ve saygı duyar. Parti içindeki bazı ayrılıkları, gruplaşmaları, yoldaşları arasındaki yakınlıkları ve uzak durmaları fark ettiğinde komünist tavır ve kişilikten ödün vermeden devam eder savaşına. Çünkü önemli olan devrim mücadelesidir, savaşı en iyi şekilde sürdürebilmek, zafere ulaşmaktır. Onlara yol göstermiş, öncülük etmiş, mücadeleye hayatını koymuş insanların fikir ayrılıklarının partinin çalışmalarına yansıtıldığında güçten düşüreceğini düşünür. O, hiç ayırım

yapmaksızın herkesle aynı samimiyetle çalışır, eylem adamı olmaya devam eder. “Ben bir sıra neferiyim, eylem adamıyım. Ben işçiyim; tezgâhlarda, fabrikada işçinin arasında, kavganın içinde, eylemde, meydanlarda ne yapacağıma bakarım. Eylemi nasıl yaratıp nasıl büyüteceğime bakarım. Yoldaşlarım gidilecek yolu gösterir, politikayı belirler, tartışır. Aralarında fikir ayrılıkları da olacak elbet ve bir sonuca da ulaşılabilecek ama önemli olan kavgamızdır, partinin zaferidir, benim sanatım tartışmak değil, eylem yapmaktır” der her zaman.

Cezaevinden çıkınca sürgüne gönderilir. Yoldaşları ve tanıdıkları, aracılığıyla sağlık nedenleri ileri sürülür ve İstanbul’a gelmeyi başarır. Burada onu en çok üzen olay ise babasını ziyarete gittiğinde onunla bir çöp yığınının üstünde ekmek parçalarını bir torbaya koyarken karşılaşır, babasının “oğlum acıkmışsındır, ye biraz sen de” diyerek ekmek parçasını onunla paylaşmaya çalışmasıdır.”

Sürekli polis takibi altındadır. Bir iş bulup çalışmaya, yoldaşlarıyla görüşmeye başlar. Ve yeniden örgütlenme çalışmalarına yönelir, ama fazla sürmez. Yine tutuklanır. Bir süre İmralı’da kalır. Çıkınca bir şöflük bulur tanıdıkları ve çalışmaya başlar. Bir yandan da eski yoldaşlarına ulaşmaya çalışır yeniden örgütlenmeler, eylemler yapmak için.

Ama herkes bir yerlere dağılıp gitmiştir. Parti içinde ayrılıklar olmuştur. Bunlar çok üzer onu. Kimseye karşı tavır konmasını istemez ve kendisi de yapmaz. Önemsiz fikir ayrılıkları mücadeleyi sekteye uğratmamalıdır. Elbet tartışılarak doğru yol bulunacaktır. Ama örgütlenmeler, çalışmalar sürdürülmeli diye düşünür hep.

Bu sırada TİP kurulur. Burada yer alma tartışmalarını da onaylamaz. O kendi örnek aldığı yoldaşlarının yolundan gitme kararındadır.

Nerede hareket, başkaldırı, eylem varsa İdris de oradadır artık.

Demirel, hükümeti döneminde “solcuları ezeceğiz” beyanında bulunur. Bunun üzerine bir grup genç devrimci sosyalist yayınlarda bulunduğu yerde, Çağaloğlu’nda gösteri yapar. O sırada sosyalist basınla birlikte devrimci gençlikten bir grup da oradadır. İçlerinde bayan öğrenciler ve dönemin önder gençlerinden İbrahim Kaypakkaya da vardır. Gösteri yapan grup saldırmaya başlar. İdris de müdahale eder hemen. Sonra Demirel’e hitaben o bozuk yazısıyla bir cevap yazar: “Bir gün bavulunu toplamaya bile fırsat bulamayacaksınız kaçmak için” der. Bu olaydan sonra gençlik içinde de çok sevilen sayılan birisi olarak yer alır. Onların a-

rasına katılır. Onlarla, onlardan daha genç eylemlere katılır. 6. Filo’yu protesto eyleminde de onlarla beraber koşar Dolmabahçe’ye, oradan İzmir’e. Devrimci hareket neredeyse İdris oradadır.

1970’lerde Bursa’ya köyüne gider. 7-8 yıl kalır. 1978’de İstanbul’a geldiğinde eski yoldaşlarına ulaşamaz. Ulaşabildikleri de farklı yerlerde, farklı görüşlerdedir.

Ama İdris eylemsiz, hareketsiz duramaz. Kendi çabasıyla bir şekilde mücadeleye katılmaya çalışır hep.

Ne mücadelenin yoğun süreçlerinde, ne köyüne gittiğinde izlemekten vazgeçmeyen polis hala peşindedir.

80 darbesinden kısa bir zaman önce, bir akşamüstü kapısı çalınır. Polis, “aç kapıyı arama yapacağız” der. Onlara ilk cevabı “gidin be buradan... Şefinize de söyleyin 13151 İdris Erdinç bizi evine sokmadı deyin” olur.

1980 faşist darbesi... Çok uzun süren bir sessizlik dönemi...

Kitabın yazarını arayan İdris Erdinç “Çabuk gel, konuşmamız lazım” der. Yazar gittiğinde İdris Erdinç giyinmiş, yanında bir çanta içinde birkaç eşya... “Ben böyle duramıyorum, böyle eylemsiz hareketsiz durmam, götür beni hadi” der.

Oysa sağlığı hiç de iyi değildir. Ona fark ettirmeye çalışsalar da gittikçe de kötüleşmektedir sağlığı ve yaşı da 80’dir. Ama o, ölümü evde bekleyebilecek biri değildir.

Tarih 1996, yaşı 80, sağlığı kötü durumda. Götür beni dediği yer ise; 1996’da devrimci tutsakların cezaevlerindeki ölüm orucuna destek amacıyla açlık grevi yapılan mekânlardan biri... Açlık grevine katılmaya kararlıdır. Böyle eylemsiz yaşayamaz o.

Hiç tereddütsüz girer içeri İdris Erdinç ve katılır, hemen açlık grevi yapanların arasına. Eylem birkaç gün içinde bitince üzümlere döner evine. Oysa o, geri dönmeyeceğini düşündüğünden tüm eşyalarını mahalenin yoksullarına dağıtmıştır.

1996’nın Aralık ayında katılır ölümsüzleşenler kervanına İdris Erdinç.

Yaşamı boyunca hep eylem içinde olan Şoför İdris’in yaşamı bundan ibaret değil elbette, öyle anları var ki onun anılarını okurken gözlerinizin önünde canlanacak bütün o dönem. Tütün fabrikasında işçilerle karşılaşacaksınız. Alanlar, sokaklar gözünüzde o tarihteki haliyle canlanacak. Kocaeli’ndeki çalışmalarını merakla okuyacaksınız.

Sena Demir

AŞIK, BÜLBÜL VE GÜL

Ülkelerden birinde, bahçeler içinde bir güzel bahçe varmış. Bahçenin ortasında küçük bir göl ve gölün dört bir yanını çevreleyen bin bir renkli çiçeklerin yurdu olan bahçe...

Bahçenin sahibi gençler içinde bir genç erkek... Aşık olmuş güzeller içinde bir güzele... Güzel alımlı mı alımlı, ak tenli, kara gözlü bir ahu... Aşık her gün gizliden güzeli seyrediyor ama içini ona dökemezmiş bir türlü...

Dertlenirmiş gün geçtikçe ve oturup bahçenin en güzel yerine, binbir güzellikteki çiçeklere ve renk renk kuşlara aşkı, yüreğinin kara sevdasını anlatan şarkılar söylemiş.

Bu yanık şarkıları duyan bir bülbül konuk olmuş bu bahçeye... Her gün bir ağacın dalına konar, dinlermiş aşığın içli, kara seveda yazgılı şarkılarını ve onunla birlikte söylemiş kendi ezgilerini... Bazen genç aşık susar bülbülü dinlermiş kendi yüreği gibi...

Bülbül pek üzülmüş bu gece... Gidip görmüş güzeli, kırk aynalı odasında, bir yeşil dal kendisiymiş yalnızca... Güzelin odasının penceresine uzanan kiraz ağacının dalına konup şakıdığı bir vakit... Beklemiş, güzel gönlünde tuttuğunu şarkılara döksün diye... Bülbül dile gelmeyen güzelin yanından ayrılmış, genç aşığın bahçesindeki bir dala konmuş yeniden... Sonra, bir gün dile gelmiş bülbül: "Böyle güzel bir bahçeye, böyle bir yüreğe kim hayır der ki" demiş... Cesaretlendirmiş aşığı... Ama bülbülün kendisi de aşık olmuş gece...

Cesaretlenen aşık çıkmış güzeller içindeki o güzelin karşısına ve davet etmiş bahçeye o güzeli... Demiş "senin aşkınla çapaladım her bir fidenin yatağını, senin aşkınla renklendirdim bahçeyi. Güzel nazlına nazlına gelmiş, görmüş bahçeyi. Ama bir kusur aramış her baktığı yerde... Bulmuş onu da.

"Ah bir gül" demiş, "al bir gülü yok bu bahçenin... Al bir gülü yoksa bahçenin ne farkı var ki diğerlerinden..."

Genç aşık bunun üzerine çok dertlenmiş, hiç görmemiş al bir gül... Oysa gönlünü verdiği güzel, al bir gül ister bu bahçede.

Bülbül aşık olduğu gencin derdine üzülmüş, öfkelenmiş güzele de... Çünkü al gül bulunmazmış her yerde, yetişmezmiş kendi kendine.

Bülbül, bir vakitler bir masalcıdan duymuş, al gül fidanının olduğu bir yurt varmış yeryüzünde... Masalcı uzak, çorak, dikenli bir ülkeden bahsedermiş masalında. Çorak toprakları, sert kayalıkları geçmek zor imiş, geçse bile dikenlerin arasındaki al gül veren fidana ulaşmak imkansızmış... Ancak gerçek bir aşık, her engeli aşıp varınca dikenli bahçenin kenarına ve güzel sesi, yanık şarkılarıyla ikna ederse koruyucu dikenlerin yol vermesini ve kar havası esmeden ulaşırsa al gül veren fidana, fidan ölümü pahasına sunarmış al bir gülünü aşığı...

Masalcı kaç aşığın güle ulaşmadan can verdiği için yahut sevdayı terk ettiğinden söz etmiş... Tek bir aşık ulaşmış gül fidanının yanına ve o zaman gül fidanı dile gelmiş:

Ey aşık, alıp götürürüm seni aşkın için gülümü...

Oysa ben bulunmam ki her yerde. Alıp götürürsen gülümü, ben de bir daha yaşamam ki... O zaman, sen daha varmadan ülkene, benimle birlikte solacak elindeki gül de... Ama kar düşmeden toprağa, kara kış vurmadan dallarıma, bana dönüp kanından kan vereceğine söz verirsen al gülümü götür sevdiğine, ölmeyecek o gül de.

“Ey aşık, alıp götürereksin aşkın için gülümü... Oysa ben bulunmam ki her yerde. aAlıp götürürsen gülümü, ben de bir daha yaşamam ki... O zaman, sen daha varmadan ülkene, benimle birlikte solacak elindeki gül de... Ama kar düşmeden toprağa, kara kış vurmadan dallarıma, bana dönüp kanından kan vereceğine söz verirsen al gülümü götür sevdiğine, ölmecek o gül de” demiş.

Aşık kararsız kalmış. Bunca zorluğu aşıp gelmiş, gülfidanı kan ister... Verirse kanını nasıl kavuşur sevdiğine... Vermezse, kandırırsa fidanı, kıyarsa ona, bahçesinde gül ölür, yine kavuşamaz sevdiğine, çünkü al bir gül ister aşkı için...

Oturmuş masaldaki aşık al gül fidanının karşısına, düşünmüş gündüz gece... Ve o düşünürken böyle kara kara, dikenlerin arasında bir bülbül şakımış gündüz gece:

“Değer mi bulunmaz al güle bir sevali can? Değer mi bir güzele tatlı can? Değer mi yaşam sevdasızlığa?”

Bülbül masalcının anlattığı hikâyeyi anlatmış, dar anlatmış genç aşığa, ama sonunu söylememiş rakmış...

Aşık sormuş sonunu, bülbül susmuş... Aşık “hiç vermişi anlat, nasıl bir yol bulmuş o aşık. Bulmuş muş yâre...” demiş. Bülbül kendi dilinde şakımış, söylememiş masalın sonunu. Oysa masalın aşık gündüz ve gecenin sonunda, fidanla anlaşmış, gülü almış ve sevdasız yaşanmayacağına ama al bir gül bile olsa, yurdunu bulmaya, ondan bir gül alıp bahçesine getirmeye, ve sevdiği güzele gösterip kavuşmaya karar vermiş...

Genç aşık bülbülün anlatımından bir yurdu olduğuna, bu masala inanmış ve yurdunu bulmaya, ondan bir gül alıp bahçesine getirmeye, ve sevdiği güzele gösterip kavuşmaya karar vermiş...

Bülbül aşık olduğu bu gencin ölümünü hiç istemese de kararından döndüremeyince ona bu yolda eşlik etmiş.

Bülbül ile aşkı o uzun ve zorlu yolu birlikte gitmişler. Birçok yurt gezmişler, birçok umutsuzluğu, birçok engeli aşmışlar... Karşılarına çıkan insana ve kuşlara al gülün yurdunu sormuşlar... Kimi gülmüş, kimi susmuş, kimi ol masalı sonu olmadan bir kez daha anlatmış... Masalın sonunu demeye yetecek söz, dayanacak gözyaşı bulunmadığından ve hepsinden öte her sevdanın yolu kendi yatağını açtığından kimse demez olmuş masalın sonunu...

Bülbül ile aşık en sonunda dikenli bahçenin sınırına varmışlar. Aşığın güzel sesi yüreğinin yankısını

günlerce duyurmuş dört bir yana. Bülbül almış sözü şakımış en içli şarkıları, aşkmış onunda yüreğine düşen... Bülbül gönlünü verdiği bu gencin ölümüne razı değilmiş... Dile gelmiş: “Birlikte söyleyelim şarkılarımızı ama açılırsa, yol verirse dikenler, izin ver, ben koparayım gülü” demiş. Aşık hala anlamamış bülbülün kendisine gönül verdiğini... Kabul demiş. Bülbül bütün aşkıyla, yüreği dağlı söylemiş ezgileri... Dikenler açılmış ama bülbülün geçeceği kadar.

Güle varmış bülbül ve ol masaldaki aşık gibi al gül fidanının anlaşmasını kabul etmiş. Sonra alıp güllü gencin avucuna bırakmış ve düşmüşler yola. Yolun yarısına vardıklarında bülbül havada kar kokusunu alınca hop etmiş yüreği, gülfidanını ve bundan sonraki kara sevdalıların umudunu düşünüp o gece habersiz ayrılmış gençten... Geri dönmüş al gülfidanının yanından can çekiyormuş... Bülbül kara sevda yazan bir şarkısıyla gülfidanına vermiş kanını...

Aşık o bah uyandıığında yanında bulamayınca bülbülün sesini duymuş, sormamış bülbüle “nasıl aldın gülü? Bir önce bahçesine ve güzele kavuşma yoluna devam etmiş... Günlerden bir gün bulmuş bahçesini...”

Bahçe boş olduğunda bir çalıya dönmüş. Günlerce çalıda oturmuş, güzelleştirmiş yeniden bahçesini, al gülü almış büyütmüş ama tek bir bülbül, tek bir kus o bahçesinde... Bülbülün sesiyle coşmuş bahçesinde... Bülbülün sesiyle coşmuş bahçesine, göstermiş bahçesine, göstermiş bahçesine...

Bülbülün sesiyle coşmuş bahçesine, göstermiş bahçesine, göstermiş bahçesine... Bülbülün sesiyle coşmuş bahçesine, göstermiş bahçesine, göstermiş bahçesine... Bülbülün sesiyle coşmuş bahçesine, göstermiş bahçesine, göstermiş bahçesine...

Bir gün karar vermiş aşık, al gül fidanının yurduna bir daha gitmeye, al masalı hatırlayınca... Bülbülün orada bulacağına inanmış kendi aklınca... Düşmüş yola, arkasında bırakmış bahçeyi ve güzelliğinden daha büyük kibiri olan vefasız aşkını...

Yolda giderken bir masalcıya rastlamış... Masalcının etrafında bülbüller ötüyormuş. Masalcı anlatırken masalı bülbüllerin konuştuğu yerde al gül açıp kayboluyormuş. Aşık dikilince masalcının karşısına masalcı susmuş, bülbüller gitmiş... Aşık yalvarmış masalcıya, “demin söylediğin masalı bana da anlat! Bir bülbülle al gülden söz ediyordun geldiğimde. Bana da anlat masalı” demiş. Ne kadar yalvardıysa nafile çözememiş masalcının dilini... Bir gün aşık bir kayanın dibine saklanmış gizliden... Masalcı ise, bülbüller ko-

nunca etrafına gizlenen aşıktan habersiz başlamış anlatmaya...

Aşık masalı dinledikçe kor bir ateş gibi yanmış yüreği, ağlamış kayanın dibinde yana yana... Çünkü masalcı bülbülün aşkını anlatıyormuş... Onun aşkının dikenleri nasıl dize getirdiğini, bir al gül açan fidanın şimdi onun sesinin güzelliği ve yüreğinin kanıyla nasıl gül bahçesine döndüğünü... Aşık olduğu gencin kör tutkusuyla ol masalı unutmasını, vefasızlığını, güzelin kibrini, bülbülün sevdasını anlatıyormuş masalcı... Ancak o zaman bütün aklı ve yüreğiyle anlamış aşık bülbülün kendisine anlattığı ol masalı, al gül fidanı ile yaptığı anlaşmayı...

Ağlaya ağlaya, yana yana yüreği, varmış al gül fidanının yurduna... Kayalıklardan aşağılara baktığında görmüş masalcının sözünü ettiği al gül bahçesine; dikenler küçülmüş ve onların arasında onlarca bülbül yuva kurmuş...

Yana yana, kederli ve yaralı şarkılarıyla en büyük, en ihtiyar gül fidanının yanına varmış, bülbülünü bahçeden istemiş... Aldığı al gülün açmadan solduğunu, boynunu yaralı bir ceylan gibi büktüğünü söylemiş... Güzelin yalan olduğunu... Aşkını bilmediğini, bülbülün şarkılarını istemiş... Sonra yorgun düşünce uyumuş gözyaşları koynunda, fidanın ayakları dibinde böylece uyurken bir düş görmüş...

Rüyasında fidan dile gelmiş, elinden tutup onu, bülbülle anlaşma yaptığı o zamana götürmüş aşığı... Hem anlatmış, hem göstermiş olan biteni: "Bülbül en yanık şarkılarıyla şakıyınca dayanamadım... Emir verdim koruyucu dikenlere, yalnız onun geçebileceği kadar açılım dedim. Göreyim o güzel sesin sahibini, yüreğini göreyim dedim. Sonra yanıma, şuraya kondu bülbül... Renk renkti tüyleri, büyülüydü sesi... Gözlerinden yaş dökülüyordu küçük küçük... Ve akarken gözlerinden yaşlar değişti görüntüsü de... Allı yeşilli, sarılı beyazlı elbiseler içinde güzeller güzeli bir kız oldu o anda... Anlattı her şeyi bir bir... Yaptık anlaşmamızı ve alıp gülü kanatlandı bir bülbül olarak dikenlerin ötesine...

Sonra kar düşmeden dalıma, kuru, acımasız soğuk yakarken canımı, döndü geri şakıdı bülbül aylı gece boyunca.

"Değer mi bulunmaz al güle bir sevda?

Değer mi bir güzele tatlı can?

Değer mi yaşam sevdasızlığa?"

dedikçe aktı kanı damarlarıma..."

Aşık bülbülün cansız bedenini bir güzel kızın görüntüsünde gördüğü anda uyandı yandı ağlayarak... Bülbül bir güzel kızdı, kız bir güzel sesli bülbüldü...

Gün olup karanlık kapılar açılacak.

Kötü rüyalar bizden gelip geçecek.

Yürekler bir olunca önümüzde, arkamızda,

Çiçekler bitecek. Kurban olurum kaşınıza.

Çektiğiniz çileyi yazmışım yüreğimin başına

Nereye gitseniz de gelirim yine peşinize

Tekrar selam olsun sizin gibi güzel dostlara

Gün olur, kapılar açılır, ben yine sizi

Beklerim.

Dilan'ın anneannesi

Sevda dedim düştüm

Yola

Sevdalandım yaşama

Yaşam ayrılığı,

ayrılık özlemi,

özlem hasreti,

Hasret çığlığı

Çılgık yeni umutları getirdi.

Yeni umutlarla düştüm yollara,

Yeni bir dünya yaratmaya.

Alçay

KELEBEKLER

ZAMANI

RADYO: GİRİŞ TÜRKÜSÜ KÜRTÇE KADIN SAVAŞÇILARI ANLATAN BİR TÜRKÜ.

(Oyunda koyu renkli bölümler efekten gelen bölümlerdir. Kadımlarla ilgili olaylardan haber başlıkları okunurken sürekli kanal değişir ama hep yine kadın başlıklı haber girer)

1- 8 mart 1957 de Amerikalı kadın dokuma işçisi kadınlar iş bırakarak hem çalışma saatlerinin düşürülmesini hem de ücretlerinin yükseltilmesini istediler. Greve çıkan ve fabrikayı işgal eden kadınlar dışarı çıkmamakta kararlıydı. Fabrika dışarıyı saran güvenlik güçlerince ateşe verildi ve onlarca kadın yakılarak katledildi. 1910'da Enternesyonal 8 Mart'ı "Emekçi kadınlar mücadele günü olarak ilan etti.

2- Grevin birinci yılının dolacağı 26 Eylül'de ülkenin dört bir yanından ve yurt dışından yüzlerce kadının Antalya Serbest Bölgesi'ne gelerek grevci kadımlara destek vermesi bekleniyor. Novamed'in kadınları sadece emek değil, kadın mücadelesinin de bayrağı olmaya aday. Belli ki onlar, geçen yüzyılın başlarında ABD'nin Massachussets eyaletinde "ekmek de isteriz, gül de..." diye sokakları dolduran dokuma işçisi kadınların izindeler.

3- Bu gün 26 Haziran 2001 Aysun Bozdoğan ölüm orucunun 182. gününde hayatını kaybetti.

4 -Dünyada her yıl 5 binden fazla kadın namus cinayetine kurban edilirken, cinayetlerin çoğu Asya ülkelerde yaşanıyor. Dünyada her yıl 5 binden fazla kadın namus adı altında katlediliyor. Ancak kesin sayısını tespit etmek zor. Toplum içindeki ön yargılar, gelenekler ve utanç kadının maruz kaldığı saldırıların gizlenmesine neden oluyor.

5- Amerikalı terör uzmanı Farhana Ali, Irak'ta kadınlar tarafından düzenlenen intihar saldırılarının daha da artacağını düşünüyor. "Irak'taki Amerikan askerlerinin de kadın kamikazelere karşı bir kültür duvarına çarptığını" ifade eden Ali, "Bakmaları bile sorun yaratan bu kadınların kamikaze olup olmadıklarının anlaşılmasının neredeyse imkansız olduğunu" kaydetti.

6- Dünya Emekçi Kadınlar Günü Kürt illerinde coşkuyla kutlandı. Alanları dolduran Kürt kadınlar, "Savaşa, şiddete, kimliksizliğe son sözümlüz; 'Edî Bes e" diye haykırdı.

*Ben kadın sözü dinlemem
diye bağıırır adam
kurutulmuş güller döner
eski bir suda
ince uzun yüzlü sevda ölüleri savrulur
-ey siyah beyaz günlerim benim
uzak masallardaki soylu eldivenlerim-*

*beynimin kıvrımlarında yüzen
pash gemi iskeletleri
bu arka sokaklar, bu hüznün
devriye gezen o sarışın nazi subayı
mavi gözlü çocuğu asıyor her gece
ağhyor kırılmış ihlamur dalları
tünelden aşığı koşuyorum
ayaklarımın altında çiviler, cam kırıkları*

*peşimde ellerinde çıralarla kasabalılar,
başlarında hep o esrik kurt silüeti*

*nemesis'i kurşuna dizen
taburun komutanı bu
ve ulrike'yken tek kişilik uçurumlarda ben
boynuma ipi dolayan çağların albayı
bu sen olmalısın korkak apollon
köşebaşlarına sinen gölgenden belli
derler ki, dışlanarak ölmemi istemişsin
ve kötülük tanrısına kurban etmişsin ciğerlerini
ama şimşek alazında yanan bu yeşim taşları
senin gözlerin değil ki,
uzun sarı kirpikler, ateş böcekleri...
merdivenli bahçelerde koşuyorum ardından
itiyorsun küçücük ellerimi*

hep şapkaların altında yüziin
kimsin sen, yalnızlığımın führeri

rüzgar da nerden çıktı şimdi!
çekin bu lâdin dallarını
gözlerime batıyor
savruluyor külleri derinlerimin
bıçaklar iniyor yılların kabuğuna
baba, sen misin!
Beni o eve bırakmayacaksın, değil mi baba

hep yaşlı odalarda kaldım
ışıkları altında söndürüp yatarlardı
heidi'yi, pan'ı da alıp gitmiştin
gratel seni arardı karanlık ormanlarda
yapraklara tutunurdum yalnızlıktan ölmek için

taşların arasında bir gedik bulur
sızıverir toprağa çocuk
sayfalar vardır, çevirir
ayakları batık kentler olsa da
kolları gök ve deniz
döne döne büyür dünya
gün olur avcılarını önüne katıp döner av
sen, iklimsiz düşlerini hayra yoran
sonsuzluğa yüklediği tohumları
dağ göllerine savuran ipsiz babam,
akattım zehirini
yerini bin kez kanattım
sen, lâskiyeli zorba
çekip attım bileğime taktığın gelin çiçeklerini
sesini cehennemden en derin kuyularına astım
ya sen üç kitaplı maymun
ağzı mühürlü torba
seni de yumurta fiyatına sattım

içiçe geçti kumdan kaleler
ay vurdu, tanıdım sizi
ama nasıl oluyor da
göğsünün aynı yerinde
aynı yara izi

RADYO: Bu gün 31 Ağustos 1982. Lübnan gazeteleri "Siyonist İsrail ordusu Falanjist gerillaların Sabra, Şatilla, Burc-El Baranj, Miye Miye ve Aym-El Hilbe'deki kuşatmalarının sürdüğünü yazıyor. Kuşatma altındaki kamplarda direnişçi Filistin gerillaları dünden itibaren ölen

Bahar '09

arkadaşlarını yiyorlar. Dini liderler iki günlük bir tartışmadan sonra bu yönde fetva vermişlerdi. Çatışmalar sonucu kampların dış savunma hatlarının kıpkızıl kesildiği söyleniyor."

(Mektup okunurken arada silah sesleri olabilir)

Sevgili anne,

11. günüm açım. Önümde 11 gündür ilk defa yemek duruyor. Bense yiyemiyorum. Yemem lazım, yemem lazım, yemem... Bana yardım et anne. Yemem lazım.

73 gündür çalışıyor, çatışıyor, yorgunluktan ölüyoruz. İnanamayacaksın ama doğru. 73 gündür buradayız. Günde 2-3 saat uyuyoruz, herhalde. 21-22 saat tetiğe bastıkça onları sokağın dışında tutuyoruz. Çevremde insanlar ölüyor. Vurularak değil, çok az onlar. Açlıktan da değil, en azından şimdilik. Yorgunluktan. Öylesine yükleniyoruz ki bedenlerimize bazıları kendiliğinden sınırı geçiyor. Bugün sadece 10-15 kiloluk havanı 300 metre bile taşıyamadan yığıldım. Önce vuruldum sandım. Silah ve patlama sesleri hiç durmuyor biliyor musun? Sonra birileri koluma girdi. Yüzlerini gördüm ama kim olduklarını bilmiyorum. Birilerine benziyorlarsa son gömülen yoldaşlara benziyorlardı. Zira yorgunluk ve açlık yüzlerindeki ayrımları silmişti, Tetiğe bastıkça, onları sokağın başında tuttukça. Çünkü onları vurmazsak çember daralır. Demek ki hala onları vurabiliyoruz.

Bir an yemeğe baktım. İğrenç gözüküyor. Midem bulanıyor. Gözlerimi kaçırıyorum.

11. gün açım. Bense yiyemiyorum. Kim üstünde bir parça reçine var diye kemirdiğimiz kozalakları "bir şey yediğine" sayabilir ki! Aslında problem yemeğin iğrençliğinde değil. Kozalıklardan sonra su da kaynatılmış bol et! Evi hatırlıyorum. Et yer miydik biz? Hatırlamıyorum ama yemekler hep güzeldi. Ya da ben öyle sanıyorum. Bu yemekse iğrenç. Midemi kaldırıyor, yemeyeceğim. Halbuki 11 gün önceki yahnimiz böyle değildi. Kuşatıldığımız kamptaki son kedi ve köpekleri yemiştik. Çünkü bu Siyonistlerin sokağa girişini engelleyeceksem yemeliydim, yedim. Keşke biraz daha kedi olsaydı. Bunu yemek zorunda olmadım. Yemek zorundayım. Kuzeyden bizimkiler gelene dek. Bizimkiler gelene dek. Geleceklerse tabi...!

Unutmalyım. Ne olduğunu unutursam o zaman

belki midem kalkmaz. Yemek zorundayım.

Tetiğe basıyorum. Yemeğimi dökmeden, tabağı soluma alarak ateş ediyorum. Son gördüğüm yoldaş ne kuşatmanın kırılabildiğini ne de kampların düştüğünü söyledi. Öyleyse dayanmalıyız, dayanmalıyım. Hep “yaşamın merkezinde olmak gerekir” derdin. Şimdi çemberin dışı ölüm olduğuna göre kızınla gurur duyuyor olmalısın. Sahi bana bulduğun o sıksa çocuğun ismi neydi, hani Beyrut'ta eczanesi olan. Ben de güneye, buraya, kampa gelmeye karar verirken korkuyordum. Bunu söylediğimde yüzünü hatırlıyorum, baka kalmıştı. Onunla evlenmemek için bir bahane olmadığını anlamıştı. Ama gerçekten niye gitmek istediğimi, korkarken mücadeleyi seçmemi anlayamamıştı. Beni anlamamıştı. Ölümün kol gezdiği Lübnan'da bir Şii'nin Filistin için fedakarlığını anlayamazdı. Halbuki buraya sağlıkçı olarak gelmeyi hayal etmesi bile ona aşık olmama yeterdi.

Yemeğe döndüm. İçimdeki ölümü, teslimiyeti, kırmızıyı kovdum. Eti ısırmaya başladım. Sanki canlıymış gibi duran eti. Öyle de sayılabiliirdi zaten. Her yanımı yaşam, her yanımı kızıl sar....

RADYO: Bu gün 29 Ağustos 1982 . Filistin radyosu. Haberleri sunuyoruz. Burc-El Baranj Askeri Komutanlık tarafından Filistin Komünist Partisinden Azya'nın, dün çatışmaların durulduğu bir ara yemeğini yerken ve annesine mektup yazarken bir keskin nişancının tek mermisi ile vurulduğu duyuruldu..

Hepinize, size...

Gecenin suskun varlıkları, elimi kavrayanlar gölgelerde; size ölümsüz ışığın lambaları, yıldız ağları, yaşamın ekmeği, gizli kardeşlerim, hepinize, size söylüyorum:

Gönül borcu yok, durduramaz hiçbir şey, erdemini kadehlerini ya da yenilmez baharın, bayrakları üstünde güneşi yaratamaz sessiz ağırbaşlılığınız gibi.

İnanabilirim yalnızca belki de hak ettiğime böyle bir sadeliği, kusursuz bir tomurcuklanmayı, belki de.

Sizinle birim ben, ayınızım, toprağın, hamurun ve şarkının parçası, nereden geldiğini bilen ve neye ait olduğunu bilen, doğal bir hamur. Ben ne çok uzaklardaki bir çan ne de beni anlayamayacağınız çok derinlere gömülü, bir kristalim.

Sadece halkım ben, saklı bir kapı, kara ekmek ve karşıladığınızda beni kendinizi karşılırsınız.

Konuk çok kereler yere yıkılmış ve yeniden doğmuştur.

ŞARKI:

**Geleceğ m bazen uykudayken sen
Beklenmed k, uzak b r konuk g b .
Sokakta, b r başına koyma ben
Kapıyı sürgüleme üstümden**

RADYO: Bugün 25 Kasım 1960. Dominik cumhuriyet radyosu. Haberleri sunuyoruz. Başkan Trujillo'nun ülkenin önemli tehlikeleri olarak bahsettiği Mirabal kardeşler olarak bilinen, Patria, Minerva ve Maria Teresa bir araba kazasında öldüler.

Yalaaaaaaan. Yalan söylüyorsunuz. Minerva benim. Yoldaşlarım Kelebek derlerdi bana... Trujillo diktatörlüğü tarafından tecavüz edilip öldürülen. Duydunuz mu? Tecavüz edilip öldürüldük üç kardeşimle birlikte.

Kimse tek bir çılgınlığı, iniltimi duymayacak. Bu temiz ulusun mutlu insanlarını huzurlu uykularından rahatsız etmemek için her şey sessizlik içinde ve gayet tedbirli yapılacak. Emir verin. Öfke ve nefret, büyük geminizin makine dairesinde terden gebe renlerde birleşecek biliyorum.

Türk, Yunan, Arap göçmen... ezildiğinin ve sömürüldüğünün farkında olan bütün insanlar neden burada olduğumu ve neden bu devletin beni yok etmeye karar verdiğini anlayacaklar.

Cesedim bir dağ gibi ağır. Yüz bin... ve yüz bin... ve yüz binlerce insan bu koca dağı omuzlarına aldıklarında sizi yerinizden sarsacak müthiş bir kahkaha atacaklar

Ben Ulrike Mainhof bağıriyorum
Orada kimse var mı...

**RADYO: Kızılırmak şarkı
(ZENCİ KIZIN TÜRKÜSÜ)**

Aşağılarda güneyin oralarda
Astılar gencecik karaderili sevgilimi
Yol ağzındaki bir ağaca.
Aşağılarda güneyin Oralarda
Sordum beyaz İsa'ya
Neye yaradı onca dua

Yaşlı bir kadını ben.
Almanya uyandıgında
Devlet yardımı azaldı.
Çocuklarım verirlerdi bana
arada sırada birkaç kuruş,
ama pek öyle bir şeyler alamıyorum gene de.
Bu yüzden daha az gider oldum
eskiden her gün alışveriş yaptığım dükkanlara.
Sonra aklımı başıma topladım günün birinde
ve eski bir müşteri olarak her gün
gitmeye başladım fırına, manava yeniden.
İhtiyacım olan şeyleri seçerdim bir bir,
her zamankinden ne daha çok alırdım, ne daha az,
peksimetler de koyardım ekmeğin yanına,
lahananın yanına da pırasa,
ama hesabı çıkarttıkları vakit çekerdim içimi,
karıştırıp küçük para kesemi tutuk parmaklarımla,
yeterince param yok, derdim, başımı sallayarak,
bunları ödeyecek,
ve tüm müşterilerin gözleri önünde
çıkardım dükkandan gene başımı sallayarak.
Ve şöyle diyorum kendi kendime:
Hiçbir şeyi olmayan bizler gibiler
yiyecek satılan yerlerde görünmezlerse bundan böyle
hiçbir şeye ihtiyacımız yok sanabilirler,
ama buraya gelir de hiçbir şey satın alamazsak eğer
haberleri olur hiç değilse.

RADYO:İyi Akşamlar. Bugün 4 Temmuz 1934. İlk nobel ödüllü bilim kadını Marie Curie öldü. Hastalığı, aşırı dozda radyasyona maruz kalmasına bağlandı. Radyoaktivite çalışmalarından dolayı, radyoaktivite birimine "curi" denilmektedir. Bütün hayatını zorluklarla geçirmiş olan Marie Curi'nin bulduğu RADYUM elementinin neden patentini almadığı ve koca bir serveti bir kenara ittiği bilim dünyasında hala tartışılmakta.

İlk elementimiz Polonyum. Henüz Piere hayat-tayken birlikte çalışmıştık gece gündüz onun için. Tonlarca fabrika atıklarını kazanlarda kaynatıp 1 gram element yaptık. Piere o zaman benden çok daha ilerdeydi bilim dünyasında. Ama Polonyum için kendi çalışmasını bırakıp Polonyuma hayatını adadı. Aah Polonyum. Benim bağımsızlık savaşı veren ülkemın adı. Polonyam'ın... adı yasak ülkemın.

Bir kadının ancak bir erkeğin ismiyle var olabi-

leceği günlerdi. Nobel ödülünden sonra bile üniversiteye beni almamak için ne gürültüler koparttınız.

Çalışmak istiyorum gidin başımdan. Radyoaktivenin, rontgen cihazının insanlığa sizin saplantılarınızdan, para hirsından daha fazla gerektiğini biliyorum. Hayır patent istemiyorum. Daha sonra çalışmak için bana radyumu satacağınızı, satın almak için aylarca konferans vermek zorunda kalacağımı bilsem de. Dağıttım elimdekileri. Hiç yok. Bütün bilim insanlarına dağıttım. Çalışmaları için ihtiyacı olan bütün bilim insanlarına. Anlamıyor musunuz patent istemiyorum diyorum size. Radyum bir elementtir. O doğaya aittir. Bana ait olamaz.

EFEKT: (RİTMİK MAKİNE VE FABRİKA SESLERİ)

Savaşacaksın bıkmış usanmadan
ve direneceksin yılmadan
bir dilim ekmek
koyabileceğin için
kulaklarını dikmiş
bu kuduz köpeğin dişlerinden.
Ölüyor çocuklarımız
zehirli havasında
güneşsiz
boğucu evlerin.
Dünya bir hapishane.
Kadın erkek
halk
geri adım atmak yok!
Bir hayat fabrikası kuracağız!

Gem vurup sulara
diyeceğiz:
"Böyle akacaksınız!"
Ve öyle akacaklar!
Biliyorum ben
yerimi hayatta
kaptırmam öyle
postumu ucuzca
Ekmek ve özgürlük
kavgasında
onurla öleceğim
bir işçiye yakışırçasına.

Haberler

Yaklaşık 7 yıldır umudumuz kavgada kavgamız sanatımızla şiarıyla çıktığımız bu yolda işçinin-emekçinin sanatını üretmekteyiz. 7 yıldır bu sebepten dolayı işçi sınıfının sesi olduğumuz için kurumumuz birçok defa saldırıya, kapatılmaya, insanların tutuklanmasına ve burjuva basının deyimiyle “sanat evi değil cephanelik” olarak adlandırıldık, müzik gruplarımıza saldırıldı. Buna rağmen yine sarıgazi işçi ve emekçilerin sesi olmaya, dünyayı yeniden yaratmaya ve sosyalist kültürü sanatı insanlarımızı baskılara rağmen vermeye devam edeceğiz. Hiçbir baskı, gözetim, tutuklama bizleri yıldırmayacaktır. Bu şiarla tüm işçi, emekçi ve yoksul halklarımıza çağrımızdır. Gelin hep birlikte üretelim, değiştirelim ve dönüştürelim.

**M D M Z KAVGADA
KAVGAMIZ SANATIMIZLA**

**SARIGAZİ
KÜLTÜR-SANAT DERNEĞİ
EMEKÇİLERİ**

KONSER
AYIŞIĞI MÜZİK TOPLULUĞU
YAŞAM BİZDEN YANA

TARİH: 5 NİSAN 2009
SAAT: 14.00

www.onsozdergisi.com
0216 622 30 26

SARIGAZİ KÜLTÜR SANAT DERNEĞİ
Demokrasi Cd. Atatürk Mh. Bircel Sk. No: 4
Sarıgazi / İstanbul

Antep'den Etkinlikler..

BİR DİLİN ÖLÜMÜ / MIRINA ZIMANEKÎ

Mehmed Uzun'un Kürtçeye çevirdiği Nobel Edebiyat Ödüllü Harold Pinter'in "Dağ Dili" oyunu ve Mehmed Uzun'un "Kahramanın Ölümü" adlı uzun şiiri "Bir Dilin Ölümü" olarak çapraz kurguyla Kürtçe sahneleniyor. Aydın Orak'ın iki oyunu çapraz kurguyla farklı bir tiyatro anlayışıyla Kürt Tiyatro sahneseine yeni bir deneme kazandırıyor. Kürt romanının en önemli isimlerinden biri olan Mehmed Uzun'un bu uzun şiiri "Mirina Egîtekî" ilk kez Harold Pinter'in "Dağ Dili" oyunuyla paralel bir şekilde sahnelenecek. Yerli ve yabancı bu iki yazarın iki eseri aynı sahnede hayat bulacak. Kaderin cilvesi olsa gerek her iki büyük yazar da kanser hastalığından dolayı yaşama veda etti

HAROLD PİNTER'İN "DAĞ DİLİ"

Harold Pinter, 1985 yılında Türkiye'ye geldiğinde Diyarbakır Hapishanesi'nin ziyaretinden sonra ülkesine döndüğünde bu oyunu ele alır. Kürtlerin dili ve kültürü üzerindeki baskılar onu bu oyunu yazmaya yöneltti. "Dağ Dili" olduğu gibi Kürtçe yaşağımı konu ediniyor. Bilinmez bir ülkede yaşayan, "dağ"lı bir ana, tutuklu oğluyla görüşme sırasında kendi ana dilinden başka bir dili 'bilmediği' için konuşamaz. Görüşme sırasında kendi dilinde ancak, 'Ekmek getirdim', 'Elma getirdim' diyebiliyor. Gardiyan'ın sertliğine maruz kalan yaşlı kadın, sonra da ölür. "Dağ Dili"nden birkaç diyalog şöyledir; "Dinleyin şimdi. Sizler dağdan geldiniz. Dinliyor musunuz beni? Sizin diliniz yok, ölmüş. Yasak. Burada sizin dağlı dille konuşma izni yok. Kendi adamlarınızla kendi dilinizle konuşma yok. Yasak. Anlaşıldı mı? Konuşamazsınız kendi dilinizle. Kanunen yasak. Resmi dil neyse onu konuşursunuz. Burada bir tek o dile izin var. Kendi dağlı dilinizle konuşmaya kalkarsanız, çok fena ceza yersiniz."

MEHMED UZUN'UN "MIRINA EGİTEKÎ"

Mehmed Uzun'un gerçek bir olaydan esinlendiği "Mirina Egîtekî / Bir Yiğidin Ölümü" adlı uzun şiirinde yiğitlik destanı olarak gerçekliğini koruyor. Bütün savaşçı kültürlerde ortak olan yiğitlik teması şiirsel bir

dille öykü ile kurgulanarak anlatılmış. Aynı zamanda Kürtçenin naçizane kelimeleri ile zenginliğinin sergilenmesi açısından şiir başarılı bir çizgide ilerliyor. "Yiğitlik, Ölüm, Aşk, Ana Sevgisi, İhanet, Kahramanlık, Dünya, Baba, Kardeş, Yokluk, Çocukluk, Arkadaş, Dağlar, Su..." gibi temaların içerisinde olduğu "Bir Yiğidin Ölümü" adlı şiir, militarizmin kuşatması altında sıkışıp kalan beş kahramanın hikâyesini anlatıyor.

TİYATRO AVESTA

Aydın Orak ve Cihan Şan'ın kurduğu grup, 2003 yılında "Bir İhsak'sın Bir Cemil" oyunuyla TİYATRO AVESTA adını aldı. Grubun ilk Kürtçe oyun denemesi olan "Bir Delinin Güncesi" N. GOGOL'un ünlü klasiğini Kürt Tiyatrosu'na uyarladı. Daha çok özel ve deneysel oyunlar için bir araya gelen grup daha sonra Aziz Nesin'in "Sen Gara Değilsin" adlı eserini Kürtçeye çevirdi. Tiyatro Avesta, Uluslararası Ankara Tiyatro Festivali, Batman-Hasankeyf Festivali olmak üzere yurtiçi ve yurtdışı birçok yerde turne yaptı. Avesta Musa Anter'in hayatının anlatıldığı "Araf / İki Ülke Arasında" adlı oyunun sahnelenmesine devam ediyor.

OYUNUN KÜNYESİ

Nivîskar / Yazar / Playwright **MEHMED UZUN & HAROLD PİNTER** Wergêr / Çeviri / Translation **MEHMED UZUN** Derhêner / Yöneten / Director **AYDIN ORAK** Alîkarê Derhêner / Asistan / Assistant of Director **SAÎT KULEN** Ronahî / Işık / Light **AHMET ÇAY** Muzîk / Music **CIWAN HACO** Kostum / Costume **SEZGİN AYDIN** Plastîk Makyaj **SONER CANER** Wêne / Fotoğraf / Photo **METİN DAĞ** Resm / Resim / Picture **AHMET KARABULAK** Afiş / Poster **İDRİS BARIŞ** Lîstîkvân / Oyuncu / Cast **BÎLAL BULUT, ŞENGÜL OZDEMİR, PERÎHAN ADALMIŞ, AYDIN ORAK**

Grev

Günlüğü...

Atv ve sabah gazetesinde isten atılan işçilerin 13 Şubat'ta başlattıkları grevleri hala devam ediyor. Grevlerinin 20'li günlerinde bizde ziyaret ettik kendilerini ve Önsöz dergimizi hediye ettik. Aynı gün tek gıda-ış'e bağlı işçiler de ziyaret etmişlerdi grevdekileri. Müzik grubumuz da Çavbella marşını söyledi. Gitar eşliğinde söylenen marşa grevdeki işçiler ve grevi ziyaret eden herkes katıldı. Her Cumartesi İstiklal Caddesinde yürüyüş yapıyorlar. Zaman zaman biz de katılarak işçileri yalnız bırakmadık. Bu grevin şöyle bir özelliği var: Basın alanında 12 Eylül 1980'den sonra yapılan ilk grev olma özelliği de var aynı zamanda.

Grevdeki eylemcilerin çıkardığı Grev gazetesinden Grev günlüğünden bazı bölümleri yayımlıyoruz.

“15.Gün

27.02.2009 Cuma

...15 gün olmuş, bir süre sonra ilk ayımız dolacak. Sonra belki aylar, yıllar... İşlerin aylara uzaması değil di amacımız. Ya da amacımız Don Kişot'luk hiç değil di. Sadece bu süreçle birlikte basın tartışılın, basın çalışanları kendi mesleklerine sahip çıksın, falanca müdürden korkarak haber yazmasın, ya da birileri onu tetikçiliğe zorlarken karşı çıkacak gücü bulsun istemiştik. Ama bunun için de toplu hareket etmek gerekiyor...

16.Gün

28.02.2009 Cumartesi

Günlerden cumartesi demek, akşam yürüyoruz demek. İkinci kez yürüdük Taksim meydanından, Galatasaray Lisesi'ne. Öyle kalabalıktı ki, 'Vay be' dedik içimizden, 'Sesimizi duyuyorlar artık'. İstiklal'de yürüyenlerin alkışları, pencereden sarkanlar... Görmeye değdi. (...)

19.Gün

03.03.2009 Salı

...

Bugün Kristal İş Sendikası geldi ziyaretimize. Kristal İş Sendikası Genel başkanı Bilal Çetintaş zia-

ret defterine 'Kristal İş Sendikası olarak gazeteci arkadaşlarımızın Sabah atv grubunda yürüttüğü onurlu grevi destekliyoruz. Medyada sendikalaşma sadece gazeteciler için bütün çalışanlar için yaşamsaldır. Onurlu grevinizi selamlıyoruz' diye yazdı.

20.Gün

04.03.2009 Çarşamba

Bugün ilk golümüzü attık işverene. Grevi durdurmak için uğraşan işveren, dava üstüne dava açıyor. Şu an iki dava açılmış durumda. Hakları vermek, anlaşma sağlamak yerine; tam tersi işi yokuşa sürüp, mahkemelerle uğraşıyorlar.

(...)

21.Gün

05.03.2009 Perşembe

Güneşli bir Mart sabahına Radikal'den gazeteci arkadaşlarımızın ziyaretiyle başladık. Bizim için Cumartesi ekindeki köşesinde 'Patron değilsen nesin?' başlığıyla yazan Pınar Ögünç'de aramızdaydı. Kendisine şükranlarımızı sunduk. Daha sonra Mücadele Birliği Platformu'yla birlikte gelen Ayışığı Sanat Merkezi şarkılarıyla grevimizi şenlendirdi. Tek-Gıda İş Sendikası da gıda yardımlarıyla grevcileri destekledi.

(...)

50.Gün

03. 04. 2009 Cuma

Her gün ölüp kaybetmek yerine, bir gün ölüp kazanmak...

Ender (Ergün) Balmumcu'da nöbetçi. Kalan grevciler Turkuvaz Dergi Grubu'nun bulunduğu Sefaköy'de. Bahçede ziyaretçilerimizi bekliyoruz. Dış kapıdaki güvenlik görevlileri, verilen talimat gereği gelecek grupları içeri alamayacaklarını söylüyor. Fakat grev pankartının asılı olduğu yerde ziyaretçi kabul etmek 'yasal' olduğundan, işverenin talimatı bir işe yaramıyor. Beş dakika sonra 'bir şey yapmalı' şarkısını son perdeden veren bir araç yaklaşıyor. Peşinden Disk bünyesindeki Birleşik Metal İş Sendikası'na bağlı işçiler slogan atarak içeri giriyor. (...)"

Çukurova Kitap Fuarındaydık

AYIŞIĞI SANAT MERKEZİ

10–18 Ocak 2009 tarihleri arasında 2. düzenlenen Çukurova Kitap Fuarındaydık. Fuarda bir de “Küba’nın 50. yılını selamlıyoruz” diye şiir ve müzik dinletisi gerçekleştirdik. Şiir dinletisini Adana Ayıışığı şiir topluluğu, müzik dinletisini de grup Denize Ezgi verdi. Ayrıca yerel radyoda da program gerçekleştirdik. Çukurova’nın sıcaklığı insanlarına da yansımıştı. Standımıza ilgi oldukça güzeldi.

Bana da yasaklanmış bir gül dalyydın Zilan
 Zorda açardın
 Olmazda açardın
 Yasaklar altında açardın hiç tükenmeden
 Senden önce Adana'da, İstanbul'da, İzmir'de
 Aç gecelerimizde karanlık gecelerimize
 Ver tarih boyu yasaklanmış türkülerimizde
 Bir de yıllar geçse de anamın
 Gözlerinde çocuktum
 Saçları dalgalı bir çocuktum
 İstanbul sokaklarında
 Yârin karşısında elleri acemi
 Ellerini koyacak yer bulamayan
 Bakışlarını kıyutulara kaçırın
 Utangaç bir çocuktum
 18'inde sokaklarda ateşler yakan
 Asi bir çocuktum
 Tıpkı kalıbına sığmaz Fırat'a benzerdim
 Ama bir çiçeği koklarken de
 Çocuktum severken de
 Ağlarken de çocuk kalmak istedim hep
 Her şey kirlenmişti dünya
 İnsanlar ve toprak renkler bile
 Şu insan ömrüyle genç, toprak
 Ömrüyle ihtiyar dünyamız.
 Taşyamaz olmuştu asit yüklü
 Bulutları
 Kimyasallar ve Napalm
 Yağmurlarından sonra
 Kurumuş çiçek vermez olmuştu toprak.
 Senden sonra sevmelerimiz kirlensin istemedim
 Zilan
 Çocuklarımız düşsüz kalsın istemedim.
 Ve en çok bu yüzden çocuktu bir yanım
 Sevdamız yasaktı çocukluğum
 İsyanim vurgunluğum bundandır birazda
 Çünkü bileklerime kelepçe vurulduğu günde çocuk-
 tum.
 Eski bir minibüsün arkasında
 Doğduğum topraklara bakarken de çocuktum.
 Tıpkı senin gelin ömrüne

Benim delikanlı ömrüme benziyor biraz.
 Seni gün gibi gece gibi yaşamak
 Gibi sevdim
 Gözlerinde açmalara doyamadım
 Yine de
 Seni yaşayamadığım çocukluğumdan tanırdım.
 Menderesler gibi uzayıp giden
 Yaşayamadığım çocukluğumdan tanırdım.
 Dinle yine şaşkın yine çocuk
 Gözlerimle geldim sana
 İlk günkü gibi
 Yine teklifsiz yine pazarlıksız
 Yine duraksız yine uslanmaz
 Gözlerimle geldim sana
 İlk günkü gibi
 Ellerimden yüreğimden
 Ve senden başka silahım yok anlıyor musun?
 Geceyse zifiri karanlıksa yollarım.
 Adressiz pusatsız ve yalnız
 Bir başınalığımı almış yürüyorsam kentlerin sokak-
 larında
 Ve sen geliyorsan aklıma
 Titreyen ellerim yumruklaşıyorsa
 Dalıp gidiyorsa gözlerim
 Dalıp giden gözlerine bir yol dur diyemiyorum.
 Demokrasi nutukları insan hakları
 Ahlak papazları barış elçileri
 Savaş tüccarları ne kadar da arttı.
 İsyân ve inkâr büyüdükçe
 Dalıp giden gözlerine bir yol dur diyemiyorum.
 Bırak çocuklarımın avuçlarında
 İntifada büyüyen taş olalım
 Büyüyelim büyüyelim yahut yüreğin olalım.
 Çünkü yeniden doğmak için
 Küllenmek gerektiğini senden
 Öğrendim Zilan.
 Çünkü ancak sen olmak
 Kurtarır yaşamı
 Ötesi yok yaşamın

Ve sözler artık yok
Perdeler açıldığında
Yerde yatan bedenler...
Aktörler ise işkencede
Kiminin kafası kırılı
Kiminin kopmuş bacağı
Kimininse yanmış bedeni
Uzanyorlar her biri farklı bir yerde
En zor oyun bu olsa her halde

Salonda
Ne oyuncu var
Ne izleyici
Ne de sandalye
Dağılmış her yer
Duvarlar kara
Köşede duran ranzalar
Parçalanmış durumda
Kostümler parçalanmış
Demir kapılar zincirlenmiş
Bir birilerine

En usta oyuncular
Hayatını sanatına adamı
Adamlar...
Çocuklar...
Kadınlar...

Ölüyor birer birer
Yeni bin yılın
Son ayında
Şu koca zindanın
Küçük bir salonu vardı
İçinde amatör oyuncularını
En büyük rolleri kuşandı
Bedenlerini açlığa vererek
Sahneye çıktı

Ve sanat düşmanları
Salonu...
Oyunu...
Oyuncuyu...
Tek tek yakıp yıktı

Bahar '09

Ve sözler artık yok
Perdeler açıldığında
Bomboş bir sahne
Köşe başlarında
Bir tutam çiçekte yok
Kostüm ışık müzik
Koro yönetmen figüran da
Hiçbir şey yok
Paletlerden yapılmış
Sahne merdivenleri de
Duvarlarda duran en güzel resimlerde
Aşka
Umuda
Emeğe
Yazılmış şiirlerde

Ve sözler artık yok
Perdeler açıldığında
Kalanlar sesleniyor
Bedenler kendini açlığa yatırıyor
Yeni bir dünya için
Yeni bir gelecek için en güzel oyunlarını sergilemek için
Ömürlerini veriyor

şehrin kanı

bir şehrin göbeğinde düşlemek köyü: hüzn
'ekmek derdi' her dertten beter

bir dere geçiyor kirliliğin içinden
kavalın sırrından uzak 'bir yitik ezgi'

bir şımarık çocuğun gözlerinde
burnunu çekiyor 'sümüklü bir çocuk'

âh sâf 'hayât: senin adın ne
şehrin göbeğinde 'kör ölümlü'

Okur / tan doğan

Elif Can

Asit kuyularında yakılan ama yok edilemeyenlere...

*Gitti sevdiğim yanımdan
götürdüler silahları arasında
silahları tutan eller
karanlık
Yüzler karanlık
bir gözleri görünüyor
yok ışık
gözler karanlık
gölgelerden gelen ses
bağırdı:
“yol göster”
Aydınlıktı sevdiğimin gözleri
Karanlık gözlerin göremeyeceği yerleri
görürdü onun gözleri
Çağırdılar ellerindeki silahların
gölgesi arasından
Yürüdü sevdiğim
aydınlık gözleri buğulanmıştı
Sarsarak toprağı
yürüdü sevdiğim
Son kez baktı arkasına
baktı
benim gözlerime
Gözleri bende kaldı
Götürdüler sevdiğimi
her akşam gittiği yönden
bekliyorum gelir diye.*

*Canını akıttınız
Yaktınız etini
Canını aldınız
Nerde kemikleri*

4 Nisan '09

Denizleri Anma Mitingi'mize destek veren;

Aydın ve Sanatçılar

Ali Asker, Ataol Behramoğlu, Ahmet Telli, Ahmet Soner, Ahmet Can Akyol, Aydın Orak, Atila Oğuz, Adil Okay, Aynur Doğan, Berrin Taş, Cengiz Gündoğdu, Can Devrani, Cezmi Ersöz, Derya Alabora, Deniz Koçak, Ekrem Ataer, Ece Ataer, Eşber Yağmurdereli, Eşref Yılmaz, Ferhat Tunç, Fadil Öztürk, Güngör Gençay, Genco Erkal, Hilmi Yarayıcı, Haşmet Zeybek, Hüseyin İlbeyci, İsmail Demircioğlu, İsmail Beşikçi, Mustafa Özarslan, Muzaffer Hiçdurmaz, Nihat Behram, Nurettin Güleç, Orhan İyiler, Ömer Uğur, Ömer Leventoğlu, Özgür Başkaya, Sezai Sarioğlu, Selahattin Akarsu, Sevgican, Selah Özakın, Selam Sultan, Suavi, Seyfi Yerlikaya, Yeşim Aydın, Ülkü Şeyda, Ruhan Mavruk, Kazım Demir, Nazım Akarsu, Ayışığı Müzik Topluluğu, Grup Emeğe Ezgi, Grup Denize Ezgi, Rasim Oktar Şiir Atölyesi, Devrim Tiyatro Atölyesi, Tiyatro Avesta

Avukatlar

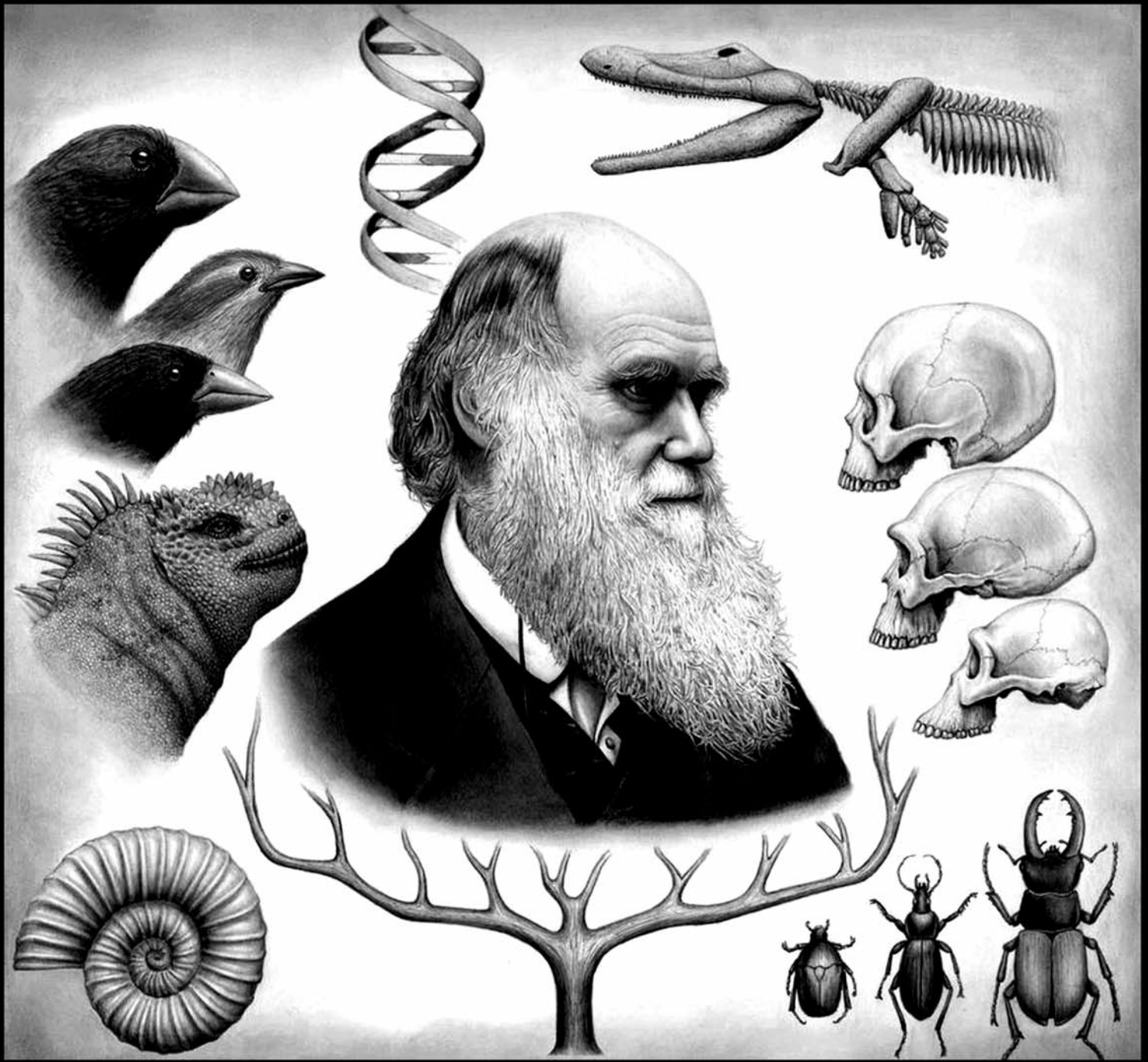
Halit Çelenk, Eren Keskin, Ali Rıza Dizdar, Ali Aba Talipoğlu, Ali Taş, Burhan Kızılgedik, Bedii Yarayıcı, Cemal Yücel, Eylem Erkaslan, Hacer Çekiç, Halil İbrahim Erdoğan, Hakan Karadağ, Hakan Semizoğlu, İsmail Tahran, Kasım Kaplan, Oktay Önal, Rasim Öz, Sabri Kuşkonmaz, Salih Tosya, Songül Çatık, Murat Ak, Özgür Yılmaz, Bahattin Özdemir, Mihriban Kırdök, Mehmet Ali Kırdök, Meral Hanbayat

Sendikalar

Petrol-İş Genel Mali Sekrt. İbrahim Doğangül, Deri-İş Genel Eğt. ve Tş. Skrt. Gürsel Menteşe, Bes 3. Nolu Şb'den. Hatice Çolakoğlu, Disk Sosyal-İş İst. Şb. Sekrt. Turgut Çivi, Emekli-Sen'den Mahinur Şahbaz, Disk Sine-Sen, İzmir Bes Eski GM Yöneticisi Recep Çöl, İzmir Tüm Bel-Sen 1 Nolu Şb Bşk. Yaşar Gül, İzmir Tüm Bel-Sen 2 Nolu Şb., Disk İzmir Birleşik Metal-İş Şb. Bşk. Ali Çeltek, Disk İzmir Birleşik Metal-İş Şb Sekreteri Coşkun Yılmaz, Disk İzmir Lastik-İş şb. Başk. Zedin Yumlu, İzmir Belediye-İş 4 nolu şb başk Cemal Küpeli, Disk İzmir Buca Emekli-Sen Üyesi İbrahim Hünder, Disk İzmir Buca Emekli-Sen Üyesi Nuriye Hünder, Disk İzmir Buca Emekli-Sen Üyesi Müslüm Yayıcı, Disk İzmir Buca Emekli-Sen Üyesi Sebiha Köksal, Disk Oleyis Ege Bölge Şube Başkanı Hasan Ercan, Disk Genel-İş 3 Nolu Şubesi, Disk Genel-İş 1 Nolu Şube Başkanı Saim Geylani, Elektrik Mühendisi Sedat Gülşen, Elektrik Mühendisi Ertan Beyazıt,

Kurumlar

İstanbul Ayışığı Sanat Merkezi, Sarıgazi Ekin Sanat Derneği, Gazi Ayışığı Ekin Sanat Merkezi, İzmir Ayışığı Sanat Merkezi, Adana Ayışığı Sanat Merkezi, Antep Ayışığı Sanat Merkezi Antep Genç Emekçiler Birliği Derneği, Devrimci Tutsak Aileleri Komiteleri (DETAK) Devrimci İşçi Komiteleri(DİK), Devrimci Emekçi Komiteleri (DEK), Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) Emekçi Kadınlar (EKA)

darwin

150 yaşında